DİNİM İSLÂM

TEMEL BİLGİLER

DİB YAYINLARI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 1016
MESLEKİ KİTAPLAR / 76

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih Kurt

Yayın Koordinatörü
Dr. Faruk Görgülü

Proje
Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Program Geliştirme Daire Başkanlığı

Editör
Prof. Dr. Muhammet Şevki Aydın

Yazarlar
Alpaslan Durmuş, Hatice Işılak Durmuş, Dudu Ekinci Demir, İlyas Aslan, Adem Kandemir, Neriman Karatekin, Veli Karataş

Katkıda Bulunanlar
Derya Ayyıldız, Fehmeddin Engin, Prof. Dr. Halil Ekşi, Hatice Esra Sarıkaya, Hümeyra Kılıç, Mehmet Keskin, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Otrar, Prof. Dr. Recep Kaymakcan, Semih Edis, Dr. Mehmet Şükrü Kılıç, Osman Alpaslan, Muammer Şahin, Kadir Dilek

Redaksiyon
Cengiz Şeker

Görsel Yönetmen
Nevzat Onaran

Grafik Uygulama
Ahmet Karataş, Nevzat Onaran

Kapak Tasarım
Emre Yıldız

Fotoğraf ve Çizim
Fotolia, Halit Ömer Camcı, Levent Karanfil, Yahya Alakay

İmlâ
İsa Kayaalp

Baskı Takip
İsmail Derin

Baskı Hazırlık
Ali Çınkı

Baskı
Tuna Matbaacılık AŞ.
Bahçekapı Mah. 2460 Cad. No: 7
Şaşmaz/Etimesgut/Ankara
Tel: (0312) 278 34 84

6. Baskı, Ankara Nisan 2019

2019-06-Y-0003-1016
ISBN 978-975-19-6037-5
Sertifika No: 12930

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı
22.08.2013 / 47

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0312) 295 72 93-94
Faks: (0312) 284 72 88
e-Posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Not: Kitapla ilgili görüş, eleştiri ve önerilerinizi aşağıdaki adreslere iletebilirsiniz.
egitim@diyanet.gov.tr
programgelistirme@diyanet.gov.tr
msaydin@erciyes.edu.tr

Yapım ve Baskı Öncesi Hazırlık
EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi),
Ferah Mah. Ferah Cad. Bulduk Sok. No: 1, 34692, Üsküdar, İstanbul
Tel/Faks: (+90 216) 481 30 23
e-posta: edam@edam.com.tr - *web:* www.edam.com.tr

içindekiler

Kur 1

Kur 2

Kur 3

Kur 4

İtikat *İbadet* *Ahlâk* *Siyer*

Sunuş

İnsanı en güzel şekilde yaratıp, üstün yeteneklerle donatmış olan Yüce Allah, ilahî hitabın muhatabı kılarak onu onurlandırmış ve bilmediğini öğreterek diğer varlıklar arasında ayrıcalıklı bir konuma yükseltmiştir. Kendisine vermiş olduğu sayısız nimetlere karşılık ona büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Dünya hayatında ise yalnız bırakmamış, peygamberler ve kitaplar göndererek bu sorumluluğu yerine getirmede kendisine yol göstermiştir. Bu sayede insan inançsızlığın karanlığından çıkıp iman ve güzel ahlâkın aydınlığına kavuşma imkânı elde etmiştir. Göndermiş olduğu peygamberler ve kitaplarla da insanın ve toplumun nasıl yaşaması gerektiği hususu, "Din" ismi altında kurumsallaştırılmıştır.

İlk insanla birlikte var olan din, insanın varoluşsal bir ihtiyacıdır. Hayatın nihaî anlamını bizlere öğreten, dünya ile ahiretin, akılla ruhun dengesini kurmamızı sağlayan, bireye iç huzuru kazandıran, topluma sevgi ve adalet getiren, bireysel ve toplumsal ödevlerini ibadet niteliğinde bir sorumluluğa dönüştüren hayatın bütününe yönelik öğütler toplamıdır. Seyyid Şerif Cürcânî'nin tanımıyla din, akıl sahiplerini Hz. Peygamber'in getirdiklerini kabule davet eden ilahî kanundur. Bu bakımdan insanın dine olan ihtiyacının yerinde ve doğru bilgiyle karşılanması oldukça önemlidir.

Dinin öncelikli hedefi insan olduğuna göre dinî bilginin de yaşadığımız hayatı aydınlatacak tarzda sürekli yenilenmesi, İslâm'ın aydınlık mesajının akıllarda ve gönüllerde tazelenmesi, bilgiyle hayatın arasında dinamik bir bağın kurulması son derece önemlidir. Bu itibarla, toplumun din konusundaki bilgilenme ihtiyacının hurafelerden uzak, sahih dinî bilgiyle karşılanması için onları inanç, ibadet, siyer ve ahlâk konularında aydınlatmayı amaç edinen Başkanlığımız, bilimsel verileri de göz önüne alarak elinizde bulunan "Dinim İslâm Temel Bilgiler" adlı eseri hazırlamıştır.

İtikat, ibadet, ahlâk ve siyerle ilgili konuların kur esası dikkate alınarak işlendiği eser, toplam dört kurdan oluşmuş olup, her kur ise kendi arasında alt ünitelere ayrılmıştır. Konular her kurun muhatap kitlesinin bilgi seviyesine uygun olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmanın okuyuculara faydalı olması en büyük temennimizdir. Gayret bizden başarı Allah'tandır.

Diyanet İşleri Başkanlığı

Bu Kitaptan Nasıl Yararlanalım?

Bilindiği gibi, Kur'an kurslarındaki öğrenciler, okullardakinin aksine birbirlerinden farklı niteliklere sahiptirler. Farklı yaşlarda, farklı eğitim düzeylerindeki kişiler Kur'an kurslarında aynı sınıflarda eğitim görebilmektedirler. Bu çeşitlilik, eğitim-öğretim sürecinde birtakım zorluklara neden olmaktadır. Bu zorluk, ders kitabı konusunda da kendini göstermektedir. Farklı niteliklere sahip öğrenciler için ayrı ayrı ders kitapları yazmak mümkün değildir. Zaten buna gerek de yoktur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2005 yılında uygulamaya koyduğu yeni din eğitimi anlayışı, ders kitabına bağımlı bir eğitimi kabul etmemektedir. Bu yeni din eğitimi anlayışına göre, ders kitabına bağlı kalınacak –çünkü o bir doğrultu belirlemektedir– fakat ona bağımlı olunmayacaktır. Öğrencilerin ders kitabındaki bilgileri olduğu gibi hafızalarına yükleyip istendiğinde aynen tekrar etmelerini öngören ve bunu başarı sayan bir anlayışı Başkanlığımız tasvip etmemektedir. Öğreticilerimiz ve öğrencilerimiz ders kitaplarındaki hazır bilgi kalıplarını aynen ezberlemekle yetinmek yerine anlamaya çalışan, araştıran, başka kaynaklardan da beslenen, mevcut bilgileri kullanarak yenilerini üreten ve bütün bilgilerle kendi hayatlarının irtibatını kurmaya çalışan konumdadırlar. Ders kitabı, öğreticiyi de öğrenciyi de esir alacak bir metin değildir. Onlar için ders kitabı, öğrenme-öğretme sürecine ilişkin bütün etkinliklerin ilham kaynağı olması, yönlendirici rol üstlenmesiyle diğerlerinden farklı konumda olan bir eğitim materyalidir.

İşte bu nedenle ortalama bir düzey esas alınarak Kur'an kursları temel öğretim kurlarını içeren bir ders kitabı hazırlanmıştır. Öğretici, öğrencilerinin yapısına göre ders içeriğini ve dilini ayarlayacak ve bu çerçevede ders kitabını da materyal olarak uygun şekilde kullanacaktır. Burada önemli olan öğrencidir; öğrenci merkeze alınıp ders kitabıyla ilişki de ona göre ayarlanmalıdır. Öğrenmenin öznesi öğrencidir. Anlamlı öğrenmeyi, öğrenci kendisi gerçekleştirir; onun adına bir başkası yapamaz. Bu nedenle öğrencinin tamamen aktif olması önemlidir: O düşünecek, o sorgulayacak, o merak edecek, kendi imkânları elverdiğince o araştıracak, o analizler yapıp sentezlere varacaktır. Keşfettiği bilgileri ve materyalleri kullanarak yenilerini o üretecek, ürettiği dinî bilgileri kullanarak günlük hayatında karşılaştığı sorunlara o çözüm/ler üretecektir.

Bütün bu işlemleri yapan öğrenci, varlık bütünü içinde kendi varlığını, kendi hayatını anla(mlandır)ma, hayatıyla dini bütünleştirme çabası içinde olacaktır.

Bu çabanın, indirilen Kitap (Kur'an) ile varlık kitabını (kâinatı/hayatı) birlikte okuyan bir yaklaşım gerektirdiği açıktır. Bunu gerçekleştirmek ise hazır bilgileri ezberlemekle olmaz; onları anlamak ve kullanabilmek gerekir. Onun için öğrencinin nazarında bilgi, tabir caizse, kendisini kullanarak beslendiği gıda gibidir; sırtında taşıdığı, sorulduğunda ortaya döktüğü yük değildir (bk. DİB, Kur'an Kursları Öğretim Programı (Yüzünden Okuyanlar İçin), Ankara, 2004: 2).

Öğrenci bütün bu işlemleri, öğreticinin rehberliğinde yapacaktır. Bu rehberlik çerçevesinde öğretici şunları özellikle gerçekleştirmelidir:

1- Ders kitabında her konunun temel birimlerine işaret edilmiş, bilgi yığmaktan özenle kaçınılmış olması, az bilgiye talip olmak demek değildir. Burada gözetilen hususların başında, öğrencinin öğrenmeye hazır olduğu bilgilerle buluşturulması ve bilgiyi bizzat öğrencinin keşfetmesi, üretmesi, ürettiği bilgileri kullanması gelmektedir. Verilen etkinliklerle ve aralara yerleştirilen soruların tartışılması ve açıklanmasıyla konunun öğrencilerin alt yapılarına ve ilgilerine göre açılımı düşünülmektedir. Öğretici, ders kitabındaki etkinliklerle ve sorularla yetinmek durumunda değildir. Öğrencilerinin kültürel birikimleri, hayat şartları, ihtiyaç ve beklentilerine göre o daha farklı etkinliklere yer verebilir, başka sorularla konunun açılmasına kılavuzluk edebilir/etmelidir.

2- Etkinlik ve sorularla öğrencinin kendi deneyimlerini, kültürel birikimini, diğer alanlarla ilgili bilgilerini, konu çerçevesinde karşılaştığı veya yüz yüze olduğu günlük sorunlarını sınıf ortamına taşıması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunları sorgulayıp değerlendirerek onlar üzerinden sahih dinî bilgiyle buluşmasına ve bu yolla kendi dindarlığını anlamlı biçimde oluşturmasına kılavuzluk edilecektir. Böylece, aile ile kurs arasında, dolayısıyla din öğretimiyle öğrencinin hayatı arasında organik bağ kurulmuş olacak, öğrencinin kendi şartlarına göre gelişmesine katkıda bulunulacaktır. Böyle üretilecek dinî bilgi, olabildiğince kullanılabilir, uygulanabilir nitelikte olacaktır.

3- Kitapta yer alan âyet, hadis, şiir, özlü söz, resim gibi unsurların her biri değerlendirilerek onların analiz edilip anlaşılmasından hareketle dini anlama yolu izlenecektir. Hem öğretici hem de öğrenci, bunlara yenilerini ekleyerek mevcut materyalleri daha da zenginleştirebilir. Okuyup veya bakıp geçmek yerine, bu materyaller üzerinde öğrencilerin sınıfça tartışmalarını, anlamlarını analiz etmelerini, verilmek istenen ana düşünceyi bulmalarını sağlamak faydalı olacaktır.

4- Kitapta Hanefi ve Şafiî mezhebi esas alınmıştır. İki mezhebin görüşlerinin ortak olduğu durumlarda herhangi bir ayrıma işaret edilmeksizin konu anlatılmış, görüş ayrılığının olduğu hususlarda Hanefi görüşü verildikten sonra Şafiî mezhebinin farklı görüşü de belirtilmiştir. Bu mezhepler arası yaklaşımla öğrenciler, mezhep kavramının içini daha sağlıklı doldurma, mezhepler arasındaki farklılıkların ne anlama geldiğini daha iyi kavrama imkânını elde edeceklerdir.

Elinizdeki kitap, alandan gelen veriler, sizin görüş ve önerileriniz doğrultusunda hazırlanmıştır; bundan sonra da yine sizin önerilerinizle geliştirilecektir. Bu yüzden, ders kitabını kullandıkça tespit ettiğiniz hususları iletirseniz çok önemli bir katkı sağlamış olacaksınız.

Editör

DİNİM İSLÂM

TEMEL BİLGİLER

kur 1

İlim ilim bilmektir,
İlim kendin bilmektir.
Sen kendini bilmezsen
Yâ nice okumaktır?

Yûnus Emre

Alan : *İtikat*
Kur : *1*

Ünite 1
İnsan ve Din

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- İnsanın evrendeki konumu
- Dinin tanımı
- Dinin kaynağı
- Dinin insan hayatındaki yeri ve önemi

Hazırlık çalışması

- Aklınıza gelen canlı ve cansız varlıkları bir sayfaya sığdığı kadarıyla listeleyiniz.
- *Fıtrat, din, eşref-i mahlûkat* kavramlarının anlamları üzerine ailenizle sohbet ediniz.

İnsanın Evrendeki Konumu

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık"

(İsrâ 17 / 70).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dağlar, taşlar, ağaçlar, denizler, balıklar, çiçekler, böcekler, bulutlar, kuşlar, kelebekler, melekler, cinler, dünya, ay, güneş, yıldızlar, gezegenler… Canlı ve cansız, ne çok sayıda ve ne kadar farklı türde varlık yaratmış Rabbimiz! Bunların hepsine belli bir ölçü ve düzen vermiş, her birini ayrı ayrı hikmetlerle donatmış. Yaptıklarının hiçbiri boşu boşuna ve sebepsiz değil.

Yüce yaratan, yarattıklarının her birine, kendilerine göre özellikler, bu özelliklere uygun görevler vermiş: Sıcaklık vermiş güneşe ve beraberinde ısıtma görevini elbette. Bereket vermiş toprağa ve tohumları yeşertme görevini de… Bülbüle hoş bir sada nasip etmiş, dinleyenlerin kulakları nasiplensin diye.

Bu taksimatta insanoğlunun payına düşen ise hem en kıymetlisi hem de en zorudur. Başka hiçbir varlıkta olmayan *akıl* ve *irade* verilmiştir insana. İnsan, *eşref-i mahlûkat* olmuştur böylece. Bunun karşılığında da dağların bile taşıyamayıp altında kalmaktan korktuğu bir sorumluluğu üstlenmiştir (Ahzab 33 / 72). Bu görevini yerine getirebilmesi için göklerde ve yerde bulunan ne varsa hepsi de onun hizmetine verilmiştir.

Aşağıdaki iki soru çerçevesindeki görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız:

1. İnsanın yüklendiği ağır sorumluluk nedir?
2. "Razı olmuş ve razı olunmuş kul" kimdir ve bu özellik nasıl kazanılır?

Yaratıcısına kulluk etmek, yaratılanlara şefkatle muamelede bulunmak, yeryüzünü imar etmek, hak din olan İslâm'ı benimseyip yüzünü yaratıcısı olan Allah'a çevirmek, Allah'ın koyduğu sınırlara uyarak yaşamak, başkalarını iyiliğe teşvik edip kötülükten sakındırmak, yeryüzünde adaleti tesis etmek, müslüman olarak şahitlik ettiği dünya hayatını yine müslüman olarak tamamlamak ve en sonunda da razı olmuş ve razı olunmuş bir kul (Fecr 89 / 28) sıfatıyla, kalb-i selimle Rabbinin huzuruna çıkmak…

İşte insanoğlunu bekleyen görev…

Din Nedir?

İlk insan, aynı zamanda ilk peygamber olan Hz. Âdem'dir. Hz. Âdem'den bugüne kadar bütün toplumlarda din insanlığın hayatına yön vermiş; ahlâk, hukuk, siyaset, iktisat, aile, eğitim, kültür, medeniyet gibi bireysel ve toplumsal bütün alanlara kaynaklık etmiştir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır"

(Âl-i İmrân 3 / 19).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peki, hayatımızın merkezinde yer alan, bizim için bu kadar önemli olan dini nasıl tanımlayabiliriz? İşte birkaç tanım:

- *Din*, insanın Allah, tabiat ve diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyerek hayatını anlamlandıran ve ona yön veren kurallar bütünüdür.
- *Din*, Allah'a inanma ve kulluk etmedir.
- *Din*, Allah tarafından peygamberler aracılığı ile akıl sahibi insanlara gönderilen, onları kendi tercihleri ile dünya ve âhiret saadetine ulaştıran ilâhî kurallar bütünüdür.
- *Din*, insana kendi mahiyetini, varlık amacını, Allah'a ve O'nun yarattıklarına karşı görevlerini bildiren bir öğretidir.
- *Din*, Allah'ın emir ve tavsiyeleriyle çizdiği bir yol, takip etmemizi istediği bir hayat tarzıdır.
- *Din*, Allah'ın insanlardan yapmalarını ve yapmamalarını istediği şeylerin tamamıdır.

ETKİNLİK

- Buraya kadar öğrendiklerinizden ve kendi tecrübelerinizden hareketle dinin tanımını siz nasıl yaparsınız? Yazınız.
- Dinle ilgili tanımlamalardan yararlanarak dinin gündelik hayattaki işlevlerini ve dini benimsediğimizi söylemekle ne demek istediğimizi arkadaşlarınızla müzakere ediniz.

Dinin Kaynağı

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Hakk'a yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler"

(Rûm 30 / 30).

Bu âyet meâlinin ışığında şu sözün anlamını sınıfça açmaya çalışınız: "İslâm fıtrat dinidir."

Din duygusu insanda doğuştan mevcuttur. İnsanın sahip olduğu bu din duygusu, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den itibaren ilâhî vahiy ile de desteklenmiştir. Çünkü sadece bu duyguya dayanarak dünyadaki varlık sebebimizi ve görevlerimizi, Allah'ın emir ve yasaklarını bilmemiz mümkün olamazdı. Allah, bu konuları aydınlatmak için peygamberler göndermiş, onlar aracılığıyla vahyini biz insanlara ulaştırmıştır.

Kısacası din duygusunun kaynağı fıtrat (insanın doğuştan sahip olduğu özellikler), dinî esasların kaynağı ise vahiydir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Her çocuk fıtrat üzre doğar"

(Müslim, "Kader", 22).

Dinin Hayatımızdaki Yeri ve Önemi

- Din insanın aklına, kalbine ve ruhuna hitap ederek davranışlarını insanîleştirir, nefsini temizlemesine yardımcı olur.
- Bireysel ve toplumsal hayatın Allah'ın rızasına uygun bir şekilde sürmesini sağlar.
- İnsanın, dünyaya niçin geldiği, yaratılış amacının ne olduğu, öldükten sonra neler olacağı gibi konulardaki merakını tatmin eder, sorularına cevap verir.
- İnsanın Allah'a gönülden bağlılık duymasını sağlar ve onu yaratılmışlar önünde eğilmekten kurtarır. Böylece insana gerçek özgürlük ve bağımsızlığın hazzını tattırır.
- İnsanı ölüm korkusu ve yokluk endişesi gibi sıkıntılardan kurtarır.

- Dua, niyaz, ibadet gibi dinî tecrübelerle insandaki güvenme, sığınma, bağlanma ihtiyacını karşılar.
- İnsanlar arasında hak, adalet, iyilik gibi erdemleri yaygınlaştırır.
- İnsanların birbirlerine karşı hak ve ödevlerinin neler olduğunu bilmelerini sağlar. Böylelikle toplumsal hayatın huzur ve sükûn içinde sürmesine katkıda bulunur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?"

(Kıyâme 75 / 36).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ETKİNLİK

Dinin insanı özgürleştirici oluşu konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hakk'a âşık olan kişi
Akar gözlerinin yaşı
Pür nûr olur içi dışı
Söyler Allah deyu deyu.

Yûnus Emre

Alan : *İtikat*
Kur : *1*

Ünite 2
İman ve İnsan

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- İmanın tanımı ve önemi
- Kelime-i tevhid
- Kelime-i şehâdet
- Taklidî ve tahkikî iman
- Mümin, münafık, kâfir, müşrik kavramları
- İman esasları (âmentü)

Hazırlık çalışması

- Âmentü duasını anlamı ile birlikte okuyunuz.

İman Nedir?

Bir insanı mutlu ve huzurlu kılan, güven içerisinde hayatını devam ettirmesine yardımcı olan şey onun inancıdır. İnsanlar iman sayesinde ayaklarını sağlam basabilecekleri bir zemin bulurlar. İman, kişiye olaylara nasıl bakacağını belirleyen bir bakış açısı, bir kalkış ve hareket noktası temin eder. İnsanlar ancak iman sayesinde hayatlarını belirsizlikten, kargaşa ve karmaşadan kurtarıp anlamlı ve yaşanılır hâle getirebilirler. Kaygılar, korkular, ümitsizlikler, geleceğe dair endişeler ve tüm bunların oluşturduğu karanlık, ancak iman sayesinde aydınlanır.

İnsan, yaratanını tanımak ve O'na ibadet etmek için yaratılmıştır. Ancak ve ancak bu yaratılış gayesine uygun hareket ederse ebedî saadete ulaşabilir. Bu bakımdan insanın iman etmesi ve bu imanını son nefesine kadar kaybetmeden muhafaza etmesi, dünyadan ve dünya içindeki her şeyden daha kıymetlidir.

Peki, bizim için bu kadar kıymetli olan imanı nasıl tanımlayabiliriz? İman, *Allah'ın Hz. Peygamber'e*(s.a.s.) *bildirdiği haberleri ve hükümleri kabul edip bunların doğru olduğuna gönülden inanmak* demektir.

Bir kimse Hz. Peygamber'in(s.a.s.) getirdiklerini kalbiyle tasdik ediyorsa o kimse Allah katında mümindir. İman konusunda aslolan, kişinin iman edilmesi gereken hususları kalben tasdik etmesidir. Ama kişinin kalbinde olanı sadece Allah bilebilir. Biz bir kimsenin mümin olduğunu ya kendisinin söylemesiyle ya da bazı ibadetleri görünür şekilde yerine getirmesiyle

taklidî iman:
Kişinin iman esaslarına ailesinden ve çevresinden görüp duyduğu şekilde inanması.

tahkikî iman:
Kişinin imanını delillere, araştırmalara, bilgiye ve derin kavrayışlara dayandırması.

Tahkikî iman nasıl oluşturulur? Bu soru çerçevesinde düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

anlayabiliriz. Böylece ona müslüman muamelesi yaparız. Örneğin, müslüman olarak bildiğimiz bir kişi öldüğünde cenaze namazını kılar, cenazesini müslüman mezarlığına defnederiz.

Bir insanın imanında zirve noktaya ulaşması için kalben tasdik edip dil ile ikrar ettiği hususları yaşantısında da uygulaması gerekir. Kişiyi hem Allah katında hem de insanlar arasında değerli kılan şey kalbiyle dilinin, özüyle sözünün bir olmasıdır.

ETKİNLİK

Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) hadis-i şerifleri ışığında aşağıdaki sorular üzerine düşünüp görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız:

1. Kişiyi cennete götüren inancın davranışlardaki yansımaları neler olmalıdır.
2. İmanın son nefese kadar korunması nasıl sağlanabilir?

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehâdet

İmanın özü *kelime-i tevhid* ve *kelime-i şehâdet*te ifade edilir.

Kelime-i tevhid, hem İslâm'a girişin ifadesidir hem de İslâm'ın özeti ve sembolüdür. Bu sözü söyleyen kişi iman ettiğini belirtmiş olur. Tüm varlıkları yaratan ve yaşatan bir Allah olduğunu ve O'nun dışında ibadet edilmeye lâyık hiçbir ilâh bulunmadığını dile getirir. Ayrıca Allah'ın insanlara doğru yolu göstermek üzere gönderdiği peygamberlerin

Kelime-i Tevhid

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

Allah'tan başka ilâh yoktur,

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Muhammed, Allah'ın elçisidir.

Kelime-i Şehâdet

اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur.

وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

Ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.

sonuncusu olan Hz. Muhammed'in(s.a.s.) de Allah'ın elçisi olduğunu kabul etmiş olur.

Müslüman bu söze ve bu sözle özetlenen İslâm dininin bütün emir ve yasaklarına gönülden teslim olan kişidir.

Kelime-i şehâdet ise özde kelime-i tevhidle aynı anlama gelir, sadece onun farklı bir söyleyiş biçimidir.

Bir kimse kelime-i tevhidi veya kelime-i şehâdeti söylediği zaman hem insanlarla olan ilişkilerinde hem de Allah ile olan ilişkisinde *müslüman* muamelesi görmeye hak kazanır. Yüce Rabbimiz bu sözü söyleyen ve bu sözle üstlendiği sorumlulukları yerine getiren kimseleri cennetine alacağını, onları sonsuz mutluluk ve ebedî kurtuluşla mükâfatlandıracağını müjdelemektedir (bk. Bakara 2 / 82; Nisâ 4 / 57; Mâide 5 / 9).

Mümin

Peygamberimizin(s.a.s.) Allah'tan alıp insanlara ulaştırdığı dini kabul eden ve buna gönülden inanan kişiye *mümin* denir.

Kişinin mümin olması onda birtakım özelliklerin gelişmesi sonucunu doğurur. Örneğin, mümin bir kişi, Allah ve resûlüne(s.a.s.) düşman olanlarla dostluk etmez. Kazandıklarından Allah yolunda harcar. Namazını kılar, orucunu tutar. Allah'tan başkasına boyun eğmez, yalnızca Rabbine güvenir. Diğer insanlara iyiliği tavsiye eder, kötülüklere engel olmaya çalışır. Allah'ın âyetleri okunduğunda müminin imanı artar, Allah'ın adı anıldığında yüreği titrer. Bu özelliklere sahip mümin âhirette cennet ve oradaki pek çok güzel nimetle mükâfatlandırılır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm'den okuyarak müminlerin özelliklerini listeleyiniz. Günlük yaşantınız üzerine düşünerek bu özellikleri kendi uygulamalarınızla karşılaştırınız.

- Bakara 2 / 1-5
- Mü'minûn 23 / 1-11

Münafık

İnanmadığı halde kendini mümin gösteren kimseye *münafık* denir. Münafık, müminlerle karşılaştığında "inandım" der, kendi yandaşlarıyla birlikteyken Allah ve müminlerle alay eder. İçten içe müminlere kin besler. Aslında istemediği halde maddî çıkarları için namaz kılar. İnanarak değil, gösteriş için Kur'an okur. Kur'an'ı kasten yanlış yorumlar. Kötülüğü yaygınlaştırıp iyiliğe engel olmaya çalışır. Mü-

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın"

(Nisâ 4 / 145).

Âyet meâli üzerine arkadaşlarınızla konuşunuz.

nafik cimri ve kibirlidir. Sözünde durmaz. Yalan söyler. Emanete hıyanet eder. Haksızlık yapar. Allah'tan korkmaz, kuldan utanmaz.

Dünyada mümin muamelesi görse de Allah katında kâfirdir. Âhirette yeri cehennemdir.

Münafıklar İslâm toplumu için kâfirlerden daha tehlikelidirler. Zira iki yüzlü davrandıkları için tanınmaları mümkün değildir. İçten içe müslüman toplumun huzur ve düzenini bozarlar. Bu yüzden âhiretteki cezaları da kâfirlerinkinden daha şiddetlidir.

Kâfir ve Müşrik

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Fakat âyetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üstünedir. Onlar ebedî olarak lânet içinde kalırlar. Artık ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de yüzlerine bakılır"

(Bakara 2 / 161-162).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Peygamberimizin(s.a.s.) Allah'tan alıp insanlara ulaştırdığı dini kabul etmeyip inkâr eden kimselere *kâfir* denir. Kâfir, Allah'ı, âyetlerini, peygamberlerini, peygamberlerin tebliğ ettiklerini, Kur'an'ı, melekleri, öldükten sonra dirilmeyi, âhireti inkâr eder. Allah ile, isim ve emirleri ile alay eder. Peygamberlerin yalan söylediğini, Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmediğini, ölümle birlikte her şeyin sona ereceğini iddia eder.

Kâfirlerden bazıları Allah'ın eşi, benzeri, ortağı ya da çocuğu olduğuna inanırlar. Onların bu inancına *şirk*, kendilerine ise *müşrik* adı verilir. Müşrikler Allah'ın varlığını inkâr etmezler ama O'ndan başka ilâhlar olduğunu kabul edip onlara da taparlar.

E T K İ N L İ K

Kâfirûn sûresini ve meâlini sınıfta arkadaşlarınızla birlikte okuyunuz. Sûrenin meâli üzerine düşünerek görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Âmentü

Ben iman ederim;	اٰمَنْتُ
Allah'a,	بِاللّٰهِ
meleklerine,	وَمَلٰئِكَتِهِ
kitaplarına,	وَكُتُبِهِ
peygamberlerine,	وَرُسُلِهِ
âhiret gününe,	وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ
kadere,	وَبِالْقَدَرِ
hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna,	خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰي
ölümden sonra dirilişin hak olduğuna...	وَالْبَعْثُ بَعْدَالْمَوْتِ حَقٌّ
Ben şehâdet ederim ki	اَشْهَدُ اَنْ
Allah'tan başka ilâh yoktur.	لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
Ve yine şehâdet ederim ki	وَ اَشْهَدُ اَنَّ
Muhammed	مُحَمَّدًا
O'nun kulu	عَبْدُهُ
ve elçisidir.	وَرَسُولُهُ

Yûnus sen kendini görme,
İbadet kıl, mahrûm kalma.
Gayrısına gönül verme
Allah sevgisi var iken.
Yûnus Emre

Alan : *İbadet*
Kur : *1*

Ünite 3
İbadet ve Mükellef

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- İbadetin tanımı
- İbadetin amacı ve önemi
- Temel ibadetler
- Mükellefin davranışları

Hazırlık çalışması

- Hayatınızdan örnekler çerçevesinde ibadetin size neler kazandırdığı üzerine düşününüz. Tecrübelerinizi ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İbadet Nedir?

Bir müslüman hayatın her anında Allah'ın kendisini gördüğü, hep yanında olduğu bilinci ile yaşamalıdır. Yalnızken, evde, okulda, sokakta, alışverişte, oyunda, çalışma anında, öfkede, sevgide, şefkatte, kısacası her zaman ve her yerde... İslâm'da ruh terbiyesi tam da bu anlayışla bağlantılıdır. *Müminin niyeti sadık, yolu ve gayesi de sahih olursa bütün hayatı ibadete dönüşür.*

sâlih amel: İmana uygun ve onunla uyumlu her türlü doğru hareket.

Allah için namaz kılmak ibadet olduğu gibi birisine güler yüz göstermek, ihtiyacı olan insanlara yardım etmek, iyiliği özendirmek, kötülüğe engel olmak, selâm vermek, bir hayvanı doyurup ona su vermek, hatta yoldaki zarar verebilecek bir taşı kenara atıvermek de ibadettir. İnsanlar ve bütün varlıklar için yararlı olan her iş, Allah'ı hoşnut eder. İnsan, her organını yaratılış gayesine uygun olarak kullanıp Allah'ın haram kıldıklarından uzaklaşarak bütün vücudunu tepeden tırnağa ibadetle donatmış olur. Kişi, Allah'ı hoşnut etme niyetini taşıdığı sürece ibadet, bütün hayatı içine alır, kişinin her yaptığı ibadet hâline gelir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım"

(Zâriyât 51 / 56).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mahiyetleri olan farklı âyetler ışığında değerlendiriniz.

Kısaca ibadet;

- Varlıkların kulluk ve itaatle, Allah'a boyun eğmeleri, sevgi ve saygı göstermeleridir.
- Allah'a yaklaşmak için, kulluk bilinciyle yapılan birtakım hareket ve davranışlardır.
- Kişinin Allah'a teslimiyetini gösteren, beden veya malla yapılan davranışlardır.
- Allah'ın emrettiklerini yapmak, yasakladıklarından kaçınmak ve kulluk bilincini sâlih amellerle ortaya koymaktır.
- Allah'ın rızasını kazandıracak her türlü hareket, davranış, duygu ve düşüncedir.

ETKİNLİK

"Allah'a kulluk bilinciyle, ihlâsla yapılan her şey ibadettir." Bu sözü arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Metindeki ibadet tanımlarını inceleyiniz. Kendi tecrübelerinizi de göz önünde bulundurarak ibadet kavramını bir de siz tanımlayınız.

İbadet Bize Ne Kazandırır?

Allah'ı severek O'na yönelen insan, bu sevgisinin sonucu olarak ibadet eder. Aslında ibadetin tek bir gayesi vardır: *Allah'ın rızasını kazanmak*. İbadetler sadece bu amacı yerine getirmek için yapılmakla beraber hem kişiye hem de topluma birtakım faydalar sağlar.

İbadet;

- İnsanın Allah ile ilişkisini güçlendirir.
- İnsanın hayatına anlam katar.
- İç huzuru sağlar.
- Dengeli ve huzurlu bir yaşama biçimi oluşturur.
- İnsanı mânevî yönden tedavi eder.
- İnsanın mânevî ve ruhî dünyasını geliştirir.
- İnsanı yüksek ahlâkî duygu ve tutumlara yöneltir.
- İnsana güzel alışkanlıklar kazandırır.
- İnsana sabrı ve diğerkâmlığı öğretir.
- İnsana uyumlu kişilik özellikleri kazandırır.
- İnsanda güven duygusunu geliştirir.
- İnsanda sorumluluk bilincini geliştirir.

İbadetin, sayılan faydaları nasıl sağladığı üzerine arkadaşlarınızla müzakere ediniz.

- İnsanı kötülüklerden alıkoyar.
- Bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlar.
- Toplumsal kaynaşmaya katkıda bulunur.
- Toplumda yardımlaşmayı teşvik eder.

Allah'ı seven insan, her davranışında güzel hareket etmenin ve kötülüklerden uzak durmanın yollarını arar. Allah ve resûlünün gösterdiği şekilde yaşamaya çalışır. Allah'a yönelen, O'nun ölçülerini hayatında uygulamaya çalışan kul ile Rabbi arasındaki bağ güçlenir. Meselâ namaz kılan bir insan, sürekli Allah'ın huzurunda olduğunu günde beş kere kendine hatırlatmış, Rabbini unutmadığını ortaya koymuş olur. Rabbiyle arasında oluşan bağ sayesinde güven ve huzur duyar. Yüce Allah'ın kendisini gördüğünü, ihtiyaçlarından ve sıkıntılarından haberdar olduğunu, kendisine değer verdiğini bilir ve hisseder. Sıkıntı ve zorluklarla karşılaştığında, bu sayede metanetini yitirmez. Bunun Allah'tan gelen bir sınav olduğunu bilir ve sabreder.

İbadet, kişinin kendisini ve bu dünyadaki konumunu tanımasını sağlar, insanî yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunur. İbadetle iç ve dış dünyasını huzursuz eden birtakım kirlerden arınan insan, bu sayede insanî olgunluğa erişir. Kötülüklerden uzak bir yaşam sürer. Bir gün Allah'ın huzuruna çıkarak dünyada yaptığı her şeyin hesabını orada vereceğinin bilinciyle hareket etmesi, kişinin ölçülü olmasını ve her işinde dürüst davranmasını sağlar. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de namazın insanı kötülüklerden alıkoyduğu belirtilir (Ankebut 29 / 45), orucun ise kişiyi takvâya ulaştıracağı anlatılır (Bakara 2 / 183).

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Biliniz ki kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur"

(Ra'd 13 / 28).

Âyet meâlini arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

İbadetlerini gerçek anlamda yerine getirebilen ve ibadetin gerektirdiği bilinci yakalayabilen insanlar, çevrelerine de güven verirler. "Emin" bir insan olurlar. Böylece ibadet bilinci gelişmiş toplumlarda huzur ve güven duygusu hâkim olur.

İbadet insanı Allah dostu bir kul haline getirir.

Beş vakit namazında müslüman kardeşleriyle omuz omuza saf tutan, ramazan ayında yokluk çekenlerle aynı şartları yaşayan, hacda dünyanın farklı yerlerinden gelen diğer müslümanlarla tanışıp aynı ortamlarda bulunan, zekât ve sadaka gibi malî ibadetlerini yerine getirirken ihtiyaç sahibi peşinde koşan bir müslüman, hiç şüphesiz diğer insanları düşünme ve onlara yardım eli uzatma bilinci kazanır. İbadetler vasıtasıyla gerçekleşen sosyal yardımlaşma ve dayanışma, Allah sevgisini üstün tutmanın bir ifadesidir. Allah'ı seven, O'nunla ilgisi olan her şeyi, bütün yaratıkları sever ve onlarla ilgilenir.

Bir mümin duyarlılığıyla hareket eden kişi, bütün bunların sonucunda, *Allah'ın kendisini dost edindiği bir kul olur.*

ETKİNLİK

"Allah'ın bir insanı dost edinmesi" ne demektir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Başlıca İbadetlerimiz

Hayatın tamamına yayılmış bu ibadet anlayışından başka, zamanı, yeri, yapılış tarzı ve miktarı dinimizce belirlenmiş özel birtakım ibadetler de vardır. İbadetleri, yapılma şekli yönünden kendi içinde üç gruba ayırabiliriz: *bedenle yapılanlar* (namaz, oruç vb.), *malla yapılanlar* (zekât, kurban vb.) ve *hem beden hem de malla yapılanlar* (hac, umre vb.).

Yapılma Şekli Yönünden İbadetler

Bedenle Yapılan İbadetler	Malla Yapılan İbadetler	Hem Beden Hem Malla Yapılan İbadetler
Namaz, oruç	*Zekât, kurban*	*Hac, umre*

Namaz

İslâm'ın, kelime-i şehâdetten sonra en önemli esası namazdır. Namaz Hz. Peygamber'in(s.a.s.) de buyurduğu gibi Allah'a inanan kişinin mi'racıdır. Yani mânevî olarak Rabbine yükselmesidir. Namaz kılan bir mümin, ruhunu ve gönlünü Allah'a açar, O'ndan rahmet ve bereket diler, O'na olan derin saygısını ifade etmiş olur, O'nun yüceliği karşısında kendi âcizliğini itiraf edip boyun eğdiğini gösterir. Namaz, kelime-i şehâdetin davranışa dönüşmüş halidir. Gönüllere ferahlık veren, ruhu huzura kavuşturan, benliği aydınlatan bir kandildir.

> *Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:*
>
> *"Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor"*
>
> (Ankebût 29 / 45).
>
> *Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.*

Namaz, akıllı ve ergenlik çağına gelmiş her müslümanın yerine getirmek zorunda olduğu, belirli şartları, vakitleri ve şekilleri olan farz

bir ibadettir. Herhangi bir mazeret sebebiyle namazı terketmek mümkün değildir. Hatta su bulunmadığında teyemmüm yaparak, hasta olunduğunda oturarak ya da yatarak namaz kılınması emredilmiştir. Namazın vaktinde kılınması Allah'ın en sevdiği davranışlar arasındadır.

Oruç

Ramazan ayı boyunca oruç tutmak İslâm'ın beş şartından biridir. Aklî melekeleri yerinde olan ve ergenlik çağına gelmiş her müslümanın ramazan ayında oruç tutması farzdır. Oruç tutmak, tan yerinin ağarmasından gün batımına kadar Allah rızası için ibadet maksadıyla hiçbir şey yememek, içmemek ve cinsel ilişkide bulunmamaktır. Rejim yapmak, sağlıklı olmak gibi sebeplerden dolayı aç kalmak oruç sayılmaz. Zira oruç bir ibadettir. Bundan dolayı da bu bilinç ve amaçla gerçekleştirilmesi gerekir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı"

(Bakara 2 / 183).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah rızası için tutulan oruç, beraberinde birçok bireysel ve toplumsal fayda da getirerek her sene ramazan ayında müslümanların misafiri olur. Cemaatle kılınan teravih namazları, birlikte yapılan iftarlar müslümanların birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirir. Uykunun en derin anında kalkıp Allah'ı anarak yenilen sahur yemekleri, gün boyu nefsanî birçok arzunun ertelenmesi, ağzın sadece yiyecek içeceğe değil, yalana, dedikoduya, her türlü harama kapalı tutulmaya çalışılması müminin kendisini Allah'a daha yakın hissetmesini sağlar. Böylece oruç müslümanların hayatına rahmet ve bereket getirir.

Sizce orucun bireysel ve toplumsal faydaları nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Zekât

Zekât, İslâm dininin beş esasından biridir. Sahip olunan mallardan dinimizce belirlenmiş bir miktarının, Kur'an-ı Kerîm'de belirtilen kimselere, şartlarına uygun olarak Allah rızası için ödenmesi demektir. Zekât vermek, gerekli şartları taşıyanlara farzdır. Kimin, kime, hangi maldan, ne kadar zekât vermesi gerektiği ile ilgili olarak dinimizce belirtilmiş ölçüler bulunmaktadır. Bunlar ilgili ünitede ayrıntılarıyla ele alınmaktadır.

Zekât, Kur'an'da pek çok yerde namazla birlikte anılmıştır. Bu da zekâtın, müslümanın hayatında dinin direği sayılan namaz kadar önemli olduğuna işaret eder.

Zekât sayesinde müslüman, elindeki varlıkların aslında kendisine ait olmadığını, hepsinin Allah'ın emaneti olduğunu hatırlar. O'nun verdiklerini O'nun kulları için harcama bilinci kazanır. Bu bilinç onun sadece malı mülkü konusunda değil, sahip olduğu bütün nimetler için şükreden ve şükrün gereğini yerine getiren bir kul olmasını sağlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir"

(Bakara 2 / 265).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Hac

İslâm dininin beş esasından biri olan hac, Kâbe'yi ve etrafındaki kutsal mekânları, yılın belirli zamanında, usulüne uygun olarak ziyaret etmek anlamına gelir. Gerekli şartları taşıyan her müslümanın ömründe bir defa haccetmesi farzdır. Haccın kimlere farz olduğu ve hac ibadeti esnasında adım adım neler yapılması gerektiği ilgili ünitede ayrıntılarıyla ele alınmaktadır.

Hac, Allah'ın evinde Allah'a inanan diğer müminlerle buluşma anıdır. Hac, kendini ve ait olduğu ümmeti tanımaktır. İçinde bulunulan mekânla, yerine getirilen vazifelerle hac, Allah sevgisinin ve ibadet coşkusunun en yoğun yaşandığı zamandır. Taze bir başlangıç, daha sonrasında bütün hayata yansıması beklenen bir arınmadır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır"

(Âl-i İmrân 3 / 97).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Mükellef ve Davranışları

Mükellef, ergenlik çağına gelen ve akıl sağlığı yerinde olan; dinin belirlediği hükümlerle sorumlu tutulan kişi demektir. Dinen mükellef (yükümlü) olan kişinin, yapmak ve yapmamakla sorumlu tutulduğu işlere ise *ef'âl-i mükellefîn (mükellefin iş ve davranışları)* denir.

Mükellefin iş ve davranışları Hanefî mezhebinin tasnifine göre aşağıdaki sekiz sınıftan birine girer:

Farz-ı ayın ve farz-ı kifâye ne demektir? Araştırınız.

1. Farz: Yapılması dinimiz tarafından kesin bir şekilde emredilen davranıştır. Örneğin beş vakit namaz kılmak, ramazan ayında oruç tutmak. Farz yerine getirilmediğinde, kişi günah işlemiş olur.

Farzı inkar edenin durumu nedir? Araştırınız.

2. Vâcip: Farz kadar açık ve kesin bir delile dayanmamakla beraber dinimiz tarafından bağlayıcı bir şekilde emredilen davranıştır. Örneğin kurban kesmek, fıtır sadakası vermek, bayram namazlarını kılmak. Şâfiî mezhebine göre vitir ve bayram namazları sünnettir.

Kurban kesmek ve bayram namazı kılmak Şâfiî mezhebine göre sünnettir.

3. Sünnet: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) farz ve vâcip dışında, yaptığı veya yapılmasını tavsiye ettiği, örnek alınma özelliği taşıyan davranıştır. Örneğin beş vakit namazın sünnetlerini kılmak, abdest alırken ağzı yıkamak.

4. Müstehap: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) ara sıra yaptığı ve yapılması dinimiz tarafından hoş ve güzel karşılanan davranıştır. Örneğin beş vakit namazın sünnetleri dışında nâfile namaz kılmak, nâfile oruç tutmak.

5. Mubah: Mükellefin yapıp yapmamakta dinimiz tarafından serbest bırakıldığı davranıştır. *Helâl* ve *câiz* kelimeleri de mubah ile aynı anlamı ifade eder. Hakkında dinî bir yasak bulunmayan bütün dünya nimetleri genel olarak mubahtır. Örneğin yemek, içmek, gezmek.

6. Haram: Yapılması dinimizce kesin bir şekilde yasaklanan davranıştır. Örneğin içki içmek, kumar oynamak, faiz alıp vermek (ribâ). Haramı işleyen kişi günahkâr sayılır.

7. Mekruh: Haram olmamakla beraber yapılması dinimizce hoş karşılanmayan davranıştır. Örneğin topluluk içine çıkmadan önce soğan ve sarımsak gibi kokusu rahatsız edici yiyecekler yemek, abdest alırken gereğinden çok su kullanmak.

8. Müfsit: Yapılmakta olan bir ibadeti bozup onu geçerli olmaktan çıkaran eksiklik ya da yanlış davranıştır. Örneğin oruçlu iken yemek, içmek; namazda konuşmak.

Şâfiî mezhebinin *ef'âl-i mükellefîn* tasnifi ise şöyledir:

1. Farz: Kaynaklarda zaman zaman vâcip olarak da ifade edilmektedir. Vâcip, Şâfiî mezhebine göre farz anlamındadır. Vâcip ile farz arasında -hac konusu hariç- hiçbir fark yoktur.

2. Sünnet: Mendup veya müstehap olarak da ifade edilmektedir.

3. Mubah

4. Mekruh

5. Haram

ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri metinden yararlanarak tamamlayınız.

Ef'âl-i Mükellefîn	Tanım	Örnek
Farz	Yapılması dinimizce kesin bir şekilde emredilen davranış.	Beş vakit namaz kılmak, ramazan ayında oruç tutmak.
Vâcip		Kurban kesmek, fıtır sadakası vermek, bayram namazlarını kılmak.
	Hz. Peygamber'in(s.a.s.) farz ve vacip dışında, yaptığı veya yapılmasını tavsiye ettiği, örnek alınma özelliği taşıyan davranış.	Beş vakit namazın sünnetlerini kılmak, abdest alırken ağzı yıkamak, selâm vermek.
Müstehap	Hz. Peygamber'in(s.a.s.) ara sıra yaptığı ve yapılması dinimiz tarafından hoş ve güzel karşılanan davranış.	
Mubah		Yemek, içmek, gezmek.
Haram	Yapılması dinimizce kesin bir şekilde yasaklanan davranış.	
	Haram olmamakla beraber yapılması dinimizce hoş karşılanmayan davranış.	Topluluk içine çıkmadan önce soğan ve sarımsak gibi kokusu rahatsız edici yiyecekler yemek, abdest alırken gereğinden çok su kullanmak.
Müfsit	Yapılmakta olan bir ibadeti bozup onu geçerli olmaktan çıkaran eksiklik ya da yanlış davranış.	

Abdestimiz, namazımız,
Doğruluktur taatimiz.
Aşk ile bağladık kâmet,
Safımızı kim ayıra?

Yûnus Emre

Alan : *İbadet*
Kur : *1*

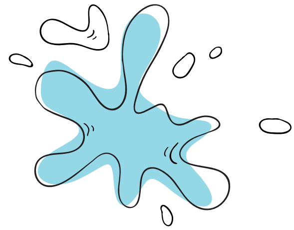
Ünite 4
Temizlik

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Temizliğin fert ve toplum hayatındaki yeri
- İslâm'ın temizliğe verdiği önem
- Temizlik ve çeşitleri
- Temizlik-ibadet ilişkisi
- Abdest
- Gusül
- Teyemmüm
- Mesh
- Kadınlara özgü bazı hâller
- Özürlünün temizliği

Hazırlık çalışması

- Temizliğin insan ve toplum hayatındaki önemi hakkındaki görüşlerinizi sınıfta paylaşınız.

Temiz İnsan, Temiz Müslüman, Temiz Toplum

İnsan, aklı, ruhu ve bedeniyle bir bütündür. İnsanın her yönüyle temiz kalması hem bedenen hem de ruhen sağlıklı olmasını sağlar. Temizlik, bireyin kendi sağlığı için olduğu kadar toplumsal düzen ve huzurun devamı için de gereklidir. Maddî veya mânevî temizliğe dikkat etmeyen kişi, hem sağlığını kaybeder hem de yaşadığı sosyal çevre tarafından dışlanır.

İşte bu sebeple temizliğin İslâm'da önemli ve öncelikli bir yeri vardır. Temizlik, bir müslüman için olmazsa olmaz bir zorunluluktur; bazı ibadetlerin şartı olmasının yanı sıra günlük hayatın da vazgeçilmez bir esasıdır. Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) şu sözleri temizliğin İslâm dini açısından önemini ortaya koymaktadır:

"Allah temizdir, temizi sever" (Tirmizî "Edeb", 41).

"Müslüman asla pis olmaz" (Buhârî, "Gusül", 23, 24; İbn Mâce, "Tahâret", 80; Müslim, "Hayız", 115/6).

"Temizlik imanın yarısıdır" (Müslim, "Tahârett", 1).

Nitekim kendisi de bütün hayatı boyunca her çeşidiyle temizliğe özel bir dikkat göstermiştir. Örneğin topluluk içine çıkarken temiz ve güzel elbise giyinmeye, güzel koku sürünmeye, soğan ve sarımsak gibi başkasını rahatsız edebilecek şeyleri yememeye daima dikkat etmiş; abdest alırken çoğu zaman misvakla dişlerini temizlemiş, tarağını yanından eksik etmemiştir. Aynı şekilde zihnini, dilini, bedenini haramdan hep uzak tutarak mânevî temizliğin de en güzel örneği olmuştur.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) uygulamasından da anlaşıldığı üzere temizliğin devamlı ve istikrarlı olması da ayrı bir önem taşır. Zira bedenimiz ve doğuştan sahip olduğumuz temiz fıtrat, Allah'ın bizlere verdiği bir hediyedir. Yıpranmaması, sağlıklı kalması, kirlenmemesi için sürekli bir özene ihtiyaç vardır. Emaneti en güzel şekilde korumak ve her an sahibine teslim etmeye hazır olmak üzerimizdeki kutsal bir görevdir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever."

(Bakara 2 / 222).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mesaja sahip farklı âyetler ışığında değerlendiriniz.

Temizlik Çeşitleri

İslâm'da üç çeşit temizlikten bahsedilebilir: *maddî temizlik, hükmî temizlik, mânevî temizlik.* İbadetler ile temizliğin her üç çeşidi arasında sıkı bir ilişki bulunur. Örneğin bir müslüman namaz kılacağı zaman hem elbisesinin, bedeninin ve çevresinin temiz olmasına, hem abdestli olmaya, hem de kalbini mânevî kirlerden uzak tutmaya dikkat eder. Görüldüğü gibi bu üç temizlik, ibadet için gerekli ortamın oluşmasını sağlayan bir bütünün parçalarıdır. Özellikle ibadet hayatında her çeşit maddî ve mânevî kirlerden arınmak, hem ibadetlere yöneltecek mânevî ortamın oluşmasını, hem de yüce Rabbimize yapılacak ibadetlerin gerçek anlamıyla yerine getirilmesini sağlar.

İslâm'a Göre Temizlik

- *Maddî temizlik (necâsetten tahâret)*
- *Hükmî temizlik (hadesten tahâret)*
- *Mânevî temizlik (kalbin kötülüklerden arındırılması)*

Maddî Temizlik (Necâsetten Tahâret)

Dinimizce pis sayılan ve duyu organlarıyla algılanabilen pisliklere *necâset* denir. Kan, domuz eti, sarhoş edici içkiler, insan idrarı ve dışkısı, meni, ağız dolusu kusmuk, etinin yenmesi helâl olmayan hayvanların eti, idrarı ve dışkısı gibi pislikler *necâset* kapsamına girer. Bedenin, elbisenin ve namaz kılınacak yerin necâsetten temizlenmesi gerekir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınızı meshedip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hâcetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin (teyemmüm edin). Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz"

(Mâide 5 / 6).

Âyet neden söz etmektedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hükmî Temizlik (Hadesten Tahâret)

İnsanın bazı ibadetleri yapmasına engel kabul edilen, hükmen kirli olma haline hades denir. Hadesten tahâret ise hades durumundan temizlenmek için abdest veya gusül alınması demektir. Hades ikiye ayrılır:

1. Büyük hades: Cünüplük, hayız ve nifas durumlarıdır. Bu hades, gusül alarak ortadan kaldırılır.

2. Küçük hades: İdrar veya dışkı çıkartılması, mezi gelmesi, kan veya irin akması, yellenme gibi durumlar küçük hadestir. Abdest almakla ortadan kaldırılır.

Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. 42-48. sayfalar.

Mânevî Temizlik

Gıybet, yalan, iftira, haram yemek gibi günahlardan bedeni; haset, kibir, gösteriş ve hırs gibi kötü huylardan kalbi temizlemektir. Mânevi temizliğin kemâl derecesi benlik ve bilinci bütünüyle Allah'a yönelterek ahlâken temiz bir hale bürünmektir.

ETKİNLİK

Aşağıda belirtilen temizliklerin hangi temizlik çeşitleriyle ilgili olduğunu tabloda işaretleyerek belirtiniz.

Temizlik konusu	Maddî temizlik	Hükmî temizlik	Mânevî temizlik
Sözünde durmak			
Gusül abdesti almak			
Çöpleri yola atmamak			
Yalan söylememek			
Saçları temiz tutmak			
Abdest almak			
Meyveleri yıkamak			
Verdiği sözde durmak			
Yaşanılan yerleri temiz tutmak			
Elbisedeki bir kiri temizlemek			
Yemeklerden önce ve sonra elleri yıkamak			

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvâsını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır"

(Şems 91 / 7-10).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Abdest

Peygamberimizin(s.a.s) genel uygulamasına uygun bir şekilde abdest şöyle alınır:

- Abdest almaya niyet edilir.
- Eûzü besmele çekilir.
- Eller bileklere kadar üç kere yıkanır. Eller yıkanırken parmakların arası ovulur.
- Sağ el ile üç defa ağza su verilir, ağız çalkalanır. Varsa misvakla veya diş fırçasıyla dişler temizlenir, yoksa başparmak ve işaret parmağı ile dişler ovalanır.
- Sağ avuçla üç defa burna su verilir, su genze kadar çekilir ve her çekişte sol elle temizlenir.

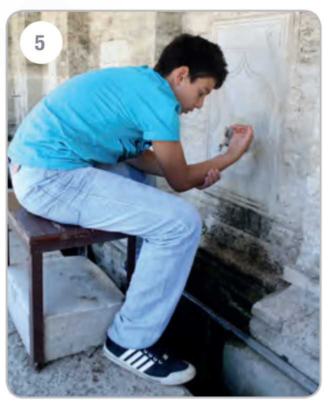

Abdestin Farzları

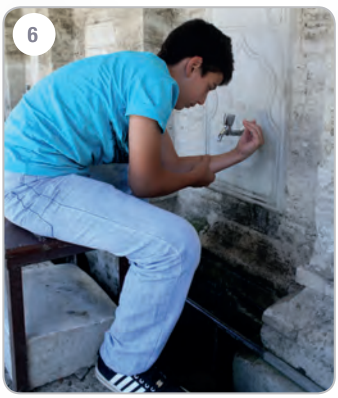
1. Yüzü yıkamak
2. Eller ve kolları (dirsekler dâhil) yıkamak
3. Başı meshetmek
4. Topuklar dâhil ayakları yıkamak

Şâfiî mezhebinde bunlara ilâveten abdeste başlarken niyet etmek ve bütün işlemleri sırasına uygun olarak yapmak da farzdır.

- İki avuca su alınıp saçların dibinden kulak ve çene altına kadar yüz üç defa yıkanır.
- Önce sağ, sonra sol kol, dirsekler de dahil olmak üzere üçer defa yıkanır.
- Sağ avcun içi ıslatılıp başın en az dörtte biri meshedilir. Şafiî mezhebine göre bir saç teli de olsa başın az bir kısmının meshedilmesi yeterlidir.
- Yine eller ıslatılıp parmaklarla kulakların içi, kulakların arkası ve ellerin dışıyla boyun meshedilir. (Şâfiî mezhebine göre boyun meshedilmez.)
- Önce sağ, sonra sol ayak aşık kemikleri dâhil olmak üzere üçer defa yıkanır, parmak araları temizlenir.

Abdesti Bozan Durumlar

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Güzelce abdest alıp sonra da namaz kılan bir kişinin iki namaz arasındaki günahları bağışlanır"

(Müslim "Tahâret", 4).

Bu hadisten ne anlıyorsunuz? Arkadaşlarınızla tartışınız.

- Küçük veya büyük tuvaletini yapmak
- Yellenmek
- Vücudun herhangi bir yerinden kan, irin, sarı su çıkması
- Meni veya mezi gelmesi
- Ağız dolusu kusmak (Şâfiî mezhebine göre bozmaz.)
- Uyumak
- Namaz kılarken yandaki kişinin işiteceği kadar gülmek
- Bayılmak, sarhoş olmak gibi şuurun kontrolüne engel olan durumlar
- Cinsel ilişki veya aşırı temas ve dokunma
- Teyemmüm eden kişinin mazeretinin ortadan kalkması
- Özür sahibi için namaz vaktinin çıkması

Abdestsiz yapılamayan şeyler nelerdir? Araştırınız.

Şâfiî mezhebine göre avret yerlerinden gelen kanın dışında kan abdesti bozmaz, sadece temizlenmesi gerekir. Namazda gülmek de abdesti bozmaz. Ancak mahrem olmayan kadın ve erkeğin tenlerinin birbirine temas etmesi abdesti bozar.

Gusül

Gusül alırken dua okunmaz. Kıbleye dönülmez.

Gusül, büyük hadesten temizlenmek için kuru hiçbir yer kalmayacak şekilde bütün bedeni yıkamak demektir. Guslün diğer bir adı da *boy abdesti*dir.

Şöyle alınır:

- Besmele çekilip gusletmeye niyet edilir.
- Eller bileklere kadar üç defa yıkanır.

- Avret yerindeki ve diğer yerlerdeki pislikler temizlenir.
- Tekrar eller yıkanır.
- Sağ avuca su alınıp ağız boğaza kadar çalkalanarak iyice temizlenir.
- Burun genze kadar su çekerek yıkanır, sol elle temizlenir.
- Namaz abdesti gibi abdest alınır. Yere su birikiyorsa ayakların yıkanması guslün sonuna bırakılır.
- Önce başa, sonra sağ ve sol omuzlara üçer defa su dökülür ve bütün vücut güzelce yıkanır. Hiçbir kuru yer kalmayacak şekilde yıkanmaya özen gösterilir.
- Göbek deliğinin, kulak kıvrımlarının, diş aralarının, küpe deliklerinin iyice temizlenmesine dikkat edilir.
- Suyun saçların dibine kadar ulaşması sağlanır. Örgülü saçı olan kadınlar saçlarının örgüsünü açmak zorunda değildir, sadece suyun saç diplerine ulaştırılması yeterlidir.

Guslün Farzları

1. Boğaza kadar ağzı çalkalamak (mazmaza)
2. Genze kadar burna su çekmek (istinşak)
3. Tepeden tırnağa bütün bedeni yıkamak

Şâfiî mezhebine göre mazmaza ve istinşak sünnettir. Niyet ise guslün farzlarındandır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de -yolcu olmanız durumu müstesna- cünüp iken yıkanıncaya kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız, veya biriniz abdest bozmaktan gelince ya da eşlerinizle cinsel ilişkide bulunup, su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip, (niyet ederek onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Şüphesiz Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır"

(Nisâ 4 / 43).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Guslü Gerektiren Durumlar

- *Cünüplük:* İki sebeple oluşur: *cinsel ilişki* veya *vücuttan şehvetle meninin çıkması*. Meni gelsin veya gelmesin cinsel ilişki gerçekleştiğinde kadın da erkek de cünüp olur. Tenasül uzvundan gelen sıvılar üç çeşittir: *Meni*, *mezi*

Hastalık, vurma, çarpma vb. sonucunda zevk vermeyecek şekilde boşalma durumunda gusül gerekmez.

ve *vedi*. Meni, şehvetle yerinden ayrılıp şehvetli veya şehvetsiz olarak tenasül uzvundan dışarıya çıkan ve kendine özgü kokusu olan, çoğunlukla beyaz renkli koyu bir sıvıdır. Mezi, şehvetsiz olarak gelen beyaz renkli ince sıvıdır. Vedi küçük abdestten sonra gelen, kokusuz, beyazımsı bulanık yapışkan sıvıdır. Her üçü de necistir. Şafiî mezhebine göre meni necis değildir. Mezi ve vedi abdesti bozar ancak gusül yapmayı gerektirmez. Meni ise gusül abdesti almayı gerektirir.

- *Hayız:* Ergenlik çağına giren sağlıklı bir kadında düzenli aralıklarla ve belirli bir süreyle gerçekleşen kanama hâlidir. 3-10 gün (Şâfiî mezhebine göre ise 1-15 gün) arasında sürer. Âdet, aybaşı, regl, menstruasyon da denir.

Gusül abdesti olmadan yapılamayan şeyler nelerdir? Araştırınız.

- *Nifas (Loğusalık):* Doğum yapan kadının rahminden gelen kana denir. Doğumdan ve uzuvları belirmeye başlamış ceninin düşürülmesinden sonra görülen kan, *nifas kanı*dır. Alt sınırı olmamakla birlikte, en çok 40 gün sürer. Şafiî mezhebine göre bu süre 60 gündür.

E T K İ N L İ K

Abdest ve guslün kişiye günlük hayatta neler kazandıracağı üzerine düşünüp tecrübeleriniz ışığında görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Teyemmüm

Teyemmüm, su bulunmadığı veya suyu kullanma imkânı olmadığı (suyun veya havanın çok soğuk olduğu, su kullanılması hâlinde mevcut bir hastalığın şiddetleneceği) durumlarda temiz toprak veya toprak cinsinden bir şeye elleri sürüp kolları ve yüzü

meshetmek suretiyle yapılan, abdest ve gusül yerine geçen özel bir temizliktir. Toprak yerine taş, kum, çakıl, tuğla, kiremit gibi maddelerle de teyemmüm yapılabilir.

Şâfiî mezhebine göre teyemmüm sadece toprak ile alınabilir.

Teyemmüm, su bulununcaya veya kullanma imkânı doğana kadar abdest ve gusül yerine geçer. Guslü ve abdesti bozan durumlar teyemmümü de bozar. Ayrıca su bulunduğunda ya da suyu kullanmaya engel durumlar ortadan kalktığında teyemmüm bozulur.

Âdâbına uygun bir şekilde şöyle teyemmüm alınır:

- Teyemmüme niyet edilir.
- Besmele çekilir.
- Parmakların arası açık şekilde eller temiz bir toprak veya toprak cinsinden bir madde üzerine sürülür.

Teyemmümün Farzları

1. Niyet etmek
2. Elleri toprağa iki kere sürerek birincisiyle yüzü, ikincisiyle de kolları meshetmek

Şâfiî mezhebine göre bu işlemleri sırasına uygun yapmak da farzdır.

- Eller çırpılarak fazla tozlar silkelenir.
- İki el, her tarafını kaplayacak şekilde yüze sürülür.
- Eller ikinci kere toprağa sürülür, fazla toz silkelenir.
- Sol el ile dirseğe kadar sağ kol sıvazlanır. Sağ el ile de sol kol aynı şekilde meshedilir.

ETKİNLİK

Aşağıda abdestin, guslün, teyemmümün farzları karışık bir şekilde verilmiştir. Hangi farzın hangi temizlik çeşidine ait olduğunu işaretleyiniz.

	Abdest	Gusül	Teyemmüm
Niyet etmek			
Ağza su alıp boğaza kadar çalkalamak			
Başı meshetmek			
Tepeden tırnağa bütün bedeni yıkayıp temizlemek			
Ayakları topuklarla birlikte yıkamak			
Elleri temiz toprağa iki kere vurarak yüz ve kolları meshetmek			
Yüzü yıkamak			
Genze kadar burna su çekmek			
Kolları dirseklerle beraber yıkamak			

Mest Üzerine Mesh

Mestin abdestli iken giyilmiş olması şartı ile mest üzerine meshederek abdest alınabilir. Bu durumda ayakların yıkanmasına gerek kalmaz. Mestin üzerinde elin üç parmağı kadar yerin elin ıslaklığı ile bir defa meshedilmesi yeterli olur.

Abdestli olarak mest giyildikten sonra abdestin bozulduğu ilk namaz vaktinde mesh süresi başlar. Bundan sonra bir gün (yirmi dört saat) boyunca mest üzerine meshederek abdest alınabilir. Yolcular için bu süre daha uzundur: üç gün (yetmiş iki saat).

Mest üzerine meshin geçerli olması için mestin;

- abdestli olarak giyilmiş olması,
- abdestte ayağın yıkanması gereken kısımlarını tamamen kaplıyor olması,
- sağlam ve dayanıklı bir maddeden yapılmış olması,
- yırtık olmaması (yırtık ayak parmaklarından üçünün giremeyeceği kadar küçükse zarar vermez),
- içine su almaması

gerekir.

Şu durumlarda mesh bozulur ve ayaklar yıkanarak abdestin tamamlanması gerekir:

- Üzerine meshedilen mest ayaktan çıkar veya çıkarılırsa
- Mestin içine giren su, bir ayağın yarıdan fazlasını ıslatırsa
- Mesh süresi sona ererse

mest: Ayağı topuklarla birlikte örten, sağlam ve dayanıklı bir maddeden yapılmış, su geçirmeyen giyecek.

Sargı Üzerine Mesh

Yara nedeniyle sarılmış, kırık sebebiyle alçıya alınmış veya herhangi bir rahatsızlık sebebiyle bir şekilde üstü örtülmüş organların abdest ya da gusül esnasında yıkanması zararlıysa bu organlar yıkanmaz, bunun yerine sargı vb. üzerine meshedilir. Sargının abdestsiz veya gusülsüz iken sarılmış olması, üzerine meshederek abdest alma konusunda bir engel teşkil etmez.

Sargı üzerine mesh için belli bir süre söz konusu değildir. Hastalık iyileşene kadar meshetmeye devam edilir.

Sargı üzerine ikinci bir sargı sarılsa bu sargıya ayrıca meshetmek gerekmez. Üzerine meshettikten sonra sargının değiştirilmesi veya düşmesi hâlinde, mesh bozulmaz; iade edilmesi de gerekmez. Ancak, yaranın iyileşmesi hâlinde, sargı açılmış olsun veya olmasın, mesh bozulur. Bu kimsenin şayet abdestli ise, sargı yerini yıkamakla yetinmesi mümkündür; fakat yeniden abdest alması daha yerinde bir davranış olur.

Kadınlara Mahsus Haller: Hayız, Nifas ve İstihâze

Hayız ve nifas halleri, İslâm dininde bazı ibadetlerin yapılmasına engel olan hükmî kirlilik (hades) olarak değerlendirilmiştir. Hayız veya nifas halindeki kadının;

- Namaz kılması ve oruç tutması haramdır. Bu sürede kılmadığı namazları kazâ etmez. Fakat tutamadığı farz ve vâcip oruçları sonradan kazâ eder.
- Kâbe'yi tavaf etmesi yasaktır. Ancak bu durumdaki kadın hacla ilgili tavaf dışındaki diğer bütün işleri ve ibadetleri (menâsik) yapabilir.
- Cinsel ilişkide bulunması haramdır.
- Hayız veya nifas kanının kesilmesinden sonra gusletmesi farzdır.

Hayızın en kısa süresi üç gün, en uzun süresi ise on gündür. Kanama daha az sürerse istihâze kanı sayılır.

Kanın hayız süresince aralıksız olarak gelmesi şart değildir, ara sıra kesilebilir. Meselâ üç gün kanamanın ardından iki gün kan kesilse, sonra iki gün daha devam etse bu yedi günün tamamı hayız dönemi olarak kabul edilir.

Şâfiî mezhebine göre ise hayızın en kısa süresi bir gün, en uzun süresi on beş gündür.

hayız: Ergenlik çağına giren sağlıklı bir kadında, rahimden gelen, düzenli aralıklarla ve belirli bir süreyle gerçekleşen kanama hali. 3-10 gün arasında sürer. Âdet, aybaşı, regl, menstruasyon da denir.

nifas: Doğum yapan kadının rahminden gelen kan. Doğumdan veya uzuvları belirmeye başlamış ceninin düşürülmesinden sonra görülen kan, nifas kanıdır. Alt sınırı yoktur, en çok 40 gün sürer. Loğusalık adıyla da bilinir.

istihâze: Kadınlarda hayız ve nifas hali dışında, bir hastalık sebebiyle rahimden kan gelmesi.

tuhr: İki âdet arasındaki temizlik hali.

İki âdet arasındaki en kısa temizlik süresi on beş gündür. En uzun temizlik süresi ise sabit değildir; aylarca, yıllarca devam edebilir.

Bazı kadınların âdet günleri, düzenlidir. Âdet günlerinin değişmesi de söz konusu olabilir. Önceki mutat ay hali mesela altı gün olan bir kadın daha sonraki ayda altıncı günün bitiminde temizlenmeyip kan görmeye devam etse, bu durum on günü aşmadıkça normal âdeti olan altı güne ilaveten kan gördüğü günler de ay hâlinden sayılır. Kısaca kaç gün kan görmüşse o günler ay hali günleridir. Âdeti olan altı günden sonra kan görmeye devam ettiği günlerde de ay hali hükümleri geçerli olur. Fakat aynı kadın bu altı günün bitiminde temizlenmeyip kan görmeye devam eder ve bu süre on günü geçer, mesela on iki güne ulaşırsa bu kadının ay hali altı gün olarak kabul edilir. Altı günü on iki güne tamamlayan son altı günlük sürede görülen kan istihâze yani özür kanı sayılır. Onuncu günden sonra görülen kan herhâlükârda özür kanı olduğu için kadın bu günlerde namazını kılar, orucunu tutar. Mutat günleri olan altı günü, on güne tamamlayan on günde kılmadığı namazları, tutmadığı oruçları ihtiyaten kaza eder.

Nifasın en kısa süresi için belli bir sınır yoktur. Bir gün, hatta bir saat bile olabilir. En uzun süresi ise kırk gündür. Kırk günden sonra gelen kan, istihâze kanı sayılır. Hayızda olduğu gibi nifasta da "nifas süresi içinde görülen temizlik" nifastan sayılır. Şafiî mezhebine göre nifasın en uzun süresi altmış gündür.

İstihâze kanı, vücudun herhangi bir yerinden gelen kan gibidir. Bununla yalnız abdest bozulur. Hayız ve nifas için geçerli olan hükümler istihâze için geçerli olmaz. Bu durumdaki kadın ibadetlerine normal zamanlardaki gibi devam eder. Ancak kanaması en az bir namaz vakti süresince devam ederse özürlü sayılır.

Özürlünün Temizliği

Burnun veya bir yaranın devamlı kanaması, idrarını tutamama, devamlı yellenme, ishal, istihâze vb. bir rahatsızlık yaşayan ve bu durumu en az bir namaz vakti boyunca kesintisiz devam etmiş olan kimseler özürlü adını alır. Özür sabit olduktan sonra, aynı şiddette (bir namaz vakti boyunca kesintisiz) devam etme şartı olmaksızın özür hâli geçerlidir. Ancak söz konusu rahatsızlık bir namaz vakti boyunca hiç görülmediğinde özür hali ortadan kalkar.

Özürlü kimse her namaz vakti için abdest alır. Özürlü, özür halinin abdesti bozmadığını varsayarak o vakit içinde aldığı abdestle, abdestini bozan yeni bir durum meydana gelmedikçe, dilediği kadar farz, vacip, sünnet, eda ve kaza namazı, cuma ve bayram namazı kılabilir. Kâbe'yi tavaf edebilir, Mushaf'ı tutabilir. Özürlü kimsenin özrü dolayısıyla elbisesine bulaşan idrar, kan özür devam ettiği sürece namazın sıhhatine engel olmaz. Ancak özür sahibinin abdesti namaz vaktinin çıkmasıyla bozulur. Dolayısıyla yeni namaz vaktinde tekrar abdest alması gerekir. Özür sahibi kimsenin abdesti özür hali dışında abdesti bozan diğer şeylerle bozulur.

Şafiî mezhebine göre, özür sahibi kişinin akıntı yerini yıkaması ve akıntıyı önleyen pamuk, sargı bezi vb. ile sarması gerekir. Bu konuda eksik ve kusurlu hareket edilemez. Sonra abdest alınır. Bu şekilde sarıldıktan sonra yine akıntı görülürse bunun bir zararı olmaz. Özürlü bir kimsenin bir namaz vakti içinde kılacağı her bir farz namaz için ayrı ayrı abdest alması gerekir.

Cân odur kim Hak’a ere
Ayak odur yola gire
Er oldur alçakda dura
Yüksekden bakan göz değil

Yûnus Emre

Alan : *Ahlâk*
Kur : *1*

Ünite 5
İslâm'da Ahlâk

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Ahlâkın tanımı
- Din-ahlâk ilişkisi
- İslâm'a göre ahlâkın kaynakları
- İslâm'ın ahlâka verdiği önem
- İman, ibadet ve ahlâk ilişkisi
- Ahlâkın bireysel, toplumsal ve evrensel boyutları

Hazırlık çalışması

- Değer, değer yargısı, vicdan kavramları üzerine bilgi ve tecrübelerinizi zihninizde canlandırınız. Bu kavramların ahlâk kavramıyla ilişkisi üzerine düşününüz.

Ahlâk Nedir?

İnsanın doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı birtakım *değerler*i vardır. Bu değerler insanın kalbinin derinliklerinde yer eder, maddî ve mânevî varlığını etkisi altına alır, hiç uyumayıp daima iyi ve kötü arasında hakemlik yapan bir iç ses olan *vicdan*ı besler.

Ahlâk, insanın içinde kökleşmiş değerler bütünüdür. Kişinin söz ve davranışları da onların dışa yansıması, ete kemiğe bürünmesidir. İnsanın bağlı olduğu değer yargıları bazen iyi, bazen de kötü söz ve davranışlar şeklinde ortaya çıkar. Dolayısıyla iyi ahlâk sahibi bir insanda güzel, doğru ve iyi olan söz ve davranışlar görülür. Kötü ahlâk sahibi bir insan ise kötü, yanlış ve çirkin söz ve davranışlarla kendini gösterir.

E T K i N L i K

İnsan ahlâkî değerleri kendi içinde nasıl oluşturur? Bunu arkadaşlarınızla tartışınız.

İmandan Davranışlara

Dinimiz güzel ahlâkı imanın bir sonucu olarak görür. Çünkü insanın değerleri ve vicdanı, bütün düşünce, söz ve davranışlarına yön verir. Bir insan bütün varlığıyla benimsediği değerlerine aykırı bir davranışta bulunacak olursa içindeki ses onu durmadan hesaba çeker.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) güzel ahlâkın önemini şu mübarek sözleriyle vurgulamıştır:

"Müminlerin iman açısından en mükemmel olanı, ahlâkı en iyi olanıdır" (Buhârî, "Edeb", 39).

"Aranızdan en çok sevdiğim ve kıyamet günü en yakınımda bulunacak kimseler, güzel ahlâk sahibi olanlarınızdır" (Tirmizî, "Birr", 71).

"Mîzana konan ameller arasında güzel ahlâktan daha ağır gelecek hiçbir şey yoktur" (Tirmizî, "Birr", 62).

E T K İ N L İ K

Aşağıdaki sorular çerçevesinde arkadaşlarınızla konuşunuz.

- Güzel ahlâk neden imanın bir sonucudur?
- Güzel ahlâk neden Peygamberimiz(s.a.s.) tarafından mîzana konulacak ameller arasında en ağır gelecek olanı diye nitelendirilmiştir?

Dünya Tarlasından Âhiret Hasadına

Dinin her bir tavsiyesi birbiriyle irtibat hâlindedir. Meselâ bir ibadet olan namaz, sadece belirli vakitlerde ve belirli şekilleri yaparak yerine getirilen bir ibadet değildir. İman etmiş kişinin yaptığı bir ibadet olarak namaz aynı zamanda çirkinliklerden ve kötülüklerden vazgeçiren ahlâkî bir uyarıcıdır.

Dinimizin getirdiği değerlerin kaynağı Allah'tır. Allah'ın buyrukları ahlâkı kapsayıp kuşatır. Dolayısıyla dinî açıdan ahlâklı olabilmek dinî hükümlere uymakla mümkündür. Bu sebeple dindar insan, ahlâkî görevlerini yaparken aynı zamanda *sevap* kazandığına, ahlâk

kurallarını çiğnemesi durumunda da *günah* işlediğine inanır. *Sevap* ve *günah* ise tıpkı öğrencinin karnesindeki notlar gibi, dünyadaki amellerimizin karşılığında hesap günü alacağımız notları ifade eder. Görüldüğü gibi dinimiz, şimdiki hayatımızla ilişkili olan başka bir âlemle bağlantımızı bize her hareketimizle hatırlatır. Müslümanın gözünde dünyaya daha farklı bir görüş açar: *Dünya hayatındaki güzel sözlerimiz, düşüncelerimiz ve davranışlarımız, dünyada güzel bir hayat yaşamamızı sağladığı gibi ahiret semasında da yolumuzu aydınlatan birer kandil olur.*

Güzel Ahlâkı Nereden Öğreniriz?

Yüce Allah insanlığın her döneminde peygamberleri ve kitapları aracılığıyla kullarına yol göstermiş, hoşnut olacağı yaşam biçimini bildirmiştir. Yani Allah Teâlâ'nın razı olacağı bir insan olmak isteyen herhangi bir müslüman için iki beslenme kaynağı vardır: *Allah'ın kitabı ve resûlünün sünneti.*

Güzel ahlâkı öğrenebileceğimiz ilk kaynak hakikatin, hikmetin ve doğrunun da kaynağı olan Kitâbullah'tır.

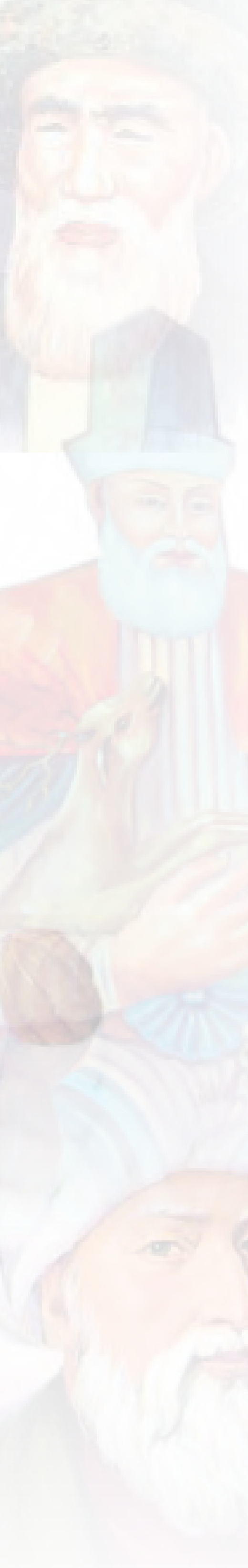
Allah'ın son vahyi bize Hz. Muhammed(s.a.s.) tarafından tebliğ edilmiş, bizzat onun hayatıyla da uygulaması gösterilmiştir. Dolayısıyla güzel ahlâkı öğreneceğimiz ve hayatımıza aktarırken model alacağımız ikinci kaynak Resûlullah'ın(s.a.s.) hayatıdır.

Peygamberimizin(s.a.s.) özellikle ahlâkla ilgili tâlimat ve uygulamaları, hadis kaynaklarımızda önemli bir yer tutar. Hatta bütün bir hadis külliyatının ahlâkla ilgili olduğu dahi söylenebilir. İşte tam bu noktada âlimlerin önemi

> ***Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:***
> *"Sizin en hayırlınız ahlâkı en güzel olanınızdır"*
> (Buhârî, "Edeb", 39).
> ***Hadiste işaret edilen mesajı açıklayınız.***

ortaya çıkar: Onlar ilimle aydınlanmış akılları ve birikimleriyle, gerek Kur'an'dan gerek Hz. Peygamber'in(s.a.s.) tâlimat ve uygulamalarından hareketle, söz ve davranışlarımızın ölçüsü olacak değerleri keşfederek bizlere öğretebilirler. Zira Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) buyurdukları gibi "Âlimler nebîlerin vârisleridir" (Ebu Dâvûd, "İlim", 1).

ETKİNLİK

Hiçbir şey bilmeyen mâsum bir bebek olarak dünyaya gelen insanı Allah, işitme, görme gibi duyular ve akılla donatmıştır. Bu sayede hayat, sürekli öğrendiğimiz, bir günden diğerine daha fazla öğrenmiş olarak uyandığımız bir sınıf olur bize. Duyularımızı ve aklımızı kullanarak farklı yollarla sürekli öğrenir, günden güne daha fazla gelişiriz.

Öğrenme yollarından biri, belki de en önemlisi toplum içindeki model diyebileceğimiz insanları örnek alarak öğrenmedir.

Geçeceğimiz yollardan bizden önce geçmiş birinin (modelin) davranışlarını izleriz. Onun davranışlarının basit, açık seçik, ilgi çekici ve işe yarar olması dikkatimizi arttırır. Tercihlerimiz, beklentilerimiz, duygusal durumumuz ve algılama kapasitemiz sayesinde modelin davranışlarını algılarız. Algıladığımız davranışları zihnimizde tutarız. Bunun için davranışları, kimi sözlerden ya da görsel sembollerden yararlanarak hafızamızın raflarında istifleriz. Yeri geldiğinde bu davranışları raflarından indirip kendi hayatımızda uygularız. Zamanla etle tırnak gibi ayrılmaz bir şekilde hayatımızda yer eden bu davranışlar, artık bizi biz yapan davranışlara dönüşürler.

İyi ve güzel ahlâkî özellikler, bu özelliklerin davranışlardaki yansımaları bütün insanların takdirini kazanır. Çünkü içimizdeki hak ve hakikatin sesi olan vicdan, iyi ve güzel olanı başkası yaptığında da beğenip takdir etmeyi bize fısıldar.

Aşağıdaki kutucuklarda güzel ahlâklı bir kişide görülebilecek bazı davranış modelleri verilmiştir. Bu davranışlar için tarihten ya da günümüzden örnek olarak önereceğiniz bir kişiyi kısaca tanıtıp bir sözünü ilgili kutucuğa yazınız.

Bence Allah'ın kullarına hizmet etme isteği konusunda örnek verilebilecek şahıs:

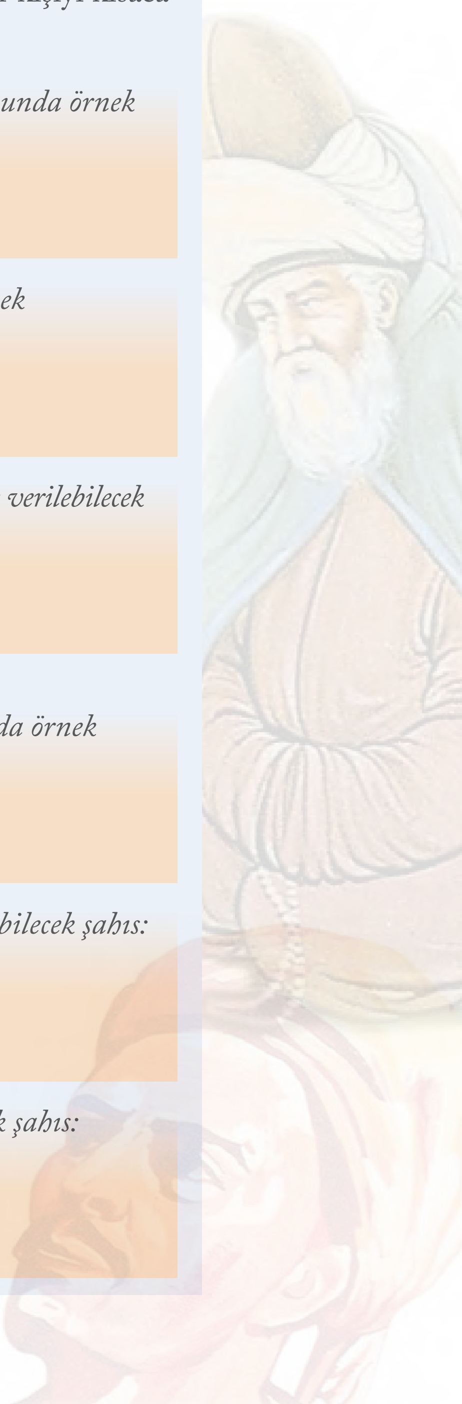
Bence yaratılanlara sevgi duymak konusunda örnek verilebilecek şahıs:

Bence insanlara hoşgörü göstermek konusunda örnek verilebilecek şahıs:

Bence insana hürmet ve sevgi göstermek konusunda örnek verilebilecek şahıs:

Bence meslekî sorumluluk konusunda örnek verilebilecek şahıs:

Bence vatan sevgisi konusunda örnek verilebilecek şahıs:

Ahlâk ve Toplum

Bir toplumun, üyesi olan bireyden birtakım durumlarda göstermesini beklediği tutum ve davranışlar vardır. Bu toplumsal beklentiler, bireyin diğer bireylerle, ailesiyle, akrabalarıyla, komşularıyla vb. arasındaki ilişkileri, davranışları, tutumları düzenleyici işlev görür. *Örf ve âdet (gelenek ve görenek)* terimleriyle ifade edilen toplum beklentileri, birçok sosyal içerikli ilişkiyi düzenlemekte, yönetmekte ve denetlemektedir. Çeşitli kökenlerden kaynaklanmış ve kuşaktan kuşağa aktarılmış olan gelenek ve görenekler bir anlamda toplumun yapa yapa alıştığı, artık sorgulamadığı birtakım toplumsal huylar ve alışkanlıklardır.

İnsan dışında diğer bütün canlılar, kendilerine doğuştan sunulan bir ortamda yaşarlar. İnsan ise kendisine sunulan bu tabii ortam üzerinde tasarrufta bulunur, eylem ve etkinlikleriyle onu değiştirir. İnsanın bütün bu eylem ve etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan ürünler toplamının adı *kültürdür*.

Çevresini, ürettiği kültürle imar ederek *dünya*ya dönüştüren insan, bunu yaparken aynı zamanda kendisini de yeniler. Böylece insan ile kültür arasında karşılıklı bir etkileşim doğar. Bu etkileşimin bir benzeri, insanlardan oluşan toplum ile insanlar arasında cereyan eder. Söz konusu etkileşimden kaynaklanan çok yönlü ve çok boyutlu ilişkiler yumağı bireyden bireye, toplumdan topluma, kuşaktan kuşağa üzerine yenileri eklenerek aktarılır, işlevini kaybeden unsurlar ise unutulup yok olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

“Onlara, ‘Allah’ın indirdiğine uyun!’ denildiğinde, ‘Hayır, biz, atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol)a uyarız!’ derler. Peki ama ataları bir şey anlamayan, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (onların yoluna uyacaklar)?”

(Bakara 2 / 170).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan, tabiatı gereği diğer insanlarla bir arada yaşarken çeşitli kurallara uyar. Bu kurallar *hukuk*, *ahlâk* ve *din* çerçevelerinde oluşur. Hukuk, insanların bir devletin uyruğu olmakla uymayı kabul ettikleri *yasalar* zeminini ifade eder. Ahlâk, yasalar zemininde de karşılıkları bulunan, ancak insanın içinde daha köklü bir yere sahip olan iyi, doğru ve güzele dair değerlerin meydana getirdiği zemindir. Din, hem hukuk hem de ahlâk zeminlerini kuşatan daha geniş ve daha sağlam bir zemin teşkil eder. Örf ve âdetler ise, her üç zeminde birtakım arka planları bulunan, farklı toplumlarda benzerlerine rastlanmakla beraber daha çok belirli bir toplumda geçerli olan, yazılı olmayan kurallardır.

Örf ve adetlerde yansımasını bulan toplumsal beklentilerin kimisi gerçekten insanların hayrına, kimisi de zararınadır. Ahlâk, bireyin her eyleminde olduğu gibi bu toplumsal alışkanlıkların ve beklentilerin de sorgulanmasını, aklın, vicdanın ve dinin mihengine vurulmasını bekler. Zira ancak böylelikle yanlış, kötü ya da çirkin olduğu halde kuşaklar boyunca sorgulanmadığından devam edegelen uygulamalardan ve beklentilerden kurtulmak mümkün olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir"

(Bakara 2 / 177).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleleri okuyup ilgili kutucuğu işaretleyiniz. Ardından niçin o seçeneği işaretlediğinizi yazınız.

1. Ahlâk, insanın içinde kökleşmiş değerler bütünüdür. Onun söz ve davranışları da değerlerin görünür hale gelmesidir.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....
2. İnsanın kabullenip bağlandığı değer yargılarının hepsi mutlaka iyidir.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....
3. İslâm'da iman, ibadet ve ahlâk birbirleriyle ilgisiz ayrı alanlardır.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....
4. Dünya hayatındaki sözlerimiz, düşüncelerimiz ve davranışlarımızla ahiret hayatımızın nasıl olacağını belirleriz.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....
5. Allah'ın razı olacağı bir ahlâka sahip olmak isteyen müslüman, Resûlullah'ın[(s.a.s.)] hayatını kendine örnek almalıdır.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....
6. Ahlâk, bireyin gelenek, görenek vb. toplumsal beklentilere uymasını zorunlu görür.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....
7. Birey toplumsal beklentileri aklın, vicdanın ve dinin ışığında sorgulamalıdır.
   - ☐ Doğru. Çünkü ....
   - ☐ Yanlış. Çünkü ....

Yûnus medh eyledi seni dillerde
Dillerde dillerde hem gönüllerde
Ağlaya ağlaya gurbet illerde
Yâ Muhammed, canım arzular seni!

Âşık Yûnus

Alan : *Siyer*
Kur : *1*

Ünite 6

Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed(s.a.s.)

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

Peygamberimizin;(s.a.s.)

- Doğduğu çevre
- Doğumu ve çocukluğu
- Gençlik çağı
- Evliliği ve çocukları

Hazırlık çalışması

- Peygamberimizin(s.a.s.) çocukluk ve gençlik yılları hakkında bugüne kadar öğrendiğiniz bilgileri hatırlamaya çalışınız. Bunlar arasında sizi en çok etkileyen nedir? Niçin? Duygu ve düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

Peygamberimiz(s.a.s) Nasıl Bir Ortamda Doğdu?

Bundan yaklaşık on beş asır öncesi… Mekke…

Kurak ve sıcak bir şehirdi. Yazlar çok sıcak ve yağışsızdı. Su çok azdı. İnsanlar kuyu suyuna mahkûmdu. O da bulunabildiği kadarıyla. Dolayısıyla hayat şartları oldukça zordu.

> *"Bir kere de ma'mûre-i dünya o zamanlar*
> *Buhranlar içindeydi, bugünden de beterdi*
> *Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta*
> *Dişsiz mi bir insan onu kardeşleri yerdi"*
> Mehmet Âkif
> ***Bu şiirde anlatılanları arkadaşlarınızla değerlendiriniz.***

Bu zorlu iklime katlanabilen, çöl şartlarında günlerce susuzluğa dayanabilen deve, Araplar'ın en değer verdikleri binek hayvanıydı. Bir de atları vardı Araplar'ın. Her ne kadar çöl şartlarında yetiştirilmesi zor olsa da güzelliği, dayanıklılığı ve sahibine bağlılığı ile tanınırdı bu atlar. Sahipleri için de servetlerinin göstergesiydi.

En önemli geçim kaynağı ise ticaretti. Arabistan'ın bir ucundan öbür ucuna giden kervanlar Mekke'den geçiyorlardı. Yılın çeşitli vakitlerinde panayırlar düzenleniyor, Arabistan'ın dört bir tarafından Araplar bu panayırlara akın ediyorlardı. Panayırlarda alışverişin yanı sıra birçok eğlence de düzenleniyordu. Bunların arasında şiir yarışmalarının ayrı bir yeri vardı. Beğenilen şiirler Kâbe'nin duvarına asılıyordu. Mekke'de okuma yazma bilen çok kimse yoktu. Ama yine de şiir ve edebiyat oldukça gelişmişti.

> O dönemde Mekke'de Hz. İbrâhim'in tebliğ ettiği hak dini sürdüren az sayıda kişi vardı. Bunlara Hanif adı veriliyordu.

Kâbe'nin varlığı Mekke'ye özel bir önem katıyordu. Arabistan'ın her yerinden insanlar hac için Kâbe'ye geliyorlardı. Kâbe'yi tavaf ediyorlar, putları ziyaret ediyorlardı.

Kâbe, Hz. İsmâil zamanından beri hayatın merkeziydi. Araplar Hz. İbrâhim ve Hz. İsmâil'den beri hac yapmayı sürdürüyorlardı. Ama çoğu tevhit inancından uzaklaşmıştı. Her şeyi putlardan diliyorlar, onlara kurbanlar kesip dualar ediyorlardı. Âhirete de inanmıyorlardı.

Kâhinler ve büyücüler toplum içinde çok saygın bir yere sahipti. Derdi, sıkıntısı olan, onlara koşuyordu. Anlaşmazlıklarda onlardan hakemlik yapmaları isteniyor, hakemin dediğine ise kimse itiraz etmiyordu.

İçki, kumar ve fuhuş çok yaygındı. Bazı kimseler kız çocuklarını küçük yaşta diri diri toprağa gömebilecek kadar insanlıktan çıkmıştı.

Güçlüler zayıfları hep eziyordu. Kadınlar, fakirler, köleler, yabancılar, yolcular hiç güvende değildiler.

Kabilecilik ve kan bağı çok önemliydi. Kabileler arasında hep bir üstünlük mücadelesi vardı. Herkes daima kendi kabilesini ve akrabalarını savunmaya hazırdı; ister haklı olsun ister haksız, ister zalim olsun ister mazlum... Kabileden bir kişinin kanı dökülürse bütün kabilenin kanı dökülmüş sayılıyordu. Bu yüzden kan davası ve savaşlar hiç bitmiyordu.

Peygamberimiz(s.a.s.) işte bu şehirde, bu ortamda, bu insanların arasında doğdu.

Fil Olayı

Yemen hükümdarı Ebrehe, Yemen'de gösterişli bir kilise yaptırdı. Ancak Araplar bu kiliseye ilgi göstermediler ve Kâbe'yi ziyaret etmeye devam ettiler. Bunun üzerine Ebrehe, Kâbe'yi yerle bir etmek için büyük bir ordu topladı ve Mekke'ye doğru hareket etti. Bu ordunun içinde filler de bulunmaktaydı. Mekke'nin yakınlarına kadar gelen Ebrehe uygun bir yerde karargâh kurdu. Ebrehe, ordusuna Kâbe'yi yıkmak için hareket emri verdiğinde ordunun önündeki fil hareket etmedi. Fil, yönü başka tarafa çevrildiğinde hareket ediyor, ancak Kâbe'ye döndürüldüğünde hiç kıpırdamıyordu. Bu sırada sürüler halinde gelen kuşlar askerlerin üzerlerine sertleşmiş çamurdan taşlar yağdırmaya başladı. Kısa sürede koskoca ordu, kurt yemiş yapraklar gibi döküldü. Ebrehe ve kurtulan az sayıda asker, bozguna uğramış bir hâlde geri döndüler.

Bu olay, Kur'an-ı Kerîm'de Fîl sûresinde anlatılmaktadır.

Bu olay size hangi mesajları vermektedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Doğumu ve Çocukluk Yılları

571 yılının Nisan ayı… Fil Olayı'ndan elli gün kadar sonrası… Mekke'de bir bebek doğdu. Annesi Âmine, babası Abdullah. Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları kolundan…

Abdullah, Âmine ile evlendikten bir süre sonra bir ticaret kervanıyla yolculuğa çıkmış, dönüşte yolda hastalanarak vefat etmişti. Bebek, daha doğarken yetimdi. İlk kaybını henüz doğmadan yaşamıştı bile.

Yetim bebeğin doğumu dedesi Abdülmuttalib'e müjdelendi. Abdülmuttalib torununu Kâbe'ye götürdü ve orada ona "Muhammed"(s.a.s.) adını koydu.

Birkaç ay sonra Muhammed(s.a.s.) bebek, anacığından ve baba ocağından ayrılmış, sütannesinin yanında yayladaydı. Çünkü o zamanlar Mekkeliler yeni doğan bebekleri yaylanın sağlıklı havasında büyümeleri için göçebe (bedevî) kabilelerden bir sütanneye verirlerdi. Hz. Muhammed(s.a.s.) de dört yaşına kadar sütannesi Halime ve ailesiyle yaşadı.

Dört yaşında ayrılığı ve kavuşmayı birlikte tanıdı. O güne kadar bir arada yaşadığı sütannesinden ve ailesi bildiği insanlardan ayrıldı, yavrucuğunu hasretle bekleyen annesi Âmine ona kavuştu. Fakat bu hüzünlü annenin çocuğu ile geçireceği günler sınırlıydı. İki yıl sonra Âmine oğluyla birlikte Medine'ye akrabalarını ve kocası Abdullah'ın mezarını ziyarete gitti. Yanlarında Âmine'nin emektarı Ümmü Eymen de vardı. Ne var ki Âmine Mekke'ye dönemedi. Dönüş yolculuğunda hastalandı ve vefat etti.

Tanımadığı, bilmediği bir yerde altı yaşında bir çocuk… Annesi

> *"On dört asır evvel yine bir böyle geceydi*
> *Kumdan ayın on dördü bir öksüz çıkıverdi*
> *Lâkin o ne hüsrandı ki hissetmedi gözler*
> *Halbuki kaç bin senedir bekleşmedelerdi."*
> Mehmet Âkif
>
> *Şiirde anlatılmak istenen nedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.*

artık yanında değil. Babasının mezarını ilk defa ziyaret ettiği bu yolculukta annesini de bırakıp dönüyordu. Sığınabileceği tek kişi Ümmü Eymen'di. Onunla birlikte yolculuğunu tamamladı.

Mekke'de onları karşılayan Abdülmuttalib, o günden sonra torununu yanından ayırmadı. Hz. Muhammed,(s.a.s.) dede sevgisini, ilgisini ve şefkatini belki de hiçbir torunun tatmadığı kadar yoğun yaşadı. Hâşimoğulları'nın başkanı olan Abdülmuttalib, katıldığı toplantılara bile torununu yanında götürdü. Bu sayede o, kabile problemlerinin nasıl çözümlendiğine küçük yaşta tanık oldu. Fakat bu beraberlik de çok sürmedi. Hz. Muhammed(s.a.s.) sekiz yaşındayken dedesi vefat etti.

Doğmadan yetim, altı yaşında öksüz ve şimdi de dede yetimi sekiz yaşında bir çocuk…
Bu defa amcası Ebu Tâlib'in evi onun yeni yuvasıydı. Bir kere daha yeni bir hayat, yeni bir düzen başlıyordu onun için. Ebu Tâlib'in sevgisi ve karısı Fatma'nın şefkati sardı sarmaladı onu. Hz. Muhammed(s.a.s.) de küçük yaştan itibaren ailesine gücünün yettiğince destek oldu. Kâh çobanlık yaptı kâh amcasıyla birlikte ticaret.

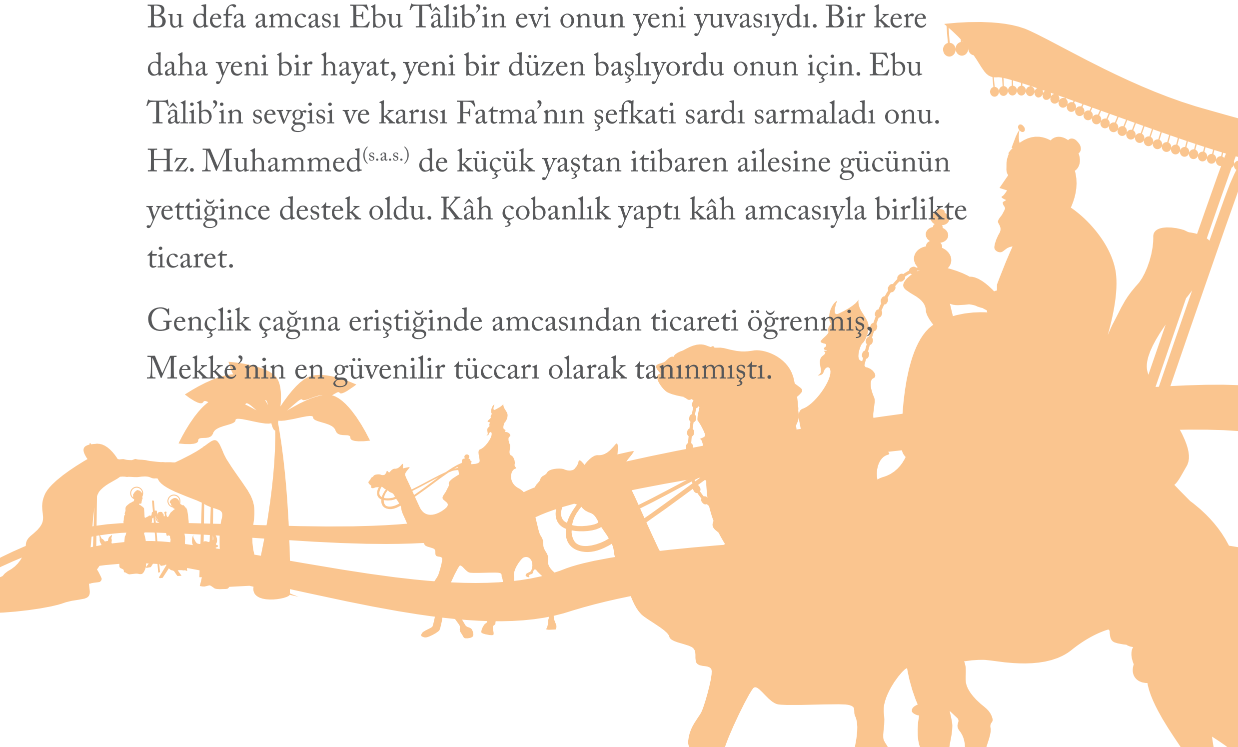
Gençlik çağına eriştiğinde amcasından ticareti öğrenmiş, Mekke'nin en güvenilir tüccarı olarak tanınmıştı.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Seni yetim bulup da barındırmadı mı?
Seni yolunu kaybetmiş olarak bulup da yola iletmedi mi?
Seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi?
Öyleyse sakın yetimi ezme!
Sakın isteyeni azarlama!
Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat"

(Duhâ 93 / 6-11).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleleri okuyup ilgili kutucuğu işaretleyiniz.

1. Hz. Muhammed(s.a.s.) altı yaşındayken babası Abdullah vefat etti.

   ☐ Doğru ☐ Yanlış

2. Sekiz yaşına kadar dedesi ile yaşayan Hz. Muhammed,(s.a.s.) dedesi de vefat edince amcası Ebu Tâlib'in yanına yerleşti.

   ☐ Doğru ☐ Yanlış

3. Hz. Muhammed,(s.a.s.) on altı yaşındayken annesi Âmine vefat etti.

   ☐ Doğru ☐ Yanlış

4. Hz. Muhammed(s.a.s.) dört yaşına kadar sütannesinin yanında kaldı.

   ☐ Doğru ☐ Yanlış

5. Halime, Hz. Muhammed'in(s.a.s.) kız kardeşidir.

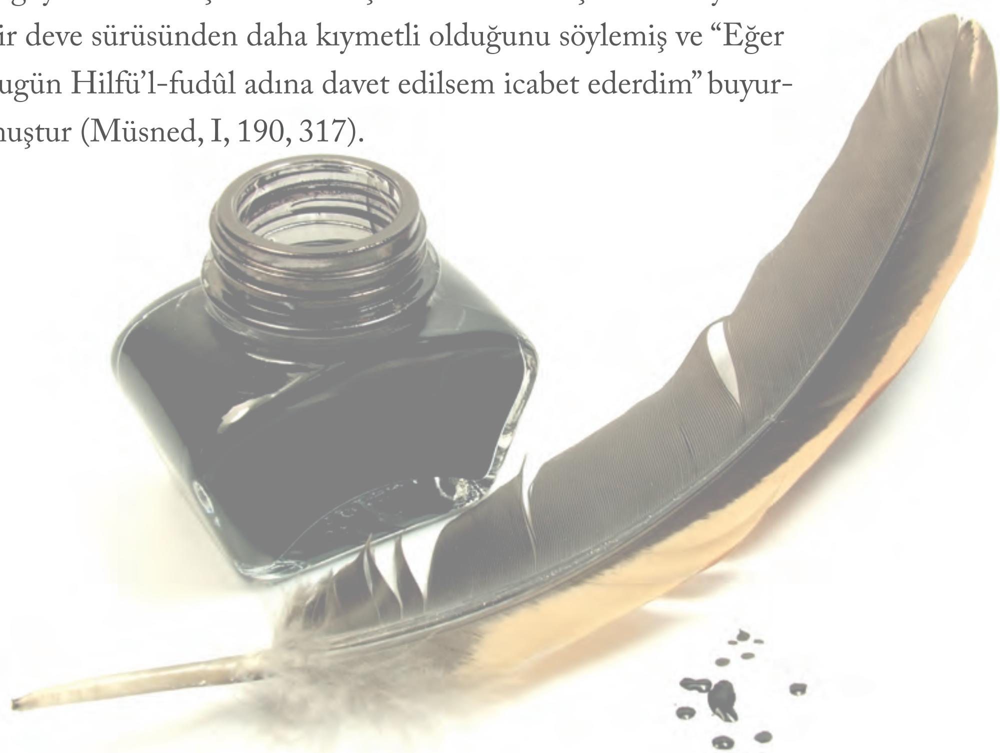
   ☐ Doğru ☐ Yanlış

Erdemliler Sözleşmesi

Mekke'de zulümlerin, haksızlıkların, zorbalıkların ardı arkası kesilmiyordu. Bu durumdan rahatsız olan bazı erdemli kişiler toplanarak bir çözüm yolu bulmaya karar verdiler. Mazlumun yanında olacaklarına, suçlunun karşısında birlik olup mazlumun hakkını koruyacaklarına söz verdiler. Bu antlaşma daha sonraları *Hilfü'l-fudûl* (erdemliler sözleşmesi) adıyla anıldı. Hz. Muhammed(s.a.s.) de bu erdemli topluluğa katılanlar arasındaydı ve o sırada yirmi-yirmi beş yaşlarındaydı.

Bu antlaşmaya katılanlar Mekke'de yapılan her türlü haksızlığı engellemek için birlik ve dayanışma içinde uzun süre gayret gösterdiler. Gruba yeni üye alınmaması dolayısıyla Hilfü'l-fudûl zaman içinde üyelerinin ölümü ile ortadan kalktı.

Hz. Peygamber,(s.a.s.) İslâm'dan sonraki yıllarda da Hilfü'l-fudûl'dan övgüyle bahsetmiştir. Bu antlaşmanın kendisi için kızıl tüylü bir deve sürüsünden daha kıymetli olduğunu söylemiş ve "Eğer bugün Hilfü'l-fudûl adına davet edilsem icabet ederdim" buyurmuştur (Müsned, I, 190, 317).

Güvenilir Muhammed Aleyhisselâm

Çocukluğu ticaretin içinde geçen Hz. Muhammed,(s.a.s.) yirmili yaşlarında, azimli, itibar sahibi, iyi ahlâklı, olgun hal ve hareketleriyle, güvenilirliğiyle dikkatleri üzerine çeken bir tüccar olmuştu. Ona artık *Muhammedü'l-emîn*(s.a.s.) deniyordu, yani "*güvenilir Muhammed*".(s.a.s.)

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:
"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin"
(Kalem 68 / 4).
Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Bu özelliği herkes tarafından bilindiği için, uzak yerlere giden kimseler, kıymetli eşyalarını ona emanet ederlerdi. Kervanlarının başında onun olduğunu bilmek mal sahiplerinin içini rahatlatırdı. Kervanın kazancını en doğru biçimde kervan sahibine bildireceğinden kimse şüphe etmezdi. Hz. Muhammed(s.a.s.) bu şekilde Mekke'nin zenginleriyle yaptığı ticarî anlaşmalar sonucunda Bahreyn, Habeşistan, Yemen ve Suriye'ye yolculuklar yaptı.

Onun ne kadar güvenilir bir insan olduğunu, Mekke'nin zengin tüccarlarından Hatice de duymakta gecikmedi. Hatice şerefli, zengin, dul bir kadındı. Böylece sermayesi Hatice'den, emeği Hz. Muhammed'den(s.a.s.) olmak üzere ticarî bir ilişki başladı. Muhammedü'l-emîn,(s.a.s.) Hz. Hatice adına Yemen ve Suriye taraflarına ticarî yolculuklar yaptı. Başarılı ve dürüst ticaretiyle Hz. Hatice'yi her zaman memnun etti.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Evliliği ve Çocukları

Hz. Hatice bir süre sonra ona evlilik teklifinde bulundu. Hz. Muhammed(s.a.s.) yirmi beş yaşında, Hz. Hatice ise daha büyüktü.

İki tarafın da rızasıyla düğün yapıldı. Hz. Muhammed(s.a.s.) amcasının evinden ayrılarak Hz. Hatice'nin evine yerleşti. Böylece vefaya, sadakate, saygıya dayanan ve yirmi beş yıl sürecek olan bir beraberlik başlamış oldu.

Evlendikleri gün Hz. Hatice, henüz bir çocuk olan *Zeyd* adlı kölesini eşine hediye etti. Zeyd, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanında, onun ailesinden biri olarak büyüdü.

Ailenin bir diğer ferdi de annesinin emaneti ve en zor günlerinde sığındığı ana kucağı olan *Ümmü Eymen*'di.

Bir müddet sonra bu mutlu aileye minik bir bebek katıldı: Hz. Hatice ve Hz. Muhammed'in(s.a.s.) ilk çocukları *Kāsım.* O günden sonra Hz. Muhammed,(s.a.s.) *Ebu'l-Kāsım* künyesiyle anılmaya başladı. Kāsım henüz bir bebekken, daha iki yaşını doldurmadan öldü. Hz. Muhammed'in(s.a.s.) çocukluğunda çok yakından tanıştığı ölüm acısı bu defa kendi çocuğunun ölümüyle bir kez daha yüreğindeydi.

Kāsım'ın ardından sırasıyla *Zeynep, Rukıyye, Ümmü Külsûm* ve *Fâtıma* adlarındaki kızları doğdu.

Kızları ve kölesi Zeyd dışında Hz. Muhammed'in(s.a.s.) evinde büyüyen bir çocuk daha vardı. Bu çocuk, amcası Ebu Tâlib'in oğlu *Ali* idi. Ebu Tâlib geçim sıkıntısı çekiyordu. Bu yüzden Hz. Muhammed,(s.a.s.) amcasının oğlu Ali'yi himayesine aldı.

Huzurlu bir aile yaşantısı, toplum içinde saygın bir konum, başarılı bir iş hayatı… İşte peygamberliğinin hemen öncesinde Hz. Muhammed...(s.a.s.)

Arap toplumlarında insanlar ilk erkek çocukları doğduktan sonra onun adı ile anılırdı. Ebu (babası) ya da ümmü (annesi) kelimesine çocuğun adı eklenirdi. Bu şekildeki isimlendirmeye künye adı verilirdi. Peygamberimizin(s.a.s) künyesi de Ebu'l-Kāsım yani Kāsım'ın babası idi.

ETKİNLİK

Aşağıdaki okuma parçasını okuyunuz. Ardından soruları cevaplayınız.

Kâbe'de Bir Hakem

Mekkeli müşrikler Kâbe'nin etrafında toplanmışlar, elinde buhurdanlıkla Kâbe'ye doğru ilerleyen adamı izliyorlardı. Yanan tütsünün güzel kokusu etrafa yayılmıştı. Adam, Kâbe'ye iyice yaklaştı. Elindeki buhurdanlığı Kâbe'nin örtüsüne yaklaştırdı ve aşağı yukarı indirip kaldırarak Kâbe'nin etrafında dönmeye başladı. Tütsünün güzel kokusu Kâbe'nin örtüsüne iyice işlesin istiyordu.

Bu sırada hafif bir rüzgâr esiyordu. Herkes kendinden geçmiş bir halde Kâbe'nin tütsülenişini izliyordu. Yanan tütsüden Kâbe'nin örtüsüne ufak bir kıvılcım sıçradı. Fakat kimse farkına varmadı. Ne olduğunu farkettiklerinde ise iş işten geçmişti. Kâbe alevler içindeydi.

Bir anda ortalık karıştı. Oradan oraya koşan insanlar, bağıranlar, yardım isteyenler… Bir süre sonra yangın söndürüldü, telâş sona erdi. Ancak olan olmuştu. Kâbe büyük oranda hasar görmüştü.

Aradan birkaç hafta geçmişti ki şiddetli bir yağmur başladı. Yağmur bir türlü dinmek bilmiyor, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Evlerin penceresinden yağmuru seyreden yüzlerde endişe okunuyordu. Bu yağış, mutlaka sel getirecekti.

Sonunda korkulan şey gerçekleşti. Kısa bir süre önce yangında harap olan Kâbe, bu kez de sel sularının altında kaldı. Yaşlı bina bu ikinci afete dayanamadı. Sular çekildiğinde Kâbe'den geriye sadece bir enkaz yığını kalmıştı.

Şehir meclisi toplandı ve Kâbe'nin yeniden yapılmasına karar verdi. Önce, enkaza dönüşen eski bina yıkıldı. Ardından inşaat başladı. Masraflar bütün şehrin katılımıyla karşılanmıştı ve neredeyse herkes inşaat işinde çalışıyordu. O sıralarda otuz beş yaşında olan Hz. Muhammed(s.a.s.) de taş taşıyor, Kâbe'nin inşasına yardım ediyordu.

Nihayet binanın duvarları Hacerülesved'in yerleştirileceği yüksekliğe kadar örüldü. Şimdi yeni bir sorun gündeme gelmişti. Hacerülesved'i yerine kim koyacaktı? Bu büyük onur kime verilecekti? Mekke'nin ileri gelen kabileleri, aralarında anlaşmazlığa düştüler. Herkes bu şerefin kendi kabile reisine verilmesi gerektiğini söylüyordu. Tartışmalar günlerce sürdü. Kabile reisleri, bu onuru birbirlerine kaptırmayacaklarına dair yeminler ediyorlardı. İnşaat yarım kalmıştı ve bu soruna bir türlü çözüm bulunamıyordu.

Tartışmalar sürerken içlerinden biri şöyle dedi:

– *"Aklıma bir fikir geldi. Eminim hepiniz kabul edeceksiniz. Buraya gelecek ilk kişiyi bekleyelim. Onu hakem yapalım ve fikrini soralım. O ne derse, o olsun."*

Bu teklif herkesin aklına yattı. Kimin geleceğini görmek için beklemeye koyuldular.

Bir süre sonra Hz. Muhammed(s.a.s.) göründü. Herkes derin bir nefes aldı. Çünkü onun âdil bir hüküm vereceğinden emindiler. O, güvenilir bir insandı. Ona aldıkları son kararı anlattılar.

Hz. Muhammed(s.a.s.) bir süre düşündü ve

– *"Bana bir örtü getirin"* dedi.

Hemen bir örtü buldular. Hz. Muhammed(s.a.s.) örtüyü yere serdi ve Hacerülesved'i üzerine koydu. Sonra kabile reislerini çağırdı. Her birinin örtünün bir tarafından tutmasını istedi.

Böylelikle bütün kabileler Hacerülesved'i taşıma onurunu paylaşmış oldular.

Taşın konulması gereken yere gelindiğinde Hz. Muhammed,(s.a.s.) Hacerülesved'i aldı ve yerine koydu.

Sorun çözülmüş, şehirde yaşanabilecek muhtemel bir savaş engellenmişti.

1. Kâbe neden tahrip olmuştu?

---

2. Mekkeliler niçin anlaşmazlığa düşmüşlerdi?

---

3. Hakemlik yapacak kişinin Hz. Muhammed(s.a.s.) olması Mekkeliler'i neden rahatlatmıştı? Bu durum Peygamberimizin(s.a.s.) hangi ahlâkî özelliğine işaret ediyor?

DİNİM İSLÂM

TEMEL BİLGİLER

kur 2

İtikat	*Ünite 1:* **Allah'a İman**
	Ünite 2: **Meleklere İman**
İbadet	*Ünite 3:* **Namaz**
Ahlâk	*Ünite 4:* **İslâm Ahlâkının Öngördüğü Model İnsan**
Siyer	*Ünite 5:* **Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Peygamberliği: Mekke Dönemi**

Ey cânıma cânânım,
Ey derdime dermânım,
Âlemlere sultanım,
Medet Allah'ım medet.
Âşık Yûnus

Alan : *İtikat*
Kur : *2*

Ünite 1
Allah'a İman

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Allah'ın varlığı ve birliği
- Allah'ın sıfatları
- Allah'ın güzel isimleri

Hazırlık çalışması

- Rabbimizin güzel isimlerinden bildiklerinizi listeleyiniz.

Allah Vardır ve Birdir

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir"

(Enbiyâ 21 / 22).

Âyet meâlinden anladıklarınızı arkadaşlarınıza açıklayınız.

Hiçbir yapı, yapansız olmaz. Var olan her şeyin bir var edeni vardır. Bu, üzerinde tartışılması bile anlamsız apaçık bir hakikattir. Bir insan, kendi benliğinde ve kâinatta gözlemleyebileceği pek çok delille yaratanın varlığını farkeder, anlar ve kabul eder. Kişinin hem iç dünyasında kendi vicdanıyla, hem de dış dünyada sayısız işaretlerle yaratıcının varlığını farketmemesi imkânsızdır.

Yokluğu asla düşünülemeyecek olan, var olmak için başka bir varlığın var etmesine ya da desteğine ihtiyacı olmayan yaratıcının sadece kendisine özgü adı "Allah"tır.

İnsanların tamamı için Allah'ın varlığına inanmak hem kolay hem de doğaldır. Çünkü Allah'ın varlığını kabul etmek ve O'na inanmak, bütün insanların yaratılışında olan bir yöneliştir. Kâinatta var olan düzen ise Allah'ın birliğinin en açık işaretidir; varlıklar arasında görülen düzen "yaratıcı"nın bir ve tek olmasını zorunlu kılar.

İnsanlık tarihi boyunca bütün peygamberler, insanları Allah'ın birliğine iman etmeye çağırmışlardır. Ayrıca Allah'ın tek, eşsiz, ortaksız ve benzersiz olduğunu anlatmışlardır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetlerin meâllerini okuyunuz. Dikkatinizi çeken hususları arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Secde 32 / 5-9
- Fussilet 41 / 53
- Ğâşiye 88 / 17–26
- İhlâs 112 / 1-4

Allah'ın Birliğine İnanmanın Önemi

Allah'ın birliğine iman, bütün peygamberlerin(as) tebliğ ettiği İslâm dininin temelidir. İslâm'daki diğer inanç esasları, hükümler ve yasalar bu temel üzerine oturur.

İnsanın hayatını sürdürebilmek için hava, su, yiyecek, barınma gibi temel ihtiyaçları vardır. Bu temel ihtiyaçlardan biri de inanmaktır. Çünkü insan güven içinde olmak ister. Allah'a ve O'nun birliğine inanmayan kişiler huzursuz, sorunlu, mutsuz bir hayatı yaşamak zorunda kalırlar. Kendilerini hiçbir zaman güvende hissedemezler. Bağlanmanın ve ibadet etmenin zevkini yaşayamazlar. İmanın huzur iklimini soluyamazlar. Korku, kaygı, karmaşa, endişe, tedirginlik, belirsizlik, çaresizlik gibi olumsuzluklar onları çepeçevre kuşatır.

İnsanın güven içinde olma isteği, inanmak ve bağlanmak şeklinde kendini gösterir. Örneğin bebek annesine güven duyar ve onun kendisini koruyacağına inanıp dört elle annesine bağlanır. Allah'ın varlığına ve birliğine inanan insan da O'na olan imanı sayesinde bu dünyada güvenli, mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar.

Allah'a inanan kimse akıl, ruh, kalp, beden gibi bütün yönleriyle tutarlı ve sağlam bir kişilik geliştirir. Böylece hem kendi iç dünyasında hem de toplumla ve yaratılmışlarla ilişkilerinde mutlu ve başarılı olabilir. Huzur ve güvende olmak, sevilmek, sayılmak ve itibar görmek gibi temel gereksinimlerini karşılar. Zorluklar ve sıkıntılar karşısında teselli bulur. Her şey onun için imanın aydınlığında anlamlı hâle gelir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Allah'a yönelen, O'na ortak koşmayan kimseler (olun). Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir"

(Hac 22 / 31).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah'ın varlığına ve birliğine gerçek anlamda inanan bir insanın, dar fikirli ve bağnaz olmaması beklenir. Çünkü mümin, evrendeki her şeyin tek sahibinin Allah olduğunu bilir ve kâinatta hiçbir şey kendisine yabancı gelmez. Bu sebeple de sevgisi ve yakınlığı herhangi bir ırk, renk veya grupla sınırlı olmaz, herkesi kuşatır. Mümin bilir ki kudret ve kuvvet yalnızca Allah'ındır. O'ndan başka hiç kimsenin zarar veya fayda vermeye gücü yetmez. Bu inanç, kişiyi Allah'tan başka her şeyden bağımsız yapar.

Allah'a İman Eden İnsan...

- Allah'ı sever, O'nun sevgisini elde etmeyi sağlayacak davranışlar sergiler. Allah'ın sevgi ve hoşnutluğunu kazandıktan sonra da kaybetmemeye çalışır.
- Güven içinde olur, imanın huzur dolu havasını teneffüs eder. Huzurlu, mutlu, korku ve endişeden uzak bir hayat sürer.
- Bütün yönleriyle olgun bir insan olur; iç dünyasıyla, toplumla ve çevresini çepeçevre kuşatan canlı cansız tüm varlıklarla doğru, tutarlı ve düzenli bir ilişki geliştirir.
- Kendisi de aynı Allah'ın yarattığı bir kul olduğu için, kâinattaki her şey ona tanıdık gelir. Sevgisini ve yakınlığını tüm varlıklara sunar.
- Allah'ın her şeyi gördüğünü ve her sözü işittiğini bildiği için yalnızken de başkalarının yanındayken de dürüst ve erdemli davranır, içi dışı bir olur.
- Yüz yüze kaldığı zorluklar ve sıkıntılar karşısında Allah'ın daima kendisiyle olduğunu bilmenin verdiği teselliyi ve güven duygusunu hisseder.

- Kudret ve kuvvetin yalnızca Allah'a ait olduğunu ve O'nun dilediğini üstün duruma getirdiğini, dilediğini ise sınamak için başarısız kıldığını bilir. Bu bilgisi ve inancı, ferdi sadece Allah'a kul yapar, başka varlıklara boyun eğmekten bağımsız kılar.
- Allah'tan başka fayda veya zarar veren bir güç ve kudret olmadığını bilir. Başarı için Allah'ın hoş görmeyeceği çarelere başvurmaz. Kendisine düşen görevin çalışıp gayret etmekten ibaret olduğunu bilerek hareketlerini düzenler.
- Allah'ın bütün duaları işittiğini bilir, her zaman Allah'a sığınır ve güvenir. Böylece her türlü zorluğun üstesinden gelme gücü kazanır.
- Yaratılış amacını, nereden geldiğini ve nereye gideceğini bilir ve kendisini güvende hisseder.
- Allah'ın bütün güzel isim ve sıfatlarını bir kul olarak kendine rehber edinir ve bu güzel sıfatların gereğiyle donanarak olgun bir insan olmaya çalışır.

"Allah'a iman insanı nasıl özgürleştirir?" sorusu üzerine düşününüz.

Kur'an'da Allah'ın Sıfatları

Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmekle uzun bir yolculuk başlar; başlangıcı nurlu, sonu nurlu bir yolculuk… Çünkü Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru kulun ve mahlûkatın bakışlarınca idrak edilemez. Kul, ancak O'nun isim ve sıfatlarının tezahür ve tecellilerini hayranlıkla seyre dalar. Yüce Rabbimiz bu seyirde yolun işaretlerini ebedî vahyi Kur'an-ı Hakîm ile kullarına bildirmiştir. Allah'ın, kelâmında bize öğrettiği niteliklerini iki grupta özetleyebiliriz: *zâtî sıfatlar, sübûtî sıfatlar*.

Zâtî sıfatlar, sadece Rabbimizin sahip olduğu ve sırf O'na özgü niteliklerdir.

- *Vücud:* Vardır; olmaması ya da yok olması düşünülemez.
- *Kıdem:* Başlangıcı yoktur, varlığı sonradan ortaya çıkmamıştır.
- *Bekā:* Sonsuzdur; varlığı hiçbir zaman son bulmayacaktır.
- *Vahdâniyet:* Eşi, benzeri ve ortağı yoktur. Birdir, tektir, biriciktir.
- *Muhâlefetün li'l-havâdis:* Yaratılmışlara benzemez; O'ndan başka her şey sonradan olmuştur ve hiçbir şey O'na denk ya da benzer değildir.
- *Kıyam bi-nefsihî:* Hiçbir şeye ve hiç kimseye ihtiyacı yoktur; varlığı başkasına bağlı değildir.

E T K İ N L İ K

"Allah'ın isim ve sıfatlarının tezahür ve tecellileri" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Sübûtî sıfatlar, Rabbimizin mükemmelliğini ifade eden, O'nu daha iyi tanımamızı sağlayan niteliklerdir. Bu nitelikler diğer varlıklarda da Allah'ta olandan farklı olarak sınırlı düzeyde vardır.

- *Hayat:* Diridir ve O'nun için "ölüm" söz konusu değildir.
- *İlim:* Her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır.
- *Sem':* Her şeyi duyar ve işitir.
- *Basar:* Her şeyi görür.
- *İrade:* Dilediğini yapar, her şey O'nun dilemesiyle olur.
- *Kudret:* Her şeye gücü yeter.
- *Kelâm:* Yarattıkları ile irtibat ve iletişim kurar. Onlara mesajını gönderir.
- *Tekvin:* Dilediğini, dilediğince yaratır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyet meâllerini okuyup Allah'ın hangi sıfatı ile ilgili olduğunu belirleyiniz.

- Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. Diridir, kayyûmdur (Âl-i İmrân 3 / 2).

  ....

- O, ilk ve sondur. Zâhir ve bâtındır. O, her şeyi hakkıyla bilendir (Hadîd 57 / 3).

  ....

- Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır (Rahmân 55 / 26-27).

  ....

- De ki: "O, Allah'tır, bir tektir. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir)" (İhlâs 112 / 1-2).

  ....

- O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu suretle sizi üretiyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir (Şûrâ 42 / 11).

- Sen, o ölümsüz ve daima diri olana (Allah'a) tevekkül et. O'nu her türlü övgüyle yücelterek tesbih et. Kullarının günahlarından hakkıyla haberdar olarak O yeter (Furkān 25 / 58).

- O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'tır. Gaybı da, görünen âlemi de bilendir. O, rahmândır, rahîmdir (Haşr 59 / 22).

- Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir (Bakara 2 / 181).

- Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür (Bakara 2 / 110).

- Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "ol!" demektir. O da hemen oluverir (Yâsîn 36 / 82).

- Göklerin ve yerin hükümranlığı yalnızca O'nundur. Diriltir, öldürür. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir (Hadîd 57 / 2).

- Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler gönderdik. Anlatmadığımız (nice) peygamberler de gönderdik. Allah, Mûsâ ile de doğrudan konuştu (Nisâ 4 / 164).

- Allah dilediğini yaratır. O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir (Âl-i İmrân 3 / 47).

Allah'ın Güzel İsimleri

En güzel nitelikler ve nitelemeler, bütün güzelliklerin kaynağı olan Allah'a özgüdür. Kur'an-ı Kerîm'de geçen "*el-esmaü'l-hüsna*" ifadesi "*Allah'ın güzel isimleri*" anlamına gelmektedir. Bu güzel isimler, hem Kur'an'da kendi kelâmıyla hem de resûlünün(s.a.s.) sözleriyle bize bildirilmiştir:

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır"

(A'râf 7 / 180).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

- ***Adl - اَلْعَدْلُ (Adaletli):*** O, mutlaka ve daima âdil olup asla zulmetmeyen, aşırılığa gitmeyendir.
- ***Afüv - اَلْعَفُوُّ (Affedici):*** O, günahları hiçbir sorumluluk kalmayacak şekilde affeden, affetmeyi çok sevendir.
- ***Âhir - اَلْاٰخِرُ (Son):*** O, her şeyden sonra da mevcudiyeti devam edecek olan, varlığından sonrası olmayandır.
- ***Alî - اَلْعَلِيُّ (Ulu):*** O, her şeyin ötesinde ve her yönüyle yüce olandır.
- ***Alîm - اَلْعَلِيمُ (Bilen):*** O, gizli açık, büyük küçük her şeyi ve her bir şeyi en iyi bilendir.
- ***Allah - اَللّٰهُ:*** Sadece O'na ait olan özel ismidir.
- ***Azîm - اَلْعَظِيمُ (Muhteşem):*** O, bütün büyüklerin ve büyüklüklerin ötesinde, akıl almayacak denli yüce ve muhteşemdir.
- ***Azîz - اَلْعَزِيزُ (Yüce):*** O, mağlûp edilmesi imkân ve ihtimal dışı yegâne üstün gelendir.
- ***Bâis - اَلْبَاعِثُ (Dirilten):*** O, ölü ya da uyur her şeyi kaldıran, gizli saklı olanları meydana çıkarandır.
- ***Bâkī - اَلْبَاقِي (Sonsuz):*** O, varlığı sürekli olup sonu olmayan, zamandan münezzeh olandır.
- ***Bâri' - اَلْبَارِئُ (Eksiksiz yaratan):*** O, tamamen kendine has, bütünüyle benzersiz ve hoş bir şekilde eksiksiz yaratandır.

- ***Bâsıt - اَلْبَاسِطُ (Genişletip yayan):*** O, rızkı, gönülleri, imkânları genişleten, lutuf ve keremini esirgemeyip yayandır.
- ***Basîr - اَلْبَصِيرُ (Gören):*** O, gizliyi, açığı, saklananı, ortada bulunanı, her şeyi ama her şeyi görendir.
- ***Bâtın - اَلْبَاطِنُ (Gizli olan):*** O, zât ve mahiyeti gözlerden gizli olandır.
- ***Bedî' - اَلْبَدِيعُ (Çok güzel yaratan):*** O, bir şeyi yok iken var edip en güzel şekilde yaratandır.
- ***Ber - اَلْبَرُّ (İyiliği çok):*** O, iyilik yapmayı düşünüp yapamayanlara, hatta kötülük yapmayı düşünüp vazgeçenlere bile iyilikler verendir.
- ***Câmi' - اَلْجَامِعُ (Bir araya getiren):*** O, bütün varlıkları derleyip toplayan, birbirine zıt şeyleri bir araya getirendir.
- ***Cebbâr - اَلْجَبَّارُ (Zorlayıcı):*** O, iradesini herkese ve her şeye rağmen daima yürüten, dilediğini zorla yaptırma gücüne sahip olandır.
- ***Celîl - اَلْجَلِيلُ (Heybetli):*** O, kimse ile kıyası mümkün olmayan heybet sahibidir.
- ***Evvel - اَلْأَوَّلُ (İlk):*** O, her şeyden önce var olup başlangıcı olmayandır.
- ***Fettâh - اَلْفَتَّاحُ (Hayır kapılarını açan):*** O, hayır ve güzellik kapılarını açan, imkânlar ikram edendir.
- ***Gaffâr - اَلْغَفَّارُ (Bağışlayıcı):*** O, mağfireti bol olan ve günahları görmezden gelendir.
- ***Gafûr - اَلْغَفُورُ (Affeden):*** O, günahları silip bağışlayandır.
- ***Ganî - اَلْغَنِيُّ (İhtiyaçsız):*** O, hiç kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayandır.
- ***Habîr - اَلْخَبِيرُ (Haberdar):*** O, olup bitenleri hiçbir gizli yönü kalmayacak şekilde bilen, her şeyden haberdar olandır.
- ***Hâdî - اَلْهَادِي (Hidayete erdiren):*** O, doğru yola çağıran, yol gösteren ve hayra erdirendir.
- ***Hâfıd - اَلْخَافِضُ (Alçaltan):*** O, kibirlileri, kötüleri, inkârcıları alçaltandır.

- ***Hafîz* - اَلْحَفِيظُ *(Koruyan):*** O, koruyup kollayan, kötülüklerden, kazadan ve belâdan saklayandır.
- ***Hak* - اَلْحَقُّ *(Gerçek):*** O, inkârı ve reddi mümkün olmayan, varlığı kesin ve açık olandır.
- ***Hakem* - اَلْحَكَمُ *(Hükmeden):*** O, iyiyi kötüden ayırt eden ve son hükmü verme yetkisi elinde olandır.
- ***Hakîm* - اَلْحَكِيمُ *(Hikmet sahibi):*** O, her şeyin en iyi tarafını en iyi şekilde bilen ve yapacaklarını en iyi şekilde yapandır.
- ***Hâlik* - اَلْخَالِقُ *(Yaratan):*** O, her şeyi ve herkesi var edendir.
- ***Halîm* - اَلْحَلِيمُ *(Yumuşaklık sahibi):*** O, acıması ve bağışlaması öfkesinden daha önde olan yumuşaklık sahibidir.
- ***Hamîd* -اَلْحَمِيدُ *(Övülen):*** O, her bakımdan övgüye ve teşekküre lâyık olandır.
- ***Hasîb* - اَلْحَسِيبُ *(Hesaba çeken):*** O, kullarını hesaba çeken ve onlara hesaba çekici olarak yeterli olandır.
- ***Hay* - اَلْحَيُّ *(Diri):*** O, sonsuz bir hayatla daima dipdiri olandır.
- ***Kābız* - اَلْقَابِضُ *(Can alan):*** O, kullarına verdiği canı geri alandır.
- ***Kādir* - اَلْقَادِرُ *(Kudretli):*** O, kudretine sınır olmayan kudret sahibidir.
- ***Kahhâr* - اَلْقَهَّارُ *(Kahreden):*** O, hak edenleri şiddetle kahreden, zalimleri berbat edendir.
- ***Kavî* - اَلْقَوِيُّ *(Güçlü):*** O, her şeye kuvveti yeten güç sahibidir.
- ***Kayyûm* - اَلْقَيُّومُ *(Ayakta tutan):*** O, son bulmayan, daim olan ve evreni koyduğu kaidelerle yönetip her şeyi ayakta tutandır.
- ***Kebîr* - اَلْكَبِيرُ *(Büyük):*** O, karşısında her büyüklüğün küçücük kaldığı büyüktür.
- ***Kerîm* - اَلْكَرِيمُ *(Çok cömert):*** O, her türlü iyiliği ve bütün faziletleri kullarına bol bol ikram edip dağıtandır.
- ***Kuddûs* - اَلْقُدُّوسُ *(Noksanlıklardan arınmış):*** O, her türlü noksandan ırak ve noksanlık yakıştırmalarından uzak olandır.

- ***Latîf* - اَللَّطِيفُ *(Lutfeden):*** O, bütün fayda ve güzellikleri kullarına lutfedendir.
- ***Mâcid* - اَلْمَاجِدُ *(Şanı yüce):*** O, şanın ve şerefin kaynağı olan sonsuz üstünlük ve kerem sahibidir.
- ***Mâlikü'l-mülk* - مَالِكُ الْمُلْكِ *(Varlığın sahibi):*** O, her türlü varlığın ve varlık üzerindeki otoritenin sahibidir.
- ***Mâni'* - اَلْمَانِعُ *(Engel olan):*** O, istediği zaman istediği şeylere engel koyandır.
- ***Mecîd* - اَلْمَجِيدُ *(Şerefli):*** O, benzersiz bir şeref sahibidir ve her türlü şerefi kullarına bahşedendir.
- ***Melik* - اَلْمَلِكُ *(Buyrukları tutulan):*** O, görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin sahibi ve hâkimi olan ve buyrukları yerine getirilendir.
- ***Metîn* - اَلْمَتِينُ *(Dirençli):*** O, çok güçlü, kuvvetli ve sapasağlamdır.
- ***Muahhir* - اَلْمُؤَخِّرُ *(Geriye bırakan):*** O, istediği kişiyi veya şeyi diğerlerinin ardına bırakıp tehir edendir.
- ***Mugnî* - اَلْمُغْنِي *(Zenginlik veren):*** O, hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, dilediğini muhtaç olmaktan kurtarıp zenginleştirendir.
- ***Muhsî* - اَلْمُحْصِي *(Sayan):*** O, en ince teferruatıyla sayacak kadar her şeyi bilendir.
- ***Muhyî* - اَلْمُحْيِي *(Hayat veren):*** O, her türlü hayatı ve canlılığı verendir.
- ***Muîd* - اَلْمُعِيدُ *(Yenileyen):*** O, ölümden sonra bitki, hayvan her türlü canlıyı yeniden diriltendir.
- ***Muiz* - اَلْمُعِزُّ *(Yücelten):*** O, izzet ve şeref verip yüceltendir.
- ***Mukaddim* - اَلْمُقَدِّمُ *(Öne geçiren):*** O, istediği kişiyi veya şeyi, diğerlerinin önüne geçirip yakınlaştırandır.
- ***Mukīt* - اَلْمُقِيتُ *(Azıklandıran):*** O, bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren, her şeyi bilip her şeye gücü yeten ve herkesi koruyandır.
- ***Muksıt* - اَلْمُقْسِطُ *(Âdil):*** O, ölçüyü ve dengeyi daima gözetip adaletle hükmedendir.

- ***Muktedir* - اَلْمُقْتَدِرُ *(İktidar sahibi):*** O, her şeye kuvveti ve kudreti yetendir.
- ***Musavvir* - اَلْمُصَوِّرُ *(Şekillendiren):*** O, her şeye şekil ve özellik veren, yarattıklarını güzel güzel şekillendirendir.
- ***Mü'min* - اَلْمُؤْمِنُ *(Güvenlikte kılan):*** O, inananları güvende kılan ve insanların tek güvenci olandır.
- ***Mübdi'* - اَلْمُبْدِئُ *(Başlatan):*** O, varlıkları yok iken var eden ve varlığı başlatandır.
- ***Mücîb* - اَلْمُجِيبُ *(Duaları kabul eden):*** O, kulunun dualarına cevap verip dilediklerini yerine getirendir.
- ***Müheymin* - اَلْمُهَيْمِنُ *(Hükmü altına alan):*** O, kâinatın bütün işlerini görüp gözeten ve hükmü altına alandır.
- ***Mümît* - اَلْمُمِيتُ *(Öldüren):*** O, ölümü yaratan ve öldürendir.
- ***Müntakım* - اَلْمُنْتَقِمُ *(İntikam alan):*** Suçluları hak ettikleri şekilde cezalandırandır.
- ***Müteâlî* - اَلْمُتَعَالِي *(Görkemli):*** O, her türlü yücelik ve yüksekliğin en üstününe sahip olandır.
- ***Mütekebbir* - اَلْمُتَكَبِّرُ *(Haşmetli):*** O, azametinde, yüceliğinde ve büyüklüğünde tektir.
- ***Müzil* - اَلْمُذِلُّ *(Değersizleştiren):*** O, zillete düşürüp alçaltan, alçalttığını değersiz kılandır.
- ***Nâfi'* - اَلنَّافِعُ *(Fayda veren):*** O, dilediğine dilediği faydayı verendir.
- ***Nûr* - اَلنُّورُ *(Aydınlatan):*** O, aydınlığın kaynağı ve aydınlatandır.
- ***Râfi'* - اَلرَّافِعُ *(Yükselten):*** O, kullarını derece derece yaratıp maddeten ve mânen yücelten, şereflendirendir.
- ***Rahîm* - اَلرَّحِيمُ *(Bağışlayan):*** O, engin merhamet sahibidir.
- ***Rahmân* - اَلرَّحْمٰنُ *(Esirgeyen):*** O, bağışlayıp esirgeyen ve ayırım yapmadan nimetlerini bütün kullarına yayandır.

- ***Rakīb* - اَلرَّقِيبُ *(Gözeten):*** O, yarattıklarını her an kontrol altında tutan ve onlardan bir an bile gafil olmayandır.
- ***Raûf* - اَلرَّؤُوفُ *(Çok şefkatli):*** O, kullarına çok şefkatli ve merhametli davranandır.
- ***Reşîd* - اَلرَّشِيدُ *(Yol gösterici):*** O, her işi isabetli olan ve kullarını doğru yola yönlendirendir.
- ***Rezzâk* - اَلرَّزَّاقُ *(Rızıklandıran):*** O, sayısız canlının azıklarını yaratıp verendir.
- ***Sabûr* - اَلصَّبُورُ *(Çok sabırlı):*** O, çok çok sabırlı olandır.
- ***Samed* - اَلصَّمَدُ *(Muhtaç olmayan):*** O, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılayan, fakat hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayandır.
- ***Selâm* - اَلسَّلاَمُ *(Esenlikte kılan):*** O, esenlik, selâmet, barış ve kurtuluş kaynağıdır.
- ***Semî'* - اَلسَّمِيعُ *(İşiten):*** O, gizli açık söyleneni, gönülden geçenleri, her şeyi ama her şeyi işitendir.
- ***Şehîd* - اَلشَّهِيدُ *(Her şeyin tanığı):*** O, her şeyi gözleyip gören ve her şeye şahit olandır.
- ***Şekûr* - اَلشَّكُورُ *(Fazlasıyla karşılayan):*** O, az iyiliğe çok ödül veren, verdiği ödülü de kat be kat arttırandır.
- ***Tevvâb* - اَلتَّوَّابُ *(Tövbeleri kabul edici):*** O, kullarını günahtan ve isyandan dönmeye teşvik eden ve bütün günahları bağışlayandır.
- ***Vâcid* - اَلْوَاجِدُ *(Bulan):*** O, istediğini istediği anda bulandır.
- ***Vâhid* - اَلْوَاحِدُ *(Bir ve tek):*** O, artması ve eksilmesi olmayacak kadar bütün ve tek, eşi, benzeri ve ortağı olmayandır.
- ***Vâlî* - اَلْوَالِي *(Sahip):*** O, kâinatın sahibi, hâkimi, yöneticisi, nimetlendiricisidir.
- ***Vâris* - اَلْوَارِثُ *(Mülkün asıl sahibi):*** O, mülkünü insanlara belirlediği bir süre ile bırakan ve tekrar o mülke sahip olacak olandır.
- ***Vâsi'* - اَلْوَاسِعُ *(İlmi ve rahmeti geniş):*** O, ilmi gibi ihsanı da, mağfiret ve merhameti de her şeyi kapsayacak kadar geniş olandır.

- ***Vedûd* - اَلْوَدُودُ *(Seven):*** O, kullarını çok seven ve kulları tarafından da çok sevilendir.
- ***Vehhâb* - اَلْوَهَّابُ *(Karşılıksız veren):*** O, hiçbir karşılık beklemeden bol bol verendir.
- ***Vekîl* - اَلْوَكِيلُ *(Dayanılan):*** O, kendisine güvenilip dayanılan ve işlerin çözümü kendisine bırakılandır.
- ***Velî* - اَلْوَلِيُّ *(Dost):*** O, kullarına yardımcı olan ve dostluk gösterendir.
- ***Zâhir* - اَلظَّاهِرُ *(Varlığı apaçık olan):*** O, varlığı her tür işaret ve delille apaçık olandır.
- ***Zâr* - اَلضَّارُّ *(Zarar veren):*** O, dilediğine dilediği zararı verendir.
- ***Zü'l-celâli ve'l-ikrâm* - ذُوالْجَلاَلِ وَالْاِكْرَام *(Heybet ve ikram sahibi):*** O, her türlü iyilikle bol bol ikramda bulunan, eşsiz heybet sahibidir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunları öğrenir ve hayatı boyunca Allah'ı bu şekilde tanıyarak yaşar ve hayatını bu iman ve yaşayış üzere bitirirse cennete girer (Tirmizi, "Daavât", 82)

Allah • rahmân • rahîm • melik • kuddûs • selâm • mü'min • müheymin • azîz • cebbâr • mütekebbir • hâlik • bâri' • musavvir • gaffâr • kahhâr • vehhâb • rezzâk • fettâh • alîm • kābız • bâsıt • hâfıd • râfi' • muiz • müzil • semî' • basîr • hakem • adl • latîf • habîr • halîm • azîm • gafûr • şekûr • alî • kebîr • hafîz • mukīt • hasîb • celîl • kerîm • rakīb • mücîb • vâsi' • hakîm • vedûd • mecîd • bâis • şehîd • hak • vekîl • kavî • metîn • velî • hamîd • muhsî • mübdi' • muîd • muhyî • mümît • hay • kayyûm • vâcid • mâcid • vâhid • samed • kādir • muktedir • mukaddim • muahhir • evvel • âhir • zâhir • bâtın • vâlî • müteâlî • ber • tevvâb • muntakim • afüv • raûf • mâlikü'l-mülk • zü'l-celâli ve'l-ikrâm • muksıt • câmi' • ganî • mugnî • mâni' • zâr • nâfi' • nûr • hâdî • bedî' • bâkî • vâris • reşîd • sabûr

İsrâfil, Azrâil,
Mîkâil, Cebrâil
Kıyamet ne gün kopar,
Yarın sur uran bilir.

Yûnus Emre

Alan : *İtikat*
Kur : *2*

Ünite 2

Meleklere İman

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Meleklerin özellikleri
- Meleklerin görevleri
- Melekler dışındaki görünmeyen varlıklar
- Görünmeyen varlıklarla ilgili hurafe ve bâtıl inançlar

Hazırlık çalışması

- "Melek gibi insan" denildiğinde zihninizde nasıl bir kişi canlanıyor? Tarif ediniz.
- Tarif ettiğiniz özelliklere sahip insanlar niçin meleklere benzetiliyor? Buradan hareketle meleklerin ne gibi özellikleri olduğunu söyleyebiliriz? Düşününüz.

Meleklerin Özellikleri

Melekler nurdan yaratılmış varlıklardır. İnsanlardan farklı özelliklere sahiptirler. Yemezler, içmezler, yorulmazlar, uyumazlar. Allah'a hiç isyan etmezler, hep itaat ederler. Asla günah işlemezler, görevleri ne ise onu yaparlar. Onların genci, ihtiyarı; erkeği, kadını yoktur. Melekler güzel kokuları ve güzel sözleri severler. Müminlerle birlikte olmaktan hoşlanırlar. Zor zamanlarda müminlere destek verirler, yardım ederler. Son derece güçlü ve kuvvetlidirler. Çok hızlı hareket edebilirler. Onların kanatları vardır. Ancak insanlar melekleri göremedikleri için kanatlarının nasıl olduğunu bilemezler.

(Konu ile ilgili olarak bk. En'âm 6 / 61; Nahl 16 / 49; Enbiyâ 21 / 19, 20; Mü'min 40 / 7; Müslim, Zühd, 60; Müsned, VI, 168.)

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a mahsustur"

(Fâtır 35 / 1).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Meleklerin Görevleri

Meleklerin görevi Allah'a kulluk ve itaat etmektir. Bütün melekler;

- Allah'ı hamd ve tesbih ederler.
- Gece gündüz durmadan Allah'ı zikrederler.
- Allah'a secde ve rükû ederler.
- Peygamberlere salât ve selâm ederler.
- Müminlere dua ederler.

Rabbimizin özel görevler verdiği bazı melekler de vardır. Örneğin *Cebrâil*, Allah'tan aldığı vahyi peygamberlere bildirir. *Azrâil*,

eceli gelenlerin canlarını alır. *Mîkâil*, insanların rızıklarını düzenler. *İsrâfil*'in görevi kıyamet günündedir, kıyamet kopacağı zaman birinci sûra ve sonrasında ikinci sûra üfler. *Kirâmen kâtibîn* melekleri, insanların sağında ve solunda bulunurlar; sağdaki melekler iyilikleri, soldakiler ise kötülükleri kaydederler. *Münker* ve *Nekir*, kabirde insanları sorgular. *Mukarrebûn* ve *illiyyûn* melekleri ise durmaksızın Allah'ı anar. *Hazene-i cennet* melekleri, cennete giren müminleri selâmlarla ve dualarla karşılar. *Hazene-i cehennem* melekleri (zebâniler) ise cehenneme girenleri karşılar ve onların cezalarını uygular.

Bunlardan başka insanın kalbine doğruyu ve gerçeği ilham eden, namaz kılanlarla birlikte Fâtiha'nın sonunda "âmin!" diyen, her gün sabah ve ikindi namazlarında müminlerle birlikte olan, Kur'an okunurken yeryüzüne inen, Allah'ın anıldığı ve ilmin öğrenildiği yerlere gelen, peygamberlere ve müminlere dua edip rahmet okuyan melekler de vardır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamadan Allah'a secde ederler (boyun eğerler)"

(Nahl 16 / 49).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer içerikli farklı âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloda bazı melekler ve görevleri verilmektedir. Melekler ile görevlerini en uygun şekilde eşleştiriniz.

Adı
Cebrâil
Azrâil
Mîkâil
İsrâfîl
Kirâmen Kâtibîn
Münker ve Nekir
Mukarrebûn ve İlliyyûn
Hazene-i cennet
Hazene-i cehennem

Görevi
İnsanların rızıklarını düzenler.
Kıyamet kopacağı zaman sûra üfler.
Eceli gelenlerin canlarını alır.
Allah'tan aldığı vahyi peygamberlere bildirir.
Kabirde insanları sorgularlar.
Cennete giren müminleri selamlarla ve dualarla karşılarlar.
Cehenneme girenleri karşılayıp onların cezalarını uygularlar.
İnsanların sağında ve solunda bulunurlar. Sağdaki melekler iyilikleri, soldakiler ise kötülükleri kaydederler.
Durmaksızın Allah'ı anarlar.

Meleklerin Varlığına İnanan Kişi...

- Yaptığı her davranışın kayıt altına alındığını bilir ve günahlardan uzak durur.
- Meleklerin hep çevresinde olduğunu hisseder, onların varlıklarından destek alır, yalnızlık duygusundan kurtulur.
- Meleklerin bütün müminler gibi kendisi için de dua ettiklerini bilir, zor ve sıkıntılı zamanlarında mâneviyatı yükselir.
- Meleklerin doğruyu ve gerçeği ilham ettikleri bilinciyle iyiliğe çağıran her sese kulak verir, doğru olanı yapmaya gayret eder.
- Meleklerin görevlerini yerine getirirken en küçük bir ihmalde bulunmadıklarını bilir ve kendisine onları örnek alarak sorumlulukları konusunda daha titiz davranır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse derin bir sapkınlığa düşmüş olur"

(Nisâ 4 / 136).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Cin

Cinler ateşten yaratılmışlardır. Tıpkı insanlar gibi doğarlar, büyürler ve ölürler; yerler, içerler ve evlenirler. Yine insanlar gibi Allah'a kulluk etmekle görevlidirler. Onların da mümin olanları ve kâfir olanları vardır. Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) insanlara olduğu gibi onlara da Allah'ın buyruklarını tebliğ etmiştir.

Cinlerin bazı özellikleri de insanlardan farklıdır: Bir yerden bir yere çok hızlı gidebilirler. İnsana göre daha güçlüdürler. İnsanlar

Kur'an-ı Kerîm'de cinlerden bahsedilmekte ve bu isimle bir sûre bulunmaktadır. Kur'an'ın 72. sûresi Cin sûresidir.

onları göremez ama onlar insanları görebilirler. Ömürleri insana göre daha uzundur.

Tıpkı insanlar gibi, cinlerin de birbirlerine ve insanlara zarar verebilmeleri mümkündür. Nitekim Peygamberimiz(s.a.s.) de insanların ve cinlerin zararlarından korunmak için Allah'a sığınmış, Âyetü'l-kürsî ile Felâk ve Nâs sûrelerini okumuştur.

(Konu ile ilgili olarak bk. Rahmân 55 / 15; Buhari, Vekâle, 10; Müsned, IV, 144-146.)

Bâtıl Bir Uygulama: Ruh Çağırma

Bazı insanlar ruh çağırdıklarını ve ruhlarla konuştuklarını, onlardan bugün ve gelecekle ilgili haberler aldıklarını iddia ederler. Oysa Kur'an-ı Kerîm ve hadislerde dünyadaki insanların ölen kişilerin ruhlarıyla irtibata geçebileceğine dair herhangi bir bilgi yoktur. Ölen insanların ruhlarının tekrar dünyaya gelmediği de Kur'an'da belirtilmektedir. Dolayısıyla ruh çağırdığını söyleyen kişilerin iddiaları tamamen mesnetsizdir. Ruh çağırma seanslarında yaşanan olaylar ya medyumun yalanından ibarettir ya da kendisinin de yanılgısıdır. Her iki durumda da elde edilen bilgiler yalanlarla doludur. Bu yüzden ruh çağırma yoluyla elde edildiği iddia edilen bilgilere güvenmek kişiye zarar verir ve dinimizce hoş karşılanmaz.

Ruh çağırma ve benzeri yollarla bilgi edinme çabası, insanı Allah'tan başka varlıklardan medet umma anlayışına sevkeder. Dolayısıyla tevhid inancından uzaklaştırır, şirke düşürür. Öte yandan ruh çağırma, çıkarcılık ve istismarcılığa son derece elverişli bir uygulamadır.

İnsanın görevi kendi yapabileceklerinin sınırında gerekli gayreti göstermesi, ötesini hiçbir aracıya güvenmeksizin sadece Allah'a bırakmasıdır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Sizden biri hoşlanmadığı bir şey gördüğünde 'Allah'ım! İyilikleri yalnız sen verir, kötülükleri de yalnız sen defedersin. Senden başka güç ve kuvvet sahibi yoktur' desin"

(Ebu Dâvûd, "Tıb", 24).

Büyük Günah: Büyü

Büyü, doğa üstü olduğu ileri sürülen bazı yöntemlere başvurarak faydalar elde etme ya da birilerine zarar verme çabasıdır.

Büyü, kutsal değerlerle ilişkili olmadığı gibi bu değerleri ve kutsal metinleri istismar eder. Allah, peygamber, din tanımaz.

Dinimiz büyüyü büyük günahlar arasında sayar. Zira büyü yapan ya da yaptıran kişi, Allah'ın irade ve kudretinin üstünde işler başaracağını iddia etmektedir. Büyü ile uğraşmak, büyü yapmak ve yaptırmak dinimizce açık ve kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Helâk edici bir günah olarak kabul edilmiştir. Hatta İslâm âlimleri büyünün dinden çıkma ile denk bir günah olarak görülebileceğini belirtmişlerdir.

Kendisine büyü yapıldığını düşünen kimselerin, bunun etkisinden kurtulmak için büyü ile uğraşan kimselerden yardım istemeleri de sakıncalıdır. Bu durumda olan bir kişinin yapması gereken şey Allah'a sığınmak, ibadet ve dua etmek, yoksullara sadaka vermektir. Allah izin vermedikçe büyünün kimseye bir zararı dokunamaz. Dolayısıyla yardım dilenecek yegâne varlık Rabbimizdir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"De ki: Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerinin de farkında değildirler"

(Neml 27 / 65).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mahiyetteki farklı âyetler ışığında arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Apaçık Bir Hurafe: Falcılık ve Kehânet

Falcılık ve kehânet, gelecekten ve bilinmeyenden haber verme, gizli kişilik özelliklerini ortaya çıkarma gibi iddialarla kullanılan çeşitli tekniklerin ortak adıdır. Bu iş için bazen yıldızların konumu ve burçlar; bazen de kahve telvesi, bakla ya da kişinin

kendi eli kullanılır. Hatta oyun kâğıtları, tarot kartları, fal okları, bilgisayar programları gibi bu iş için özel olarak üretilmiş bazı malzemeler de bulunur.

Falcılar ve kâhinler, insanların geleceği öğrenme, başlarına gelecekleri bilme merakını kullanırlar. Bu merakı besleyerek insanları aldatırlar. İnsanların paralarını, zamanlarını ve duygularını istismar ederler. Böylece haksız kazanç ve güç sağlarlar.

Peygamberimiz(s.a.s.) fala ve kehânete itibar edenlerin vahyi inkâr etmiş sayılacaklarını, namazlarının kırk gün kabul edilmeyeceğini, cennete giremeyeceklerini bildirmiştir (bk. Müslim, Selam, 125; İbn Mace, Tahâret, 122). Çünkü Allah'tan başkası gaybı bilemez. Peygamberler bile ancak Allah'ın kendilerine bildirdiklerini bilebilirler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki (Allah) onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dahilinde, levh-i mahfûzda) olmasın"

(En'âm 9 / 59).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

ETKİNLİK

Aşağıdakilerden hangileri bâtıl inanç ve uygulamalardır, hangileri değildir? İşaretleyiniz. Günlük hayatta hangileriyle daha çok karşılaşıyorsunuz? Varsa çevrenizde rastladığınız bâtıl inanç uygulamalarını engellemek için neler yapılabileceğini arkadaşlarınızla konuşunuz.

	Bâtıl inanç	Bâtıl inanç değil
Avuç içine bakarak geleceği tahmin etmek		
Nazardan korunmak için nazar boncuğu takmak		
Nazardan korunmak için Felâk ve Nâs sûrelerini okumak		
Kahve falına bakmak		
Büyüden koruması için Allah'a dua etmek		
Hastalıklara şifa olması için Fâtiha sûresini okumak		
Burçlardan hareketle insanların özelliklerini keşfetmek		

Şeytan

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Gerçek şu ki; şeytanın, inanan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimseler üzerinde bir hâkimiyeti yoktur. Şeytanın hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir"

(Nahl 16 / 99-100).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şeytan, varlığı Kur'an'da haber verilen, insanları doğru yoldan saptırmaya çalışan bir varlıktır. Ateşten yaratılmıştır. İnsanı kötülük işlemeye teşvik eder, iyiliklerden alıkoymaya çalışır. Kötülüğün simgesidir. Bu yönüyle "şeytan" kelimesi hem gerçek bir varlığı ifade eder hem de mecazi olarak kötü davranışlar sergileyen, kötülüğe teşvik eden insanlar için kullanılır.

Kur'an-ı Kerîm'de İblis adıyla da anılan şeytan, insanları birbirine düşürmeye ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaya çalışır. İnsanlar tarafından görülmez ama onların kalplerine vesvese sokarak kötülüğünü gösterir. Bununla birlikte gücü sınırlı, hile ve tuzakları zayıftır. Bütün mahareti insanları tahrik etmek ve kendi yoluna çağırmaktan ibarettir. Ona uyup uymamak ise kişinin kendi iradesindedir.

Hz. Peygamber(s.a.s.) şeytanın şerrinden Allah'a sığınmış ve müslümanlara da ondan Allah'a sığınmalarını emretmiştir. Ayrıca şeytanın kötülüklerinden korunmak için kelime-i tevhid çekmeyi, Âyetü'l-kürsî ve Haşr sûresinin son üç âyeti başta olmak üzere Kur'an okumayı tavsiye etmiştir (Nahl 16 / 99; Müslim, Müsâfirîn, 212; Dārimî, Fedāilü'l-Kur'an, 14).

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İş bitirilince şeytan da diyecek ki: Şüphesiz Allah, size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır"

(İbrâhim 14 / 22).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mesaja sahip farklı âyetler ışığında değerlendiriniz.

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım.

ETKiNLiK

Aşağıda şeytanla ilgili bazı atasözleri verilmektedir. Okuduğunuz metinden, tecrübelerinizden ve aşağıdaki atasözlerinden hareketle şeytanın ve şeytanca özelliklere sahip insanların kötülüklerinden korunmanın yolları üzerine arkadaşlarınızla konuşunuz.

Atasözü	Anlamı
Acele işe şeytan karışır.	Düşünüp taşınmadan ivedi olarak yapılan işten iyi sonuç alınamaz.
İnsan insanın şeytanıdır.	Uygunsuz arkadaş, insanı doğru yoldan saptırır, kötülüğe sürükler.
Şeytanın dostluğu darağacına kadardır.	Kötü arkadaş kişiyi yoldan çıkartıp ölüme kadar sürükleyebilir. Ama ölümün eşiğinde onu kaderiyle baş başa bırakır.
Şeytanla ortak buğday eken, samanını alır.	Ortağı kurnaz, düzenbaz olan kâr edemez.
Şeytanla kabak ekenin kabak başına patlar.	Kurnaz ve hileci kimse ile ortaklık eden kişi en büyük kurban olur.

Şeytana Tapıcılık (Satanizm)

Satanizm, dinin ve dinî olan her şeyin karşısında, şeytanın ve onun temsil ettiği kötülüklerin yanında yer alma hareketidir. Satanistler, şeytanın kötü bir varlık, Allah'a karşı gelen bir isyankâr olduğunu bile bile şeytana taparlar. Aslında satanistler bir inanç olarak "şeytana tapma" anlayışını benimsemekten ziyade, başkaldırma, isyan ve meydan okuma gibi özelliklerinden dolayı şeytanı kendilerine bir sembol olarak seçmişlerdir. Zira satanizmin özünde dine, bütün kutsal ve ahlâkî değerlere karşı bir tavır alış, bir meydan okuyuş vardır.

Bilindiği gibi şeytan, Hz. Âdem'e secde etme emrini yerine getirmediği için isyankâr olmuş ve bu sebeple ilâhî huzurdan kovulmuştur. Hiçbir zaman Allah'ı inkâr etmemiş, tanrılık iddiasında da bulunmamıştır. Bu yönüyle bakıldığında satanistler, şeytana bile haksızlık etmektedirler.

Satanistlere göre şeytan uğruna ölmek veya gerektiğinde ölümü göze almak en kutsal ölümlerden biridir. Bu yüzden satanistler arasında sık sık intihar vakaları görülmektedir. Bunun yanı sıra satanizmde birtakım canlıları öldürmenin de içinde yer aldığı vahşi âyinler yapılmaktadır.

Satanizme meyleden kişilerin genellikle aile ortamlarında bulamadıkları huzuru farklı yerlerde aradıkları veya daha fazla bağımsızlık ve özgürlük arayışı içinde oldukları gözlenmektedir. Bu kişilerin birçoğu yaşadıkları bazı sıkıntı ve güçlükler yüzünden Allah'a kızmakta, dünyanın boş ve anlamsız olduğunu düşünmektedirler.

Toplumu, satanizmden korumak için insanlara hayatın amacı, yaratılışın gayesi, ölümden sonraki yaşam vb. konularda bilgi ve

bilinç kazandırılmalıdır. Küçük yaşlardan itibaren din ve ahlâk eğitimine önem verilmelidir. Ancak dinî konularda bilgi verirken çok dikkatli olunmalıdır. Çünkü din adına yapılan bazı yanlışlar, dini anlatırken kullanılan yanlış bir üslûp bazı kişilerin dine karşı tavır almasına yol açabilmektedir.

Satanizm konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise kılık kıyafetlerinden, dinledikleri müziklerden vb. dolayı insanlara satanist damgasının vurulmamasıdır. Aksi ispat edilmediği sürece insanlar hakkında iyi düşünmek esastır. Bu konudaki yanlış etiketlemeler ve eleştiriler kişiyi zan ve iftira günahına düşürür. Ayrıca söz konusu kişinin kendisine yapılan suçlamalara duyacağı tepkiden dolayı bazı yanlışlar yapmasına sebep olunabilir. Unutulmamalıdır ki satanizm zaten bir "tepki" hareketidir.

Ger Ka‘be’ye varalım
Ger mescide girelim
Gerek suya yunalım
Biledir illetimiz

Yûnus Emre

Alan : *İbadet*
Kur : *2*

Ünite 3
Namaz

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Namaz ibadetinin önemi
- Namaz çeşitleri
- Namazın farzları ve vâcipleri
- Namazı bozan durumlar
- Sehiv secdesi
- Namazın kılınışı
- Namaz çizelgeleri
- Beş vakit namaz
- Namaz vakitleri
- Vitir namazı
- Cuma namazı
- Cenaze namazı
- Bayram namazı
- Teravih namazı
- Tilâvet secdesi
- Yolcu namazı
- Hasta namazı
- Namazların cem'i
- Cemaatle namaz
- Namazın insana kazandırdıkları
- Namazda okunan dua ve tesbihler

Hazırlık çalışması

- Namaz ibadetinin önemi ve insana kazandırdıkları konusunda düşününüz. Görüşlerinizi sınıfta paylaşınız.

Dinin Direği: Namaz

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O halde bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl"

(Tâhâ 20 / 14).

Âyet meâlini ve aşağıdaki hadisin anlamını birlikte değerlendirerek müminin hayatında namazın yerinin ne olduğunu arkadaşlarınızla konuşunuz.

Namaz… Dinin direği, kalbin nuru, müminin miracı… İslâm'ın beş şartından biri… Mümini Allah'ın mânevî huzuruna yükselten, ruhen arındırıp yücelten, bir taraftan şükretmeye bir taraftan da sabra alıştıran bir ibadet… Rabbimizin her an yanımızda olduğunu bize günde beş kere hatırlatan kutlu görev… Terkedilmesi için hiçbir mazeretin kabul edilmediği kulluk borcu… Kur'an-ı Kerîm'de yüzden fazla âyette anılan, hatırlatılan, Rabbimiz tarafından emredilen vazifemiz… Her gün beş defa gökkubbede yankılanan ezan sesiyle davet edildiğimiz, yeryüzündeki bütün müminlerin aynı yöne yönelmesini sağlayan büyük buluşma…

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Namaz dinin direğidir"

(Tirmizî, "Îmân", 8).

Bir kişiye namazın farz olması için şu üç şartın bulunması gerekir:

- Müslüman olmak
- Akıl sağlığı yerinde olmak
- Ergenlik çağına gelmiş olmak

Namaz Çeşitleri

Farz Namazlar

Farz-ı ayın olan namazlar

- *Beş vakit namaz*
- *Cuma namazı*

Farz-ı kifâye olan namaz

- *Cenaze namazı*

Vâcip Namazlar

- *Vitir namazı*
- *Bayram namazları*
- *Nezir (adak) namazı*
- *Tavaf namazı*

Şafiî mezhebine göre vacip namaz yoktur. Ancak namaz kılmayı adayan bir kimsenin bu adağını yerine getirmesi vâciptir.

Nâfile Namazlar

Farz ve vâcip namazlar dışındaki bütün namazlar

Namazın Şartları

Namaza başlamadan önce yerine getirilmesi gereken şartlar (namazın dışındaki farzlar) şunlardır:

1. *Hadesten tahâret:* İnsanın bazı ibadetleri yapmasına engel kabul edilen, hükmen kirli olma hâline hades denir. Namaz kılacak kişinin duruma göre abdest veya gusül alarak hadesten temizlenmesi gerekir.
2. *Necâsetten tahâret:* Dinimizce pis sayılan ve duyu organlarıyla algılanabilen pisliklere *necâset* denir. Namaz kılacak kişinin, namaz kılacağı yeri, üzerindeki kıyafetleri ve bedenini necâsetten temizlemesi gerekir.
3. *Setr-i avret:* Erkeklerin göbekle diz kapağı dâhil olmak üzere ikisinin arasının; kadınların da yüz, eller ve ayaklar dışında bütün vücudunun namaz kılınan süre boyunca örtülü olması gereklidir.
4. *İstikbâl-i kıble:* Namaz kılmak için kıbleye, yani Kâbe'nin bulunduğu yöne dönmek gerekir.
5. *Vakit:* Her namazın kendine ait bir vakti vardır ve her namaz kendi vaktinde kılınır.
6. *Niyet:* Namaz yalnızca birtakım şekillerin yerine getirilmesi değildir. Bu hareket ve şekillerin namaz amacıyla yapılması şarttır. Ayrıca kılınacak namazın hangi namaz olduğunun da bilincinde olunması gerekir. Şâfiî mezhebinde niyet namazın şartlarından değil, ilk rüknüdür.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Müminler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler"

(Mü'minûn 23 / 1-3).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Namazın Rükünleri

Namazın şartlarını yerine getiren kişi artık namaz kılmaya hazırdır. Namaz esnasında yapılması gereken rükünler (namazın içindeki farzları) ise şunlardır:

1. *İftitah tekbiri:* Namaza Allah'ın yüceliğini ifade eden "Allahüekber" sözüyle başlamak.

2. *Kıyam:* Namazda ayakta durmak.
3. *Kıraat:* Kur'an'dan bir sûre veya birkaç âyet (Şâfiî mezhebine göre Fâtiha sûresini) okumak.
4. *Rükû:* Elleri dize koyarak Allah'ın huzurunda eğilmek.
5. *Sücûd:* Alın, burun, iki diz, iki el ve iki ayağı yere koyarak Allah'ın huzurunda yere kapanmak.
6. *Ka'de-i ahîre:* Namazın sonunda Ettehiyyâtü duasını okuyacak kadar oturup beklemek.
7. Şafiî mezhebine göre Ettehiyyâtü duasından sonra Peygamber Efendimize(s.a.s.) salat okumak.

Şâfiî mezhebinde bunlara ilâveten **ta'dîl-i erkân** da namazın rükünlerindendir. Ta'dîl-i erkân, bütün rükünleri tam, düzgün, yerli yerinde yapmak demektir. Örneğin rükûdan doğrulduktan sonra bir süre ayakta beklemek, iki secde arasında bir süre oturmak...

ETKİNLİK

Aşağıda namazın şartları ve rükünleri karışık olarak verilmektedir. Hangisi şart, hangisi rükündür? İşaretleyiniz.

	Şart	Rükün
Hadesten tahâret	X	
İftitah tekbiri		X
İstikbâl-i kıble		
Ka'de-i ahîre		
Kıraat		
Kıyam		
Necâsetten tahâret		
Niyet		
Rükû		
Setr-i avret		
Sücûd		
Vakit		

Namazın Vâcipleri

- Namazın rükünlerini sırasına uygun olarak yerine getirmek
- Rükünleri geciktirmeden, araya bir ilâve yapmadan yerine getirmek
- Namazın her rek'atında Fâtiha sûresini okumak (Şâfiî mezhebine göre rükünlerindendir.)
- Farz namazların ilk iki rek'atında, diğer namazların her rek'atında Fâtiha'dan sonra kısa bir sûre veya birkaç âyet okumak (Şâfiî mezhebinde bütün namazlarda sadece ilk iki rek'atta Fâtiha'dan sonra birkaç âyet okumak sünnettir.)
- Tek başına namaz kılarken öğle ve ikindi namazları ile gündüz kılınan nafile namazlarda kıraati sadece kendisinin duyabileceği kadar kısık sesle yapmak
- Secdede alın ile birlikte burnu da yere koymak
- Üç ve dört rek'atlı namazlarda ikinci rek'atın sonunda oturmak
- İkinci rek'atta ve son rek'atta otururken Ettehiyyâtü duasını okumak
- Namazın sonunda sağa ve sola selâm vermek
- Vitir namazında kunut duası okumak (Şâfiî mezhebine göre ramazanın son on beş gününde kunut duası okumak sünnettir)
- Bayram namazlarında her rek'atta ilâve üç tekbir almak (Şâfiî mezhebine göre birinci rek'atta 7, ikinci rek'atta 5 tekbir getirilir ve bu sünnettir.)
- Sehiv secdesi yapılması gereken bir durum söz konusu ise sehiv secdesi yapmak (Şâfiî mezhebine göre sünnettir.)

> *Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:*
>
> *"Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir"*
>
> (Bakara 2 / 45).
>
> *Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Namazı Bozan Durumlar

Aşağıdaki durumlarda namaz bozulmuş olur ve yeniden kılınması gerekir:

- Namazın şartlarından ya da rükünlerinden birini terketmek
- Konuşmak
- Dışarıdan birinin verdiği selâmı almak
- Birisine selâm vermek
- Bir şey yiyip içmek (Namazdan önce yenen bir maddeden dişler arasında kalan kırıntıları yutmak namazı bozmaz.)
- Sabah namazını kılarken güneşin doğması, bayram namazını kılarken zeval vaktinin gelmesi, cuma namazını kılarken ikindi vaktinin girmesi (Şâfiî mezhebine göre bu durumlarda namaz bozulmaz.)
- Dışarıdan bakıldığında kişinin namaz kıldığının anlaşılmayacağı derecede namazla ilgili olmayan davranışlarda bulunması
- Namaz kılarken abdestin bozulması
- Namazda iken göğsü kıbleden çevrilmek
- Kendi işiteceği kadar gülmek (Başkası işitecek kadar gülünürse Hanefî mezhebine göre abdest de bozulur. Şâfiî mezhebine göre abdest bozulmaz.)
- Gereksiz yere yürümek veya iki ayağını yerden kaldırmak
- Örtülmesi gereken yerlerin açılması ve namazın bir rüknünün yerine getirilebileceği bir süre boyunca açık kalması
- Teyemmüm alarak namaza duran kimsenin suyu bulması veya suyu kullanma imkânına kavuşması
- Mest giyen kimsenin mest süresinin namazda iken bitmesi
- Bayılmak
- Cemaatle namaz kılarken imamın hizasından öne geçmek
- Bir yere dayanarak uyumak
- Aynı namazı cemaatle kılan kadın ve erkeğin aynı hizada olması (Hanefî mezhebine göre erkeğin namazı bozulur, kadınınki bozulmaz. Şâfiî mezhebine göre ise her ikisinin de namazı bozulmaz.)
- Namazdayken namaza engel bir pisliğin elbiseye veya namaz kılınan yere bulaşması
- Kıraati anlamı bozacak şekilde yanlış yapmak
- Namazı tamamlamadan önce kasıtlı olarak selâm vermek (Unutarak selâm verme durumunda konuşmadıkça ve fazla hareket edilmedikçe namaz bozulmaz, kalan kısma devam edilerek namaz tamamlanır.)

Sehiv Secdesi

Yanılma sebebiyle, namazın farzlarından birinin geciktirilmesi ya da vaciplerinden herhangi birinin terkedilmesi veya geciktirilmesi durumunda namazın sonunda sehiv secdesi yapmak vâcip (Şâfiî mezhebine göre sünnet) olur. Vâciplerin kasten terkedilmesi hâlinde namazı yeniden kılmak gerekir.

Sehiv secdesi şöyle yapılır:

- Namazın son oturuşunda Ettehiyyâtü duası okunduktan sonra sağa ve sola veya sadece sağa selâm verilir. Şâfiî mezhebinde Ettehiyyâtü'den sonra Allahümme Salli ve Rabbenâ duaları da okunur, selâm verilmez.
- Namaz secdesi gibi iki secde daha yapılır.
- Ka'dede Ettehiyyâtü, Salli, Bârik, Rabbenâ duaları okunup selâm verilir. Şâfiî mezhebine göre sehiv secdesinden sonra bir şey okunmaz. Sadece selâm verilir.

E T K İ N L İ K

Aşağıdaki durumların kasıtsız olarak yapılması hâlinde hangisinde namaz bozulur, hangisinde sehiv secdesi gerekir? İşaretleyiniz.

Bu durumda…	Namaz bozulur.	Sehiv secdesi gerekir.
Kişinin namaza başlarken ellerini kaldırdığında herhangi bir şey söylememesi		
Namaz kılarken kişinin abdestinin bozulması		
İlk rek'atta Sübhâneke duasından sonra bir şey okumadan rükûya varması		
Namazın ilk rek'atında Fâtiha'dan sonra başka bir şey okumadan rükûya eğilmesi		
Namaz kılan bir kadının rükûya eğilirken başörtüsünün düşmesi ve rükûdan kalkana kadar bunu farketmemesi		
Rükû yapmadan secdeye varması		
Secdede alnını yere koyup burnunu yere değdirmemesi		
Dört rek'atlı bir namazda ikinci rek'atın sonunda oturmadan ayağa kalkması		

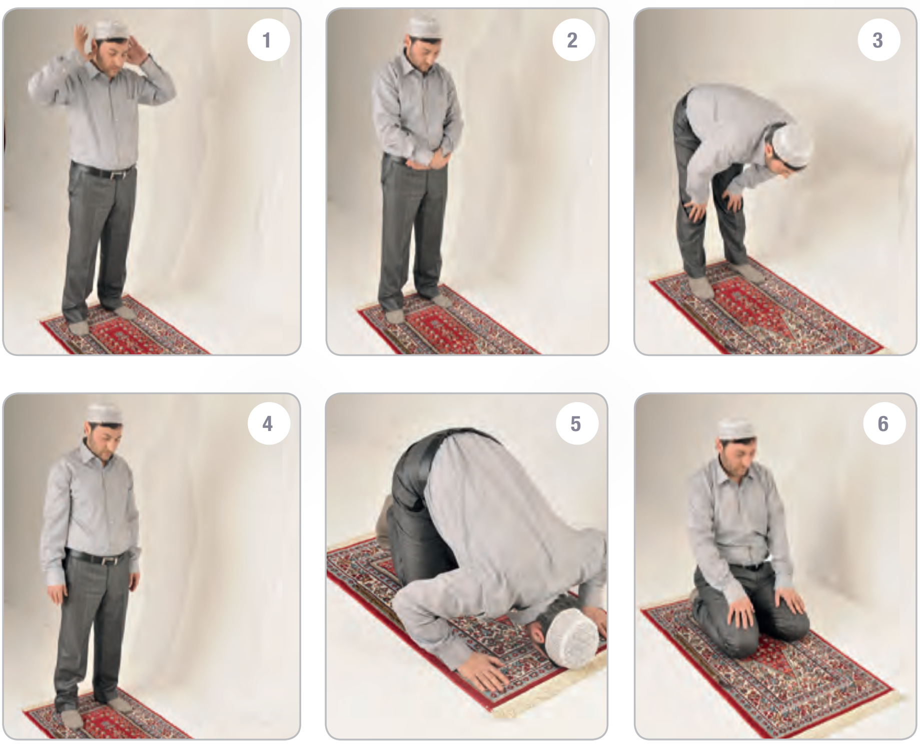
İki Rek'atlık Örnek Bir Namazın Kılınışı

- "Allah rızası için … namazını kılmaya niyet ettim" denilerek eller kaldırılır ve kulaklara götürülür. Eller kulaklara kaldırılırken "Allahüekber" denir.
- Erkekler ellerini göbeğin altında, kadınlar göğsün üstünde bağlarlar. Şâfiî mezhebine göre kadınlar da erkekler de ellerini göbeğin üstünde bağlarlar.
- Sübhâneke duası okunur. Şâfiîlerde Sübhâneke yerine Veccehtü duası okunur.
- Eûzü besmele çekilerek Fâtiha sûresi okunur. Ardından bir sûre veya birkaç âyet okunur.
- "Allahüekber" denilerek rükûya gidilir. Rükûda iken üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-azîm" denir.
- "Semiallahü limen hamideh" denilerek rükûdan kalkılır ve "Rabbenâ leke'l-hamd" denir.
- "Allahüekber" denilerek secdeye varılır.
- Secdede iken üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" denir.
- "Allahüekber" denilerek oturulur.
- Tekrar "Allahüekber" denilerek secdeye varılır.
- İkinci secdede iken de üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" denir.
- "Allahüekber" denilerek ikinci rek'at için ayağa kalkılır. Böylece bir rek'at tamamlanmış olur.
- Eller birinci rek'attaki gibi bağlanarak kıyamda / ayakta durulur.
- Besmele çekilerek Fâtiha sûresi okunur. Ardından bir sûre veya birkaç âyet okunur.
- "Allahüekber" denilerek rükûya gidilir. Rükûda iken üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-azîm" denir.
- "Semiallahü limen hamideh" denilerek rükûdan kalkılır ve "Rabbenâ leke'l-hamd" denir.
- "Allahüekber" denilerek secdeye varılır.
- Secdede iken üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" denir.
- "Allahüekber" denilerek oturulur.

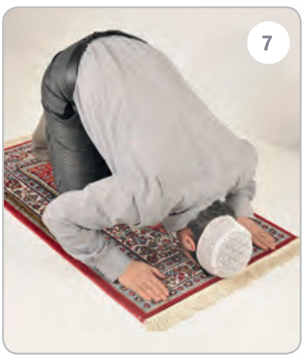
- Tekrar "Allahüekber" denilerek secdeye varılır.
- Secdede iken diğer secdelerde olduğu gibi üç defa "Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" denir.
- "Allahüekber" denilerek oturulur.
- Otururken Ettehiyyâtü, Salli, Bârik, Rabbenâ ve Rabbenâğfirlî duaları okunur.
- Duaların okunması bitince, baş önce sağa doğru hafifçe döndürülerek "es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah" denir.
- Ardından baş sola doğru hafifçe döndürülerek "es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah" denir.
- Bu şekilde iki rek'atlık namaz bitirilir.

Erkeklerle kadınların namaz kılış biçimlerinde bazı farklılıklar vardır. Namazlarda kadınların erkeklerden ayrıldığı hususlar şunlardır:

- Kendi başına namaz kılacak erkekler, ezan okurlar, kamet getirirler. Kadınlar ise ezan okumazlar, kamet getirmezler.

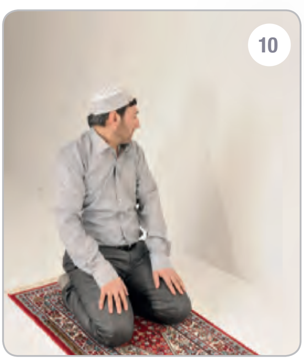

- İftitah (başlangıç) tekbirini alırken erkekler ellerini, başparmaklar kulak yumuşaklarına değecek şekilde kaldırırlar. Kadınlar ise el parmaklarının uçları omuzları hizasına gelecek kadar kaldırırlar.
- Namazda erkekler, ellerini göbeklerinin altında bağlarlar, sağ ellerini sol elleri üzerine koyup sağ elleri ile sol bileklerini kavrarlar. Kadınlar ise ellerini göğüsleri üzerinde bağlarlar, sağ ellerini sol elleri üzerine halka yapmaksızın koyarlar.
- Erkekler, rükû durumunda dizlerini dik ve sırtlarını düz tutarlar. Kadınlar ise sırtlarını erkekler gibi düz tutmazlar, daha eğimli bir duruşla rükû yaparlar.
- Erkekler, secdede kollarını ve uyluklarını sırtlarından uzak tutarlar ve kollarını yere değdirmezler. Kadınlar ise, secdede karınlarını uyluklarına yapıştırıp kollarını yanlarına temas ettirirler.
- Oturuşta (ka'de) ve secde aralarında erkekler sol ayaklarını sağa doğru yatırarak üzerine otururlar ve sağ ayaklarının parmak uçlarını kıbleye doğru dikerler. Kadınlar ise ayaklarını sağ tarafa yatırarak yere otururlar.

	İlk Sünnet	Farz	Son Sünnet	Vâcip	Rek'at Toplamı
Sabah namazı	2 rek'at	2 rek'at	-	-	4 rek'at
Öğle namazı	4 rek'at	4 rek'at	2 rek'at	-	10 rek'at
İkindi namazı	4 rek'at	4 rek'at	-	-	8 rek'at
Akşam namazı	-	3 rek'at	2 rek'at	-	5 rek'at
Yatsı namazı	4 rek'at	4 rek'at	2 rek'at	-	10 rek'at
Vitir namazı	-	-	-	3 rek'at*	3 rek'at
Genel Toplam	**14 rek'at**	**17 rek'at**	**6 rek'at**	**3 rek'at**	**40 rek'at**

* Şâfiî mezhebine göre vitir namazını kılmak sünnettir.

NAMAZ ÇİZELGESİ - 1

BİRİNCİ REK'AT

KIYAM	Niyet
	Başlama tekbiri
	Sübhâneke*
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden doğrulurken)
	Tekbir (secdeye varırken)
	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden kalkarken)

* Şâfiî mezhebinde Sübhâneke duası yerine birinci rek'atta iftitah (veccehtü) duası okunur.

İKİNCİ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	
Bir sûre veya birkaç âyet	
Tekbir (rükûya varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden kalkarken)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Ettehiyyâtü	KA'DE
Salli-Bârik	
Rabbenâ duaları	
Selâm	

Not

- ✓ Sabah namazının sünneti,
- ✓ Sabah namazının farzı,
- ✓ Öğle namazının son sünneti,
- ✓ Akşam namazının sünneti,
- ✓ Yatsı namazının son sünneti bu çizelgeye göre kılınır.

NAMAZ ÇİZELGESİ - 2

BİRİNCİ REK‘AT

	Niyet
	Başlama tekbiri
KIYAM	Sübhâneke
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye’l-azîm (3 kere)
	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
	Rabbenâ leke’l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden doğrulurken)
	Tekbir (secdeye varırken)
	Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden kalkarken)

İKİNCİ REK‘AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	
Bir sûre veya birkaç âyet	
Tekbir (rükûya varırken)	
Sübhâne Rabbiye’l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	
Rabbenâ leke’l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden kalkarken)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)	
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Ettehiyyâtü	KA‘DE
Salli-Bârik	
Tekbir	

ÜÇÜNCÜ REK‘AT

KIYAM	Sübhâneke*
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye’l-azîm (3 kere)
	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
	Rabbenâ leke’l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden doğrulurken)
	Tekbir (secdeye varırken)
	Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden kalkarken)

* Şâfiî mezhebinde üçüncü rek’atta Fatiha’dan önce herhangi bir dua okunmaz.

DÖRDÜNCÜ REK‘AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	
Bir sûre veya birkaç âyet	
Tekbir (rükûya varırken)	
Sübhâne Rabbiye’l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	
Rabbenâ leke’l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye’l-a‘lâ (3 kere)	
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Ettehiyyâtü	KA‘DE
Salli-Bârik	
Rabbenâ duaları	
Selâm	

Not İkindi ve yatsı namazlarının sünnetleri bu çizelgeye göre kılınır.

NAMAZ ÇİZELGESİ - 3

BİRİNCİ REK'AT

	Niyet
	Başlama tekbiri
KIYAM	Sübhâneke
KIYAM	Eûzü besmele
KIYAM	Fâtiha
KIYAM	Bir sûre veya birkaç âyet
KIYAM	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
RÜKÛ	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
RÜKÛ	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
RÜKÛ	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)
SECDE	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)

İKİNCİ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	KIYAM
Bir sûre veya birkaç âyet	KIYAM
Tekbir (rükûya varırken)	KIYAM
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	RÜKÛ
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	RÜKÛ
Tekbir (secdeye varırken)	RÜKÛ
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden kalkarken)	SECDE
Tekbir (secdeye varırken)	SECDE
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Ettehiyyâtü	KA'DE
Tekbir	KA'DE

ÜÇÜNCÜ REK'AT

KIYAM	Besmele
KIYAM	Fâtiha
KIYAM	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
RÜKÛ	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
RÜKÛ	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
RÜKÛ	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)
SECDE	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)

DÖRDÜNCÜ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	KIYAM
Tekbir (rükûya varırken)	KIYAM
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	RÜKÛ
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	RÜKÛ
Tekbir (secdeye varırken)	RÜKÛ
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden kalkarken)	SECDE
Tekbir (secdeye varırken)	SECDE
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Ettehiyyâtü	KA'DE
Salli-Bârik	KA'DE
Rabbenâ duaları	KA'DE
Selâm	KA'DE

Not Öğle, ikindi ve yatsı namazlarının farzları bu çizelgeye göre kılınır.

NAMAZ ÇİZELGESİ - 4

BİRİNCİ REK'AT

	Niyet
	Başlama tekbiri
KIYAM	Sübhâneke
KIYAM	Eûzü besmele
KIYAM	Fâtiha
KIYAM	Bir sûre veya birkaç âyet
KIYAM	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
RÜKÛ	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
RÜKÛ	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
RÜKÛ	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)
SECDE	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)

İKİNCİ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	KIYAM
Bir sûre veya birkaç âyet	KIYAM
Tekbir (rükûya varırken)	KIYAM
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	RÜKÛ
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	RÜKÛ
Tekbir (secdeye varırken)	RÜKÛ
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden kalkarken)	SECDE
Tekbir (secdeye varırken)	SECDE
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Ettehiyyâtü	KA'DE
Tekbir	KA'DE

ÜÇÜNCÜ REK'AT

KIYAM	Besmele
KIYAM	Fâtiha
KIYAM	Bir sûre veya birkaç âyet
KIYAM	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
RÜKÛ	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
RÜKÛ	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
RÜKÛ	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)
SECDE	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)

DÖRDÜNCÜ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	KIYAM
Bir sûre veya birkaç âyet	KIYAM
Tekbir (rükûya varırken)	KIYAM
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	RÜKÛ
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	RÜKÛ
Tekbir (secdeye varırken)	RÜKÛ
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Tekbir (secdeye varırken)	SECDE
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Ettehiyyâtü	KA'DE
Salli-Bârik	KA'DE
Rabbenâ duaları	KA'DE
Selâm	KA'DE

Not Öğle namazının sünneti bu çizelgeye göre kılınır.

NAMAZ ÇİZELGESİ - 3

BİRİNCİ REK'AT

	Niyet
	Başlama tekbiri
KIYAM	Sübhâneke
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden doğrulurken)
	Tekbir (secdeye varırken)
	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
	Tekbir (secdeden doğrulurken)

İKİNCİ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	
Bir sûre veya birkaç âyet	
Tekbir (rükûya varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Ettehiyyâtü	KA'DE
Tekbir	

ÜÇÜNCÜ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	
Tekbir (rükûya varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Tekbir (secdeye varırken)	
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	
Tekbir (secdeden doğrulurken)	
Ettehiyyâtü	KA'DE
Salli-Bârik	
Rabbenâ duaları	
Selâm	

Not Akşam namazının farzı bu çizelgeye göre kılınır.

Şafiî mezhebine göre de vakit namazlarının farzları rek'at sayısı bakımından Hanefî mezhebindeki kadardır. Ancak vakit namazlarına bağlı olarak kılınan müekked veya gayrı müekked sünnet namazların rek'at sayısı hususunda iki mezhep arasında farklılık vardır. Şafiî mezhebine göre müekked olan sünnet namazlar şunlardır:

- Sabah namazından önce iki rek'at.
- Öğle ve cuma namazlarının farzlarından önce ve sonra ikişer rek'at.
- Akşam namazının farzından sonra iki rek'at.
- Yatsı namazının farzından sonra iki rek'at.
- Vitir namazı.

NAMAZ ÇİZELGESİ - 6

BİRİNCİ REK'AT

	Niyet
	Başlama tekbiri
KIYAM	Sübhâneke
KIYAM	Eûzü besmele
KIYAM	Fâtiha
KIYAM	Bir sûre veya birkaç âyet
KIYAM	Tekbir (rükûya varırken)
RÜKÛ	Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)
RÜKÛ	Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)
RÜKÛ	Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)
RÜKÛ	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)
SECDE	Tekbir (secdeye varırken)
SECDE	Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)
SECDE	Tekbir (secdeden doğrulurken)

Müekked olmayan sünnet namazlar ise toplam 16 rek'attır:

- Öğle ve cuma namazlarından önce ve sonra ikişer rek'at (müekked olan ikişer rek'ata ilaveten).
- İkindi namazından önce dört rek'at.
- Akşam namazından önce iki rek'at.
- Yatsı namazından önce iki rek'at.

Not Vitir namazı bu çizelgeye göre kılınır.

İKİNCİ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	KIYAM
Bir sûre veya birkaç âyet	KIYAM
Tekbir (rükûya varırken)	KIYAM
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	RÜKÛ
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	RÜKÛ
Tekbir (secdeye varırken)	RÜKÛ
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Tekbir (secdeye varırken)	SECDE
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Ettehiyyâtü	KA'DE
Tekbir	KA'DE

ÜÇÜNCÜ REK'AT

Besmele	KIYAM
Fâtiha	KIYAM
Bir sûre veya birkaç âyet	KIYAM
Tekbir	KIYAM
Kunut duaları	KIYAM
Tekbir (rükûya varırken)	KIYAM
Sübhâne Rabbiye'l-azîm (3 kere)	RÜKÛ
Semiallahü limen hamideh (rükûdan doğrulurken)	RÜKÛ
Rabbenâ leke'l-hamd (rükûdan doğrulduktan sonra)	RÜKÛ
Tekbir (secdeye varırken)	RÜKÛ
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Tekbir (secdeye varırken)	SECDE
Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ (3 kere)	SECDE
Tekbir (secdeden doğrulurken)	SECDE
Ettehiyyâtü	KA'DE
Salli-Bârik	KA'DE
Rabbenâ duaları	KA'DE
Selâm	KA'DE

Namaz Vakitleri

- Tan yerinin ağarmaya başlamasından güneşin doğuşuna kadar olan sürede sabah namazı kılınır.
- Öğle namazı vakti güneşin tepe noktasını biraz aşmasıyla başlar. İkindi namazı vaktine kadar öğle namazı kılınabilir.
- Her şeyin gölgesinin boyu kendi boyunun iki katına ulaştığında ikindi namazı vakti girer. Güneşin batmasıyla ikindi namazı vakti sona erer.
- Akşam namazının vakti güneşin batışıyla birlikte başlar. Güneş battıktan sonra ufukta bir kızıllık oluşur. Şâfiî mezhebine göre kızıllık kaybolduğunda akşam namazının vakti sona erer. Bu kızıllıktan sonra ufukta bir beyazlık belirir. Hanefî mezhebine göre akşam namazının vakti bu beyazlığın kaybolmasıyla sona erer.
- Akşam namazının vaktinin çıkmasıyla yatsı namazının vakti girer. Sabah namazı vakti girinceye yani tan yeri ağarmaya başlayıncaya kadar yatsı namazı kılınabilir.
- Güneş doğarken, güneş tam tepedeyken ve güneş batarken hiçbir namaz kılınmaz. Ancak başlanmış olan ikindi namazının farzı, akşam namazının vakti girse bile tamamlanır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır"

(Nisâ 4 / 103).

Âyet meâlinde işaret edilen "belirli vakitler" hangileridir? Arkadaşlarınızla birlikte bunları sıralayınız.

Cuma Namazı

Cuma namazının bir kimseye farz olması için kişinin şu şartları taşıması gerekir:

- Akıl sağlığı yerinde olmak
- Ergenlik çağına gelmiş olmak
- Erkek olmak
- Özgür olmak (Köle ve tutuklulara cuma namazı farz değildir.)
- Seferî olmamak
- Sağlıklı olmak (Camiye gidemeyecek kadar hasta olanlara veya cuma namazına gittiğinde hastalığı artma ya da hastalığını başkalarına bulaştırma ihtimali olanlara cuma namazı farz değildir.)
- Camiye gitmesine engel olacak bir sakatlığı olmamak (Böyle bir sakatlığı olan kişiyi camiye götürecek biri varsa cuma namazı yine farz olur.)

Bu şartları taşımayan kişiye cuma namazı farz değildir. Ancak farz olmadığı halde yine de cuma namazı kılarsa ayrıca öğle namazını kılmasına gerek yoktur. Cuma namazı kılan kadın için de aynı hüküm geçerlidir.

Cuma namazının geçerli olması için ise şu şartların yerine gelmesi gerekir:

- Öğle vaktinin girmiş olması
- Cuma namazının farzından önce hutbe okunması
- Cuma namazı kılınan yerin herkese açık olması
- İmamdan başka en az üç erkek cemaatin (Şâfiî mezhebine göre imamla beraber 40 kişi) bulunması
- Cuma kılınan yerin şehir, kasaba veya köy gibi bir yerleşim yeri olması

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır"

(Cum'a 62 / 9).

Okuduğunuz âyet kimlere hitap ediyor? Anlamı hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Cuma Namazının Kılınışı

Cuma Namazı
4 rek'at sünnet
Hutbe
2 rek'at farz
4 rek'at son sünnet

- Önce öğle namazının ilk sünneti gibi dört rek'at (Şafiî mezhebine göre iki rek'at) cuma namazının ilk sünneti kılınır.
- Ardından cami içinde ezan okunur.
- İmam minbere çıkarak hutbe okur. Hutbe okunurken kimseyle konuşulmaz, sessizce dinlenir. Şâfiî mezhebine göre imam bir hata yapacak olursa sadece bu hatayı düzeltmek için konuşulabilir.
- Hutbeden sonra kamet getirilir ve cuma namazının iki rek'atlık farzı cemaatle kılınır.
- Farz kılınırken cemaat Sübhâneke duasını (Şâfiî mezhebine göre Veccehtü duasını) içinden okur. Eüzü besmele çeker. Bundan sonra cemaat bir şey okumadan imamı dinler. İmam kıraati açıktan yapar. (Şafî mezhebine göre cemaat Fâtiha sûresini içinden okur.)
- Farzdan sonra yine öğle namazının ilk sünneti gibi dört rek'at cuma namazının son sünneti kılınır. Şâfiî mezhebine göre öğle namazının son sünneti gibi iki rek'at sünnet kılınır.
- Cuma namazı öğle namazı vaktinde kılındığı için tekrar öğle namazı kılınmaz. Cuma namazını kılan kişinin üzerinden öğle namazı borcu düşer.

ETKİNLİK

Bir cuma namazı kılınız. Duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Cenaze Namazı

Ölen bir insan için yapılması gereken görevler onu yıkamak, kefenlemek ve onun cenaze namazını kılmaktır. Cenaze namazı, ölü için dua etmektir, ölü yıkanıp kefenlendikten sonra kılınır.

Cenaze namazı, farz-ı kifâyedir. Bir grup, hatta bir tek müslümanın kılması ile bütün müslümanların üzerinden sorumluluk kalkmış olur.

Cenaze namazı ayakta kılınır. Bu namazda rükû ve secde yapılmaz.

Diğer namazları bozan durumlar cenaze namazını da bozar.

Cenaze Namazının Kılınışı

- Cenaze, musallâ taşının üzerinde bulunur. İmam, cenazenin göğüs hizasında (Şâfiî mezhebine göre cenaze erkek ise başının hizasında, kadınsa vücudunun orta kısmı hizasında) durur. Cemaat de onun arkasında saf tutar.
- "Niyet ettim Allah için namaza, ölü için duaya, uydum er/ hatun kişi için imama" şeklinde niyet edilerek imama uyulur.
- İmamın ardından eller kaldırılarak tekbir alınır. Sonra eller diğer namazlardaki gibi bağlanır.
- İmam ve cemaat sessizce Sübhâneke duasını "ve celle senâük" kısmıyla birlikte okurlar. Şâfiî mezhebine göre ise Sübhâneke duası yerine Fâtiha sûresi okunur.
- Eller kaldırılmadan (Şâfiî mezhebinde eller kaldırılarak) imam açıktan, cemaat de içinden "Allahüekber" der ve sonra sessizce Allahümme Salli ve Bârik dualarını okurlar.

- Yine aynı şekilde üçüncü tekbiri alırlar ve içlerinden cenaze duasını okurlar. Cenaze duasını ezbere bilmeyenler "Rabbenâ" dualarından birini veya bildiği başka bir dua âyetini okur.

1.Tekbir ➡	*Sübhâneke duası*
2. Tekbir ➡	*Salli ve Bârik duaları*
3. Tekbir ➡	*Cenaze duası*
4. Tekbir ve Selâm	

- Duadan sonra dördüncü defa tekrar "Allahüekber" denilerek eller kaldırılmaksızın (Şâfiî mezhebinde eller kaldırılarak) tekbir alınır. Bunun arkasından sağa ve sola selâm verilerek namaz bitirilir. Şâfiî mezhebine göre tekbirle selâm arasında kısa bir dua okunur.

Bayram Namazı

Bayram namazları yılda iki defa, ramazan bayramında ve kurban bayramında kılınır. Bayram namazı cemaatle kılınan vâcip (Şâfiî mezhebine göre sünnet) bir namazdır ve iki rek'attır.

Cuma namazı kimlere farz ise bayram namazı da onlara vâciptir. Hutbe hariç olmak üzere cuma namazının geçerlilik (sıhhat) şartları bayram namazının da geçerlilik şartlarıdır. Ancak cuma namazında hutbe şartken ve namazdan önce okunurken bayram namazında sünnettir ve namazdan sonra okunur. Bir de bayram namazında imamdan başka bir kişinin olması namazın geçerli olması için yeterlidir.

Bayram namazının vakti, güneşin doğuşu sırasındaki kerahet vaktinin çıkmasından sonra başlar, zeval (güneşin tepe noktasını aşması) vaktine kadar devam eder. Bir özür sebebiyle ramazan bayramı namazı ikinci gün zeval vaktine kadar, kurban bayramı namazı da üçüncü gün zeval vaktine kadar kılınabilir.

Bayram Namazının Kılınışı

- “Ramazan/kurban bayramı namazını kılmaya niyet ettim, uydum hazır olan imama” diyerek niyet edilip iftitah tekbiri alınır.
- Hem imam hem de cemaat, sessizce “Sübhâneke” duasını (Şâfiî mezhebine göre Veccehtü duasını) okurlar.

Hanefî mezhebine göre

Rekât	Hanefî
BİRİNCİ REK‘AT	Niyet
	İftitah tekbiri
	Sübhâneke duası
	3 tekbir
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Rükû
	Secde
İKİNCİ REK‘AT	Besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	3 tekbir
	4. tekbir ve rükû
	Secde
	Ka‘de
	Selâm

Şâfiî mezhebine göre

Rekât	Şâfiî
BİRİNCİ REK‘AT	Niyet
	İftitah tekbiri
	Veccehtü duası
	7 tekbir
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Rükû
	Secde
İKİNCİ REK‘AT	5 tekbir
	Eûzü besmele
	Fâtiha
	Bir sûre veya birkaç âyet
	Rükû
	Secde
	Ka‘de
	Selâm

- İmam ellerini kaldırarak açıktan üç defa (Şâfiî mezhebine göre yedi defa) tekbir alır; cemaat de aynı şekilde bu tekbirleri alır.
- Birinci ve ikinci tekbirlerde eller yana salınır, üçüncüden sonra yana salınmadan eller bağlanır. Şâfiî mezhebine göre her tekbirde eller kaldırılır ve ardından bağlanır.
- İmam içinden eûzü besmele çekerek açıktan Fâtiha ile birlikte bir sûre veya bir kaç âyet okur. Cemaat ise okumayıp dinler.
- Daha sonra rükû ve secde yapılır. Böylece birinci rek‘at tamamlanmış olur.
- Secdeden sonra tekbir getirilerek ikinci rek‘ata kalkılır. Besmele çekilir. İmam açıktan Fâtiha ile birlikte bir sûre veya birkaç ayet okur. Cemaat ise yine okumayıp dinler.
- İlk rek‘atta olduğu gibi üç defa tekbir alınır. (Şâfiî mezhebine göre beş defa tekbir getirilir ve bu tekbirler ikinci rek‘atın hemen başında, kıraatten önce yapılır). Tekbirler alınırken eller bağlanmaz,

yana salınır. Üçüncü tekbirden sonra eller bağlanmadan dördüncü tekbir alınıp rükûya varılır ve sonra secde yapılır.

- Ka'dede Ettehiyyâtü, Salli ve Bârik ile Rabbenâ duaları okunarak selâm verilir.
- Namazdan sonra imam minbere çıkıp hutbe okur. Hutbeye başlarken teşrik tekbiri getirir ve cemaat de buna eşlik eder.

Teşrik Tekbiri

Kurban bayramının arefe günü sabah namazından başlayarak bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar (ikindi namazı dâhil) 23 vakitte farz namazlardan sonra teşrik tekbiri getirmek vâciptir.

*Allah büyüktür. Allah büyüktür**	اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ
Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur	لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ
Allah büyüktür	وَ اللّٰهُ اَكْبَرُ
Allah büyüktür	اَللّٰهُ اَكْبَرُ
Hamd Allah'a mahsustur	وَ لِلّٰهِ الْحَمْدُ

* Şâfiî mezhebine göre tekbir sayısı iki değil, üçtür.

Teravih Namazı

Teravih namazı, ramazan ayında kılınan sünnet bir namazdır. Teravih, orucun değil, ramazan ayının sünnetidir. Bundan dolayı herhangi bir sebepten ötürü oruç tutamayanlar da teravih namazı kılabilirler. Teravihi kadın erkek, yerleşik yolcu, herkes kılabilir. Teravih namazının vakti, yatsı namazının kılınmasından sonra başlar, fecrin doğuşuyla sona erer.

Teravih Namazının Kılınışı

Teravih yalnız kılınabileceği gibi cemaatle de kılınabilir. Yatsı namazında cemaate yetişemeyen kimse teravih ve vitir namazlarında imama uyabilir. Bu durumda önce yatsı namazını kılar, sonra imama uyar. Kılamadıklarını da sonra kılar.

Cemaatle kılındığında imam kıraati açıktan yapar, cemaat ise susup dinler. Teravih namazı, dört rek'atta veya iki rek'atta bir selâm verilerek toplamda en az sekiz, en çok yirmi rek'at olarak kılınır. İki rek'atta bir selâm verilirse sabah namazının sünneti gibi, dört rek'atta bir selâm verilirse yatsı namazının sünneti gibi kılınır. Her selâm verişten sonra biraz dinlenilir. Bu dinlenme esnasında dualar edilir. Cemaatle kılınan teravih namazının ardından vitir namazı da kılınabilir.

Şâfiî mezhebinde teravih namazı ikişer rek'at olarak kılınır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Kim ramazanın faziletine inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek teravih namazını kılarsa geçmiş günahları bağışlanır"

(Müslim, "Müsâfirîn", 173).

Bu hadisle verilen mesaj nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

ETKİNLİK

Aşağıda tanımları verilen namazların hangi namazlar olduklarını boşluklara yazınız.

Rükû ve secde yapmadan kılınan namazdır.	
Sadece ramazan ayında kılınan namazdır.	
Yılda sadece iki defa kılınan namazdır.	
Üç rek'atlık vâcip bir namazdır.	
Güneş doğmadan hemen önce kılınması gereken namazdır.	
Haftada bir kere mutlaka cemaatle kılınması gereken namazdır.	

Tilâvet Secdesi

Kur'an-ı Kerîm'deki secde âyetlerinden biri okunur veya dinlenirse tilâvet secdesi yapmak gerekir. Tilâvet secdesinde sadece bir defa secde yapılır. Hanefî mezhebine göre secdeden sonra oturmak veya selâm vermek gerekmez, Şâfiî mezhebine göre gerekir.

- "Niyet ettim Allah rızası için tilâvet secdesi yapmaya" diyerek niyet edilir.
- Eller kaldırılmadan "Allahüekber" diyerek doğrudan secdeye varılır.
- Secdede üç kere "Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ" denir. Şâfiî mezhebine göre bunun ardından oturulur ve selâm verilir.
- "Allahüekber" diye ayağa kalkılır.
- Ayakta "Semi'nâ ve eta'nâ gufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-masîr" denir. Böylece tilâvet secdesi tamamlanmış olur.

ETKiNLiK

- Tilâvet secdesini niçin yapıyoruz? Arkadaşlarınızla konuşunuz.
- Kur'an'da kaç tilâvet secdesi vardır? Araştırınız.

Yolcu Namazı

Bulunduğu yerleşim yerinden en az 90 km. uzağa giden ve gittiği yerde on beş günden (Şâfiî mezhebine göre dört günden) daha az kalan kişiler dinimizce yolcu sayılır. Gidişi, dönüşü ve kaldığı süre boyunca yolculuk hükümlerinden yararlanır.

Yolculukta, farz namazların iki ve üç rek'at olanları aynı şekilde kılınır. Dört rek'at olanları ise iki rek'at olarak kılınır. Şâfiî mezhebine göre isteyen kişi namazlarını kısaltmadan kılabilir. Namazların sünnetlerini yolcu dilerse kılabilir. Cuma namazı ise yolculuk sırasında farz değildir. Yolculukta isteyen cuma namazı, isteyen iki rek'at öğle namazı kılar.

Hasta Namazı

Hasta olmak dinimizce namaz kılmamak için bir mazeret olarak kabul edilmez. Hasta olan kişi ayakta duramayacak durumda ise oturarak, oturamayacak durumda ise yatarak îmâ ile namazını kılar. Îmâ, baş hareketleri ile namazın rükünlerinin sadece işaret edilerek birbirinden ayrılması anlamına gelir. Îmâ bile yapamayacak durumda olan ağır hastalardan namaz sorumluluğu düşer. Şâfiî mezhebine göre başıyla îmâ yapmaktan aciz olan kişi, kirpikleriyle îmâ eder. Bunu da yapamaz ise namazın rükünlerini kalbi ile yerine getirir.

Namazların Cem'i

Öğle namazı ile ikindi namazının, akşam namazı ile de yatsı namazının birlikte kılınmasına *cem*' adı verilir.

Öğle namazı ve ikindi namazı cemedildiğinde öğlenin son sünneti ve ikindinin sünneti kılınmaz. Akşam namazı ile yatsı namazı cemedildiğinde de aynı şekilde akşam namazının sünneti ve yatsı namazının ilk sünneti kılınmaz. Farz olan namazlar ara verilmeden peş peşe kılınır.

Hanefî mezhebine göre hac esnasında Arafat vakfesinde öğle namazı vaktinde, öğle ile ikindi namazları cemedilir. Ayrıca Müzdelife vakfesinde yatsı namazı vaktinde, akşam ve yatsı namazları cemedilir. Bunun dışında namazlarda cem' yapılmaz.

Şafiî mezhebine göre ise Arafat ve Müzdelife vakfeleri dışında şu durumlarda da cem' câizdir:

- Seferî olmak
- Şiddetli yağmur, kar, dolu vb. sebebiyle camiye gitmekte aşırı zorluk bulunması (sadece namazın cemaatle kılınması durumunda yalnız kılmak yerine cemaatle kılmayı tercih etmek sebebiyle cemedilebilir).

ETKİNLİK

- Kimler hangi durumlarda namazları cemedebilir? Örnekler vererek arkadaşlarınızla konuşunuz.

Şâfiî mezhebine göre bu durumlarda öğle ve ikindi namazları ister öğle, ister ikindi vaktinde cemedilebilir. Yine aynı şekilde akşam ve yatsı namazları da ister akşam, ister yatsı vaktinde cemedilebilir.

Cemaatle Namaz

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Bir kimse evinde güzelce temizlenir, sonra Allah'ın farzlarından bir farzı yerine getirmek için Allah'ın evlerinden birine giderse attığı adımlardan her biri bir günahı silip yok eder; diğer adımı da onu bir derece yükseltir"

(Müslim, "Mesâcid", 282).

Bu hadisin vermek istediği mesajlar sizce nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin"

(Bakara 2 /43).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mesaja sahip âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

Camilerin, ezan sesinin ve bu sesle camiye koşan insanların varlığı orada müslümanların yaşadığının göstergesidir. Peygamberimizin(s.a.s.) terketmediği sünneti, müslüman toplumun şiârıdır cemaatle namaz… Nitekim Peygamberimiz(s.a.s.) cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletli olduğunu müjdelemiştir (Buhârî, "Ezan", 30; Müslim, "Mesâcid", 249).

Cuma namazı ve bayram namazları sadece cemaatle kılınabilir. Beş vakit namazın farzları ile cenaze namazının cemaatle kılınmaları esastır. Ancak bireysel olarak kılınmaları da mümkündür.

Cemaatle namaz kılarken imam olacak kişide şu şartlar aranır:

- Müslüman olmak
- Ergenlik çağına girmiş olmak
- Akıl sağlığı yerinde olmak
- Erkek olmak
- Kur'an-ı Kerîm'den namazı kıldıracak kadar ezberi olmak ve bunları anlaşılır şekilde telaffuzuna dikkat ederek okuyabilmek
- Abdestle ilgili bir özrü olmamak (sürekli burun kanaması, idrarını tutamamak vb.)
- Kekemelik veya bazı harfleri yanlış telaffuz etmek gibi bir özrü bulunmamak

Cemaatle Namazın Kılınışı

- Hangi namaz kılınacaksa o namaz için niyet edilir ve o namaz için imama uyulur.
- İmamın başlama tekbiri ile cemaat de tekbir alır, sonra eller bağlanır.
- Cemaat Sübhâneke duasını içinden okur. Daha sonra hiçbir şey okumadan imamı dinler veya imamın içinden okuduğu vakitlerde imamı bekler. Şâfiî mezhebine göre imam açıktan da okusa içinden de okusa cemaat Fâtiha sûresini içinden okur.
- İmam tekbirleri yüksek sesle söyler, cemaat de içinden "Allahüekber" diyerek imamın ardından rükûya eğilir ve secdeye varır.
- Rükûda, secdede ve ayakta tesbihleri imam da cemaat de içinden okur.
- İlk ve son oturuşta duaları imam da cemaat de içinden okur.
- İmam yüksek sesle "es-selâmü aleyküm ve rahmetullah" diyerek selâm verir. Cemaat de içinden "es-selâmü alêyküm ve rahmetullah" diyerek imamın ardından selâm verir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor"

(Ankebût 29 / 45).

Namaz, insanı hâyasızlıklardan ve kötülüklerden nasıl alıkoyar? Örnekler vererek arkadaşlarınızla müzakere ediniz.

Müdrik, namazın her rekatını imam ile beraber kılan kimsedir.
Lahik, namaza imam ile beraber başladığı halde uyku, abdest bozulması gibi bir sebepten dolayı cemaati tamamen ve kısmen kaçıran kimsedir.
Mesbuk, imama ilk rekatın rükûundan sonra uyan kimsedir.

ETKİNLİK

Bir vakit namazınızı, cemaatle, camide kılınız. Duygu ve düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

Namaz Kılan İnsan...

- Çirkin ve kötü olan her türlü davranıştan korunur.
- Allah'ın büyüklüğünü tekrar tekrar dile getirerek O'na olan bağlılığını kuvvetlendirir.
- Daima Allah'ı hatırlar, gün boyu her davranışında Allah'ın memnuniyetini kazanmaya çalışır.
- Abdest alarak temizliğine dikkat eder, temizlik alışkanlığı kazanır. Ayrıca abdest, kendisine mânevî bir destek sağlar.
- Belirlenmiş zamanlarda namaz kılmakla zamanını planlamayı öğrenir.
- Günlük uğraşılardan, koşuşturma ve telâştan sıyrılarak, belirli zaman dilimlerinde Rabbiyle iletişim kurmanın mutluluğunu yaşar.
- Yüce Allah'ın *"Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin. Şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir"* (Bakara 2 / 153) çağrısına uymuş olur ve bu sayede güçlüklere karşı direnç kazanır.
- Kıldığı namazlarla içini aydınlatır, kalbindeki nuru arttırır.
- Beden, dil, akıl, gönül, zaman ve mekân ile yapılabilecek bütün teşekkürleri Allah'a sunma fırsatı bulur.

Namazda Okunan Dua ve Tesbihler (Hanefi Mezhebine Göre)

Sübhâneke

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ

وَتَعَالٰى جَدُّكَ (وَجَلَّ ثَنَآؤُكَ) وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ

Parantez içindeki ifade sadece cenaze namazında okunur.

Allah'ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür, şanın yücedir. Senden başka ilâh yoktur.

Ettehiyyâtü

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ

اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Her türlü kavlî, bedenî ve mâlî ibâdetler Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Selâm ve Allah'ın rahmetiyle bereketleri sana olsun. Selâm bizlere ve Allah'ın sâlih kullarına olsun. Ben şehâdet ederim (yakînen bilirim) ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur ve şehâdet ederim ki Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür.

Allahümme Salli

أَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ
كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ
اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine rahmet eyle; şerefini yücelt. Tıpkı İbrâhim'e ve İbrâhim'in ümmetine rahmet ettiğin gibi... Şüphesiz övülmeye lâyık yalnız Sensin, şan ve şeref sahibi de Sensin.

Allahümme Bârik

أَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ
كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ
اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine hayır ve bereket ver. Tıpkı İbrâhim'e ve İbrâhim'in ümmetine verdiğin gibi... Şüphesiz övülmeye lâyık yalnız Sensin, şan ve şeref sahibi de Sensin.

Rabbenâ Duaları

رَبَّنَا اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru.

رَبَّنَا اغْفِرْ لِى وَلِوَالِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

Rabbimiz! Beni, anamı babamı ve bütün müminleri hesap gününde (herkesin sorguya çekileceği günde) bağışla.

Kunut Duaları

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهْدِيكَ
وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتُوبُ اِلَيْكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ
وَنُثْنِى عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ
وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ

Allah'ım! Senden yardım isteriz, günahlarımızı bağışlamanı isteriz, razı olduğun şeylere hidayet etmeni isteriz. Sana inanırız, sana tövbe ederiz. Sana güveniriz. Bize verdiğin bütün nimetleri bilerek seni hayır ile överiz. Sana şükrederiz. Hiçbir nimetini inkâr etmez ve onları başkasından bilmeyiz. Nimetlerini inkâr eden ve sana karşı geleni terk ederiz.

اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّى وَنَسْجُدُ
وَاِلَيْكَ نَسْعٰى وَنَحْفِدُ نَرْجُوا رَحْمَتَكَ وَنَخْشٰى عَذَابَكَ
اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ

Allah'ım! Biz yalnız sana kulluk ederiz. Namazı yalnız senin için kılarız, ancak sana secde ederiz. Yalnız sana koşar ve sana yaklaştıracak şeyleri kazanmaya çalışırız. İbadetlerini sevinçle yaparız. Rahmetinin devamını ve çoğalmasını dileriz. Azabından korkarız, şüphesiz senin azabın kâfirlere ve inançsızlara ulaşır.

Namazda Okunan Dua ve Tesbihler (Şafiî Mezhebine Göre)

İftitah Duası/ Veccehtü

وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِى فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَ مَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَالِكَ اُمِرْتُ
وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Şüphesiz ki ben yüzümü bir muvahhit Müslüman olarak yerleri ve gökleri yaratmış olan Allah'a yöneltim. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz ki benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah içindir. Ben ancak bununla emrolundum ve ben Müslümanlardanım.

Ettehiyyâtü

اَلتَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَ
بَرَكَاتُهُ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ
مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

Tahiyyatlar, bereketler, salavatlar ve güzel şeyler Allah içindir. Ey Nebi! Allah'ın selamı rahmeti ve bereketi sana olsun. Bize ve salih kulların üzerine de selam olsun. Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed Allah'ın resûlüdür.

Allahümme Salli-Bârik

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَا هِيمَ وَ عَلٰى اٰلِ اِبْرَا هِيمَ
وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ عَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَا هِيمَ وَ عَلٰى اٰلِ اِبْرَا هِيمَ
فِى الْعَالَمِينَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine rahmet eyle; şerefini yücelt. Tıpkı İbrahim'e ve İbrahim'in ümmetine rahmet ettiğin gibi... Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine hayır ve bereket ver. Tıpkı İbrahim'e ve İbrahim'in ümmetine bütün âlemlerde verdiğin gibi... Şüphesiz övülmeye layık yalnız Sensin, şan ve şeref sahibi de Sensin.

Salli-Bârik'ten Sonra Okunan Dualar

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ وَمَا اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ وَمَا اَسْرَفْتُ وَمَا اَنْتَ اَعْلَمُ بِهِ
مِنِّي اَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ
وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ

اَللّٰهُمَّ اِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اَنْتَ فَاغْفِرْلِي مَغْفِرَةً مِنْ
عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي اَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

Allah'ım! Yaptığım, yapacağım, gizlediğim, açık ettiğim, aşırı gittiğim ve Senin benden daha iyi bildiğin bütün hatalarımı bağışla. Sen Mukaddim'sin, Muahhir'sin. Senden başka hiçbir ilah yoktur.

Allah'ım! Cehennem ve kabir azabından, ölümün, hayatın ve Deccal'in fitnesinden sana sığınıyorum.

Allah'ım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları yalnızca Sen bağışlarsın. Beni lütfunla bağışla ve bana merhamet et. Sen bağışlayan ve merhamet edensin.

Kunut Duası

اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنَا فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنَا فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لَنَا فِيمَا
اَعْطَيْتَ وَقِنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَاِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضٰي عَلَيْكَ اِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا
يَعِزُّ مَنْ عَدَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ فَلَكَ الْحَمْدُ عَلٰى مَا قَضَيْتَ نَسْتَغْفِرُكَ اَللّٰهُمَّ
وَنَتُوبُ اِلَيْكَ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

Allah'ım! Hidayet ettiklerinin yoluna bizi de hidâyet et. Allah'ım! Bizlere âfiyet ver. Dost edindiklerinle beraber bizi de dost edin. Verdiğin şeyleri bize mübârek eyle. Hükmettiğin şeylerin şerrinden bizi koru. Şüphesiz Sen hüküm verirsin, fakat kimse sana hüküm veremez. Senin sevdiklerin zelil olmaz. Senin düşman oldukların ise asla aziz olmaz. Rabbimiz, Sen mübarek ve yücesin. Hükmettiğin her şeyde her türlü övgü yalnız senin içindir. Ey Rabbimiz, bizler senden bağışlanma diler ve yalnızca sana yöneliriz. Allah'ın resûlü Muhammed'e, âline ve ashâbına salat ve selâm olsun.

Namazdaki Diğer Dua ve Tesbihat

Namaza başlarken ve her bir harekette:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ

Allah en büyüktür.

Rükûdayken:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ

Büyük Rabbim (her türlü kusurdan) münezzehtir.

Rükûdan kalkarken:

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ

Allah kendine hamd edeni duyar.

Rükûdan kalkınca ayaktayken:

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ

Ey Rabbimiz! Her türlü övgü sana mahsustur.

Secdedeyken:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلٰى

Ulu Rabbim (her çeşit kusurdan) münezzehtir.

Selâm verirken:

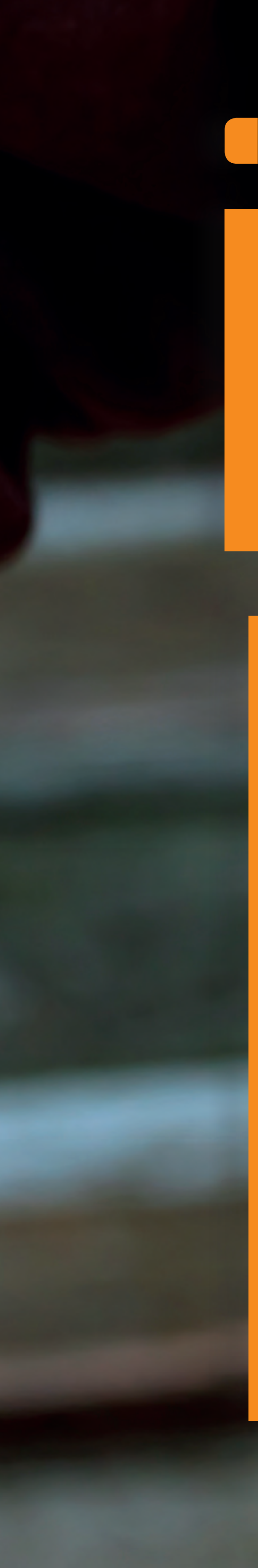
اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ

Allah'ın rahmeti ve selâmı üzerinize olsun.

Bu dualarla ve tesbihlerle ne demek istiyoruz? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hayra döndü benim işim,
Endişeden âzâd başım,
Nefsimin başını kestim,
Kanatlandım uçar oldum.
Yûnus Emre

Alan : *Ahlâk*
Kur : *2*

Ünite 4

İslâm Ahlâkının Öngördüğü Model İnsan

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Doğruluk, başkalarına maddî yardımda bulunmak, iffeti korumak, emanete riayet etmek, âdil olmak, kardeşlik, hoşgörü ve bağışlama, sabır, alçakgönüllülük, sözünde durmak, görgülü olmak, insanlara iyi davranmak ve güzel söz söylemek, yardımlaşmak gibi İslâm ahlâkında iyi görülen ve övülen tutum ve davranışlar
- Cimrilik, iftira, yapılan iyiliği başa kakmak, gıybet, kibir, bozgunculuk, haset, savurganlık, adam öldürmek, yalan söylemek, hırsızlık yapmak, insanları küçük düşürmek, riyâ, zina ve fuhuş, sarhoşluk ve kumar, büyücülük ve büyüye başvurmak, rüşvet almak ve vermek gibi İslâm ahlâkında kötü görülen ve yerilen tutum ve davranışlar

Hazırlık çalışması

- Sizce iyi bir insan hangi özelliklere sahiptir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İyi Bir Müslüman Nasıl Biridir?

Kur'an-ı Kerîm'de ahlâkî olarak "iyi" kavramını ifade etmek üzere salâh, birr, hayır, mâ'ruf, hasen, tayyip, ihsan gibi pek çok kelime kullanılmaktadır. Bu kelimelerin ortak yönü, samimi bir imandan doğan ve onunla uyumlu güzel davranışları dile getirmeleridir.

Bu kavramların imanla ilişkisini arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

"Ahlâkı güzel bir insan hangi özelliklere sahiptir?" diye sorulduğunda böyle bir insanı zihnimizde canlandırabilecek birtakım özellikleri bir çırpıda sayıveririz: âdil, alçakgönüllü, cesur, çalışkan, emanetlere sahip çıkan, güler yüzlü, güzel sözlü, haysiyet sahibi, hoşgörülü, saygılı, kanaatkâr, sabırlı, sorumluluk sahibi, vefalı, yardımsever…

Soruyu biraz değiştirerek "İyi bir müslüman hangi özelliklere sahiptir?" diye soralım. Cevabımızı yine aynı güzel ahlâk özelliklerini sayarak verebiliriz. Çünkü dinimiz bütün bu güzel ahlâk özelliklerine sahip bir insanı iyi müslüman olarak görmekte ve müminlerinin bu özellikleri kazanmasını istemektedir. Özetle *iyi bir müslüman, güzel ahlâklı bir insandır.*

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür"

(Hûd 11 / 112).

Günlük hayatında müslüman birinin hak ve adalet ölçülerini aşmaması ne demektir? Somut örneklerle açıklayınız.

Doğruluk

Doğruluk, insanın dudağı ile kalbi arasında bir uyumsuzluk veya çelişkinin bulunmaması; özün, sözün, amelin ahenk içinde olmasıdır. Doğruluk, insanın kalbiyle barışık olmasının meyvesidir; güzel şahsiyetin esasıdır; makbul bir huy ve hayırlı bir süstür. Kişinin düşüncelerinde, sözlerinde, niyetlerinde ve amellerinde kendini gösterir.

Doğruluktan ayrılmayan insan aynı zamanda âdil, dürüst, sözünde duran, güvenilir, istikamet üzere dosdoğru, samimi, haktan ve haklıdan yana, özü sözü bir olan kişidir.

Doğruluktan sapmış bir insandan yalan, hile, aldatma, bâtıl, güvensizlik, sahtekârlık, iki yüzlülük, riyâ, samimiyetsizlik, ihanet beklenebilir.

Doğruluğun insana hem maddî hem mânevî pek çok getirileri vardır. İç huzuru, korkudan ve üzüntüden uzak olunması, bereket, insanlar arasında saygınlık, geçmiş günahların bağışlanması, gelecekte büyük ecirler elde edilecek olması, cennete kavuşmak, meleklerin dostluğu bunların sadece bir kısmıdır.

“Ya olduğun gibi görün ya göründüğün gibi ol!”
Mevlânâ

Müslümanın böyle olması gerekli midir? Arkadaşlarınızla görüşlerinizi paylaşınız.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

“Doğruluk hayra ulaştırır, hayır da cennete... Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında sıddîk (dosdoğru) diye kaydedilir. Yalancılık yoldan çıkarır. Yoldan çıkmak da cehenneme ulaştırır. Kişi yalancılığı kendine yol edinince Allah katında kezzâb (çok yalancı) diye kaydedilir”

(Buhârî, "Edeb", 69; Müslim, "Birr", 103-105).

Hadisin belirttiği süreci arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken doğruluğun anlamı, bireye kazandıracakları ve doğruluk erdemine sahip birinden Rabbimizin bekledikleri üzerine notlar alınız.

- Âl-i İmrân 3 / 16-17
- Tevbe 9 / 119
- İsrâ 17 / 80-81
- Ahzâb 33 / 7-8, 23-24, 35, 70-71
- Fussilet 41 / 30-32
- Hucurât 49 / 15
- Nisâ 4 / 9
- Hûd 11 / 112
- Meryem 19 / 50
- Şûrâ 42 / 15
- Mülk 67 / 22

Doğruluğun anlamı:

Doğru ve dürüst birinden beklenenler:

Doğruluğun bana iki dünyada kazandıracakları:

"İnsana sadakat yaraşır görse de ikrah,
Yardımcısıdır doğruların Hazreti Allah"
Ziya Paşa

İnfak

İnfak, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin başkaları için gönülden yaptığı harcama ve bağıştır. İnfakta bulunan kişi, bu davranışlarıyla sadece başkalarına yardımda bulunmuş ve bir ihtiyacı gidermiş olmaz. O kişi aynı zamanda hiçbir alışverişin, dostluğun ya da aracının olmayacağı kıyamet günü gelmeden önce bir hazırlık yapmış, Allah'ın bir isteğini yerine getirmiştir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe (birre) asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir"

(Âl-i İmrân 3 / 92).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

İyi ahlâka sahip bir mümin, infak ederken Allah'ın kendisine verdiklerinin iyilerinden seçerek verir. Kazandıklarından, bollukta ve darlıkta, gece ve gündüz, gizli ve açık başkaları için harcamada bulunur. Böylece verdiği her bir şeyin Allah katında her başağında yüz tane olan yedi başak bitiren bir tohum gibi, yedi yüz kat bir bereketle karşılık bulacağını bilir.

İnfakta bulunan insan aynı zamanda düşünceli, diğerkâm, yardımsever, şefkat ve merhamet ehli, maddeten ve mânen temiz olmayı seven, hediyeleşmekten hoşlanan biridir.	*"İnfak"ın anlamını kavramamış bir insandan* hor görme, incitme, başa kakma, gösteriş, katılık, saygısızlık ve tepeden bakma beklenebilir.

İnfak, insanlar arasında dayanışmayı, yoksunların ve yoksulların dertlerinin farkedilip giderilmesini sağlar. Zengin ve fakir arasında sevgi bağları kurar; toplumsal dengeyi korur; kıskançlık ve düşmanlıkların önünü keser. Hırsızlık ve rüşvet gibi haksız kazanç yollarına sapmaktan insanları muhafaza eder, bireyi malın mülkün tutsağı olmaktan kurtarır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Kim bir mümin kardeşinin sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet gününde onun bir sıkıntısını giderir. Bir kimse darda kalana kolaylık gösterirse Allah da ona dünya ve âhirette kolaylık gösterir"

(Müslim, "Zikr", 38).

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken infakın anlamı, infakta bulunacak birinden Rabbimizin bekledikleri ve infakın bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 245, 262-268, 280
- Mâide 5 / 12
- Furkān 25 / 67
- Muhammed 47 / 36-38
- Tegābün 64 / 16-17
- Âl-i İmrân 3 / 92
- Tevbe 9 / 34, 79, 121
- Kasas 28 / 53-55
- Hadîd 57 / 10-21
- Müzzemmil 73 / 20

İnfakın anlamı:

İnfakta bulunacak kişiden beklenenler:

İnfakın bana iki dünyada kazandıracakları:

İffet

Ruhun temizliği, günahtan ve kabahatlerden uzak duruşun ifadesidir *iffetli olmak*… Kişinin arzu ve isteklerini, şehvet ve iştiyaklarını dizginlemesi, bunlarda ölçülü olabilmesiyle kendini gösterir. Dünyada saygınlığı olan huzurlu ve mutlu, âhirette de Allah'ın hoşnutluğuna ermiş kutlu ve mesut insanların özelliklerindendir. İffet, insanın kendine karşı duyduğu saygıyı korur, başkalarının kişiye göstereceği saygıya dayanak olur, kişisel değer ve itibarı arttırır.

İffetli ve namuslu bir kişi kendine ait olmayan şeylere göz dikmez. Meşrû ve helâl olanla yetinip hakkına razı olur. Kendinin ve başkalarının ırz ve namusuna saygı gösterir. Söz ve fiilleriyle düşünce ve inançlarının arkasında durur. Değerlerine sahip çıkıp onlara uygun yaşar. Özetle iffetli, namuslu kişi başını yastığa koyduğunda vicdanına veremeyeceği hesabı olmayan kişidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer) lerini göstermesinler"

(Nûr 24 / 30-31).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Namuslu olmak ve iffeti korumaktan söz ettiğimizde aynı zamanda izzetli, şerefli, lekesiz, doğru ve dürüst bir şekilde yaşamaktan, bu şekilde bilinip tanınmaktan bahsediyoruz demektir. Ayrıca vakar, ırz, edep, ar, doğruluk, itibar, güvenilirlik, haysiyet gibi yüksek erdem ifade eden ahlâkî özellikler de aklımıza geliverir.

İffetini kaybetmiş bir insandan güvensizlik, ikiyüzlülük, riyâ, samimiyetsizlik, ihanet, yalan ve aldatma beklenebilir.

İffetli olmanın ve namuslu kalmanın en önemli şartı hayâ sahibi olmaktır. Hayâ, "utanma duygusu"dur. Bu duygu, sahibini kötülüklerden, günah olan söz, fiil ve davranışlardan alıkoyar. Allah'ın sevgili

> **Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:**
>
> *"Müslüman kardeşini hor ve hakir görmesi, bir kimseye şer olarak yeter. Her Müslümanın kanı, malı ve ırzı, başka Müslümana haramdır"*
>
> (Müslim, "Birr", 32).

elçisi Hz. Muhammed(s.a.s.) bu konudaki ölçüyü çok sade bir şekilde ifade buyurmuştur: "*Utanmazsan dilediğini yap*" (Ebu Dâvûd, "Edeb", 6).

Hayânın yitirilmesi, iffetin yitirilmesine; iffetin yitirilmesi ise kötü söz, fiil ve davranışların çoğalıp yayılmasına, bunların toplumda yaygınlaşmasına, ahlâkın bozulmasına sebep olur. Hayânın imanın bir parçası olduğunu ve hayânın ancak hayır getireceğini ifade buyuran sevgili Peygamberimiz,(s.a.s) Allah'ın hayâ sahiplerini sevdiğini bildirmektedir.

> **Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:**
>
> *"Hayâ ancak hayır kazandırır"*
>
> (Buhârî, "Edeb", 77; Müslim, "Îmân", 60).
>
> *Haya nasıl hayır kazandırır? Arkadaşlarınızla çeşitli örnekler eşliğinde konuşunuz.*

E T K İ N L İ K

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken iffetin anlamı, iffet erdemine sahip birinden Rabbimizin bekledikleri ve iffetin bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Nisâ 4 / 139
- Yûsuf 12 / 3-35
- Meryem 19 / 16-36
- Nûr 24 / 11-24, 30-31
- Fâtır 35 / 10
- Tahrîm 66 / 10-12
- Mâide 5 / 5, 54
- İsrâ 17 / 70
- Mü'minûn 23 / 5
- Ahzâb 33 / 35
- Zâriyât 51 / 15-21

İffetli olmanın anlamı:

İffetli birinden beklenenler:

İffetin bana kazandıracakları:

Emanete Riayet Etmek

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hainlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emanetlerinize de hainlik etmeyin"

(Enfâl 8 / 27).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Emanet, geri almak üzere bırakılandır. *Emin* insan ise emaneti sahibine iade edene kadar sahibinin beklentisine uygun olarak koruyup kollayandır.

İnsana emanet edilir: İnsana, bazen yaratılışta eşi olan insan kardeşi bir şeylerini emanet eder; malını, mülkünü, sözünü, sırrını, hatta canını. Ve Rabbi bir şeyler emanet etmiştir kuluna; diğer kullarından kimilerini, mahlûkatından bazılarını, sözlerini, emir ve yasaklarını, insanın bizzat kendisini.

Emanete riayet, bütün emanetlere karşı sorumlulukların farkında olup gereken saygı ve itibarı göstermektir. Emanetleri gereğince koruyup kollamak ise omuzları yükten, gönlü kederden, vicdanı lekelenmekten korur. Kişiye mutmain bir kalp, huzur ve güven bahşeder. Çevresine de aynı huzur ve güven meltemlerini hissettirir. Onun için emin insan daima kendisine başvurulan kişidir. Onunla aynı düşünce ve inançları paylaşmayan kişiler bile onun kapısındadır, onun yanında yöresinde olmak isterler. Tıpkı Muhammedü'l-emîn(s.a.s.) gibi... Ona inanmayan müşrikler bile onu emanetlerini teslim edebilecekleri en güvenilir insan olarak tanımışlardır.

Emanetleri görüp gözeten insan aynı zamanda dürüst, sözünde duran, sorumluluk sahibi, sabırlı, duyarlı, düşünceli, başkalarını önemseyen, onların dertleriyle dertlenen, özü sözü bir olandır.	*Emanete riayet etmeyen bir insandan* yalan, hile, açgözlülük, aldatma, umursamazlık, bencillik, düşüncesizlik, sorumsuzluk, sahtekârlık, samimiyetsizlik beklenebilir.

Emin insanların bulunduğu toplumlarda herkes sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirir. Dolayısıyla herkesin hakkı ve hukuku yerli yerincedir, korku ve endişe silinmiş, huzur ve güven ortamı sağlanmıştır. İşlerin bölüşümünde *liyakat* ve *hakkaniyet*, insanlar arası ilişkilerde *saygı* ve *diğerkâmlık* geçerlidir. Bu toplumlarda insanlar kendilerini ve birbirlerini "Allah'a emanet" ederler. Zira en güzel "*emin*"in, Allah Teâlâ olduğu bilinir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Münafığın alâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder"

(Buhârî, "Îmân", 24; Müslim, "Îmân", 107-108).

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken emanete riayetin anlamı, emanete riayet erdemine sahip birinden Rabbimizin bekledikleri, bu erdemin bireye ve topluma kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 283
- Nisâ 4 / 58
- Mü'minûn 23 / 1-11
- Me'âric 70 / 32-35
- Âl-i İmrân 3 / 75, 161
- Enfâl 8 / 27-29
- Ahzâb 33 / 72-73

Emanete riayetin anlamı:

Emanete riayet eden birinden beklenenler:

Emanete riayetin kişiye ve toplumuna iki dünyada kazandıracakları:

Âdil Olmak

Temeli vicdanlara atılmış yüksek bir değer olan *adalet,* herkesin ve her şeyin yerli yerinde, olması gereken yerde bulunması anlamına gelir. Buna göre, âdil olmak her şeyi lâyık olduğu yere koymaktır; ayakkabıyı ayağa, külâhı da başa yerleştirmektir.

Adalet, kişilerin sahip oldukları hakların belirlenmesine ve belirlenen hakların sahiplerine teslim edilmesine yarayan ölçüttür. Kendisiyle rota ayarlanan bir deniz feneri gibi doğru ve dürüst yaşamanın temel ilkesidir. Tek başına "yasalara uymak"la adalet gerçekleşemez; *hikmet, iffet* ve *cesaret*e dayanan akıl ve vicdanın ortak çalışmasına ihtiyaç vardır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir"

(Nisâ 4 / 58).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Ölçü ve dengenin hayatı kuşatması, en küçüğünden en büyüğüne bütün hakların sahipleriyle kavuşması demek olan adalet, düşmanımıza dahi borcumuzdur. Ayrıca adalet; "Zulm ile âbâd olanın, âhiri berbâd olur", "Mazlumun âhı yerde kalmaz", "Alma mazlumun âhını, çıkar âheste âheste", "Elbette olur ev yıkanın hanesi virân", "Ağlatan gülmez", "Mazlumun âhı indirir şâhı" gibi sözlerle çağrılan, vicdanlara huzur veren bir erdemdir.

Hem kendiyle barışık olmak hem de başkalarına hakiki bir yoldaş olmak, *âdil* olmaktan geçer. Âdil bir insan herkesin hakkını gözetir, hak sahibine de hak ettiğini verir. Haklıyı güçlü bilir, bütün gücüne rağmen haksıza karşı durur. Herkese lâyık olduğu muâmeleyi yapar. İşleri

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Yedi grup insanı hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde Allah arşının gölgesinde gölgelendirecektir. Bunlardan biri de adaletli devlet başkanıdır"

(Nesâî, "Âdâbü'l-kudât", 2).

> *İnsanlığın bekası medeniyet ile, medeniyetin ayakta durabilmesi de adalet iledir.*
> Elmalılı Hamdi Yazır

ehline verir. İnsanlar arasında hakemlik yaptığında adaleti gerçekleştirecek şekilde titizlikle hükmeder. Kendisi, ana babası yahut en yakınlarından birinin aleyhine de olsa şahitliğini dosdoğru yapar, gerçeği asla çarpıtmaz. Öfke veya düşmanlık duyduğu birinin karşısında güçlü konuma geçecek olsa adaletsizliğe sapmamak için her zamankinden daha dikkatli olur. Ölçüp biçerken teraziyi tartıyı; düşünüp taşınırken aklını izanını âdil tutar, adaletten sapmaz. Ne iş yaparsa yapsın onu gereğince yapar.

Âdil insan aynı zamanda	*Adaletten sapmış bir insandan*
dengeli, dürüst, ölçülü, insaflı, ilkeli, güvenilir, istikamet üzere dosdoğru, ihlâslı biridir.	zulüm, hile, desise, tutarsızlık, taşkınlık, sahtekârlık beklenebilir.

Adalet konusunda titizlik göstermek, gerek ferdin gerekse toplumun huzuru için zorunludur. Çünkü bir toplumda işler yapılması gerektiği şekilde yapılmaz ve hak edenin hakkı verilmezse, o toplumda dirlik ve düzenden bahsetmek mümkün olmaz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken adaletin anlamı, âdil olma erdemine sahip birinden Rabbimizin bekledikleri ve bu erdemin bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Nisâ 4 / 58, 135
- En‘âm 6 / 115
- Hûd 11 / 84-86
- Enbiyâ 21 / 47
- Hucurât 49 / 9-10
- Hadîd 57 / 25
- Mâide 5 / 8, 42, 106
- A‘râf 7 / 29, 180-182
- Nahl 16 / 76, 90
- Şûrâ 42 / 15
- Rahmân 55 / 7-9
- Mümtehine 60 / 8

Âdil olmanın anlamı:

Âdil birinden beklenenler:

Âdil olmanın bana iki dünyada kazandıracakları:

Kardeşlik

Müslümanların birlikteliklerinin dayanağı olan *kardeşlik,* inanç ve gönül yakınlığıyla sıkı sıkıya kurulmuş olan bağı ifade eder. En güçlüsünden bir gönül bağı… Kalplerin en sıcak ülfet ve muhabbeti… Ruhların beraberliğinin en yücesi… Uzun yolları, meşakkatleri göze aldıran bir yakınlık…

Kardeşliğin yuvası hısım akraba ilişkisinden daha yukarılarda bir yerdedir; menfaatten, çıkardan, garazdan, ivazdan uzak bir iklimdir kardeşlere sunduğu.

Dönüp duran bir tekerlek gibidir hayat ve insanlar bu tekerleğin tam göbeğindeki "kardeşlik" adlı poyraya bağlı parmaklardır. Kırılınca bu parmaklar, tekerlek artık çıkar tekerlek olmaktan; yaşanmaz olur hayat. Onun içindir ki bilir kardeşler, kardeşliğin birlik ve beraberlik olduğunu; birbirlerini bütünleyerek yekpare sağlam bir bina oluşturduklarını. Birinin derdi kederi bütün kardeşlerini ilgilendirir. Birinin mutluluğu sevinci hepsinin gönencidir. Aynı anne babanın çocukları değildirler belki, ama aynı duygu, düşünce ve inançları paylaşmaktan doğan bir kardeşlik havasını çekerler içlerine, etraflarına da aynı havayı estirirler. Özveri olduğunu düşünmeden, kafalarında en ufak bir soru oluşmadan sahip olduklarını paylaşırlar. İyi niyet ve tam bir samimiyetle birbirlerine destek olur, yardımlaşırlar. Birbirleri için hayırlar, güzellikler dileyip birbirlerinin üzerine titrerler. Hasta mı oldu kardeşi, kendisi hasta olmuş gibi üzülür. Sıkıntısı mı var kardeşinin, kendi sıkıntısını unutup onunkine koşuverir. Ve birbirlerine karşı samimi ve açıktırlar; kendi dalgalarının meddini de cezrini de çekinmeden açarlar kardeşler birbirlerine.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Müminler ancak kardeştirler"

(Hucurât 49 / 10).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mahiyetteki âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

Kardeşlik duygusuyla dolu bir insan diğerkâm, kadirşinas, vefalı, merhametli, mütevazi, affedici, özverili, samimi, sadık bir kişidir.	*Kardeşlik duygusundan uzak bir insan* küçük gören, alaycı, bencilce tavırları, düşüncesizliği, kibri ve tutarsızlığı sebebiyle yalnızlığa mahkûmdur. Ondan başa kakma, umursamama, ilgisizlik ve duyarsızlık beklenebilir.

Kardeşliğin hâkim olduğu bir toplumda çıkar değil samimiyet, bencillik değil diğerkâmlık, zorunluluk değil gönüllülük, zulüm değil adalet ve merhamet görülür. Bu toplumu oluşturan insanların aralarındaki ilişkiyi isimlendirmek için en çok kullanılan kelimeler *dost, arkadaş, ahbap, gönüldaş, sırdaş*tır ve bu toplumda hiç duyulmayacak üç kelime *kin, nefret* ve *düşmanlık*tır.

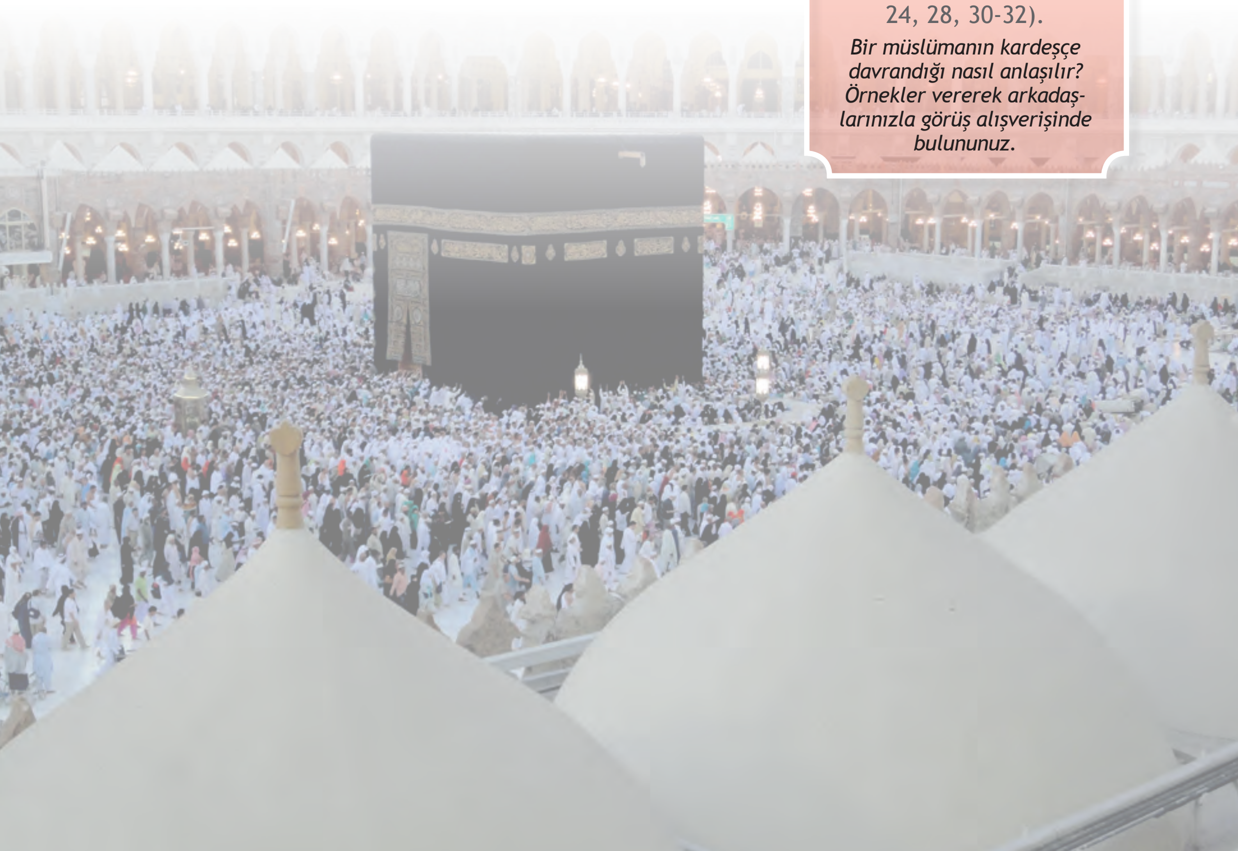
Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Birbirinize kin tutmayın, haset etmeyin, sırtınızı dönmeyin, ilginizi kesmeyin!

Ey Allah'ın kulları, kardeş olun!"

(Buhârî, "Edeb", 57, 58, 62; Müslim, "Birr", 23, 24, 28, 30-32).

Bir müslümanın kardeşçe davrandığı nasıl anlaşılır? Örnekler vererek arkadaşlarınızla görüş alışverişinde bulununuz.

ETKİNLİK

"Ben dostlarımı ne kalbimle, ne de aklımla severim. Olur ya! Kalp durur, akıl unutur. Ben dostlarımı ruhumla severim. O ne durur, ne de unutur."
Mevlânâ

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken kardeşliğin anlamı, kardeşlik bilincine sahip birinden Rabbimizin bekledikleri ve bu bilincin kardeşlere kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 220
- Âl-i İmrân 3 / 103-106
- A'râf 7 / 200-202
- Tevbe 9 / 11
- Hicr 15 / 45-48
- Hucurât 49 / 10-12
- Haşr 59 / 7-10

Kardeşliğin anlamı:

Kardeşlerin özellikleri:

Kardeşlik ilişkisinin kardeşlere iki dünyada kazandıracakları:

Hoşgörü ve Bağışlama

Hoş görmek, birinin hatalı davranışına karşı geliştirilen iyi davranıştır, aynen karşılık verebilecekken vazgeçmektir. Çünkü insanız; aynı çatı altında yaşıyor, aynı güneşten faydalanıyor, aynı topraktan besleniyoruz. Aynı ten kafesinde, aynı can emanetini taşıyoruz. Doğumla ölüm arasında benzer duraklarda konup kalkıyoruz ve bütün benzerliklerimize rağmen herkesin tuttuğu farklı yollar, benimsediği farklı hayat tarzları var. Nasıl ki yer damar damardır, insan da çeşit çeşit… Aynı olay karşısında farklı tepkiler verebilir, aynı durumlarda farklı davranışları kolayca sergileriz. Bunların kimi doğrudur, kimi de yanlış. Eğer Allah, insanları hataları yüzünden hemen cezalandırsaydı yeryüzünde kimse kalmazdı. Fakat Allah herkesi kendi eceli gelene kadar erteliyor, ayrılığa düştükleri şeyleri insanlara açıklaması için peygamberlerini gönderiyor ve vahyini indiriyor. İnsan bin bir varlıktaki türlü çeşit ayrılıkları *adalet* terazisinde tartıp ilâhî vahyin aydınlattığı gönülle hoş görüyor. Hoşgörüyor; yani yapılan bir hatadan, kusurdan ya da suçtan dolayı yapanı cezalandırmıyor, verebileceği karşılıktan vazgeçip el çekiyor.

Kimi zaman da hoş görüp geçemiyor, öfkesine yeniliyor, kırgınlığının parmaklıkları arkasında esir kalıyor, kinin ve nefretin gücüne teslim oluyor, kötü anıların boyunduruğu altına giriyor. Oysa külçe külçe ağırlıktan kurtulup özgürlüğe kavuşmak, engin gökyüzünde ruhunu kanat-

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"

(Tegābün 64 / 14).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Yiğit dediğin, güreşte rakibini yenen kimse değildir; asıl yiğit kızdığı zaman öfkesini yenen adamdır"

(Buhârî, "Edeb", 76; Müslim, "Birr", 107, 108).

Öfkeyi yenen niçin yiğit sayılıyor? Arkadaşlarınızla bunun üzerine konuşunuz.

landırmak ne
kadar da kolaydır.
Bağışlar ve biter bütün
bunlar, uyanır kâbustan.

Bağışlamak çok mu zordur? Ama her zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Önce hatırla; insansın ve sen de hata yapabilirsin. Sonra af dileyen kardeşine bak; o da insan, bir hata yapmış ve af dileyerek kapına gelmiş. Nihayetinde bütün yaratılmışlar zaaflarıyla, kusurlarıyla yaşamıyorlar mı? Kardeşini bağışlayarak ona varlık dünyanda yer aç, hem kendi iç huzuruna ve mutluluğuna hem onunkine katkıda bulun. Affetmezsen kardeşsiz, dostsuz kalırsın; affetmezsen af dileyen kardeşin de dostsuz kalacak...

Hoş görmeyi bilen insan Allah'ın yarattıklarına saygı duyan, O'nun eserleri karşısında hayranlık duyan bir kuldur. Bağışladığında birçok güzel ahlâkî özellikleri de tescillenir. O, sevecen, karşısındakinin yerine kendini koyarak düşünebilen, anlayışlı, merhametli, yardımsever, dengeli ve adil bir kişidir.

Hoşgörü ve bağışlamadan uzak bir insandan bencillik, huysuzluk, anlayışsızlık, huzursuzluk, zulüm ve ihanet beklenebilir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken hoşgörülü olmak ile bağışlamanın anlamı, bu iki erdeme sahip birinden Rabbimizin bekledikleri ve bu erdemlerin bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 109
- Mâide 5 / 13-15
- Hicr 15 / 85-86
- Nûr 24 / 22
- Zuhruf 43 / 84-89
- Nisâ 4 / 148-149
- A‘râf 7 / 194-200
- Nahl 16 / 61-74
- Şûrâ 42 / 24-31
- Tegābün 64 / 14

Hoşgörü ve bağışlamanın anlamı:

Hoşgörülü birinden beklenenler:

Hoşgörülü ve bağışlayıcı biri olarak iki dünyada kazanacaklarım:

Sabır

Hayat insana Rabbinin verdiği bir armağandır; güllük gülistanlık bir armağan. Ama gül dikensiz değildir. Hayat da…

Hayat denen gülistanın dikenleri güçlükler, zorluklar ve sıkıntılardır. Sabırsa bunlara göğüs germenin adı… Kimi zaman ağırlığından omuzlarımızın yorulduğu, ayaklarımızın titrediği elemlere katlanırız; kimi zaman sonucunda karşılaşacağımız güzelliklerin ümidiyle bazı lezzetlerden uzak durmak mecburiyetine... Kimi zaman da hiçbir şey beklemeden ve hiçbir şey ümit etmeden bekleriz, sadece bekleriz. Zahmetsiz rahmet ermez çünkü. Hayat yolculuğunda kapısında duracağımız sabır, kazanacağımız galibiyetlerin ve güzel sonuçların habercisidir; er ya da geç kapı açılacaktır çünkü.

Umut sanatkârının tutunduğu daldır sabır. Sayesinde sözümüzden veya kararlarımızdan dönmeden gereğini sonuna kadar yaparız; korukluktan olgunluğa ancak böyle geçileceğini biliriz. Sabrın eteklerine sıkı sıkıya tutunarak olacak olanı telâş göstermeden bekleriz; bu bize katlanma gücü verir, dayanıklılık kazandırır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir.
Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)"

(Asr 103 / 1-3).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mesajlı âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

Sabrı ahlâk edinmiş kişi sözlerini yerine getirmek için sabreder. Namazlarına, oruçlarına sabırla devam eder. Allah'tan gelen nimetlerin lezzetine de, çekip aldığında yokluğunun elemine de sabreder. Yanındakilerin bir gün yok olacağını, Allah katında olanın ise kalıcı olduğunu bilmenin gücüyle sabretmeye devam eder. Korktuğunda, aç açıkta kaldığında, malını mülkünü kaybettiğinde tahammül gösterip sabreder. Allah yolunda başına gelen musibetlere yılmadan, zaafa düşmeden, dişini de özünü de

sıkarak dayanır. Zalime boyun eğmeyip direnir, direnişini sabırla sürdürür. Mücadelenin kızıştığı zamanlarda da direnip sabretmeye devam eder. Doğru söylediği için dokuz köyden de kovulsa onuncusunu arayıp hakkın şahitliğine devam eder. Kınayanların kınamasına ve eziyetlerine aldırmadan, iman gücüyle dayanır. Hakkında söylenen iyi ve kötü sözlere sabreder. Allah'ın verdiklerinden yine O'nun yolunda harcayarak, kötülüğü iyilikle savarak kendisine düşmanlık güdeni sıcak bir dost yapıverene kadar sabreder. Sabır yarışında düşmanlarını geçer. Çehresinde kırışıklar artar zamanla, doğrudur. Ama o kalemin yazdığının, sabrettiğinde *sevap*, sabretmediğindeyse *günah* olduğunu bilir. Bu bilinçle, Rabbinin rızasına ermek için, yalnız O'na dayanıp güvenerek, sadece O'ndan yardım umarak sabreder, sabreder, sabreder.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Müminin durumu gıbta ve hayranlığa değer. Onun bütün işleri hayırlı ve kazançlıdır. Bu duruma müminden başka hiç kimsede rastlanmaz. Mümin bir nimete nâil olduğunda şükrederse bu onun için hayır olur. Darlık ve sıkıntıya düştüğünde sabrederse bu da onun için bir hayır olur"

(Müslim, "Zühd", 64).

Sabrı ahlâk edinmiş insan metanetli, mütevekkil, nefsine hâkim bir kişidir.	*Sabırsız bir insandan* anlayışsızlık, huzursuzluk, taşkınlık, fevri hareketler, isyan ve ihanet beklenebilir.

Sabır, insanı olgunlaştırır, geliştirir ve güçlendirir. İnsan, sabrının tükendiğini hisseder bazen. Yûnus peygamber gibi yerini terkeder. Ama yine onun gibi pişmanlık zırhını giyip tövbe kulpuna yapışır ve sabrı daha bir güçlenmiş olarak döner kendisine.

Sabır, iç huzuruna, korkudan ve üzüntüden uzak oluşa, zor zamanlarda ferahlık ve esenliğe, insanlar arasında dostluk ve yardımlaşmaya kapı açar.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Namaz nurdur; sadaka burhandır; sabır ziyâdır"

(Müslim, "Tahâret", 1).

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken sabrın anlamı, sabır erdemine sahip birinden Rabbimizin bekledikleri ve sabrın bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 45, 153-157, 177, 246-252
- Âl-i İmrân 3 / 15-17, 118-120, 123-125, 146-148, 186, 200
- En'âm 6 / 34
- Enfâl 8 / 45-46, 65-66
- Yûnus, 10 / 109
- Hûd 11 / 9-11, 112-115
- Yûsuf 12 / 7-18, 83
- Ra'd 13 / 18-24
- Nahl 16 / 41-42, 96-97, 110, 125-128
- Kehf 18 / 60-82
- Meryem 19 / 65
- Tâhâ 20 / 128-132
- Hac 22 / 34-35
- Furkān 25 / 20
- Kasas 28 / 51-55
- Ankebût 29 / 57-59
- Rûm 30 / 60
- Lokmân 31 / 13-19
- Fussilet 41 / 33-35
- Şûrâ 42 / 41-43
- Muhammed 47 / 31
- Kamer 54 / 23-32
- Kalem 68 / 48-50
- Müzzemmil 73 / 10-11
- Müddessir 74 / 7
- Asr 103 / 1-3

Sabrın anlamı:

Sabırlı birinden beklenenler:

Sabrın bana iki dünyada kazandıracakları:

Sabır, yüzünü ekşitmeden acıyı yudumlamaktır.
Cüneyd-i Bağdadî

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Sabır dediğin, felâketle karşılaştığın ilk anda dayanmaktır"

(Buhârî, "Cenâiz", 32, 43; Müslim, "Cenâiz", 14-15).

Alçakgönüllülük

Günde beş defa minarelerden duyar dinleriz: *Allah, büyük bildiklerinizin her birinden ve hepsinden daha büyüktür.*

Bu ilân insanın kendi kendisiyle tanışmasına, hâlini idrak etmesine, durduğu yeri kavramasına her gün yapılan bir davettir. Çevresine dikkat kesilmesine, her şeyi yerli yerine oturtmasına bir davettir. Bu davet, insanın canlı cansız herkese ve her şeye karşı doğru konum almasını, şerefli bir duruşa sahip olmasını, bütün zelilliklerden kurtulmasını ve kibre kapılmamasını sağlar.

Allah'ın âlemlerin sahibi ve Rabbi olduğuna iman etmek, insana, hangi mevkide bulunursa bulunsun yine insan olduğunu hatırlatır. Allah'ın yarattıklarından sadece biri olduğunu farkettirir. Kendisindeki bütün nimet ve özelliklerin yüce Allah tarafından verildiğini fısıldar. Başkalarında olmayan, kendisinde olan nimetlerin de yine Allah tarafından verildiğini, verenin geri alabileceğini söyler. Bütün bunları fark eden insan, olgunlaşan başaklar gibi tevazu ile başını eğer. Her durumda alçakgönüllülük içinde davranır. Saygı ve tâzimle dopdolu bir şekilde Rabbine boyun eğer. İçtenlikle yalvarıp yakararak isteklerini O'na arz eder. Allah'ın yarattıklarına da vakar ve yumuşaklıkla davranır. Büyüklenmeden, sade ve dürüst bir hayat yolu tutturur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Rahmânın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, 'Selâm!' der (geçer)ler"

(Furkān 25 / 63).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Allah rızâsı için alçakgönüllü olanı Allah yüceltir"

(Müslim, "Birr", 69).

Alçakgönüllü bir insan saygılı, vakur, samimi, nerede nasıl davranacağını bilen, nefsine hâkim bir kişidir.	*Mütevazi olmayan bir insandan* gösterişçilik, böbürlenme, çalım satma, tepeden bakma ve hainlik beklenebilir.

Alçakgönüllü insanlardan oluşan bir toplumda herkes haddini bilir, kimse kimsenin sınırına tecavüz etmez, kimsenin hakkı hukuku çiğnenmez, huzur dolu bir hayat sürülür. İnsanlar birbirlerine kendilerine davranılmasını istedikleri gibi saygı ve sevgi dolu iyi davranışlarda bulunurlar. Korku ve üzüntüden uzak, mutlu ve mesut bir yaşantı hâkim olur göklerde ve yerde.

E T K İ N L İ K

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken alçakgönüllülüğün anlamı, bireye ve topluma kazandıracakları, mütevazi birinden Rabbimizin bekledikleri, üzerine notlar alınız.

- Mâide 5 / 54
- Nahl 16 / 44-50
- Hac 22 / 34
- A'râf 7 / 55
- İsrâ 17 / 23-24
- Furkān 25 / 63-76

Alçakgönüllülüğün anlamı:

Mütevazi birinden beklenenler:

Tevazuun bana iki dünyada kazandıracakları:

Sözünde Durmak

Sözünü tutmak kişinin vaat ettiği şeyi yerine getirmesi, üstlendiği her türlü görev ve sorumluluğu ifa etmesidir. Ahitlere vefa göstermek doğru, dürüst ve güvenilir olmanın bir gereğidir.

İş hayatında, aile hayatında, kişisel ilişkilerde, kısacası hayatın her lahzasında bir *söz verme* vardır. Allah ile, insanlarla ve eşya ile ilişkilerinde kişinin verdiği sözlere sadık kalması müslümanlığın göstergesidir. Aksi bir yol tutmak ise Peygamberimizin(s.a.s.) de ifade buyurduğu gibi münafıkça bir ahlâktır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur"

(İsrâ 17 / 34).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müslüman ahlâkına sahip bir kişi antlaşma yaptığında gereğini yerine getirir. Allah'ın korunmasını emrettiği şeyleri korur. Antlaşmalarının Allah'a verilmiş sözler olduğunu bilir ve gereğini özenle yerine getirir. Hele bir de sözünü yeminle bağlamışsa bunun Allah'ı kendine kefil kılmak olduğunu bilir, pekiştirdikten sonra sözünü asla bozmaz.

Sözlerini tutan insan aynı zamanda hem ahdine hem de muhataplarına vefa göstermiş olur. O, saygılı, doğru, dürüst, hakkaniyetle davranan, maddeten ve mânen temiz olmayı seven biridir.

Ahde vefanın anlamını kavramamış bir insandan yalan, hile, saygısızlık, emanete hıyanet beklenebilir.

Sözünde duran kimseler, içinde yaşadıkları toplum tarafından da sevilirler. Dürüstlükleri, eminlikleri ve güvenilir oluşları sebebiyle herkes onlara saygı ve güven duyar. Böylece toplumda birlik, beraberlik ve barış hâkim olur.

Sözlerini çiğneyip duran, yalan dolana sapan insanlarsa hem kulların hem de Allah'ın sevgisinden uzaklara düşer; yalnız ve mahzun bir hayat sürerler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin"

(Mâide 5 / 1).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken sözünde durmanın anlamı, sözlerini tutan birinden Rabbimizin bekledikleri, sözünde durmanın bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 99-100, 177, 224
- Âl-i İmrân 3 / 77
- Nisâ 4 / 155
- Mâide 5 / 12-14
- En'âm 6 / 152
- Enfâl 8 / 55-56
- Ra'd 13 / 20-25
- Nahl 16 / 90-92
- Kalem 68 / 10-14

Sözünde durmanın anlamı:

Sözlerini tutan birinden beklenenler:

Sözümde durmanın bana iki dünyada kazandıracakları:

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Dört huy kimde bulunursa o tam bir münafık olur. Bir kimsede bu huylardan biri bulunursa o huydan vazgeçinceye kadar o kişide münafığın özelliklerinden biri var demektir. O dört huya sahip kimse kendisine bir şey emanet edilince hıyanet eder, konuşunca yalan söyler, bir antlaşma yapınca sözünde durmaz, düşmanlık yapınca da aşırı gider"

(Buhârî, "Îmân", 24; Müslim, "Îmân", 106).

Görgülü Olmak

Toplumsal hayat içinde, bireylerin görüp yaşayarak kazandıkları bazı nezaket kuralları vardır. Saygının bir gereği olan bu davranışları sergileyenler *görgülü* olarak nitelenirler.

Görgülü insanların birbirleriyle ilişkilerinde olgun ve medenî davranışlar görülür. Çünkü görgülü bir insan sözleriyle ve davranışlarıyla başkalarını rahatsız etmemek ve incitmemek için gerekli bilgi, kültür ve alışkanlıkları edinmiştir.

Görgü kuralları bir toplumun inanç, örf, âdet, , ekonomik seviye, teknolojik gelişmişlik gibi özelliklerine göre zamanla değişiklik gösterebilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme"

(Kalem 68 / 10-14).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Görgülü insan aynı zamanda mütevazi, saygılı, kendini muhatabının yerine koyarak düşünebilen, yumuşak huylu, kibar ve nazik bir kişidir.	*Görgüden nasibi kıt olan insan* kaba, sert, katı kalpli, duyarsız, muhataplarını önemsemeyen ve hoyrat biridir.

Görgü kuralları, kişiye saygınlık kazandırdığı gibi, insanların birbirlerini sevmelerine, anlayışlı davranmalarına vesile olur. Görgü kurallarına uymak günlük işlerde düzen sağlar, böylece toplum belli bir rahatlığa kavuşur. Birey ve toplumun dirlik, huzur ve asayişi korunur. İnsanlar arasında yumuşaklık, sükûnet ve zarafet hâkim olur.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken görgülü olmanın anlamı, görgülü birinden Rabbimizin bekledikleri, görgülü olmanın bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Nisâ 4 / 86
- Âl-i İmrân 3 / 159
- Zümer 39 / 23
- Kalem 68 / 10-14

Görgülü olmanın anlamı:

Görgülü birinden beklenenler:

Görgülü olmanın bana iki dünyada kazandıracakları:

İyi Davranmak ve Güzel Söz Söylemek

İyi kavramını, Allah'ın istekleriyle uyumlu her türlü söz ve davranış için kullanırız. Allah'ın hoşnut olacağı iyi söz ve davranışlar, müslümanların her zaman gündemindedir; müslüman, iyilik yapar, iyiliklerin artması ve başkalarının da iyi olması için çabalar. O Rabbini görür gibi, Allah'ın karşısındaymış gibi hisseder, konuştuğunda güzel söz söyler ve iyi davranışlar sergiler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez"

(En'âm 6 / 160).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İyi söz ve davranışların küçüğü, büyüğü, önemlisi, önemsizi yoktur. Her bir iyi söz ve davranış önemli ve gereklidir. İyi söz ve davranışlar âdeta birer tohum gibidir; köklerini gönül toprağına salacak olan bu tohumların ne büyüklükte, ne görkemde bir sonuç vereceğini onları o gönle emanet eden kişi dahi bilemez.

İnsanlara iyi davranan ve güzel sözler söyleyen kişinin Allah'a kalbî bağlılığı yüksek, gönlü saygı ve sevgi dolu, huyu yumuşak, ahlâkı da güzeldir.	*İnsanlardan güzel sözleri ve iyi davranışları esirgeyen kişinin* zamanla kalbinde kasvet, söz ve davranışlarında haşinlik, muhataplarıyla ilişkilerinde ise yalnızlaşma hâkim olur.

İyi davranışlar ve güzel sözler, hayatın akışına kapılmış her bir insanın ferahlık duyacağı gölgelikler oluşturur. Bu gölgeliklerde sıkıntılardan uzaklaşılır, üzüntü ve kederden sıyrılıp umut ve neşe ile dolu yeni hamleler için güç kazanılır, güven ve huzura kavuşulur. İyi davranışları yapanlar, güzel sözleri dile getirenler ve bunların muhatapları karşılıklı olarak birbirlerine saygı ve muhabbetle dolarlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır."

(Yûnus 10 / 26).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken Rabbimizin güzel söz ve davranış olarak kullarından bekledikleri, güzel söz söyleyip iyi davranışlarda bulunmanın bireye kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Bakara 2 / 83, 112, 195, 263
- Nisâ 4 / 85-86
- Ra‘d 13 / 22
- Neml 27 / 89-90
- Lokmân 31 / 14-19, 22
- Zâriyât 51 / 15-16
- Mülk 67 / 2
- Âl-i İmrân 3 / 134, 148
- Mâide 5 / 12-14, 48, 82-85
- Nahl 16 / 125
- Kasas 28 / 76-77, 84
- Fussilet 41 / 33-34
- Necm 53 / 31

Rabbimizin güzel söz ve davranış olarak kullarından bekledikleri:

Güzel söz ve iyi davranışların bireye iki dünyada kazandıracakları:

Yardımlaşmak

Yardımlaşmadan söz açınca çoğunlukla ilk akla gelen zekât, sadaka, infak, ihsan gibi kavramlarla da ifade edilebilecek maddî yardımlaşmadır. Ancak yardımlaşma gerek maddî gerekse mânevî her türden desteği ifade eder. Meselâ fikir danışana doğru ve uygun görüş bildirmek, zulüm ve haksızlığa uğrayan kimseyi zalimin zulmünden kurtarmak ve korumak, zalim bir insanın zulmüne engel olmak, hata yapan bir kişiyi affetmek, arası bozuk kişilerin arasını yapmak, güzel sözlerle kalpleri fethetmek, kederli kişilerin kederlerine teselli bulmaya çalışmak, hastayı ziyaret etmek… Kısacası yardım, insanlar arasındaki ilişkilerde tarafların ayakta kalmalarına ve hayatlarını sürdürmelerine küçük ya da büyük her türlü desteği vermektir. Yardımsız kalmak her bir sorunla ve düşmanla tek başına karşılaşmak anlamına gelir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir"

(Mâide 5 / 2).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Yardımlaşma, toplum halinde yaşamanın tabii bir sonucudur. Hem başkaları ile yaşamak hem de yardıma ihtiyaç duymamak imkânsızdır. "Komşu komşunun külüne muhtaçtır."

Yardımlaşma konusunda duyarlı bir insandan söz edildiğinde onun dayanışma, hayırseverlik, fedakârlık, diğerkâmlık, iyilik, cömertlik, muhabbet gibi erdemlere sahip olduğu düşünülür.	*Yardımlaşma konusunda duyarsız bir insandan söz edildiğinde* onun hakkında zihinde bencillik, vurdumduymazlık, cimrilik, vefasızlık, hoyratlık gibi kötü ahlâkî özellikler çağrışır.

Birbirleriyle sırf Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yardımlaşan müslümanlar;

- Yaptıkları yardım karşılığında muhataplarından bir şey beklemezler.
- Yardımlarını başa kakmazlar.
- Yardım olarak sundukları şeyin kendileri için de değerli olmasına özen gösterirler.
- Yardıma ihtiyacı olup bunu dile getirmeyenlere de ulaşmaya çalışırlar.

Yardımlaşmanın hem bu dünyada hem de âhirette güzel sonuçları vardır. Yardımlaşma sayesinde kardeşlik anlayışı yaygınlaşır, kardeşler arasında birlik ve beraberlik duyguları gelişir. Nefret ve düşmanlık gibi kötü duygu ve düşünceler engellenir. İş bölümü yapılarak toplumsal dayanışmaya hizmet edilir. Böylece hem maddî ve mânevî refah artar hem de felâha doğru hep birlikte yol alınır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulup okuyunuz. Âyetleri okurken Rabbimizin yardımlaşma çerçevesinde kullarından bekledikleri, yardımlaşmanın bireye ve topluma kazandıracakları üzerine notlar alınız.

- Mâide 5 / 12
- Tevbe 9 / 40
- Saf 61 / 14
- Enfâl 8 / 26, 62-63
- Feth 48 / 9
- Nûh, 71 / 10-20

Rabbimizin yardımlaşma hususunda kullarından bekledikleri:

Yardımlaşmakla bireyin ve çevresindekilerin iki dünyada elde edecekleri:

İslâm Ahlâkında Kötü Görülen ve Yerilen Bazı Davranışlar

İslâm ahlâkında kötü ve yerilen ahlâkî özellikler, dünya ve âhiret dengesini kuramamış, hevâ ve hevesinin emrine girmiş, iradesine hâkim olamayan insanların özellikleridir. Bu durum Allah'ın emir ve yasaklarına gereği gibi uymamaktan kaynaklanır. İslâm bunları çirkin, yerilmiş, kınanmış ve sevilmeyen davranışlar olarak görür. Bunların birey ve toplum hayatında birçok olumsuz sonucu görülür. Bu sonuçlardan bazıları şunlardır:

- Kişi Rabbinden uzaklaşır.
- İnsanlık onur ve şerefi zedelenir.
- İnsanın kendini kontrol melekesi zayıflar, zamanla yok olur. Sonunda kişi zelil bir duruma düşer.

Malı mülkü, gerektiği kadar ve zamanında harcamaya kıyamayıp elde tutmak: **Cimrilik**

Birine kasıtlı olarak asılsız yere bir suç yüklemek, kara çalmak: **İftira**

Kendini beğenip başkalarından üstün tutmak, büyüklük taslamak, böbürlenmek: **Kibir**

Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışları yapmak ya da yaptırmak: **Büyü**

Alkollü içki veya keyif verici madde kullanmak ve bu sebeple kendini bilmeyecek durumda olmak: **Sarhoşluk**

Aralarında meşrû bir nikâh bağı bulunmayan kimselerin bir bedel karşılığında veya bedelsiz cinsî münasebette bulunmaları: **Zina**

Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması ya da hak edilmeyen şeyin elde edilmesi için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar: **Rüşvet**

Yapılan iyiliği muhatabın yüzüne vurmak: **Başa kakmak**

Ortaya para koyarak talih oyunu oynamak: **Kumar**

- İnsanlar arasında saygı, sevgi ve güven azalır.
- İnsanlar arasında kin ve nefret duyguları doğar ve günden güne palazlanır.
- Düşmanlıklar körüklenir.
- İnsanların sağlıklı ve samimi ilişkiler kurma imkânı ortadan kalkar.
- Kardeşlik bağları kopar.
- Toplumsal huzur ve düzen bozulur.
- Kişinin yaptığı iyi ameller boşa çıkar.
- İnsanın maddî ve mânevî sağlığı zarar görür.
- Bu özellikleri gösteren kişi, çevresinde güvenilen, fikirlerine itibar edilen insan olma özelliğini kaybeder.

Bir kimsenin kendisinin bulunmadığı ortamda, söylenmesinden hoşlanmayacağı özelliklerini sayıp dökmek, o kişiyi çekiştirmek: **Gıybet**

İlâhî iradeye uygun olan düzeni bozmak, bozgunculuk: **İfsat**

Başkasında olan nimetten huzursuz olup çekememek, kıskançlık: **Haset**

Haksız yere bir cana kıymak, öldürmek: **Katil**

Doğru olmayan bir şekilde gerçeğin hilafına konuşmak: **Yalan söylemek**

Herhangi bir şeyde aşırıya kaçmak, gereksiz yere harcamak, savurganlık: **İsraf**

Başkasına ait mal, değer ve imkânı çalmak, kendine mal etmek: **Hırsızlık**

Başkalarını aldatmak, şaşırtmak, korkutmak veya kendini beğendirmek için birinin yaptığı yapay davranış, çalım, kurum: **Gösteriş**

Birinin değer ve şerefini sarsmak: **Küçük düşürmek**

İnandığı, düşündüğü gibi davranmamak, özü sözü bir olmamak, ikiyüzlülük: **Riya**

E T K İ N L İ K

Kötü Ahlâkın Kötülükleri

Kötü ahlâkî özelliklerle ilgili aşağıda zikredilen âyetleri Kur'an-ı Kerîm meâlinden bulunuz. Ardından bu ahlâkî özelliklerin bireyin kendisine ve diğer insanlara zararları üzerine âyetlerden öğrendiklerinizi not ediniz.

Cimrilik
Âl-i İmrân
3 / 180

İftira
Nisâ
4 / 112

Başa kakmak
Bakara
2 / 262

Gıybet
Hucurât
49 / 12

Kibir
Lokmân
31 / 18

İfsat
A'râf
7 / 56

Rüşvet
Bakara
2 / 188

Büyü
Bakara
2 / 102

Kumar
Mâide
5 / 91

Sarhoşluk
Mâide
5 / 90

Zina
İsrâ
17 / 32

Riya
Nisâ
4 / 38

Gösteriş
Nisâ
4 / 38

Küçük düşürmek
Hucurât
49 / 11

Hırsızlık
Mâide
5 / 38

Yalan söylemek
Nahl
16 / 105

İsraf
A'râf
7 / 31

Katil *(Adam öldürmek)*
Mâide
5 / 32

Haset
Nisâ
4 / 32

Arayu arayu bulsam izini,
İzinin tozuna sürsem yüzümü,
Hak nasip eylese, görsem yüzünü,
Yâ Muhammed, canım arzular seni!

Âşık Yûnus

Alan : *Siyer*
Kur : *2*

Ünite 5

Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Peygamberliği: Mekke Dönemi

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- İlk vahiy
- Gizli ve açık davet dönemleri
- İlk müslümanlar
- Hz. Muhammed'e(s.a.s.) yönelik tepkiler ve Kur'an-ı Kerîm'in bunlara cevabı
- Müslümanlara uygulanan işkenceler ve sosyal baskılar
- Peygamberimizin(s.a.s.) Tâif yolculuğu
- İsrâ hadisesi
- Akabe antlaşmaları
- Siyer haritası

Hazırlık çalışması

- Alâk sûresinin ilk beş âyetini ve meâlini okuyunuz.

İlk Vahiy

Hz. Muhammed(s.a.s.) hayatının hiçbir döneminde putlara tapmamıştı. Otuz beş yaşından sonra da insanlardan uzaklaşıp ibadetle ve tefekkürle meşgul olmaya başladı. Bu amaçla ramazan aylarında, yanına yiyecek ve içeceğini alarak Hira mağarasına gidiyordu.

Yine, Hira'da bulunduğu sırada, 610 yılının Kadir gecesinde işittiği bir sesle irkildi. Karşısında, adının Cebrâil olduğunu söyleyen bir melek duruyordu. Melek, Allah'ın peygamberi olarak seçildiği müjdesini verdi ona. Ardından "Oku!" dedi.

Hz. Peygamber(s.a.s.) "Ben okuyamam!" diye cevap verdi. Melek tekrar "Oku!" dedi. O yine "Ben okuyamam!" diye karşılık verdi. Melek bir daha "Oku!" diye seslendi. O bir kez daha "Ben okuyamam!" dedi. Sonunda Cebrâil, Alâk sûresinin ilk âyetlerini vahyetti ona. O da onunla birlikte tekrarladı bu âyetleri.

Meleğin okuduğu âyetler kalbine yazılmıştı. Melek daha sonra oradan ayrıldı. Hz. Peygamber(s.a.s.) korku ve şaşkınlık içindeydi. Hatta yaşadığı bu olay üzerine kendisi hakkında kuşkuya kapılmıştı. Acaba bu, şeytanın bir aldatmacası mıydı? Evine gitmek için mağaradan çıktı. Mağaradan çıkınca korku ve şaşkınlığı daha da arttı. Melek bütün ufku kaplamıştı ve ona "Ey Muhammed! Sen Allah'ın resûlüsün, ben de Cebrâilim" diye sesleniyordu. Hz. Peygamber(s.a.s.) başını hangi tarafa çevirse karşısında onu görüyordu. Sonunda melek ortadan kayboldu.

Resûlullah(s.a.s.) evine döndüğünde tir tir titriyordu. Yatağına girdi. Eşi Hz. Hatice'ye üzerini örtmesini söyledi. Derin bir uykuya daldı. Uyanınca başından geçenleri anlattı eşine. Hz. Hatice onu şu sözlerle rahatlatmaya çalıştı:

"Yemin ederim ki Allah, hiçbir zaman seni utandırıp üzmez. Çünkü sen akrabanı gözetirsin, doğru konuşursun, biçarelerin

elinden tutarsın, yoksulları kayırırsın, misafirleri ağırlarsın, haksızlığa uğrayan kimselere yardım edersin."

Ertesi gün Hz. Hatice, onu amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'in yanına götürdü. Varaka insanların inatla putperestlikte direttiği bir çağda Hıristiyanlığı kabul etmişti. Tevrat ve İncil okur, İbrânîce'yi bilirdi. Varaka onu dikkatle dinledikten sonra şöyle konuştu: "Sübhanallah! Sen bu toplumun peygamberi olacaksın. Sana gelen, Mûsâ'ya gelen melektir. Kavmin sana yalancı diyecek, eziyet edecek ve seni yurdundan çıkaracak, seninle savaşacak. Şayet o günlere yetişirsem Allah için senin yanında olur, sana yardım ederim."

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak"dan yarattı.

Oku! Senin Rabbin en cömert olandır.

O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir"

(Alâk 96 / 1-5).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nitekim Varaka'nın dedikleri gerçekleşecek, ancak ömrü o günleri görmeye yetmeyecekti.

Davet Başlıyor

İlk vahiyden sonra bir süre vahiy gelmedi. Hz. Muhammed,(s.a.s.) kendisi için oldukça sıkıntılı geçen bu dönem boyunca, devamlı tefekkürle meşgul oldu ve vahyin tekrar gelmesini bekledi. Nihayet Müddessir sûresinin ilk âyetlerinin vahyedilmesiyle *fetret-i vahiy* denilen bu kesinti dönemi sona erdi. Bu âyetler Resûlullah'ı(s.a.s.) İslâm'a davetle görevlendirmekteydi.

> **Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:**
>
> *"Ey örtünüp bürünen (peygamber!)*
> *Kalk da uyar.*
> *Rabbini yücelt.*
> *Nefsini arındır.*
> *Şirkten uzak dur"*
>
> (Müddessir 74 / 1-4).
>
> *Âyet meâli üzerinde düşününüz.*

Bunun üzerine Resûlullah,(s.a.s.) davete aile fertlerinden ve yakın çevresindeki samimi dostlarından başladı. İlk olarak eşi Hz. Hatice müslüman oldu. Onu amcasının oğlu Ali, kızları, evlâtlığı Zeyd ve annesinin yardımcısı Ümmü Eymen izledi. Hz. Muhammed,(s.a.s.) en yakın arkadaşı Ebu Bekir'i İslâm'a davet ettiğinde o da tereddütsüz kabul etti. Peygamberimizin(s.a.s.) çevresindeki halka gitgide genişledi. Gizli davet bu şekilde üç yıl kadar devam etti. Bu aşamada Hz. Peygamber,(s.a.s.) müslümanlarla Erkam b. Ebu'l-Erkam'ın evinde gizlice toplandı, gelen vahiyleri onlara aktardı, onlarla sohbet ve ibadet etti.

Açıktan davetin Rabbimiz tarafından emredilmesinin ardından Resûlullah(s.a.s.) önce bir ziyafet vererek akrabalarını davet etti. Onlara Allah'ın bir olduğunu, eşi ve benzerinin bulunmadığını, kendisinin de Allah'ın elçisi olduğunu bildirdi. İlk muhalefet, amcası Ebu Leheb'den geldi. Ebu Leheb, akrabalarını birbirine düşürmekle suçladı Resûlullah'ı.(s.a.s.) Ona hakaret ederek toplantıdan ayrıldı. Ebu Leheb'in oğulları Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızları Rukıyye ve Ümmü Külsûm ile nişanlıydı. Hz. Peygamber'e(s.a.s.) cephe alan Ebu Leheb, oğullarının

nişanlarını bozmalarını sağladı. Muhalefetini bundan sonra da hep sürdürdü.

Hz. Peygamber'e(s.a.s.) tâbi olanların sayısı zamanla arttı, sayı arttıkça muhalefet de şiddetlendi. Özellikle putperestliği eleştiren âyetlerin inişinden sonra, Kureyşli müşrikler, Hz. Muhammed'i(s.a.s.) dinlerine ve geleneklerine karşı büyük bir tehlike olarak görmeye başladılar. Ona hakaretler ettiler, zamanla şiddete de başvurdular. Müslümanlara yapılan zulümlerin başını Velîd b. Mugire ve Ebu Cehil çekiyordu. İslâm'ın ilk yılları, müslümanlar için oldukça çetin geçti. Birçok müslüman işkence gördü.

En fazla zarar görenler de müslüman kölelerdi. Sahipleri onlara öldüresiye işkence yapıyorlardı. Müslümanlar İslâm uğruna canlarını veriyorlardı. Yâsir ve Sümeyye işkencelerle ilk şehit olan müslümanlardı. Oğulları Ammâr'ın gözleri önünde öldürülmüşlerdi. Habeşli bir köle olan Bilâl de şiddetli işkence görenlerdendi. Sahibi onu kızgın çölde güneşin altında bırakmış, üzerine de kocaman bir kaya koymuştu. Dayanılacak bir durum değildi. Ama bu işkence bile onu dininden döndüremiyordu. Hz. Ebu Bekir, Bilâl'in o halini görünce dayanamayarak onu sahibinden satın aldı ve hemen âzat etti. Bilâl, işkenceden kurtulmakla kalmamış, özgürlüğüne de kavuşmuştu.

ETKİNLİK

1. Mekkeli müşrikler Peygamberimizin(s.a.s.) mecnun, kâhin, sihirbaz ve şair olduğunu iddia etmişlerdi. Kur'an-ı Kerîm'in bu iddialara cevabı için aşağıdaki âyetlerin meâllerini bularak okuyunuz.
   - Hûd 11 / 7-8
   - Mü'minûn 23 / 70
   - Kalem 68 / 1-7, 50-52
   - Hicr 15 / 6-8
   - Sâffât 37 / 35-37
   - Hâkka 69 / 38-48

2. Mekkeli müşrikler Kur'an-ı Kerîm'in Allah kelâmı olmadığını iddia etmişlerdi. Kur'an-ı Kerîm'in bu iddialara cevabı için aşağıdaki âyetlerin meâllerini bularak okuyunuz.
   - Yûnus 10 / 15
   - Ahkāf 46 / 8
   - Enbiyâ 21 / 5-6
   - Müddessir 74 / 25-26

3. Mekkeli müşriklerin iddialarından biri de Hz. Muhammed'in(s.a.s.) vahiy almak, peygamber olmak için uygun özelliklere sahip olmadığı idi. Kur'an-ı Kerîm'in bu iddialara cevabı için aşağıdaki âyetlerin meâllerini bularak okuyunuz.
   - İsrâ 17 / 94-95
   - Zuhruf 43 / 31-32
   - Furkān 25 / 7-8, 41

4. Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'i(s.a.s.) güç duruma düşürmek için başvurdukları yollardan biri de ondan olağanüstü olaylar meydana getirmesini istemek olmuştu. Kur'an-ı Kerîm'in bu isteklere cevabı için aşağıdaki âyetlerin meâllerini bularak okuyunuz.
   - Yûnus 10 / 20
   - İsrâ 17 / 59, 90-93
   - Hicr 15 / 6-8
   - Ankebût 29 / 50-51

Hamza ve Ömer Müslüman Oluyorlar

Bir gün Ebu Cehil ve arkadaşları Hz. Peygamber'e(s.a.s.) eziyet ediyorlardı. Buna dayanamayan bir kadın Hz. Peygamber'in(s.a.s.) amcası Hamza'ya durumu haber verdi. Hamza avdan yeni dönmüştü. Yeğenine yapılanlar onu hem çok kızdırmış hem de çok üzmüştü. Hamza, o duygularla Ebu Cehil'in yanına gitti, elindeki yayla ona vurdu ve şöyle dedi: "Ben de Muhammed'in dinini kabul ediyorum. Cesareti olan varsa karşıma çıksın!"

Bu olaydan kısa bir süre sonra müşriklerin önde gelenlerinden Ömer b. Hattâb, Hz. Peygamber'i(s.a.s.) öldürmeye karar verdi ve silâhını kuşanarak yola çıktı. Ne var ki yolda kız kardeşinin ve eniştesinin de müslüman olduklarını öğrendi. Öfkesi daha da artmıştı. Hemen yolunu değiştirerek kız kardeşinin evine gitti. Kız kardeşi ve eniştesi içeride Kur'an okuyorlardı. Ömer, hızla içeri girdi ve eniştesini dövmeye başladı. Araya girmeye çalışan kız kardeşi de Ömer'in darbelerine mâruz kaldı. Dudağından kanlar akarken, Mekke'nin güçlü erkeklerinin bile kendisinden korktuğu ağabeyine haykırdı: "Evet, müslüman olduk, ne yaparsan yap! Dinimizden dönmeyiz!" Ömer, kardeşinin bu kararlı tavrından etkilenmişti. Okuduklarını getirmelerini istedi. Âyetleri okudukça kalbi İslâm'a meyletti. En sonunda Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanına giderek müslüman olduğunu açıkladı.

Sıkıntılarla dolu bu dönemde, yiğitlikleriyle meşhur Hamza ve Ömer'in müslüman olmaları, bir dönüm noktası olmuş, müslümanlara cesaret vermişti.

Hz. Muhammed'in(s.a.s.) peygamber oluşundan bir süre sonra Hz. Hatice son çocukları Abdullah'ı dünyaya getirdi. Abdullah da ağabeyi gibi henüz bebekken öldü. Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) müşriklerle verdiği mücadele ve sıkıntının arasında ikinci defa çocuğunu toprağa vermenin acısını da yaşadı.

Habeşistan'a Hicret

Resûlullah,(s.a.s.) Mekke'de yaşanan sıkıntı ve işkencelere bir çözüm yolu bulamayınca müslümanlara şu tavsiyede bulundu: "İsterseniz ve yapabilirseniz, Habeşistan'a sığının. Zira orada ülkesinde kimseye zulmedilmeyen bir hükümdar var. Orası bir doğruluk ve hakikat ülkesidir. Allah işlerde bir kolaylık verene kadar orada kalın."

Bu, Resûlullah'ın(s.a.s.) belirttiği gibi geçici bir hicretti, yeni bir yurt edinme girişimi değildi. Böylece nübüvvetin beşinci yılında müslümanların bir kısmı, birkaç ay arayla, kafileler hâlinde Habeşistan'a göç ettiler. İlk kafilede on bir erkek, dört kadın bulunmaktaydı. Daha sonra göç edenlerle birlikte toplam muhacir sayısı yüzü aştı. Habeşistan'a gidenler arasında Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızı Rukıyye ve eşi Osman b. Affân da vardı.

Bu arada Kureyşliler Habeşistan'a elçiler göndererek müslümanların iade edilmesini istediler. Habeşistan Necâşîsi Ashame âdil bir hükümdardı. Müslümanları dinlemeden kararını vermedi. Bu görüşmede Ca'fer b. Ebu Tâlib, müslümanların sözcüsü oldu. Büyük bir cesaret ve açıklıkla İslâm inançlarını açıkladı, müslümanların yurtlarını niçin terketmek zorunda kaldıklarını anlattı. Sonunda Kureyş elçileri Mekke'ye eli boş döndüler.

Boykot

Mekke'de kalan müslümanların yaşadıkları güçlükler devam ediyor ve onları daha çetin günler bekliyordu.

Müslüman olsun ya da olmasın, bütün Hâşimoğulları, kabileci geleneğin bir gereği olarak Hz. Muhammed'e(s.a.s.) destek veriyordu. Müşriklerin Hz. Muhammed'le(s.a.s.) mücadele edebilmeleri için bu desteği kırmaları gerekiyordu. Müşrikler, Hâşimoğulları'ndan, Hz. Muhammed'i(s.a.s.) kendilerine teslim etmelerini istediler. İstekleri yerine getirilmezse Hâşimoğulları ile ve müslümanlarla bütün ilişkilerini keseceklerini bildirdiler. Hâşimoğulları bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine müşrikler, bundan böyle kendilerinden hiç kimsenin onlarla konuşmayacağını, alışveriş etmeyeceğini, onlardan biriyle evlenmeyeceğini ilân ettiler. Bu kararlarını yazarak Kâbe'ye astılar. Bu yazıyla başlayan boykot iki üç yıl devam etti. Bu süre boyunca Hâşimoğulları ve müslümanlar Mekke'nin mahallelerinden birinde kuşatma altında tutuldular, sadece haram aylarda dışarı çıkabildiler.

Nihayet müşrik de olsa insaflı birkaç kişi çıktı ortaya. Hedefleri boykotun kaldırılmasıydı. Bu kişilerden biri olan Züheyr, bir sabah Kureyş'in ileri gelenlerine şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Yaptığımız şey, insanlığa yakışmaz. Biz her imkândan yararlanırken kabilemizin bir kolu olan Hâşimoğulları'nın aç bırakılması insafa sığmaz. Bu karar bozulmalıdır. Andolsun ki bu zalim ahitnâme yırtılmadıkça buradan ayrılmayacağım."

Kureyşliler bu konu üzerinde tartışırlarken Hz. Peygamber(s.a.s.) boykot kararını içeren, Kâbe'deki yazının kurtlar tarafından yendiğini haber verdi. Müşrikler, bu haber kendilerine ulaşır ulaşmaz, yazının asılı olduğu yere gidip baktılar ve gördüler ki söylenen doğruydu. Baştaki "Bismikellahümme" sözü dışındaki bütün yazılar yenmişti. Kâbe'ye asılan yazı indirildi. Böylece boykot sona ermiş oldu.

bismikellahümme:
Câhiliye Arapları bütün yazılı antlaşmalara "Allah'ım senin isminle" anlamına gelen bu ifade ile başlıyorlardı.

Bu durumu nasıl yorumluyorsunuz? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hüzün Yılı

Boykotun kalkmasının üzerinden sekiz ay geçmişti. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) amcası Ebu Tâlib vefat etti. Üç gün sonra da yirmi beş yıllık hayat arkadaşı Hz. Hatice... Her ikisinin vefatı Resûlullah'ı(s.a.s.) çok üzdü çünkü onlar hem çok sevdiği iki yakını hem de müslümanların koruyucusuydular. Yürek yaralayıcı bu iki vefat olayı sebebiyle meydana geldiği bu yıla *senetü'l-hüzün (hüzün yılı)* adı verilmiştir.

Tâif'e Yolculuk

Resûlullah,(s.a.s.) Mekke dışında, davasını duyuracağı yeni bir yer aramaya koyuldu. En uygun yerin Tâif olduğunda karar kıldı. Orada davetine destek bulacağını ümit ediyordu. Zeyd b. Hârise'yle birlikte yola çıktı. Şehre ulaşınca halka hitap etmeden önce şehrin ileri gelenleriyle görüştü. Karşılaştığı tek şey hakaretler ve alaycı sözler oldu. Bunun üzerine yanlarından ayrıldı fakat onların kışkırtmalarıyla harekete geçen Tâifli çocukların ve kölelerin saldırısına uğradı; alaya alındı, hakaret gördü ve taşlandı. Atılan taşlar yüzünden mübarek ayakları yaralanan Hz. Peygamber'i(s.a.s.) korumaya çalışan Zeyd de başından yaralandı.

Müslümanlar, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) tekrar evlenmesinin, sıkıntılarını biraz olsun hafifleteceğini düşünüyorlardı. Bir gün sahâbî hanımlardan Havle bint Hakîm, Hz. Peygamber'le(s.a.s.) bu konuyu görüştü. Onun evlenmesi gerektiğini ve isterse uygun birisini araştırabileceğini söyledi. Hz. Peygamber(s.a.s.) bu teklifi kabul etti. Böylece Havle, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) de onayıyla Sevde bint Zem'a'yı ve Âişe bint Ebu Bekir'i ona istedi. Hz. Peygamber,(s.a.s.) Sevde ile hicretten iki yıl önce evlendi. Âişe'yle nikâh kıyılmakla beraber düğün hicretten sonra gerçekleşti.

Bu saldırılar karşısında Resûlullah(s.a.s.) bir bağa sığınmak zorunda kaldı. Bağın koruyucusu Addâs, aralarında geçen konuşmadan sonra müslüman oldu. Ardından Resûlullah(s.a.s.) Mekke'ye döndü.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir"

(İsrâ 17 / 1).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İsrâ ve Mi'rac

Halkından gördüğü hakaret ve eziyetler, boykot yıllarında yaşadığı sıkıntılı günler, en çok sevdiği iki yakınının art arda ölümü ve Tâif'te başına gelenler… Bütün bu zorlu günlerin ardında Hz. Peygamber'i(s.a.s.) bekleyen bir mükâfat vardı: isrâ ve mi'rac.

İsrâ ve mi'rac, Hz. Peygamber'in,(s.a.s.) aklın sınırları dışına taşan bir yolculuğudur. Mekke'de Mescid-i Harâm'dan başlayıp Kudüs'te Mescid-i Aksâ'ya, oradan da göğün ötesine uzanan bu mûcizevî yolculuk, Allah'ın izni ve yardımı ile gerçekleşti. Bu olayla inananların imanları daha da güçlendi. Beş vakit namaz, hicretten önce meydana gelen bu olay esnasında farz kılındı.

isrâ:
Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya mucizevî yolculuğu.

mi'rac:
Hz. Muhammed'in(s.a.s.) kâinatın ötesine uzanan mucizevî yolculuğu.

ETKİNLİK

Aşağıdaki olayları oluş sırasına göre numaralayınız.

- ☐ Beş vakit namazın farz kılınması
- ☐ Peygamberimizin(s.a.s.) en büyük destekçileri olan amcası Ebu Tâlib ile eşi Hz. Hatice'nin art arda vefat etmeleri
- ☐ Tâifliler'in Hz. Peygamber'i(s.a.s.) hakaretler ve alaycı sözlerle şehirlerinden kovmaları
- ☐ Davetine destek bulma ümidiyle Resûlullah'ın(s.a.s.) Tâif'e gitmesi
- ☐ Mekkeliler'in Hz. Peygamber'e,(s.a.s.) müminlere ve onlara destek olan Hâşimoğulları'na boykot uygulamaları
- ☐ Bir gece vakti Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya uzanan mûcizevî yolculuk
- ☐ Resûlullah'ın,(s.a.s.) Mekke dışında, davasını duyuracağı yeni bir yer aramaya başlaması
- ☐ Addâs'ın müslüman olması

Yesribliler'le Görüşme

Hz. Peygamber,(s.a.s.) davetini yayacağı yeni bir ortam arayışındaydı. Hac mevsiminde Arabistan'ın her tarafından insanlar Kâbe'yi ziyaret etmek üzere Mekke'ye gelirdi. Bu, önemli bir fırsattı. Resûlullah(s.a.s.) hacılarla görüşmeye başladı. Onları İslâm'a davet etti. Görüştüğü kabilelerden sürekli olumsuz cevaplar aldı, ama yine de ümitsizliğe kapılmadı. Bu sırada Yesribliler'le de görüştü. Akabe'de yapılan bir görüşmenin sonunda, Yesrib'den altı kişi İslâm'ı kabul etti. *Akabe görüşmesi* denilen bu olay İslâm davetinde bir dönüm noktası oldu.

Bu altı kişi, diğer Yesribliler'i de İslâm'a davet edecekleri sözünü vererek ayrıldılar. Ertesi yıl tekrar geldiler. Yanlarında altı kişi daha vardı. Yine Akabe'de Resûlullah(s.a.s.) ile görüştüler. Ona biat ettiler ve bundan böyle Allah'a şirk koşmayacaklarına, zina ve hırsızlık yapmayacaklarına, iftiradan sakınacaklarına, evlâtlarını öldürmeyeceklerine, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) emirlerine uyacaklarına ve Allah uğrunda kimsenin kınamasından çekinmeyeceklerine dair söz verdiler. Bu olaya *Birinci Akabe Biatı* denildi. Akabe Biatı bir tohumdu ve ağaç haline gelmesi için uzun zaman beklemek gerekmeyecekti.

Yesrib'e Davet

Birinci Akabe Biatı'ndan sonra Hz. Peygamber,(s.a.s.) Mus'ab b. Umeyr'i Yesrib'e gönderdi. Mus'ab bir yıl boyunca orada İslâm'ı anlattı. Yesribli müslümanların sayısı günden güne arttı. Ertesi yıl hac mevsiminde Hz. Peygamber'le(s.a.s.) görüşmek için Mekke'ye gelen Yesribliler artık yetmiş beş kişiydi. Sevgili Peygamberimiz,(s.a.s.) onlarla da Akabe'de buluştu. Henüz müslüman olmayan amcası Abbas da beraberindeydi. Yesribliler Hz. Peygamber'i(s.a.s.) kendi şehirlerine davet ettiler. Abbas, onlara Hz. Muhammed'i(s.a.s.) memleketlerine götürdükleri zaman çeşitli sıkıntılarla karşılaşabileceklerini, müşrik kabilelerin onlara düşmanlık yapabileceklerini hatırlattı. Böyle bir durumda onu düşmanlarına teslim edeceklerse bu işten şimdiden vazgeçmeleri uyarısında bulundu. Yesribliler canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi onu koruyacaklarına; rahat günlerde de sıkıntılı zamanlarda da ona itaat edeceklerine; bollukta da darlıkta da gerekli malî fedakârlıkta bulunacaklarına; iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına; hakka bağlı olma konusunda hiç kimseden çekinmeyeceklerine dair söz vererek Hz. Peygamber'e(s.a.s.) biat ettiler. Bu olaya da *İkinci Akabe Biatı* denildi.

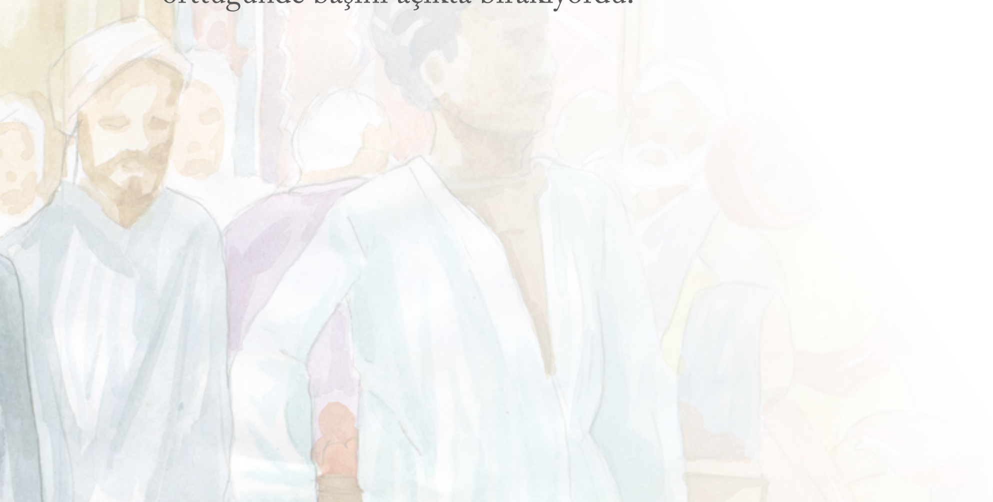
OKUMA PARÇASI

Mus'ab b. Umeyr

Mus'ab, Mekke'nin zengin bir ailesine mensuptu ve Mekke'nin en yakışıklısı olarak biliniyordu. Sahip olduğu bütün zenginliklerden vazgeçerek İslâm'ı kabul etmişti. Ailesinin tepkisinden çekindiği için müslüman olduğunu başlangıçta ailesinden gizledi. Fakat kısa bir süre sonra ailesi onun müslüman olduğunu öğrendi. Tekrar eski dinine dönmesi için onu hapsettiler.

Sıkıntılı bir dönemin ardından Mus'ab, Habeşistan'a hicret etti. Bir süre sonra Mekke'ye döndü ve Medine'ye gidip orada İslâm'ı anlatmakla görevlendirildi. Böylece Medine'ye hicret eden ilk muhacir oldu. Bir yıl sonra Hz. Peygamber'e(s.a.s.) büyük bir müjdeyle geldi. "Medine'de İslâm'ın girmediği ev kalmadı ya Resûlullah!" diyordu Akabe'de.

Mus'ab'ın ön saflardaki görevi hicretten sonra da devam etti. Bedir Savaşı'nda "Resûlullah'ın(s.a.s.) sancaktarı" olarak ün yaptı. Uhud Savaşı'nda da bu görev ona verildi ve Resûlullah'ın(s.a.s.) sancaktarı olarak Uhud şehitleri arasında yerini aldı. Dünya malına değer vermeyen bu sahâbînin cenazesi defnedilirken kefeni, başını içine aldığında ayaklarını açıkta bırakıyor, ayaklarını örttüğünde başını açıkta bırakıyordu.

Siyer
Bizans
628
Bizans İmparatoru
Herakleios'a mektubu
Akdeniz
578
Amcasıyla
Suriye seyahati
621 İsrâ ve mi'rac olayı
629 Mute
Mısır
628
Mısır Mukavkısına
İslâm'a davet
mektubu
Kızıldeniz
625 Uhud
627 Hendek
MEDİNE
624 Bedir
622 Medine'ye hicreti
575
Annesinin
vefatı
622 2.Akabe Biatı
571 Doğumu
577 Dedesinin vefatı
Habeşistan
594 Hz. Hatice ile evlenmesi
628 Hudeybiye
Antlaşması
615
İlk hicret,
Habeşistan
MEKKE
610 İlk vahiy
620 Hüzün Yılı
628
Habeşistan Necaşisi
Ashame'ye mektubu
630 Mekke'nin fethi
632 Vedâ haccı
632 Vefatı

Haritası
kuzey
batı
doğu
güney
Sâsâniler
628
Sâsânî İmparatoru
Kisrâ'ya mektubu
Hint Okyanusu
Umman
628
Umman Melikleri
Ceyfer ve Abd'e
mektubu

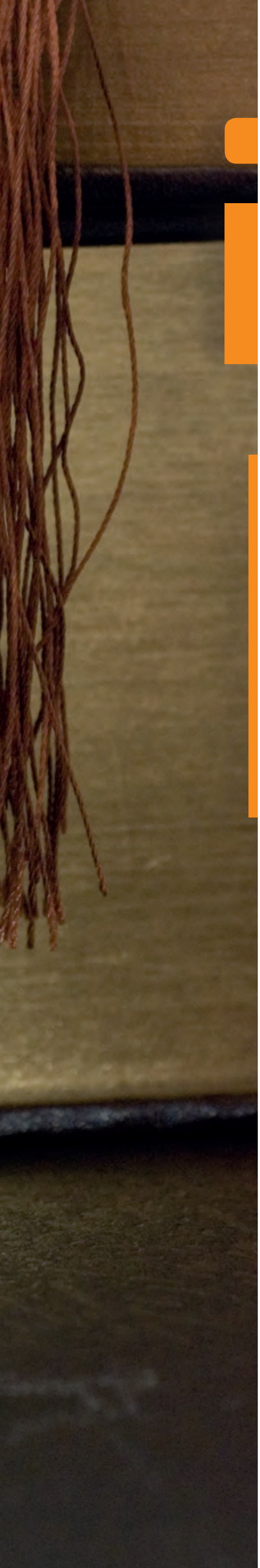
DİNİM İSLÂM

TEMEL BİLGİLER

kur 3

İtikat	*Ünite 1:*	**Kitaplara İman**
	Ünite 2:	**Peygamberlere İman**
İbadet	*Ünite 3:*	**Oruç**
	Ünite 4:	**Zekât ve Sadaka**
Ahlâk	*Ünite 5:*	**İslâm'ın Temel Haklara Yaklaşımı**
	Ünite 6:	**Görev ve Sorumluluklarımız**
Siyer	*Ünite 7:*	**Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Peygamberliği: Medine Dönemi**

Eğer Muhammed'e ümmet olursan
Dilinde zikr ile Kur'an gerektir
Namâz kılmağa zikr itmeğe dâim
İnâyet kuluna Hak'dan gerektir
Yûnus Emre

Alan : *İtikat*
Kur : *3*

Ünite 1
Kitaplara İman

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Vahiy
- Kutsal kitaplar
- Kur'an-ı Kerîm

Hazırlık çalışması

- Kur'an'ın ilk inen âyetleri olan Alâk sûresinin ilk beş âyetinin anlamını okuyup bu âyetlerin hangi mesajları verdiğini düşününüz.

Vahiy ve Vahye Olan İhtiyaç

Vahiy, yüce Rabbimizin peygamberler vasıtasıyla insanlara emir ve yasaklarını bildirmesidir. Allah'ın vahiylerinin bir araya toplanması sonucunda oluşan kitaplara *ilâhî kitaplar* ya da *kutsal kitaplar* diyoruz. Bu kitaplar insanlara iyiyi, doğruyu ve güzeli anlatan; onları kötü, yanlış ve çirkinden sakındıran birer rehberdir. İlâhî kitaplar farklı zaman dilimlerinde ve farklı topluluklara gönderilmiş olsalar da özleri itibarıyla *bir* ve *aynı*dırlar, aynı hakikati ifade ederler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"De ki: Allah'a, bize indirilene (Kur'an'a), İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve Yâkuboğulları'na indirilene, Mûsâ'ya, Îsâ'ya ve peygamberlere Rablerinden verilene inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz O'na teslim olanlarız"

(Âl-i İmrân 3 / 84).

Âyet meâli sizin için hangi anlamları içermektedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyet meâllerini okuyarak hangi peygambere hangi kitabın verildiğini tespit ediniz.

“Hani, doğru yolu tutasınız diye Mûsâ’ya Kitab’ı (Tevrat’ı) ve Furkān’ı vermiştik” (Bakara 2 / 53).

“O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu Îsâ’yı, önündeki Tevrat’ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat’ı doğrulayan, Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yola iletici ve bir öğüt olarak İncil’i verdik” (Mâide 5 / 46).

“(Ey Muhammed!) Sana da o Kitab’ı (Kur’an’ı) hak, önündeki kitapları doğrulayıcı, onları gözetici olarak indirdik” (Mâide 5 / 48).

“Hem Rabbin göklerde ve yerde kim varsa daha iyi bilir. Andolsun, peygamberlerin bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Dâvûd’a da Zebûr’u verdik” (İsrâ 17 / 55).

Kutsal Kitaplar

Kur’an’da kendilerine kitap verilen peygamberlerin yalnızca dördünden söz edilmektedir. Bu dört Allah elçisine verilen kitaplar dışında elbette Allah diğer peygamberlerle de konuşup onlara da mesajlarını bildirmiştir. Ancak Kur’an, bu mesajların bir kitap hâline getirilip getirilmediğine dair bize bir bilgi vermemektedir.

Kur’an-ı Kerîm dışındaki ilâhî kitaplar, zaman içinde insanlar tarafından değiştirilmiş, bunlar üzerinde ilâve ve çıkarmalar yapılmak suretiyle tahrif edilmişlerdir. Allah’ın en son vahyi olan Kur’an, hem önceki kitaplarda Allah’ın vahyettiklerini tasdik eder hem de onlara insanların karıştırdıkları yanlışları ortadan kaldırır. Kur’an-ı Kerîm dünyanın sonuna kadar geçerli olacak ve hiçbir şekilde bozulmaya uğramayacaktır.

Kur'an-ı Kerîm:
Hz. Peygamber'e(s.a.s.) Yüce Allah tarafından indirilen, mushaflarda yazılı, Peygamberimizden(s.a.s.) bize kadar tevâtür yoluyla nakledilmiş, okunmasıyla ibadet edilen, insanlığın benzerini getirmekten âciz kaldığı ilâhî kelâmdır.

Kur'an-ı Kerim'de anılan kutsal kitaplar şunlardır:

Tevrat: Hz. Mûsâ aracılığıyla İsrâiloğulları'na gönderilmiştir. Orijinal dili İbrânîce'dir. *Eski Ahid* ismiyle de anılır.

Zebur: Hz. Dâvûd'a verilmiş olan ilâhî kitabın adıdır. Hz. Dâvûd da İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerdendir. Zebur'un orijinal dili İbrânîce'dir. Zebur, günümüzde *Mezmûrlar* adı altında Eski Ahid'de bir bölüm olarak yer almaktadır.

İncil: Hz. Îsâ aracılığıyla İsrâiloğulları'na gönderilmiştir. Orijinal dili Ârâmîce olması gereken İncil'in günümüzdeki en eski nüshası Grekçe'dir. İncil *Yeni Ahid* ismiyle de anılmaktadır.

Kur'an-ı Kerîm: Tüm insanlara gönderilmiş ve hükmü kıyamete kadar sürecek olan en son ilâhî kitaptır. Son peygamber Hz. Muhammed'e(s.a.s.) Arapça olarak indirilmiştir. Hiçbir şekilde tahrif edilmeden, orijinal haliyle hem yazılı hem sözlü olarak günümüze kadar gelmiştir.

Kur'an-ı Kerîm'in Bölümleri

Âyet: Kur'an'ın en küçük birimidir. İki âyeti birbirinden ayıran durakların tespitindeki değişik yaklaşımlardan dolayı Kur'an âyetlerinin sayısı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür (6204, 6214, 6219 gibi). Elimizde mevcut olan Kur'an-ı Kerîm mushafları 6236 âyetten oluşmaktadır.

Sûre: Kur'an'ın, en az üç âyetten oluşan, farklı uzunluklara sahip her bir özel bölümüne verilen addır. Kur'an'da 114 sûre bulunmaktadır. Mushaf sıralamasına göre ilk sûre Fâtiha, son sûre de Nâs'tır. En uzun sûre 286 âyetli Bakara sûresi, en kısası ise 3 âyetli Kevser sûresidir.

Cüz: 600 sayfalık Kur'an mushafının yirmi sayfalık her bir bölümüne verilen addır. Kur'an otuz cüze bölünmüştür.

Aşr veya rükû': Her bir sûrenin içinde bir pasaj tarzında konu bütünlüğüne sahip olan ve âyet sonundaki duraklarda "ayn" harfiyle gösterilen kısa bölümlerin adıdır.

Kur'an-ı Kerîm'i Okuma ve Anlama ile İlgili Bazı Kavramlar

Tecvid: Kur'an-ı Kerîm'in, harflerin mahreçlerine ve sıfatlarına uygun bir şekilde, uzunluk ve kısalıklarına dikkat edilerek okunması.

Hatim: Kur'an-ı Kerîm'in ezbere ya da mushafa bakarak başından sonuna kadar okunması.

Mukabele: Bir başkasının Kur'an-ı Kerîm okuyuşunu takip etme ve bu şekilde hatim indirme.

Hâfız: Kur'an-ı Kerîm'i başından sonuna kadar ezberleyen kimse.

Mushaf: Kur'an-ı Kerîm'in tamamının yazılı olduğu ve kitap olarak iki kapak arasında toplanmış hâli.

Tefsir: Kur'an'ın ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve yorumlanması.

Tercüme-meâl: Kur'an'ın kendi dili olan Arapça'dan başka bir dile çevrilmesi.

Kur'an-ı Kerîm'in Muhtevası

Kur'an-ı Kerîm'de birçok konuya temas edilmektedir. Ancak ağırlıklı olarak ele alınan konular şu şekilde belli başlıklar halinde toplanabilir:

- *İtikat:* Allah'a, meleklere, kitaplara, peygamberlere, âhirete, kazâ ve kadere imanla ve bunların ayrıntılarıyla ilgili, inanca ve gayba dair konular.
- *İbadetler:* İnsanların Allah'a nasıl kulluk edeceklerini düzenleyen hususlar; namaz, hac, oruç, zekât vb. ibadetlerin esasları.
- *Muâmelât:* Evlilik, miras, boşanma, mehir, nafaka, emzirme, nesep, alışveriş, kiralama, borç alıp verme, işçi haklarının düzenlenmesi, servetin dolaşımı gibi kişiyi ve toplumu ilgilendiren konulara dair açıklamalar ve hükümler.
- *Ukūbat:* Hırsızlık, cinayet, zina, katil gibi suçlar ve bunları işleyenlere verilecek cezalarla ilgili hükümler.
- *Ahlâk:* Adalet, ana babaya hürmet, tevazu, dostluk, şefkat, merhamet gibi hasletlerin tavsiye edilmesine; zulüm, kibir, hıyanet, cimrilik, intikam gibi kötülüklerden sakındırılmasına dair emir ve tavsiyeler.
- *Nasihat ve tavsiyeler:* Dünyanın bir imtihan olduğunu, insanların emir ve yasaklar konusunda duyarlı olmaları gerektiğini hatırlatan uyarılar.
- *Va'd ve vaîd:* Müminler için takdir edilmiş olan nimetlere dair müjdeler ve kâfirler için hazırlanan kötü sonuca dair sakındırmalar.
- *İlmî gerçekler:* Allah'ın koymuş olduğu fıtrat ve yaratılış kanunları üzerinde insanları bakmaya, görmeye, düşünmeye, tefekkür etmeye, araştırmaya ve ibret almaya teşvik eden açıklamalar.
- *Kıssalar:* Geçmiş milletlere ait ibretli hadiseler.
- *Dualar:* İnsanlara nasıl dua edebileceklerini gösteren dua örnekleri.

Mekke döneminde inen ayetler genellikle "Ey insanlar!" hitabıyla başlarken Medine'de inenler "Ey iman edenler!" diye başlamaktadır. Sizce bunun nedeni nedir?
Arkadaşlarınızla konuşunuz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki sorular için en doğru bulduğunuz seçeneği işaretleyiniz.

1. Kur'an'ın en uzun sûresi hangisidir?

a) Bakara b) Yâsîn
c) Rahmân d) Âl-i İmrân

2. Kur'an'ın Arapça dışında başka bir dile çevrilmesine ne denir?

a) Tefsir b) Meâl
c) Hadis d) İlmihal

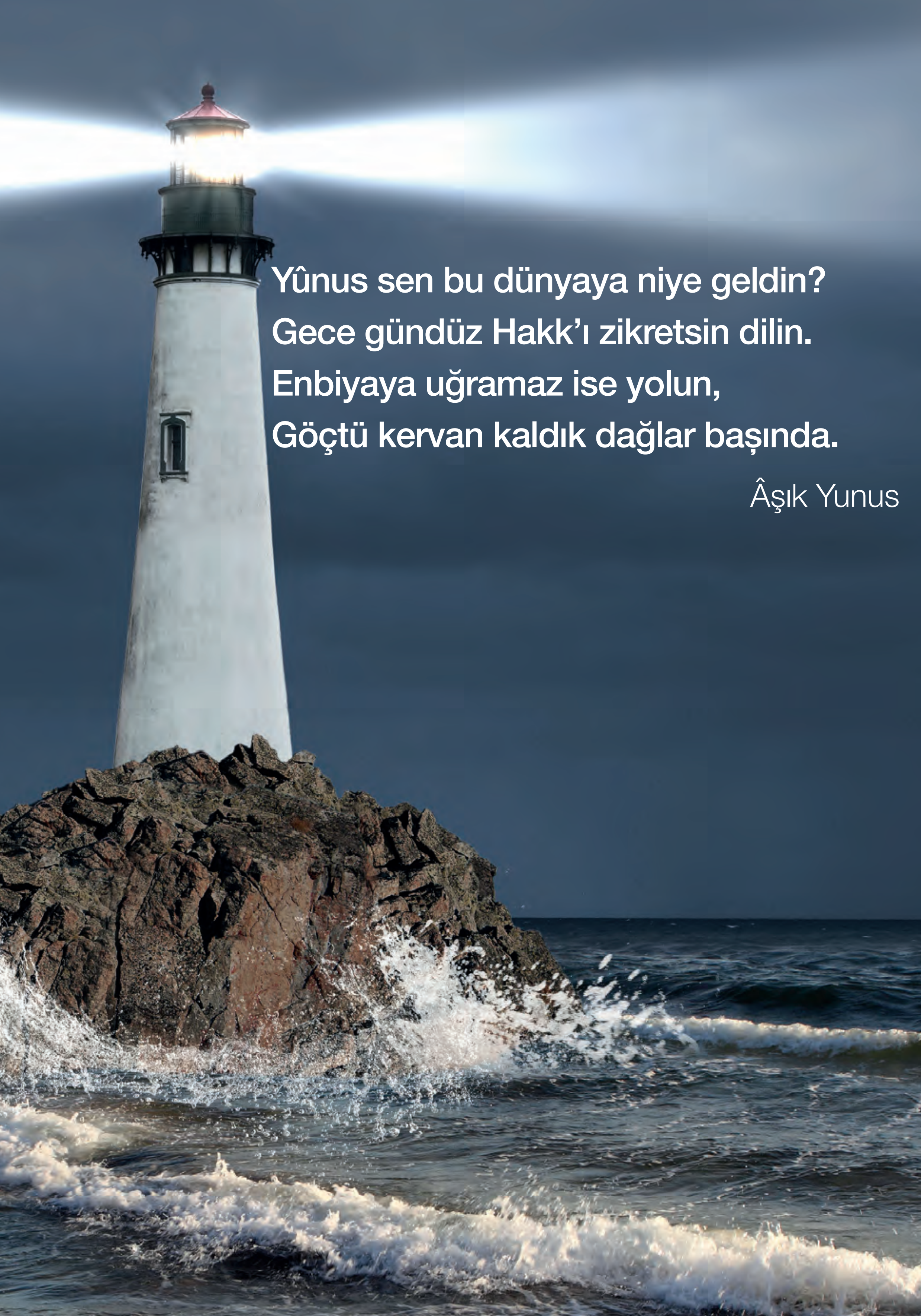
3. Kur'an'da kaç sûre bulunmaktadır?

a) 100 b) 6666
c) 114 d) 40

4. Kur'an'ın yirmi sayfadan oluşan bölümlerine ne denir?

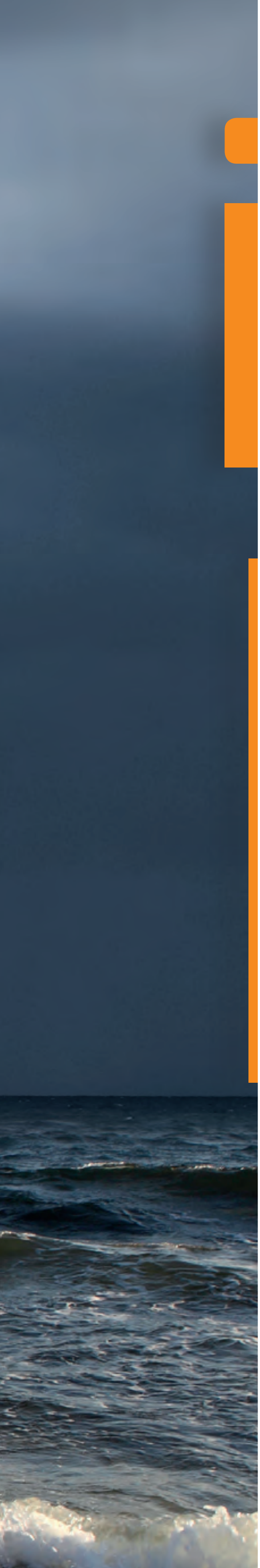
a) Âyet b) Cüz
c) Sûre d) Hatim

Yûnus sen bu dünyaya niye geldin?
Gece gündüz Hakk'ı zikretsin dilin.
Enbiyaya uğramaz ise yolun,
Göçtü kervan kaldık dağlar başında.

Âşık Yunus

Alan : *İtikat*
Kur : *3*

Ünite 2
Peygamberlere İman

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Peygamberlerin özellikleri
- Peygamberlerin görevleri
- Mûcize ve keramet
- Bazı peygamberlerin hayatlarından kesitler

Hazırlık çalışması

- Kur'an'da adı geçen peygamberleri öğreniniz. Günümüzde bu adlardan hangilerinin kullanıldığını araştırınız.
- Peygamberler olmasaydı insanlık ne kaybederdi? Düşünüp arkadaşlarınızla müzakere ediniz.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İman edip sâlih amel işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak üzere, size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber gönderdi. Kim Allah'a inanır ve sâlih bir amel işlerse, Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah, gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir"

(Talâk 65 / 11).

Âyet meâlinin sizde çağrıştırdığı anlamlar nelerdir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Peygamberlere İman Ederiz, Çünkü...

Canlı cansız bütün varlıkları yok iken var etti Rabbimiz. Yarattıktan sonra da tek başına bırakmadı, onları yalnız ve kimsesiz koymadı. İyi, güzel ve doğru olanı tanısınlar, öğrensinler ve hayatları boyunca uygulasınlar diye elçilerini gönderdi.

Elçiler, Allah'ın mesajlarını Allah'ın kullarına bildirdiler. Peygamberler insanlara hem önderlik yaptılar hem sahip çıktılar hem de en güzel uygulayanlar olarak örnek oldular.

En güzel selâmları ve saygılarımızı sunarız bütün peygamberlerimize. Çünkü biliriz ki peygamberlerimizin sözlerini ve davranışlarını öğrenip uygulamak, bize güzellik ve mutluluk getirir.

Peygamberlerin Özellikleri

İnsandırlar. Dünya ve âhiret hayatında mutluluk yollarını kendilerinden öğrendiğimiz peygamberler, bizim gibi insandırlar; ulûhiyyet vasıfları taşımazlar. Onlar da yerler, içerler, uyurlar, evlenip çoluk çocuk sahibi olurlar. Çarşı ve pazarlarda gezerler. Bütün bu insanî özellikler, onlar için bir kusur değildir. Aksine, insanlarla ilişki kurarak aldıkları ilâhî vahiyleri onlara tebliğ etmelerine ve kendilerinin rehber kabul edilmelerine daha uygundur.

Allah tarafından seçilmişlerdir. Bir insanın üstün ahlâkî meziyetleri, çok ibadet etmesi gibi birtakım nitelikleri onu peygamberlik mertebesine eriştirmez. Allah, lutfuyla bu görev için kimi insanları kendisi seçer.

Vahiy alır ve tebliğ ederler. Peygamberlerin hepsi, kendi iradelerinin dışında ve diğer insanlar tarafından tecrübe edilmesi mümkün olmayan bir şekilde Allah'tan vahiy alırlar. Her peygamber aldığı vahyin tamamını, eksiksiz bir şekilde ve aldığı haliyle insanlara ulaştırmıştır.

Kur'an'da İsimleri Geçen Peygamberler

Âdem, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhim, Lût, İsmâil, İshak, Yâkub, Yûsuf, Şuayb, Hârûn, Mûsâ, Dâvûd, Süleyman, Eyyûb, Zülkifl, Yûnus, İlyas, Elyesa', Zekeriyyâ, Yahyâ, Îsâ, Muhammed.

Günah işlemekten korunurlar. Tebliğ ettiği ilâhî emirlere uymak hususunda örnek olmakla görevlendirilen peygamberler, günah işlemekten korunmuşlardır. Peygamberler, Allah'a olan yakîn mertebesindeki imanları ve derin sevgileri sayesinde O'nun buyruklarına itaat edip yasaklarından kaçınırlar. Peygamberlikten önce ve sonra, büyük veya önemli sayılabilecek bir günahı kasten işlemeyen peygamberler, unutarak ya da yanılarak küçük günahlar işlemiş olabilirler. Ancak yapılan ilâhî uyarının ardından kendi iradeleriyle hatalarından dönmüş ve tövbe etmişlerdir.

Doğru sözlü ve güvenilirdirler. Peygamberler her konuda *doğru* (sıdk) ve her alanda insanlara *güven verici*dirler (emanet). İlâhî emaneti ulaştırmakla görevli olan peygamberlerin bu doğrulukları ve güven telkin edicilikleri, onları her türlü ihanet, yalan ve zulümden uzak tutmuştur; davranışlarına ölçü, hükümlerine adalet getirmiştir.

Son derece akıllı ve zekidirler. Peygamberler aklî yetenek bakımından toplumlarının önde gelenlerinden ve zeki kimselerdir. Böylelikle Allah'tan aldıkları vahyi iletirlerken muhataplarından gelen itirazlara, onların akıllarına hitap edecek karşılıklar vermişlerdir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi"

(Bakara 2 / 213).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Peygamberlerin Görevleri

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Nitekim kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik"

(Bakara 2 / 151).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamberler, Allah'tan vahiy alan ve bu vahiyleri insanlara ileten (*tebliğ eden*) kişilerdir. Tebliğ görevi kapsamında insanlara Allah'ın âyetlerini okumuş; kitabı, hikmeti ve bilmedikleri şeyleri öğretmişlerdir.

İbadetlerinde, diğer insanlarla ilişkilerinde ve gündelik yaşantılarında vahyin ilk uygulamalarını bizzat kendileri gerçekleştirmişler, gönderildikleri insanlara en güzel rehber olmuşlardır. Âlemlerin Rabbinin hoşnutluğunu kazandıracak inanç ve davranışların insanlar arasında kabul görmesi ve uygulamaya konulması için sürekli bir şekilde çalışmışlardır. İnsanları eğitmiş, her türlü pislikten insanları arındırarak ahlâkî güzelliklerin insanlar arasında yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Allah'ın emirlerine uyanları cennetle müjdelemişler, uymayanların ise cehennem azabı ile cezalandırılacaklarını haber vermişlerdir.

ETKİNLİK

Hangisi Peygamber?

Aşağıdaki isim listesinde Kur'an-ı Kerîm'de adı geçen peygamberlerimizin adlarını bulup işaretleyiniz.

☐ Abdullah	☐ Abdülkadir	☐ Âdem	☐ Ali	☐ Bekir	☐ Bünyamin
☐ Cemil	☐ Dâvûd	☐ Ekrem	☐ Elyesa'	☐ Emin	☐ Ensar
☐ Eyyûb	☐ Fâruk	☐ Fâtih	☐ Hâlis	☐ Hârûn	☐ Hasan
☐ Hûd	☐ İbrâhim	☐ İdris	☐ İhsan	☐ İlyâs	☐ İrfan
☐ Îsâ	☐ İshak	☐ İslâm	☐ İsmâil	☐ İsmet	☐ İsrâfil
☐ İzzet	☐ Kāsım	☐ Kemal	☐ Latif	☐ Lût	☐ Muhammed
☐ Muhsin	☐ Mûsâ	☐ Nazif	☐ Necati	☐ Nihat	☐ Nûh
☐ Osman	☐ Ömer	☐ Sâlih	☐ Selim	☐ Süleyman	☐ Şâban
☐ Şefik	☐ Şuayb	☐ Şükrü	☐ Tahsin	☐ Talha	☐ Ubeydullah
☐ Vâhit	☐ Vecdi	☐ Yahya	☐ Yâkub	☐ Yâsîn	☐ Yaşar
☐ Yûnus	☐ Yûsuf	☐ Zâhit	☐ Zekeriyyâ	☐ Zeki	☐ Zülkifl

Mûcize

Hiçbir peygamber yoktur ki gönderildiği toplum tarafından yalanlanmamış, alaya alınmamış olsun. Allah'ın kutlu elçileri kendilerine ulaşan vahyi tebliğ görevlerini yerine getirirken hep itiraz ve kınamalarla karşılaşmışlardır. Yüce Rabbimiz, elçilerini bu zor görevi yerine getirirken desteksiz bırakmamış, onlara her türlü yardımını göndermiştir. İşte bu yardımlardan biri de mûcizelerdir.

Mûcize, Allah'ın peygamberlerini doğrulamak ve desteklemek için yarattığı, insanların benzerini getirmekten âciz kaldığı olağanüstü bir durumdur. Örneğin Hz. Nûh'a inanmayanların tûfan ile helâk olması, atıldığı ateşin Hz. İbrâhim'i yakmaması, oğlunun gömleği yüzüne sürülünce Hz. Yâkub'un görmeyen gözlerinin açılması, Hz. Mûsâ'nın asâsı ile denizi yarması, Hz. Süleyman'ın karıncanın konuşmasını anlaması, Hz. Îsâ'nın, Allah'ın izniyle, ölüleri diriltmesi…

İnanan, peygamberine gönülden bağlı, ibadetlerini yerine getiren, güzel ahlâk sahibi ve kötülüklerden kendini koruyan Allah dostu kişilerin gösterdikleri olağanüstü hallere **keramet** denir. Keramet ile mûcize ilk bakışta birbirine benzer gibi görünse de aralarında büyük farklılık vardır. Mûcize sadece peygamberlerde görülür ve meydan okuma özelliği vardır, karşısındakinin benzerini yapamayacağı iddiasını taşır. Mûcize taklit edilemez, mûcize dışındaki tüm olağanüstülükler taklit edilebilir veya benzeri yapılabilir niteliktedir.

Peygamberleri Örnek Almış Biri...

Peygamberlerin ilki Hz. Âdem, sonuncusu ise Hz. Muhammed'dir.(s.a.s.) Bu süreç boyunca Allah Teâlâ bazen peş peşe, bazen aynı zaman diliminde, bazen de kısa ya da uzun zaman aralıklarıyla peygamber göndermiştir. Bütün peygamberler ve onlara verilen vahiyler birbirlerini teyit etmiş, son nebi ve resûl Hz. Muhammed'in(s.a.s.) getirdiği Kur'an ise bütün peygamberleri ve ilâhî kitapları doğrulayıp onlara şahitlik etmiştir.

Peygamberlere inanan bir mümin de onların davranış ve uygulamalarına Kur'an'dan kendisine açılan pencereden şahit olup bunları kendi hayatında uygulamak için çaba gösterir. Özellikle peygamberlerin tarih boyunca verdikleri iman mücadelesini örnek alarak onlar gibi hak uğruna cesaretle ve sabırla çalışır. Ayrıca her bir peygamberin Kur'an'daki örnekliğini öğrenir ve hayatının merkezine kendisinden hiza alacağı bir deniz feneri gibi yerleştirir. Örneğin Hz. İbrâhim'in, toplumunun inançlarını sorgulamasını, ardından herkesten farklı da olsa ulaştığı sonucu cesaretle haykırmasını ve çılgın alevlere atılırken dahi gösterdiği metanet ve sabrı asla unutmaz. Hz. Süleyman ve Hz. Dâvûd'un sadece kendilerine inananlara değil, inanmayanlara karşı da nasıl adaletle davrandıklarını görür, gözünün önünden ayırmaz.

Hz. Mûsâ ve yol arkadaşıyla iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar sabırla hikmet yolculuğuna çıkar. Hz. Yûnus'un görev mahallini terk etmesine ve sonrasında hayranlık uyandıran tövbesine, mücadelesine, sorumluluk timsali oluşuna tanıklık eder, tövbe fenerini ufkuna diker.

Güzel kul Hz. Eyyûb’un başına gelen ağır sıkıntılar karşısındaki tavrını görür. Kıssası gibi kendi de güzel Hz. Yûsuf’un hayat hikâyesindeki sabır, zekâ, maharet, iffet ve izzeti örnek alır. Hz. Îsâ’nın kendisine yöneltilen her türlü ithama, ezaya sevgisinden en ufak bir azalma yaşamadan göğüs germesini, görevini icra etmesini izler. Hz. Muhammed’i(s.a.s.) hicret yolculuğunda takip eder adım adım, kendisi de hayat yolculuğunda Allah rızasından onu alıkoyan her şeyi terk eder birer birer.

Onların hiçbirini bir diğerinden ayırmaz, aynı yolun rehberi olduklarını bilir ve o yolda yürür.

ETKİNLİK

- “Müslümanın, kendisini Allah’ın rızasından alıkoyan her şeyi terk etmesi” ne demektir ve bunun hicretle bir ilgisi var mıdır? Arkadaşlarınızla tartışınız.
- Peygamberlerimizden istediğiniz birini seçerek Kur’an-ı Kerîm meâlinden onunla ilgili bütün âyetleri okuyunuz. Tespit ettiğiniz örneklikleri listeleyiniz. Günlük hayatta bu özellikleri kendinize örnek edininiz.

Benden öğüt isterisen
Eydivirem bildigümden
Budur Çalab'ın buyruğu
Tutun oruç, kılın namaz.

Yûnus Emre

Alan : *İbadet*
Kur : *3*

Ünite 3
Oruç

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Oruç ibadetiyle ilgili kavramlar
- Oruç çeşitleri
- Orucu bozan ve bozmayan şeyler

Hazırlık çalışması

- Ramazan aylarında oruç ile birlikte hayatımızda neler değişmektedir? Niçin? Gözlem ve anılarınızı sınıfta paylaşınız.

Bireyin Allah'ı Bütün Varlığıyla Anması: Oruç

Oruç, mükellef olan erkek ve kadınların, imsak vaktinden iftar vaktine kadar, Allah rızasını kazanma amacıyla, bilinçli olarak hiçbir şey yememesi, içmemesi ve cinsel ilişkide bulunmamasıdır.

> **Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:**
> *"Bir kimse inanarak ve karşılığını sadece Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa geçmiş günahları bağışlanır"*
> (Buhârî, "Savm", 6).
> *Oruç tutmakla niçin bu kadar büyük bir sonuç elde edilebiliyor? Arkadaşlarınızla konuşunuz.*

Allah'ın bize emrettiği bütün ibadetleri yaparken asıl amacımız Allah'ın rızasını kazanmaktır. Ancak bizleri yaratan Rabbimiz, bizlere emrettiği ibadetlerde hiç şüphesiz hem birey hem de toplumla ilgili birçok fayda da var etmiştir. Oruç da böyledir.

İşte orucun birey ve toplum için faydalarından bazıları:

- Oruç, nefsi terbiye ederek irademizin güçlü olmasını sağlar.
- Açlık ve susuzluğun verdiği zorluğa dayanmak, tahammül ve sabır sınırlarımızı genişletir.
- Yemek, içmek gibi bizim için çok önemli ve vazgeçilemez bir alışkanlığı bir ay boyunca Allah için sınırlandırabildiğimizi görürüz. Böylece Allah için her türlü kötü ve çirkin davranışlardan da uzak durabileceğimizi fark ederiz.
- Oruç Allah'a karşı samimiyetimizi ve kulluğumuzu pekiştirir ve gösterir. Zira oruç gösteriş için tutulmaz. Çünkü oruçlu olduğumuzu göstererek ispat etme gibi bir imkânımız yoktur.
- Oruç tutarak açlık ve susuzluğun ne demek olduğunu öğreniriz. Böylece çevremizdeki ihtiyaç sahibi olan insanların durumunu düşünme ve onlara yardım etme fırsatı elde etmiş oluruz.

- Oruç, insanlar arasında dayanışma ve yardımlaşma ruhunun güçlenmesini sağlar.
- Kur'an, Peygamberimize(s.a.s.) ramazan ayında indirilmeye başlanmıştır. Ramazanda oruç tutmak suretiyle Kur'an'ın vahyedilmeye başlanmasını kutlamış ve bunun için Allah'a şükretmiş oluruz.
- Oruç, ayrıca sağlımız açısından da bize bazı faydalar sağlar. On bir ay boyunca durmaksızın çalışan bedenimizi oruç sayesinde bir ay bakıma almış oluruz.

Niçin oruç tutarız? Düşünce ve deneyimlerinizi arkadaşlarınızla konuşunuz.

Oruç İbadetiyle İlgili Kavramlar

- *Sahur*: Ertesi günkü oruca bir hazırlık ve niyet olarak imsak vakti girmeden önce geceleyin yenilen yemeğin adıdır. Peygamberimiz(s.a.s.) sahura kalkıp yemek yemeyi teşvik etmiştir: "Sahura kalkın, sahurda bereket vardır" (Müslim, "Sıyâm", 45).
- *İmsak:* Oruca başlama zamanıdır. Tan yerinin ağarmasından az önceki vakittir. Sabah namazı vaktinin de başlangıcıdır.
- *İftar:* Güneşin batmasıyla birlikte orucun sona erdiği ve açıldığı ana denir. Akşam namazı vaktinin de girdiği zamandır.
- *Kazâ*: Yolculuk ve hastalık gibi durumlardan dolayı oruç tutulamadığında ramazan ayı dışında, kişinin istediği bir zamanda, tutamadığı gün sayısınca oruç tutmasına denir.
- *Fidye*: Yaşlılık ve hastalık gibi çeşitli sebeplerden ötürü zamanında tutulamayan, daha sonra da kaza edilemeyecek olan her bir gün oruç için kişinin kendi yediği bir günlük yemek miktarını para olarak bir fakire vermesi ya da bir fakiri bir gün doyurmasıdır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarıncaya) kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun"

(Bakara 2 / 187).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

- *Fitre*: Ramazan ayına ve onda elde ettiğimiz berekete bir teşekkür ifadesi olarak bayram namazından önce verilmesi gereken sadakaya denir. Oruç tutsun ya da tutmasın Müslüman ve dinen zengin olan herkesin fitre vermesi vâciptir. Fitrenin ölçüsü bir kişinin sabahlı akşamlı bir günlük gıdasının ortalama bedelidir.
- *Mukabele:* Ramazan ayı boyunca cami, mescit ve evlerde bir kişinin okuyup diğerlerinin takip etmesi suretiyle Kur'an-ı Kerîm'in baştan sona okunması ve dinlenmesidir.

Oruç Çeşitleri

1. Farz Oruç

- Ramazan orucu
- Ramazan orucunun kazâsı
- Kefâret orucu

2. Vâcip Oruç

- Adak orucu
- Bozulan nâfile orucun kazâsı

3. Nâfile Oruç

- Farz ve vâcip oruçların dışında tutulan oruçlar.

4. Mekruh Oruç

- Ramazan bayramının birinci günü ile Kurban bayramının 4 günü tutulan oruç.
- Yalnız cuma ve cumartesi günlerinde tutulan oruçlar.

Mekruh olan diğer oruçlar nelerdir? Araştırınız.

Orucu Bozan Durumlar	Orucu Bozmayan Durumlar
Bilerek bir şey yemek veya içmek	Oruçlu olduğunu unutarak bir şey yemek veya içmek (Hatırlandığında hemen yeme içmeye son verilir ve oruca devam edilir.)
Ağza giren yağmur, kar ve doluyu bilerek yutmak	Ağza giren yağmur, kar ve doluyu farkında olmadan yutmak
Kendiliğinden gelen kusmuğu bilerek yutmak	Ağızdaki tükürüğü yutmak
Dişler arasında sahurdan kalan, nohut tanesinden büyük artığı bilerek yutmak	Dişler arasında sahurdan kalan, nohut tanesinden küçük artığı yutmak
Cinsel ilişkide bulunmak	
Güneş battı sanarak iftar etmek	

Oruç Hakkında Bazı Bilgiler

- Ramazan bayramının birinci günü ile kurban bayramının dört gününde oruç tutmak tahrîmen mekruhtur. Şafiî mezhebinde ise haramdır.
- Hayız ve nifas halindeki kadınların oruç tutması haramdır.
- Başlanmış bir ramazan orucunu mazeretsiz bozan bir kişinin orucunu kazâ etmesi ve kefâret ödemesi gerekir. Şâfiî mezhebinde başlanmış oruç cinsel münasebet ile bozulmuşsa kefâret gerekir. Yeme içme ile bozulduğunda kefâret gerekmez. Orucun kefâreti bir köle âzat etmek, bu mümkün değilse aralıksız olarak iki ay oruç tutmak, buna güç yetirilemiyorsa 60 fidye ödemektir.
- Ramazan orucu, nâfile oruç ve günü belirlenmiş adak orucu için akşamdan başlayarak oruç tutulacak günün kuşluk vakti çıkana kadar niyet edilebilir. Şâfiî mezhebine göre farz orucun niyeti imsak vaktine kadardır. Sonraya bırakılamaz.
- Kazâ orucu, kefâret orucu ve günü belirlenmemiş adak orucu için akşamdan başlayarak oruç tutulacak günün imsak vaktine kadar niyet edilmiş olmalıdır.

İftar Duası

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَعَلٰى رِزْقِكَ اَفْطَرْتُ
وَصَوْمَ الْغَدِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَوَيْتُ فَاغْفِرْلِي مَاقَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ

Allah'ım! Senin için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim. Senin rızkınla orucumu açtım ve ramazan ayının yarınki orucuna da niyet ettim. Benim geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışla.

- Ramazan orucunda her gün için ayrı ayrı niyet edilir.
- Oruç tutmak kişinin sağlığına zarar verecek veya onu ciddi anlamda sıkıntıya sokacaksa şu durumlarda ramazan orucu kazaya bırakılabilir: yolculuk, hastalık, hamilelik, çocuk emzirme, yaşlılık, zor ve meşakkatli bir işte çalışıp başka bir iş bulma imkânının bulunmaması.

ETKİNLİK

Aşağıdaki durumlardan hangisi orucu bozar, hangisi bozmaz? İşaretleyiniz.

Bunu yapmak orucu…	Bozar.	Bozmaz.
Ağızdaki tükürüğü yutmak		
Ağza giren yağmur, kar ve doluyu bilerek yutmak		
Ağza giren yağmur, kar ve doluyu farkında olmadan yutmak		
Bilerek bir şey yemek veya içmek		
Cinsel ilişkide bulunmak		
Dişler arasında sahurdan kalan, nohut tanesinden büyük artığı bilerek yutmak		
Dişler arasında sahurdan kalan, nohut tanesinden küçük artığı yutmak		
Güneş battı sanarak iftar etmek		
Kendiliğinden gelen kusmuğu bilerek yutmak		
Oruçlu olduğunu unutarak bir şey yemek veya içmek		

Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?
Mal da yalan, mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan!
Yûnus Emre

Alan : *İbadet*
Kur : *3*

Ünite 4
Zekât ve Sadaka

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Zekâtın mahiyeti ve önemi
- Zekât vermesi gereken kişiler
- Zekât verilebilecek kişiler
- Zekâtı verilecek mallar
- Sadaka

Hazırlık çalışması

- "Az sadaka çok belâ savar" sözünün anlamını araştırarak arkadaşlarınızla konuşunuz.

Paylaşma ve Yardımlaşma İbadeti: Zekât ve Sadaka

Yardımlaşma ve paylaşma insanın yaratılıştan sahip olduğu hasletlerden biridir. Zekât insanın fıtratında var olan bu hasleti açığa çıkarır, harekete geçirir ve geliştirir. Tabiatındaki bencilliğin etkisiyle yardımlaşma ve paylaşma hasletinin zayıflamasını ve gitgide yok olmasını önler, insana verebilme yani *infak* bilinci kazandırır.

Zekât insanı cimrilik, bayağılık, bencillik, başkasının malına göz dikme, çekememezlik, ben merkezcilik, bireycilik, çıkarcılık, eli sıkılık, hazcılık, istiğna, kibir, menfaatçilik, vurdumduymazlık, nankörlük, mal düşkünlüğü gibi kirlerden temizler. İnsanda alçakgönüllülük, cömertlik, dayanışma, destek olma, diğerkâmlık, fedakârlık, hayırseverlik, infak, iyilik, merhamet, muavenet, müzaheret, bol ellilik, kadirşinaslık, şükür gibi hasletleri geliştirir.

Zekâtı verilmeyen mal dinimizce kirli kabul edilir. Mal ancak zekâtı verildiği zaman temizlenmiş olur. Böylece zekâtını veren müslüman, hem malını mânevî kirlerden arındırmanın hem de ruhen arınmanın mutluluğunu elde eder. Diğer taraftan sevindirdiği yoksulun duasını almanın mutluluğu ise bir müslüman için paha biçilmezdir. Ancak zekât, zenginin fakire bir lutfu değildir. Fakirin zenginin malındaki hakkıdır. Zira zengine o mal ve serveti veren Allah'tır. Allah'ın yardımı ve ihsanı olmasa o kişi bu serveti elde edip zengin olamazdı. Müslüman kimse de bu bilinç ve duyarlılıkla, şükrün sadece sözle olamayacağı bilinciyle verdiği zekâtı veya sadakayı, yaptığı iyilikleri kendi adına bir övünç ve gurur kaynağı haline getirmez. Zekâtın dinî bir yükümlülük olması, yardımın, gönüllü ve se-

> *Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:*
>
> *"Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır"*
>
> (Zâriyât 51 / 19).
>
> *Kişinin bizzat kendisinin çalışıp elde ettiği malda, başkasının hakkı nasıl olur? Arkadaşlarınızla konuşunuz.*

verek yapılmasına vesile olur. Bir şeyi severek ve gönüllü olarak yapmak, o şeyin insanda bir meleke hâline gelmesine yardımcı olur. Artık zekât vermek, veren insanda zevke dönüşür. Nimetleri vereni hatırlayarak, O'nun verdiğinin bir kısmını ihtiyaç sahiplerine aktarma şuuru denilebilecek bu anlayış, İslâm'daki sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın temelini oluşturur.

Bir toplumda paylaşma ne kadar dengeli olursa toplumsal barış da o kadar sağlam olur. Zenginler, ihtiyacı olanlara el uzatır, onlara destek olur ve onların sıkıntıdan kurtulmalarına yardımcı olurlarsa zengin ile yoksul arasında güçlü bir bağ teşekkül eder. Bu güçlü bağ da toplumsal huzuru ve birlikteliği doğurur. Bir toplumda birlik ve beraberlik ruhu güçlü olmazsa o toplum hem ahlâk hem adalet açısından zayıflar, yozlaşmaya ve güçsüzleşmeye başlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirseniz, Allah katında artmaz. Ama Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirseniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır"

(Rûm 30 / 39).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslâm'a göre müslümanlar bir bedene benzer. Bedenin bir organı hastalandığında veya rahatsızlandığında diğer organlar da bundan etkilenir ve acı duyar. Tıpkı bunun gibi, birinin derdi olduğunda müslümanların hepsinin canı yanar. Toplumda yaşayan bir bireyin hayatında var olan herhangi bir sorundan diğer bireyler de etkilenir; onlar da bundan sıkıntı duyar ve kendi çapında çözüme katkı sağlamaya çalışır. Bu çözümlerden biri de hemen hemen her toplumda görülen dilencilik, hırsızlık ve yankesicilik gibi kötü ve yüz kızartıcı durumların azalmasına, hatta ortadan kalkmasına aracılık etmektir. Böylece bir anlamı da temizlemek olan zekât, toplumsal düzlemde bu amacını gerçekleştirmiş olur. Zekât sadece malı değil, toplumu da temizleyen bir araç haline gelir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Veren el, alan elden daha iyidir"

(Buhârî, "Zekât", 18).

Zekât Vermesi Gereken Kişiler

Bir kişinin zekât vermekle yükümlü olması için kendisinde şu şartların bulunması gerekir:

- *Müslüman olmak:* Zekât bir ibadet olduğundan bir kişinin zekâtla yükümlü olabilmesi için öncelikle müslüman olması gerekir.
- *Akıl sağlığı yerinde ve ergenlik çağına gelmiş olmak:* Hanefî mezhebine göre çocukların ve akıl hastalarının malına zekât düşmez. Şafiî mezhebine göre ise zekât verecek kadar mala sahip olan akıl sağlığı bozuk kişilerin ve çocukların zekâtlarını velileri veya vasîleri onlar adına verirler.
- *Özgür olmak:* Özgür olmak, sahip olduğu mal üzerinde yeterli yetkiye ve o malı kullanma imkânına sahip olmak demektir. Bu imkândan yoksun olan kişi zekât vermekle yükümlü değildir.
- *Zengin olmak:* İslâm dinine göre zengin "temel ihtiyaçlarını karşılayıp borçlarını ödedikten sonra geriye kalan malı nisap miktarına ulaşan" kişidir. Bu özelliklere sahip olan kişi dinen zengin sayılır ve elindeki malın üzerinden bir yıl geçtikten sonra zekât vermekle yükümlü duruma gelir. Elinde nisap miktarı veya daha fazla malı olduğu halde, bu birikimi ancak borçlarının karşılığı olan kimse de zekât vermekle yükümlü değildir.

Zekât verirken yapılan ibadetin zekât olduğu niyetini taşımak gerekir. Yoksa bu zekât değil, sadaka olarak geçerli olur.

Zekât Verilebilecek Kişiler

Zekâtın kimlere verileceği Tevbe sûresinin 60. âyetinde bildirilmektedir. Buna göre zekât verilebilecek yerler şunlardır:

- *Fakirler:* Nisap miktarı mala sahip olmayan ya da sahip olduğu halde malı ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen kimselerdir.
- *Miskinler:* Bir günlük yiyeceğe bile muhtaç olan, hiçbir mala sahip olmayan yoksullardır.
- *Boyunduruktan kurtarılması gerekenler:* Köleler, düşman elinde bulunan esirler ve sömürge altındaki müslümanlardır.
- *Borçlular:* Borcundan fazla olarak nisap miktarı mala ya da paraya sahip olamayan kimselerdir.
- *Yolcular:* Yolculuktayken çeşitli sebeplerden ötürü yola devam etme ve memleketindeki malına veya parasına ulaşma imkânı bulunmayan kimselerdir.
- *Zekât memurları:* Devlet adına zekât toplama görevini yerine getiren memurlardır. Peygamberimiz(s.a.s.) döneminden itibaren uzun bir süre zekât, devlet aracılığıyla toplanıp gerekli yerlere dağıtılıyordu. Bu görevi yerine getiren memurların maaşları da toplanan zekâttan verilmekteydi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, âhiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir”

(Bakara 2 / 177).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- *Kalpleri ısındırılmak istenenler:* Müslüman olmuş ancak imanları henüz pekişmemiş olanlar, insanların İslâm'a girmelerinin önündeki engelleri kaldırabilecek kimseler, Müslüman olması ümit edilenler, İslâm'a ve Müslümanlara zarar vermelerinden endişe edilenler bu kapsamda yer alır.
- *Allah yolunda:* İslâm'ın yücelmesi ve Müslümanların bekası için sergilenen faaliyetlerde bulunan kişi veya kuruluşlar.

Zekât Kimlere Verilmez?

Zekât, hak etmeyenlere verildiği takdirde hem zekât ibadeti yerine getirilmemiş hem de zekâtın bireysel ve toplumsal faydaları gerçekleşmemiş olur. Bunun için dinimiz zekâtın verileceği yerler gibi asla verilmeyeceği yerleri de belirlemiştir. Bir kişi, çocuk ve torunlarına, eşine, anne ile babasına, nine ile dedesine, onların anne ile babalarına zekât veremez. Ayrıca Peygamberimizin(s.a.s.) soyundan gelenlere, zenginlere ve İslâm'a düşmanca davranan gayrimüslimlere de zekât verilmez.

ETKİNLİK

Zekâtla ilgili aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

	Nisap miktarı, dinimizin mallar için koyduğu bir ölçüdür ve zengin olmanın en alt sınırıdır.
	Zekât, maldan bir eksilme olarak görülse de aslında bir kazançtır.
	İslâm'ın beş temel esasından biri olan zekât, malla yapılan farz bir ibadettir.
	Zekâtı verilmeyen mal dinimizce kirli kabul edilir.
	Zekât, zenginin fakire bir lütfu değil; fakirin zenginin malındaki hakkıdır.
	Sahibine kâr veya gelir getirebilecek ya da artıp çoğalabilecek özelliğe sahip olmayan mallardan zekât vermek gerekmez.
	Zekât borcunun oluşması için toprak ürünleri, madenler ve definelerde yıllanma şartı aranırken altın, gümüş, para, ticaret malları ve hayvanlarda bu şart aranmaz.
	Nisap miktarı 850 gr. altın veya 5,95 kg. gümüştür.
	Yolculuktayken çeşitli sebeplerden ötürü yola devam etme ve memleketindeki malına veya parasına ulaşma imkânı bulunmayan kimselere de aslında zengin de olsalar zekât verilebilir.
	Bir kişi, ihtiyaçları varsa kendi anne ile babasına, nine ile dedesine, onların anne ile babalarına zekât verebilir.
	Bir kişi, kendi çocuk ve torunlarına, eşine zekât veremez.

Zekâtı Verilecek Malla İlgili Şartlar

- *Tam mülkiyet:* Zekâtı verilecek malın hem kendisinin hem de sağlayacağı kazancın, sahibinin yetkisinde olması gerekir. Rehin (ipotek) altında bulunan ya da faydalanılmayan mallardan zekât verilmez.
- *Nisap:* Nisap miktarı zengin olmanın en alt sınırıdır. Her malın nisap ölçüsü farklıdır. Örneğin bir kişi temel ihtiyaçları ve borcu dışında şu ölçülerde mala sahip olursa nisap miktarına ulaşmış demektir ve zekât vermesi gerekir: 80,18 gr. altın, 561 gr. gümüş, bunlara denk para veya ticaret malı, 5 deve, 30 sığır, 40 koyun, 653 kg. toprak ürünü. Bu miktarlarda bir serveti olan kişi dinen zengin sayılır ve zekât vermekle yükümlü olur.
- *Artıcı olmak:* Malın sahibine kâr veya gelir getirebilecek yahut kendiliğinden (meselâ hayvanlarda doğum yoluyla) artıp çoğalabilecek özelliğe sahip olmasıdır. Bu özelliğe sahip olmayan mallardan zekât vermek gerekmez.
- *Yıllanmak:* Zekât verilecek malın üzerinden bir kameri yılın geçmesi gerekir. Altın, gümüş, para, ticaret malları ve hayvanlarda bu şart aranırken toprak ürünleri, madenler ve definelerde bu şart aranmaz. Bu ikinci türdeki malların zekâtı ele geçtiği anda verilir.
- *İhtiyaç fazlası olmak:* Bir malın zekâtının verilmesi için o malın, kişinin ve bakmakla sorumlu olduğu kimselerin *havâic-i asliyye*sinin dışında olması gerekir.

havâic-i asliyye:
Zekât, fıtır sadakası ve kurban yükümlülüğünün belirlenmesi sırasında asgari zenginlik ölçüsü kabul edilen nisap hesaplanırken dışarıda tutulan temel ihtiyaç giderleridir. Bu ihtiyaç giderleri ev, binek, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin bir yıllık yiyecek ve giyecekleri, lüzumlu ev eşyaları, şahsî kitaplar, çeşitli meslek sahiplerinin mesleklerini sürdürmek için ihtiyaç duydukları aletler ve yaşam için zorunlu olan diğer şeylerdir. Temel ihtiyaçlar, zaman, ortam ve şartlara göre kısmen değişiklik gösterebilir. Buna göre temel ihtiyaçlarda dikkate alınacak olan, kişinin içinde yaşadığı şartlara göre kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, yeme, içme, giyim kuşam, barınma ve eğitim gibi zorunlu giderlerini karşılayacak olan meblağdır.

Zekâtı Verilecek Mallar

Her malın nisap miktarı ve zekât oranı farklıdır. Genel çizgileriyle malların nisap miktarları ve zekât oranları şöyledir:

Altın ve gümüş: Altının nisap miktarı 80,18 gramdır. Bu miktarda ya da bundan fazla altını olan kimse kırkta birini (% 2,5) zekât olarak verir. Gümüşün nisap miktarı da 561 gramdır. Bu kadar veya bundan fazla gümüşü olanlar da kırkta birini (% 2,5) zekât olarak verir.

Para: 80,18 gr altın değerinde veya bundan fazla miktardaki paranın zekâtı kırkta bir (% 2,5) oranında verilir.

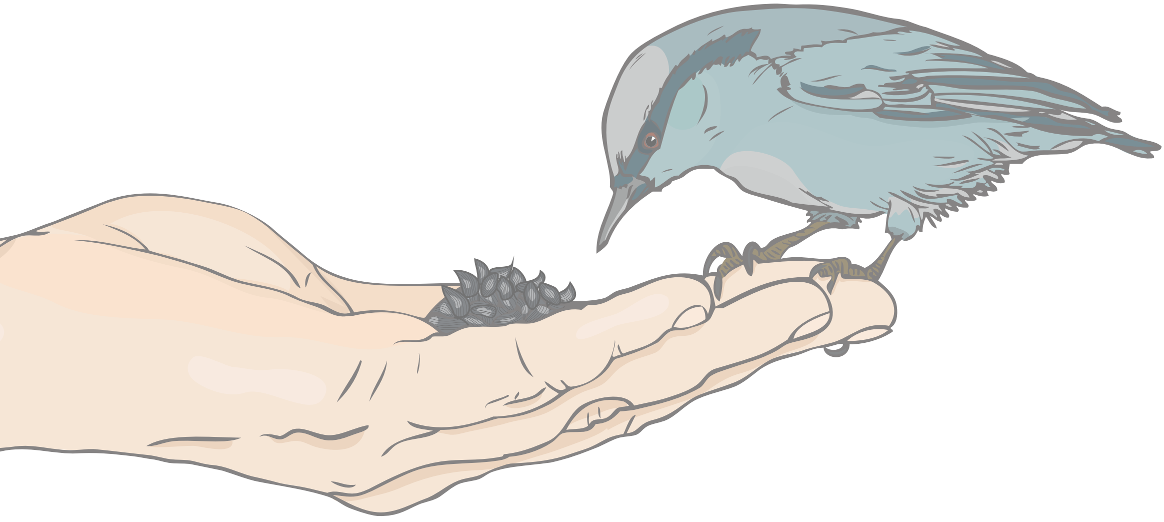
Hayvanlar: Koyun ve keçi cinsi için nisap miktarı 40 koyun veya keçidir. Sığır cinsi hayvanlarda nisap miktarı 30 sığırdır. Devede ise nisap miktarı 5 devedir. Tabloda hangi hayvandan kaç adet olduğunda ne kadar zekât verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Hayvan Cinsi	Hayvan Adedi	Zekât Olarak Verilmesi Gereken Miktar
Koyun veya keçi	40-120	1 koyun veya keçi
Koyun veya keçi	121-200	2 koyun veya keçi
Koyun veya keçi	201-399	3 koyun veya keçi
Koyun veya keçi	400-500	4 koyun veya keçi
Sığır cinsi	30-40	1 adet iki yaşına basmış buzağı
Sığır cinsi	41-59	1 adet üç yaşına basmış buzağı
Sığır cinsi	60	2 adet iki yaşına basmış buzağı
Sığır cinsi	61 ve üzeri	Her 30 sığırda bir buzağı ve her 40 sığırda bir dana
Deve	5-9	1 adet koyun
Deve	10-14	2 adet koyun
Deve	15-19	3 adet koyun
Deve	20-24	4 adet koyun
Deve	25-35	1 adet iki yaşında dişi deve
Deve	36-45	1 adet üç yaşında dişi deve
Deve	46-60	1 adet dört yaşında dişi deve

Ticaret malları: Ticaret mallarının hem sermayesi, hem de sağladığı kazanç zekâta tâbidir. Ticaret mallarının nisap miktarı altının nisap miktarı kadardır. Sahip olunan malların değerleri hesaplanır, bu mallara elde mevcut paralar ve alacaklar eklenir. Borçlar düşüldükten sonra elde kalan değer nisap miktarının üzerinde ise kırkta bir (% 2,5) oranında zekât verilir. Alet, makine, meta, sebze, meyve, arsa, arazi, akar, süs eşyası, taşınmaz mallar vb. alım satım amacıyla kullanılan her çeşit mal ticaret malıdır. Alım satım için olan ev, apartman, daire, arsa, dükkân vb. taşınmaz malların kira bedelleri de ticaret malı sayılır.

Toprak ürünleri: Toprak ürünlerinin nisap miktarı 653 kilogramdır. Toprakta yetiştirilen ürün eğer emek sarfedilmeden yağmur, nehir, dere ve bunların kanallarıyla sulanıyorsa zekât oranı onda birdir (% 10). Kova, dolap, motor veya ücretle alınan suyla sulanıyorsa zekât oranı yirmide birdir (% 5). Gübre, akaryakıt ve işçilik masrafları harcanarak elde edilen ürünlerin zekâtı da yirmide bir (% 5) olarak verilir.

Madenler ve deniz ürünleri: Nisap miktarına ulaşma şartı aranmaksızın elde edilen malın beşte biri (% 20) zekât olarak verilir.

ETKİNLİK

Aşağıda belirtilen miktarlarda malı olan bir kişi ne kadar zekât vermelidir? Kitabınızın ilgili bölümüne bakarak yazınız.

Sahip olunan mal	Verilmesi gereken zekât
120 gr. altın	3 gr. altın
200 gr. altın	
800 gr. gümüş	
₺ 40.000	
100 koyun	
125 keçi	
410 koyun	
35 inek	
53 manda	
7 deve	
800 kg. buğday (masrafsız elde edilmiş)	
800 kg. buğday (masraflı elde edilmiş)	

Sadaka

Sadaka Allah'ın rızasını kazanmak niyetiyle karşılıksız olarak fakir ve muhtaçlara yardım etmek demektir. Bu anlamıyla hem farz olan zekâtı hem vâcip olan fıtır sadakasını hem de bunlara ilâve olarak verilenleri kapsar. Ancak günlük dilde sadaka kelimesi daha çok bu sonuncusunu ifade etmek üzere kullanılır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele"

(Tevbe 9 / 34).

Âyet meâlini akadaşlarınızla değerlendiriniz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"İnsan öldüğünde amelleri de kesilir. Üç şey müstesnadır:
1. Sadaka-i câriye
2. Faydalanılan ilim
3. Kendisine dua eden sâlih evlât"

(Müslim, "Vasiyye", 14).

Hadisteki üç maddenin muhtevasını arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Sadakanın mal ve para ile ilgili olan bu anlamı dışında farklı bir boyutu daha vardır. Hz. Peygamber(s.a.s.) şu işlerin de sadaka sevabı kazandırdığını bildirmiştir:

- Bedenimizdeki organların bize sağladığı faydaları düşünerek şükretmek
- Anlaşmazlığa düşen iki kişi arasında adaleti uygulamak
- Bineğine binmek veya eşya yüklemek isteyen kişiye yardım etmek
- Güzel söz söylemek
- Cenazeyi kabre götürürken taşımak veya cenazenin beraberinde yürümek
- İlim öğrenmek veya ibadet etmek amacıyla bir yere gitmek
- Yoldan gelip geçene rahatsızlık veren bir taşı veya başka bir şeyi kaldırmak
- İyi olan şeyleri teşvik etmek ve yaymak
- Kötü olan şeylere engel olmak
- Helâl şeyleri yapmak
- Haram olan şeylerden kaçınmak
- Mümin kardeşine karşı güler yüzlü, yumuşak huylu davranmak
- İnsanların ya da hayvanların yemişlerinden faydalanabileceği bir ağaç dikmek ya da ekin ekmek
- "Allahüekber", "elhamdülillâh", "lâ ilâhe illallah" sözlerini söylemek

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlar ile (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir"

(Tevbe 9 / 60).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Bir hastaya vardın ise,
Bir içim su verdin ise
Yarın anda karşı gele,
Hak şarabın içmiş gibi.

Yûnus Emre

Alan : *Ahlâk*
Kur : *3*

Ünite 5
İslâm'ın Temel Haklara Yaklaşımı

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- İnsan hakları ve İslâm
- Yaşama ve sağlık hakkı
- Eğitim ve öğretim hakkı
- İnanma ve ibadet hakkı
- Özel hayatın gizliliği hakkı
- Ekonomik haklar

Hazırlık çalışması

- Hak ve özgürlük kelimelerinin anlamları üzerine düşününüz.

Temel İnsan Hak ve Özgürlükleri

İnsan hak ve özgürlükleri; diline, dinine, ırkına, cinsiyetine, milliyetine, sosyal statüsüne ve rengine bakılmaksızın insanın sırf insan olduğu için kazandığı hak ve özgürlüklerin genel adıdır. Bunlara sahip olmak için insan olmak dışında başkaca bir gerekçe ya da şart aranmaz.

- İnsan hak ve özgürlükleri *tabii*dir. Bütün insanların doğuştan getirdikleri, Allah vergisi haklar ve özgürlüklerdir. Dolayısıyla hiç kimse bir insanı bunlardan mahrum edemez, böyle bir şeye yeltenenlerle sonuna kadar mücadele edilmesi gerekir.
- *Dokunulmaz, vazgeçilmez* ve *devredilmez* hak ve özgürlüklerdir. Yaratanın yarattığı fıtrat olan "insan"lıktan vazgeçmek mümkün olmadığı gibi bu hak ve özgürlüklerden de vazgeçmek mümkün değildir.
- İnsan hak ve özgürlükleri *bölünmez* ve *birbirinden ayrılamaz*. Bir hak, daha az önemli ya da gereksiz görülerek kişi o haktan mahrum edilemez. Bütün insan hak ve özgürlükleri, birbirini bütünler ve bir çerçeve oluşturur. Bu sebeple evden okula, iş yerinden mabede hayatın her alanında dikkate alınması gereken değerlerdir.
- İnsan hak ve özgürlükleri *birbirine bağlı*dır. Birinin yitirilmesi, diğerlerini de zayıflatır; birinde sağlanan gelişme, diğerlerini de destekler.

Bu haklara ve özgürlüklere sahip olmak insan olmanın ve insan onuruna yakışır bir hayat sürmenin ilk şartıdır. Bir insanın onurunu kıracak şeyler yaşaması aslında bütün insanlığı yaralar, yaralamalıdır. Çünkü insanın diğer canlılardan ayrılan en önemli tarafı, bilinci ve onurudur. Bunların zedelenmesi esasen insanlık anlayışının zedelenmesi anlamına gelir.

Hak, tartışılmaz olan ve herkes tarafından kabul edilmesi, sahibine ulaştırılması gereken şeydir. Adalet, hakka saygı gösterilmesini zorunlu kılar. Bu ise *ahlâkî sorumluluk* ve *hukukî yaptırım*lar yoluyla sağlanır.

İnsan haklarının ve özgürlüklerinin kabulü, bütün insanların hak ve saygınlık açısından eşit ve özgür olarak doğduğu anlayışına dayanır. Bu hak ve özgürlükler, her bir bireye bağımsız seçim yapma ve yeteneklerini geliştirme imkânları sağlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir"

(Nisâ, 4 / 58).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

İnsan Hakları ve İslâm

Allah meleklerinden insana saygı göstermelerini istemiş, bu şekilde insanların da birbirlerine saygı göstermelerinin zorunlu olduğuna işaret etmiştir. Buradaki *saygı gösterme* hem ahlâkî hem de hukukî bir terimdir. Dolayısıyla bununla kastedilen, *hakka riayet etmek*tir.

Allah'ın *halife*si olmak ve *hakka riayet* etmek görevleri insana yeryüzünde adaleti tesis etme sorumluluğunu yükler. Adaletin tesis edilmesi de;

- insanların eşit haklara sahip oldukları,
- herkesin haklarının korunduğu ve
- insan olmanın getirdiği hakların her fert için sağlandığı

bir düzenin gerçekleştirilmesini gerekli kılar.

Bu çerçevede İslâm'ın insan haklarına ilişkin iki temel prensibinden söz edilebilir: Birincisi *insanların Allah katında eşit oldukları*, ikincisi de *adalet*. Bu iki prensibe dayanan insan hak ve özgürlükleri, İslâm kaynaklarında *doğuştan getirilen* ve *sonradan kazanılan haklar* olarak iki başlıkta ele alınmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyet meâllerini okuyunuz ve Allah'ın insana bahşettiği değer üzerine düşününüz.

"Hani, Rabbin meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti. Onlar, 'Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz' dediler. Allah da, 'Ben sizin bilmediğinizi bilirim' dedi.

Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, 'Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin' dedi.

Melekler, 'Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin' dediler.

Allah, şöyle dedi: 'Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle!' Âdem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, 'Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?' dedi.

Hani meleklere, 'Âdem için saygı ile eğilin' demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."

(Bakara 2 / 30-34).

Yaşama ve Sağlık Hakkı

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Bundan dolayı İsrâiloğulları'na (kitapta) şunu yazdık: Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller (mûcize ve âyetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir"

(Mâide 5 / 32).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Herkesin hayatını sürdürmeye, kendi varlığını korumaya ve geliştirmeye hakkı vardır.

İnsanı topraktan yaratan, çoğalıp yeryüzünde yayılmasını sağlayan, birbirlerinde huzur bulmaları için eşler yaratan ve aralarında sevgi ve merhamet bağları var eden Allah'tır. Göklerin ve yerin yaratılması, insanların dillerinin ve renklerinin farklı olması, gecelerin uykuya ayrılması, gökten inen yağmurla yeryüzünün yeniden diriltilmesi, göğün ve yerin kendi düzenlerinde durması… Hepsi Allah'ın insanların önüne serdiği delilleri, akıllara sunduğu işaretleridir: Göklerde ve yerde kim ve ne varsa yalnızca O'na aittir, hepsi O'na boyun eğmektedir.

Yaşama ve sağlık hakkına saygılı olmak, "canlı"ya saygının çok daha ötesinde bir anlam taşır. Her bir yaratılmışı var edenin Allah olduğu bilinciyle, O'nun bütün bir kâinata yaydığı âyetlerinin sürekli farkında olarak bütün mahlûkatın varlığına ve bütünlüğüne saygıyı ifade eder. Mahlûkatın varlığına ve bütünlüğüne saygılı olmak ise Allah'a imanın ve O'na tam bir saygının göstergesidir.

Yaşama ve sağlık hakkının kapsadığı hususların bazıları şunlardır:

- Yaratılmışların onuruna saldırılamaz. Mânevî varlığına saygı duyulması herkesin hakkıdır.
- Herkesin kendi fiziksel ve zihinsel bütünlüğüne saygı duyulmasını isteme hakkı vardır.

- Tıbbî zorunluluklar ve âdil kanunlarla belirlenmiş haller dışında, varlık ve vücut bütünlüğüne dokunulamaz.
- Barınma ve beslenme gibi temel insanî ihtiyaçların insan onuruna yakışır bir şekilde karşılanması gerekir.
- Bedensel sorunları ya da engelleri olan kişilere diğer hemcinsleri destek olmak zorundadırlar.
- Yaşanan çevrenin korunması ve bunlarla ilgili konularda yeterli bilgiye erişim herkes için bir haktır.

Eğitim Öğretim Hakkı

Herkesin eğitim öğretim görme hakkı vardır.

Allah, insanları hayatla ölüm arasında sürecek yolculuklarına iyi kötü hiçbir şey bilmeyen mâsum yavrular olarak başlatır. O'nun bahşettiği akıl, kulak, göz, kalp gibi nimetler sayesinde insan, yolculuğu boyunca heybesine bir şeyler katar. Alelâde bir beşer olmaktan kâmil bir insan olmaya doğru giden bu yolculuğun en önemli belirleyicisi eğitimdir. Çünkü ilim, insanı dünya ve âhiret işlerinde hakka ve hakikate yöneltecek bir vasıtadır. Rabbimiz kulları içinden âlim olanların kendisine derin saygı duyduklarını bildirir (Âl-i İmrân 3 / 7; İsrâ 17 / 107; Fâtır 35 / 28).

Eğitim, diğer bütün insan hak ve özgürlüklerinin tanınması, korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunur. Yoksulluğun ve gelir farkının azaltılması, toplumsal adaletin sağlanması, ekonomik kalkınmanın temini, işsizliğin azaltılması, sağlığın geliştirilmesi vb. ancak eğitime erişim hakkının bütün bireylere eşit olarak sağlanması ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile mümkündür.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Bir kimseye bildiği bir konu sorulduğunda cevap vermezse kıyamet gününde ağzına ateşten bir gem vurulur"

(Tirmizî, "İlim", 3).

Peygamberimiz(s.a.s.) niçin bu kadar ağır bir cezayla hepimizi uyarmış olabilir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

İslâm insanı maddî ve mânevî bakımdan geliştirecek ve fikirleri ni başkalarına aktarmasını sağlayacak olan eğitimi bir hak olarak kabul eder. Eğitim hakkı, hem öğretme hem de öğrenme hakkını kapsar. Her iki hak da aynı zamanda birer ödevdir. Nitekim Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) Medine'de mescidinin ve evinin yanı başında oluşturduğu *Suffe,* tarih boyunca müslümanların hayat verdikleri birçok eğitim kurumunun öğretme ve öğrenme hakkını teslim etmede ilhamı ve öncüsü olmuştur.

İnanma ve İbadet Hakkı

Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.

Bütün insanlık bir zamanlar bir tek topluluktu. Sonra insanlar anlaşmazlıklar yaşamaya başladılar. Birbirlerinden koptular ve farklı toplumlar oluşturdular. Bunun üzerine Allah, müjdeci ve uyarıcı olarak peygamberlerini peşi peşine gönderdi. Onlar Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Peygamberler hakikatleri ortaya seren ilâhî vahiyleri insanlara ilettiğinde, artık dileyen iman etmiş, dileyen inkâr etmiştir. Allah'ın hidayetine mazhar olanlar, ilâhî vahyi dikkatle dinleyip sözlerin en güzeline uyarak iman ederler. Bu ilâhî sözler, bireylerin gerek birbirleriyle, gerek çevreleriyle ilişkilerini birtakım kural ve ilkelerle düzenler.

> **Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:**
>
> *De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin"*
>
> (Kehf 18 / 29).
>
> ***Âyet meâli üzerinde düşününüz.***

Birey dine mensup olmayı tercih etmekle davranışlarını ve yaşantısını gönüllü olarak dinin bu kural ve ilkeleriyle çerçeveler. Bu çerçevenin dışına çıkmaya zorlanmak bireyin iç dünyasında telafi edilemez çatışma ve yıkımlara yol açabilir. Bu sebeple in-

sanların dinî kanaat ve inançlarına saygı, insana saygının bir gereği ve tezahürüdür.

Din ve vicdan özgürlüğü kişinin;

- dinî ve vicdanî bir kanaate sahip olması,
- bu inanç ve kanaatlerinin gereklerini yerine getirmesi,

haklarını ifade eder.

Allah, insanları iman konusunda özgür bırakmıştır. O dileseydi kimse ortak koşmaz, herkes iman ederdi. Allah, insanların birtakım zorlamalarla değil, kendi iradeleri ile inanmalarını ister.

İnsanın hesaba çekilebileceği inanç, ancak özgür iradesi ile tercih ettiği inançtır. Kişi istediği inancı seçme ve inancının gereklerine göre dua ve ibadet etme hususunda özgürdür.

Özel Hayatın Korunması Hakkı

Herkes özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir"

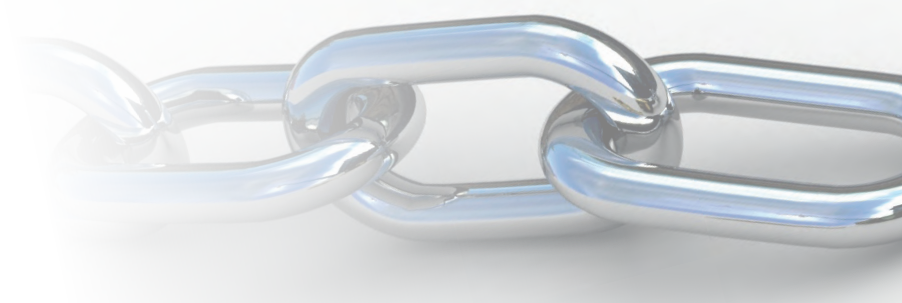
(Hucurât 49 / 12).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Özel hayat kavramı, kişinin başkalarının görmesini, duymasını veya bilgi edinmesini istemediği özellikleri, durumları, mekânları, belgeleri vb. ifade eder. Örneğin kişinin aile hayatı, evi, özel evrakları, yazışma ve haberleşmeleri, sırları ve bunlarla ilgili bilgilerin hepsi özel hayat kavramına dâhildir.

Özel hayat, üçüncü kişilerin merak alanı dışında kalması gereken, kişiye özgü ve ona özel yaşama alanıdır. İnsanların bireysel özgürlüğünü ve mahremiyetini koruması için önemli ve gereklidir. Özel alanlarını kısmen veya tamamen başkalarının bilgisine açıp açmamak veya başkalarını bu alana dâhil edip etmemek kişilerin kendi takdirinde olan bir konudur.

Kişinin kendi bireysel hayatını başkalarının karışmasından muaf olarak serbestçe düzenlemesi ve yaşamasına saygı gösterilmesi, onun manevî varlığına gösterilen saygının bir ifadesidir.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyet meâlini ve hadis-i şerifi okuyunuz. Bu âyet ve hadisin günlük hayatımızdaki yansımalarının nasıl olması gerektiği üzerine görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selâm vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor. Eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, 'Geri dönün' denirse, hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir"

(Nûr 24 / 27-28).

"Bir eve girmek üzere izin istemek üç defadır. İzin verilirse girersin, verilmezse geri dönersin"

(Buhârî, "İsti'zân", 13; Müslim, "Edeb", 33-37).

Ekonomik Haklar

Allah, yeryüzünde insanların ihtiyaçlarını karşılayacak imkânları var etmiştir. Hayvanların derilerinden, yünlerinden, yapağılarından faydalanırız. Dağlarda düzlerde barınaklarımız, sıcaktan soğuktan koruyan giyeceklerimiz vardır. Güzel ve temiz yiyecekler, çeşit çeşit ağaçlar ve yemişleri önümüzdedir. Rabbimiz açıkça yahut gizlice üzerimize nimetlerini ihsan etmeye devam etmektedir. Bunları aramızda paylaştırmakta, kimine çok, kimine az; kimine bir şeyi, kimine ötekini vermektedir. Böylece aramızda iş bölümü ve paylaşım gerçekleşmektedir. Herkes helâl olanlarda;

- emeğini kiralayıp ücret elde etme,
- sermayesiyle yatırım yapıp kâr etme,
- ücret ve kârıyla yeni mallar elde etme,
- bunları elinde tutma ya da hediye etme ve miras bırakma

haklarına sahiptir.

Çalışıyoruz, üretiyoruz, ürettiğimize sahip oluyoruz, birbirimizle değiş tokuş ya da alışveriş ediyoruz. Böylece geçinip gidiyoruz. Hesap verme bilinciyle…

OKUMA PARÇASI

Bak kendine. Sen bir insansın.

Bana bak bir de. Ben de insanım.

Şöyle çevir gözlerini etrafına. Şu hayatın hay huyunda koşuşturanlar da birer insan. Çoluğu çocuğu, eşi, dostu, akrabası, ataları ve torunları da birer insan…

Yaratan, *insan* olarak var etmiş bizleri.

Toprağı damar damar, insanı da çeşit çeşit var etmiş.

Herkese ayrı bir cevher lutfetmiş, herkesi ayrı bir dünya kılmış.

Tüm ayrılıklarımız ve farklılıklarımıza rağmen hepimizi insan olarak var etmiş, yaratılışta eş yapmış, kardeş kılmış.

Yaratanın adıyla başla her işine, bir ibadet bilinciyle…

Daima hesap vereceğini bilme diriliğiyle…

Bu dünyaya tek geldiğini hatırla. Rabbinin karşısında tek başına hesap vereceğini asla unutma!

Her zaman kalbini kolla.

Durmadan bakışını gözden geçir.

Sürekli yapıp etmelerini yokla.

Ve yürü yollu yolunca, kendi hikâyeni doğru ve dürüst bir şekilde tamamla.

Kardeşlerinden bir yük sırtlanmadan, onlardan geçmiş bir hakkı heybene katmadan…

Var Rabbinin huzuruna akça pakça.

Ver hesabını kolayca.

Tutma gönülde kini,
Hoş tut gönülde miskini.
Dünya âhiret ekini,
Ekip götüren bilir.

Yûnus Emre

Alan : *Ahlâk*
Kur : *3*

Ünite 6

Görev ve Sorumluluklarımız

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Allah'a karşı görev ve sorumluluklarımız ile bunun içinde yer alan;
  - Peygamberlerimize karşı görev ve sorumluluklarımız
  - Kendimize karşı görev ve sorumluluklarımız
  - Ailemizin bireylerine karşı görev ve sorumluluklarımız
  - Hısım, akraba ve sosyal çevremize karşı görev ve sorumluluklarımız
  - Doğal çevreye karşı görev ve sorumluluklarımız
  - Devlete karşı görev ve sorumluluklarımız
  - Meslekî sorumluluklarımız
  - Âdâb-ı muaşeret

Hazırlık çalışması

- Birey olarak yüklendiğiniz görevler ve bunlar dolayısıyla yerine getirmek zorunda olduğunuz sorumluluklar üzerine düşününüz.

Allah'a Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler"

(Bakara 2 / 186).

Okuduğunuz âyet meâli hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanın görev ve sorumluluklarının başında, Allah'a inanmak ve ona kulluk etmek gelir. İnsanın yükümlü olduğu bütün diğer görev ve sorumluluklar Allah'a imanın bir sonucu, Allah'a kulluğun bir tezahürüdür.

İnsan, varlığını borçlu olduğu Rabbini sever, O'na saygı duyar, şükreder, O'nun emirlerine uyar, yasaklarından sakınır. Bütün bunlar kul olmanın gereğidir.

Nitekim insanın yaratılmasındaki temel amaç da Allah'ın varlığını tanıması, O'na inanması ve yalnızca O'na kulluk etmesidir (Zâriyât 51 / 56). Daha sonra sözü edilecek bütün görev ve sorumluluklar, işte bu kulluk görevimizin içinde yer almaktadır, onun gereğidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey Âdem oğulları! Ben, size, şeytana kulluk etmeyin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin. İşte bu dosdoğru yoldur, diye emretmedim mi?"

(Yasin 36 / 60-61).

Allah'a kulluk görevi, niçin diğer görevlerimizi kapsamaktadır? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Allah'a kulluğun nasıl yerine getirileceği konusunda ise insana Kur'an rehberlik eder. Buna göre insanın Allah'a karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi, ancak Kur'an'da belirlenen ölçülere uygun bir hayat sürmesi ile mümkündür.

Bu konuda ikinci bir rehber de Hz. Peygamber'in(s.a.s.) sünnetidir. Allah'a kulluğun en güzel örneğini Resûl-i Ekrem(s.a.s.) kendi hayatında sergilemiştir. Müminlere düşen görev ise onu örnek almaktan ibarettir.

ETKİNLİK

Özetleyecek olursak...

Allah'a karşı görev ve sorumluluklarımızı maddeler halinde özetleyiniz.

- *Allah'a iman etmek*
- *Allah'a ibadet etmek*
- *Allah'ın emirlerine uymak*
- *Allah'ın yasaklarından kaçınmak*
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

Peygamberlerimize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Allah'a karşı görev ve sorumluluğumuz, peygamberlere karşı görev ve sorumluluğumuzun temelini oluşturmaktadır.

Hürmet ve muhabbet… Allah, hayat verip türlü nimetlerle donatarak dünyaya gönderdiği kullarını yalnız bırakmamış, vahyiyle her zaman insanın yanında olup ona yol göstermiştir. İnsanların arasından bazı kullarını seçip onlara vahyini iletmiş, onlar aracılığıyla insanlara hitap etmiştir. Peygamberler de diğer bütün insanlar gibi etten kemikten yaratılmış kullardır. Diğer insanların sıkıntılarına benzer sıkıntılar, sevinçlerine benzer sevinçler yaşamışlar, bu arada Allah'ın verdiği *nebî*lik ve *resûl*lük görevlerini hakkıyla yerine getirerek O'na geri dönmüşlerdir. İlki Hz. Âdem sonu Hz. Muhammed(s.a.s.) olan bu mübarek halkanın her biri bizim peygamberimizdir. Hiçbirini ayrı tutmadan hepsini sevgi ve saygıyla anar, dualarımızda zikrederiz. Adları geçince hürmet ve muhabbetle dolarız.

Yolunda olmak… Peygamberlerimiz bizlere Allah'ın mesajlarını ileten, açıklayıp öğreten, güzel ahlâklarıyla örnek olup yolumuzu aydınlatan rehberlerdir. Onlar bize mutluluğun, felâhın, huzurun ve her türlü güzelliğin kaynağını bildirip müjdeler saçmışlardır. Aynı zamanda mutsuzlukların, elemlerin, kederlerin ve kötülüğün sebeplerini bildirip bizi uyarmışlardır. Biz de o güzel insanlara uyar, onların yaptıklarını yapar ve kaçındıklarından kaçınırız. Çünkü biliriz ki kim peygambere itaat ederse kesinlikle Allah'a itaat etmiş olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Biz peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir"

(En'âm 6 / 48).

Peygamberleri örnek ve rehber edinmek, niçin ve nasıl mahzun olmamızı önler? Örnekler düşünerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tanımak… Allah'ın peygamberlerinin hepsi bizden birileridir, bizim gibi insanlardır. Ancak onları Allah seçmiş, vahiylerini onlara emanet etmiş, onlar da Allah'ın kendilerine emanet ettiği mesajlarını bizlere hakkıyla iletmişlerdir. İlettikleri bu mesajları açıklamış, öğretmiş ve kendi yaşantılarıyla da nasıl yaşanması gerektiği noktasında örnek olmuşlardır. Onlar öyle mübarek ve iyi insanlardır ki bizim bir sıkıntıya uğramamız onlara çok ağır gelir. Müminlere çok düşkündürler, çok şefkatli ve merhametlidirler. Allah, kullarına hitabı olan kitabında o güzel peygamberlerinden örnekler verir. Onlara dikkat kesilmemizi ister. Bu da ancak onların tanınması, hayatlarının öğrenilip yollarına adım adım uyulmasıyla mümkündür.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah, hesap görücü olarak yeter"

(Ahzâb 33 / 39).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mesaja sahip farklı âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

E T K İ N L İ K

Kısaca söylersek…

"Peygamberlerimize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız" başlıklı kısmı okuyunuz. Okuduğunuz metnin her bir paragrafını birer cümle halinde özetleyiniz.

- *Bütün peygamberleri ayırt etmeksizin severiz, hepsine saygı duyarız, dualarımızla sevgi ve saygımızı gösteririz.*
- ....
- ....
- ....

Kendimize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Allah'a kulluk görevimiz, kendimize karşı birtakım sorumlulukları kapsamaktadır.

Düşünmek ve yaşamak… Allah, âlemdeki her şeyi ve insanı, daha önce hiçbiri var değilken ve herhangi bir örnekleri de yokken bir hikmetle yarattı. Mümin, kendisine ve çevresine bakıp bu hikmet üzerine düşünür ve yaratılış hikmetine uygun bir hayat sürer. Çünkü yaşadığı hayat ve ölümden sonraki hayatın sebebinin de sonuçlarının da o hikmetle ilişkili olduğunu bilir.

Şükretmek ve ibadet etmek… Allah insanı yarattı ve diğer yarattıklarından üstün kıldı. Yeryüzüne bolluk içinde yerleştirdi. Güzel, temiz ve pak şeylerle rızıklandırdı. Karada ve denizde taşıdı. Semayı üstüne gölgelik kıldı. Yeryüzünün dağlarında ve düzlerinde onun için barınaklar var etti. Sıcaktan, soğuktan ve her türlü dış tesirden koruyacak elbiseler verdi ona. Saymaya devam etsek saymakla bitiremeyeceğimiz çeşit çeşit nimetler bahşetti. İnsan bu nimetlerden en uygun şekilde yararlanır, vereni anar, O'na kalbi sevgi ve saygıyla dopdolu bir şekilde şükreder. Dünya nimetlerinin geçici olduğunu bilerek Allah'ın huzuruna çıkacağı güne ibadetleriyle hazırlık yapar.

> *Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:*
>
> *"Rabbinizden size gerçekleri gösteren deliller geldi. Artık kim gözünü açar hakkı idrak ederse kendi yararına, kim de (hakkın karşısında) körlük ederse kendi zararınadır. Ben başınızda bekçi değilim"*
>
> (En'âm 6 / 104).
>
> *Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Doğru ve dürüst yaşamak… İnsanın sahip olduğu ya da olabileceği her şey, nihayetinde bu dünya hayatının geçici nimetidir. Allah'ın katında bulunanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır. Bu mükâfat inanan, inancının gereği olarak iyi, güzel ve doğ-

ru işler yapanlar içindir. Bu sebeple mümin kul, kendisine iletilip açıklanmış Allah'ın âyetlerine kulak verir, düşünür, öğüt alır, iyi huylar edinip güzel davranışlarla süsler yaşantısını. O'na karşı gelmekten her zaman ve zeminde sakınır. Tam olarak Rabbinin istediği gibi bir hayat sürer.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Mümin olarak, erkek veya kadın, her kim sâlih ameller işlerse, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar"

(Nisâ 4 / 124).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Korumak ve geliştirmek… İnsanın sahip olduğu tüm maddî ve mânevî nimetler, aynı zamanda üstündeki birer emanettir. Kendi bedeni de; eşi, evlâdı, hısım akrabası, kardeş ve dostları da; onlarla paylaştığı sevgi, saygı, sıcaklık da… Emanet ise gereğince korunmayı ve sahibine onun belirlediği şekilde iade edilmeyi gerektirir. Dolayısıyla inanan insan, kendisine emanet verilmiş tüm nimetlerin kadir ve kıymetini bilip onlara karşı görev ve sorumluluklarını hakkıyla yerine getirir.

ETKİNLİK

Özetle mümin...

Kendimize karşı görev ve sorumluluklarımız üzerinde düşünüp aşağıdaki örnek cümlelere benzer şekilde üç cümle de siz yazınız.

- *Mümin, kendisine ve çevresine bakıp yaratılışın hikmetleri üzerine düşünür.*
- *Mümin, yaratılmasındaki amaca ve hikmete uygun bir hayat sürer.*
- *Mümin, Allah'ın nimetlerinden, O'nun uygun gördüğü şekilde yararlanır.*
- *Mümin, kalbi sevgi ve saygıyla dopdolu bir şekilde Allah'a şükreder.*
- *Mümin, Allah'ın huzuruna çıkacağı güne ibadetleriyle hazırlık yapar.*
- *Mümin,* ....
....
....
- *Mümin,* ....
....
....
- *Mümin,* ....
....
....

Eşlerin ve Aile Fertlerinin Birbirlerine Karşı Görev ve Sorumlulukları

Allah'a kulluk, yakından uzağa bütün çevremize karşı sorumluluklarla yükümlü tutulmamızın temelidir.

Haklara ve yükümlülüklere riayet etmek... Kadın ve erkek bir bütünün iki parçası, birbirini tamamlayan iki varlıktır. Biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel ve dinî işlevleri olan aile kurumu kadın ve erkeğin hayatı paylaşma iradeleriyle kurulur. Nikah akdi ile birlikte her iki taraf da birbirlerine karşı belirli haklara sahip olmuş ve belirli yükümlülükler üstlenmiş olur. Eşler, kurdukları aile yuvasının mutluluğunu el birliği ile sağlamak için karşılıklı hak ve yükümlülüklerini bir ömür boyu saygı ve sevgiyle yerine getirmelidirler. Böylece hem kendi küçük dünyalarına hem de içinde yer aldıkları topluma huzur ve mutluluk kaynağı olurlar.

Birliği korumak ve yardımlaşmak… Saygı, sevgi, karşılıklı güven ve birbirini koruma ve gözetme duyarlılığının var olduğu evlilik birliği içinde eşlerin ve çocukların mutluluğu gerçekleşir. Evlilik birliğinin korunması esas olarak eşlerin görevidir. Bu görevi ifa ederken eşler, birbirlerini maddî ve mânevî olarak destekler ve yardımlaşırlar. Ama aynı zamanda ailenin bütün üyeleri birbirine destek olur, yardım eder. Örneğin "Seni seviyorum", "Sana nasıl yardım edebilirim?", "Allah eksikliğini vermesin", "Allah kazadan belâdan korusun", "İyi ki varsın" gibi cümlelerin duyulduğu ailelerde kişi ihtiyaç duyduğu desteği, sevgiyi, güveni bulur. Çünkü "Yalnızlık Allah'a mahsustur." Herkes beraber olmak, sevilmek, takdir edilmek, beğenilmek ve önemli olduğunu hissetmek ister. Aile, bireye bu duyguları sağlayan bir çatı olmalıdır ki kişi kendini hayat yolculuğunda daha güçlü hissetsin.

İlkelere uymak… Toplumun en küçük birimi ve temeli *aile*dir. Aile, bir kadın ve bir erkeğin birlikte yaşama arzularının kesişmesi ile oluşur. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu en küçük toplumsal kurumun çerçevesi bütün toplumlarda hukuk zemininde belirlenmiştir. Ancak çoğu kez aile dendiğinde büyükanne, büyükbaba, hala, amca, teyze, dayı gibi kişileri de kuşatan geniş bir insan topluluğunu anlarız. Dolayısıyla aile kurumu sadece akla hitap eden yazılı, kesin ve net hukukî kurallara dayalı bir kurum değildir. Aile denildiğinde, bu kurumu oluşturan geniş bir insan grubunun, farklı maddî ve mânevî ihtiyaçları ve beklentileri de gündeme gelir. Bu da *hukuk*un yanı sıra *ahlâk* ile toplumun yaygın iyi ve güzel *âdet* ve *gelenek*lerini dikkate almayı, bunlara uygun davranışlar sergilemeyi gerekli kılar. Hem fert, hem aile, hem de toplum, sulh ve salah içinde, felâh ve saadet dolu bir hayatı ancak bu şekilde kurup sürdürebilir.

Tanımak ve uygun şekilde davranmak… Başta eşler olmak üzere çocuklar, aile büyükleri, hısım ve akrabalar gibi ailenin tüm üyeleri maddî ve manevî varlıklarıyla kendi içinde bir bütünü oluştururlar. Dolayısıyla aile üyeleri birbirini tanımalı, karşısındakinin ihtiyaç ve beklentilerini anlamak için emek vermeli, ilişkilerini kendine nasıl davranılmasını istiyorsa o duyarlılıkla kurmalıdır. Bu özelliklere sahip üyeleri olan bir ailede şu türden davranışlar karşılıklı olarak görülür: Birbirlerinin maddî ve mânevî ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Huzurlu ve hoşnut olacakları bir yaşama ortamını oluştururlar. Uyarmak gereken durumlar olduğunda uyarılarını incitmeden yaparlar. Birbirlerinin saygınlıklarını zedeleyici davranışlardan sakınırlar. Haram olmayan konularda imkânlar elverdiğince birbirlerinin isteklerini yerine getirirler. Hayır işle-

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:
“En hayırlınız ailesine en çok faydalı olandır”
(İbn Mâce, “Nikâh”, 50).

rinde ve ibadetleri yerine getirmede yardımlaşırlar. Bilmedikleri şeylerde birbirlerine öğretmenlik, unuttukları şeylerde hatırlatıcılık, hata ve kusurlarında güzellikle uyarıcılık yaparlar. Birbirlerine güzel örnek olur, birbirleri için dua eder ve hayır dilerler. Birbirleri adına hayattayken ya da vefat edenin ardından hayır ve hasenatta bulunurlar. Kısacası dinimizin ve güzel örflerin tavsiye ya da emrettiği konularda gerekeni yapmaya çaba gösterirler.

Toplumla beraber olmak… Ferdin gücü ailesiyle, ailenin gücü içinde yer aldığı toplumunun gücüyle artar. Örneğin iyi bir komşuluk ilişkisi, aile üyelerine sunduğu birtakım imkânlarla (konuşmak, dertleşmek, destek olmak, fikir alışverişinde bulunmak, maddî ve mânevî yardım sağlamak vb.) âdeta bir "hayat desteği"dir. Aile ilişkilerinde olduğu gibi toplumsal ilişkilerde de iyi niyet, hoşgörü ve sabır esas kriterlerdir. Bu kriterleri uygulamak için kişinin sosyal çevresini rahatsız etmemeye gayret etmesi ve çevresinden kaynaklanan ufak tefek rahatsızlıklara da katlanmayı bilmesi gerekir. Ayrıca toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan birtakım gelenek ve göreneklere uymak da toplumsal birlikteliği sağlayan bir husustur. Örneğin bayramlar, kına geceleri, düğünler, yöresel kutlama günleri, hasta ziyaretleri, tâziyeler ve benzeri vesileler uzak kalınmaması gereken toplumsal olaylardır. Zira insanın diğer insanlarla birlikteliğini pekiştiren ve kaynaştıran en önemli şey "iyi günde" ve "kötü günde" yaşanan paylaşımlardır.

Hz. Âişe annemiz anlatıyor:

"Sırtına iki çocuğunu almış yoksul bir kadın çıkageldi. Ona üç hurma verdim. O da çocuklarına birer hurma verdi; öteki hurmayı yemek için ağzına götürmüştü ki çocukları onu da istediler. Kadıncağız yemek istediği bu hurmayı çocuklarına bölüştürdü. Kadının bu tutumuna hayran kaldım ve yaptığını Resûlullah'a anlattım. Şöyle buyurdu: Bu şefkati sebebiyle Allah Teâlâ o kadına mutlaka cenneti vermiş veya bu sebeple onu cehennemden azat etmiştir"

(Müslim, "Birr", 148).

ETKİNLİK

Onlar Şöyle Yaparlar

Görev ve sorumluluklarını yerine getiren insanların, aile ve toplum hayatlarına dair davranışlarına örnek olacak üç cümle de siz yazınız.

- *Birbirlerinin maddî ve mânevî ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar.*
- *Birbirlerini sever, karşılıklı saygı gösterirler.*
- *Birbirlerine dua ederler.*
- ....
  ....
- ....
  ....
- ....
  ....

ETKİNLİK

Sayesinde…

Aile hayatımızda yerine getirdiğimiz birtakım görev ve sorumluluklar sayesinde maddî ve mânevî bazı güzel sonuçlar elde ederiz. Aşağıdaki örnekleri göz önünde tutarak eksik bırakılmış cümleleri tamamlayınız.

- *Haklara ve yükümlülüklere riayet etmek sayesinde huzur ve mutluluk içinde bir ömür süreriz.*
- *Aile ve toplum birliğini korumaya gayret etmemiz sayesinde maddî ve mânevî olarak kendimize destek buluruz.*
- *"Allah yokluğunu göstermesin", "Allah sensizlik yaşatmasın" gibi güzel sözlerimiz ve dularımız sayesinde eşimize sevgimizi ve takdirimizi gösteririz.*
- *Aile üyelerinin birbirlerine güzel sözlerle duygularını ifade etmeleri sayesinde...* --
  ----

- *Hukuktan, ahlâktan, güzel âdet ve geleneklerden öğrendiğimiz kurallara uymak sayesinde aile bireyleri olarak...*

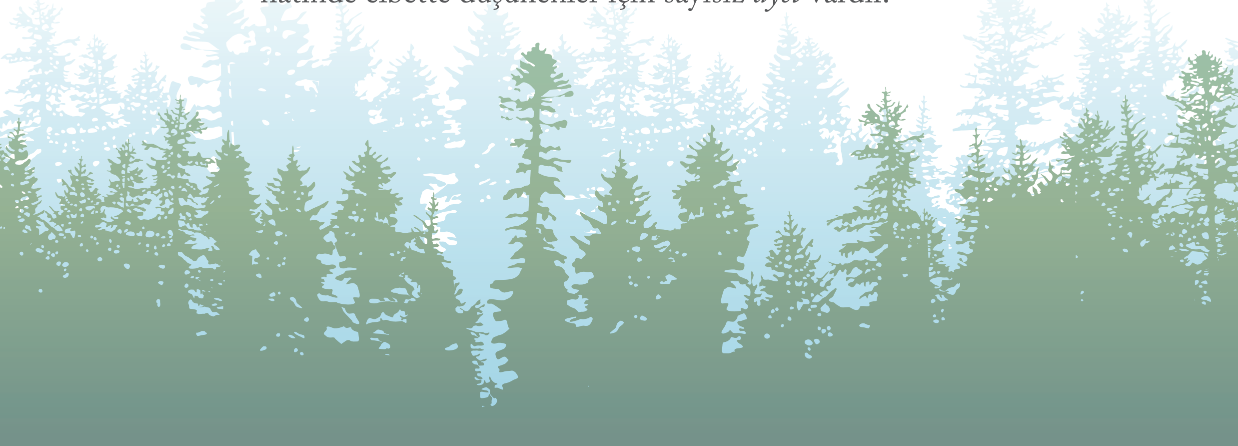
- *Aile üyelerinin birbirlerine emek vermeleri sayesinde...*

Doğal Çevremize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Allah'a kulluk görevi, sosyal çevremizin yanı sıra, doğal çevremize karşı sorumlulukları da kapsamaktadır.

Âyetlere bakmak… Âyet *delil, veri, işaret* anlamlarına gelen bir kelimedir. Allah'ın âyetleri, hem gönderdiği kitaplarında hem de yarattığı kâinatta müşahede edilir. Müminler hem Allah'ın kitabında hem de kâinatta onun yaratma hikmetini ve kendilerinin var edilme sebeplerini okur, bunlar üzerine düşünür ve anlamaya çalışırlar. O'nun kudret ve kuvvetini her seferinde yeniden ve bir kez daha farkederler. Böylece imanları kalplerinde köksalar.

Derinlemesine bakmak… Örneğin Allah'ın gökyüzünden indirdiği yağmurla ölmüş toprağı diriltmesinde, ölümden sonra dirilmenin bir *delil*ini görmemek mümkün müdür? Ana babanın evlâdına gösterdiği şefkat ve merhamette, Rabbimizin rahman ve rahim isimlerinin *işaret*lerini görmüyor muyuz? Kendimizi çevreleyen hayatın akışının tamamında, Allah'ın koyduğu kuralların şaşmaz bir şekilde işleyişine dair *veri*lere şahit olmuyor muyuz? Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, denizlerde seyreden gemilerde, yeryüzünde çeşit çeşit canlının yayılmasında, rüzgârlarda ve bulutların seyahatinde elbette düşünenler için sayısız *âyet* vardır.

Âyetleri koruyup geliştirmek… Allah'a saygı, O'nun âyetlerine karşı gerekli sorumlulukları yerine getirmeyi zorunlu kılar. Bu da âleme yayılmış her bir âyette Rabbimizin ne demek istediği üzerinde düşünmek, anlamına uygun tutum ve davranış geliştirmek demektir. Bu şekilde inanan kişi, doğal çevreye karşı duyarlıdır; bozulmaması ve yok olmaması için çaba harcar. Çevreye, onu oluşturan her bir unsura karşı sevgi duyar. Çünkü bakıp düşündüğünde her birinin kendi lisân-ı hâlince Allah'ı hatırlatan âyetler olduğunu bilir. Doğayı hizmetine sunulan bir emanet olarak görür ve koruyup kollamaya gayret eder.

Devlete Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

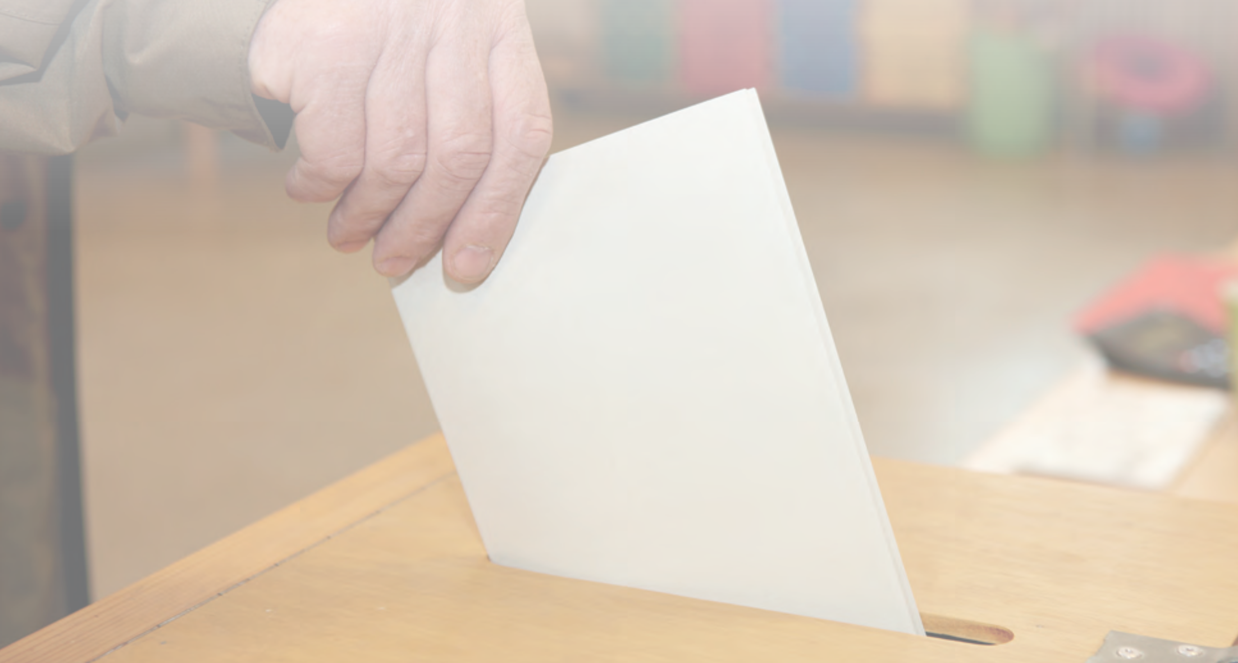
Devlet kurmak… Devlet, hudutları belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların düzenli bir şekilde yaşayabilmelerini ve eldeki kaynakları mümkün olduğunca adil bir biçimde paylaşabilmelerini sağlayan siyasî ve hukukî bir teşkilattır. Bu çerçevede temel olarak savunma, iç güvenlik, adalet, eğitim ve uluslararası ilişkiler alanlarında hizmet verir; ülkenin sahip olduğu kaynakların ve elde edilen gelirin dağılımında adalet sağlar; iktisadî istikrar, büyüme ve gelişmeyi gerçekleştirir. Bir devlet, halkına bu görevlerini adil ve olması gerektiği şekliyle sunduğu müddetçe pâyidar olur. Zira adalet mülkün temelidir.

Devleti denetlemek… Halk, yöneticilerin adalete bağlılıklarını denetlemek, ahlâk ve hukuk kurallarını çiğneyen devlet adamlarını uygun yollarla eleştirmek ve uyarmak zorundadır. Çünkü müminler kardeştirler ve iyiliğe teşvik etmekle, birbirlerini uyarmakla yükümlüdürler. Nitekim Peygamberimiz'den(s.a.s.) sonra

devlet başkanlığı görevini yürüten halifeler de doğru davrandıkları sürece kendilerine tâbi olunmasını yanlış davrandıklarında ise uyarılmalarını istemişlerdir.

Devleti desteklemek… Devletin yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için maddî kaynaklara ihtiyacı vardır. Devlet maddî kaynağı, bazı hizmetlerini ücretlendirip bedellerini halktan alarak ya da vergi toplayarak elde eder. Bu sebeple vergi vermek, toplumsal hizmetleri ifa etmek için yapacağı yatırımlarda devlete yardımcı ve destek olmak, devlet malını korumak önemli bir vatandaşlık görevidir.

Devleti korumak… Devlet, hudutları içindeki insanların zımnî ya da açık anlaşmalarla kurduğu bir teşkilâttır. Dolayısıyla hem kurulmasında hem de yükümlülüklerini yerine getirme süreçlerinde halk en belirleyici etkendir. Devletin gücü ve saygınlığı, halkının gücü ve saygınlığıyla bağlantılıdır. Bu sebeple halk, devlet denen ortak kuruma, üstlenip sorumluluk bilinciyle yerine getirdiği hizmetleriyle destek verir. Böylece devlet, toplumun düzenli, uyumlu, güvenli ve huzurlu bir şekilde yaşaması için görevlerini icra eder.

Meslekî Görev ve Sorumluluklarımız

Allah'a kulluk görevimiz, meslekî sorumluluklarımıza da kaynaklık etmektedir.

Mesleği öğrenmek… Toplumsal hayat iş bölümüyle yürür. Toplumu oluşturan bireylerin her biri kendi yetenek ve imkânları ölçüsünde bir iş yaparlar. Yapılan işlerden kimisi *meslek*tir. Meslek belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalıdır, icra edilmesi belirli kurallara bağlıdır ve karşılığında para kazanılır. Dolayısıyla mesleğin gereği olan bilgi ve yeterliklere sahip olmak gerekir.

Kemal yolculuğunu sürdürmek… Kişi mesleğini severek, her zaman âdeta ilk defa icra ediyormuşçasına taze bir özenle ve sabırla yürütmelidir. Böylece hem ürünü onun göğsünü kabartır, hem kişisel hayatında mutluluğu yakalar, hem de mesleğinin genel gelişimine ve diğer meslektaşlarına katkıda bulunur. Bu sebeple kişi mesleğinde yetişme aşamasında da ustalık aşamasında da sürekli bir kemal yolculuğu içinde olmalı, mesleği sürdürecek haleflerini de aynı yolculuğa ortak etmelidir.

Âdil olmak… Toplumdaki her bir meslek sayesinde toplumun diğer fertlerine ihtiyaçları olan ürün ve hizmetler sunulur. İhtiyaçların görülmesi ise meslek erbabının işlerini olması gereken biçimde yapmasıyla, hile ve aldatmalardan uzak kalmasıyla mümkündür. Eksik, bozuk, hatalı ürün ve hizmetler, hem onların üretilmesinde kullanılan insan gücüne ve maddî kaynağa hem de ihtiyaçlarını gidermek üzere onları temin eden kişilere zulümdür. Zira zulüm, bir şeyi olması gerektiğinden farklı şekilde icra etmekle ortaya çıkar ve yapandan başlayarak tüm topluma zarar verir. Aynı geminin yolcularından birinin geminin zeminini delmesi, geminin batmasına ve tüm yolcuların felâketine sebep olur.

Sosyal İlişkilere Dair Görev ve Sorumluluklarımız

Güzel başlangıç… Bir toplumda, davranışları denetlemeye yönelik benimsenmiş ve *örf* haline gelmiş kurallar vardır. İnsanlar bu kurallar sayesinde toplum içinde ve bir arada yaşarlar. *Âdâb-ı muaşeret, görgü kuralları, sosyal davranış kuralları, nezaket kuralları* gibi isimlendirmelerle de anılan bu kurallara uymak, insanlar arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olacak güzel bir başlangıç adımı atılmasını sağlar.

Toplumsal ayar… Sosyal davranış kuralları hukuk kuralları gibi yazılı değildir. Bu kurallara uyanlar takdir edilmek dışında bir ödül kazanmaz, uymayanlar da ayıplama dışında bir yaptırımla karşılaşmaz. Ancak bir topluma giren kişi bunları diğer insanların münasebetlerinde göre göre, çevresinde gözlemleyerek zamanla öğrenir. Bu kurallar, her toplumun kendi gelenek ve kültür değerlerine göre şekillenir. Her birinde az ya da çok benzeşen ve

değişen yönler vardır. Ancak öz hepsinde aynıdır: Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan karşındakine de öyle davran! Bu davranış kuralları dinin esaslarıyla çelişmediği sürece müslüman birey tarafından dikkate alınır.

Güzel ahlâkın tezahürü… Dinimiz, insanların birbirleriyle iyi ilişkiler içinde olmalarını ve güzel geçinmelerini emreder. Bir toplumda güzel geçimin yerleşmesi de bireylerin birbirlerine karşı saygılı, diğerkâm, alçakgönüllü olmalarına bağlıdır.

Herkes için farklı… Sosyal davranış kuralları insanlar birbirini daha yakından tanıdıkça, aralarındaki sevgi güçlendikçe, açık kalplilik ve samimiyet geliştikçe daha farklı bir boyut kazanır. Belki başlangıçta şekilcilik gibi gelen bu kurallar, zamanla muhatabımıza ve onunla oluşturduğumuz ilişkiye gösterdiğimiz hassasiyetin bir göstergesine dönüşür. Önceleri kişiye yük gibi gelse de zamanla ince bir zevk hâlini alır.

Arafat dağıdır bizim dağımız,
Anda kabul olur bizim duamız.
Medine'de yatar Peygamberimiz.
Yâ Muhammed, canım arzular seni!

Âşık Yûnus

Alan : *Siyer*
Kur : *3*

Ünite 7
Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Peygamberliği: Medine Dönemi

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Medine'ye hicret
- Müşriklerle ilişkiler
- Yahudilerle ilişkiler
- Hıristiyanlarla ilişkiler
- Mekke'nin fethi
- Vedâ haccı ve Vedâ hutbesi
- Hz. Muhammed'in(s.a.s) vefatı
- Hz. Peygamber(s.a.s) devri kronolojisi

Hazırlık çalışması

- Tecrübelerinizden hareketle, kişinin yaşadığı yerden ayrılıp başka bir yere göç etmesinin etkileri üzerine düşününüz. Görüşlerinizi sınıfta paylaşınız.

Hicret İzni ve Hain Plan

Akabe biatlarının ardından Mekkeli müslümanlar Medine'ye göç etmeye başladılar. Hz. Muhammed(s.a.s.) de kendisi için Rabbinden hicret izni beklemekteydi. Nihayet beklenen izin geldi.

Müşrikler Resûlullah'ın(s.a.s.) Medine'ye göç etmesini engellemek istiyorlardı. Çünkü onun başka bir şehre yerleşmesi İslâm'ın yayılışını hızlandıracaktı. Bunun için aralarında toplanarak ne yapacaklarını müzakere ettiler. Peygamberimizin(s.a.s.) sürgüne gönderilmesi, hapse atılması ve öldürülmesi de dâhil pek çok plan üzerinde durdular. Sonunda onu öldürmeye karar verdiler. Ancak Hâşimoğulları'nın kan davası gütmesini engellemenin de bir yolunu bulmaları gerekiyordu. Bir plan yaptılar: Her aileden bir kişi seçilecekti. Bu kişiler hep birlikte Hz. Muhammed'i(s.a.s.) geceleyin yatağında uyurken öldürecekti. Böylece Hâşimoğulları bütün Mekke'yi karşısına alamayacaktı.

Kendilerince kusursuz bir plan yapmışlardı. Fakat görevli kişiler suikast hazırlıklarına koyulduğu sırada, Hz. Peygamber(s.a.s.) durumdan haberdar oldu.

Müşrikler bütün düşmanlıklarına rağmen, Hz. Muhammed'in(s.a.s.) dürüstlüğüne güvenmiş ve emanetlerini ona teslim etmişlerdi. Peygamberimiz(s.a.s.) suikast gecesi kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine iade etsin diye Hz. Ali'ye bıraktı. Suikastçıları yanıltmak için de Hz. Ali'den o gece kendi yatağında yatmasını istedi. Ona "Benim yatağımda yat ve uyu. Sana onlardan zarar gelmeyecek." dedi. Gece yarısı, kendisini öldürmekle görevli olan grup kapının önünde beklerken o, Yâsîn sûresinden âyetler okuyarak evden çıkıp gitti. Onu kimse göremedi.

Müşrikler, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) çoğu geceler ibadet etmek için Kâbe'ye gittiğini biliyorlardı. Niyetleri dışarı çıktığında onu öl-

dürmekti. Eve girmek istemiyorlardı. Zira gece yarısı, kadınların da bulunduğu bir eve girmeyi şerefsizlik olarak kabul ediyorlardı. Bu yüzden sabaha kadar beklediler. Geceleyin içeriye baktıklarında Resûlullah'ın(s.a.s.) abasına bürünüp yatan Hz. Ali'yi görmüş ve Hz. Muhammed'i(s.a.s.) gördüklerinden hiç kuşku duymamışlardı. Nihayet Hz. Ali sabah namazına kalktığında durumun farkına vardılar. Hz. Muhammed'i(s.a.s.) ellerinden nasıl kaçırdıklarını bir türlü anlayamadılar. Bu durum karşısında hayıflanmaktan başka bir şey yapamadılar.

Mağaradaki İki Dost

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) evden ayrılıp dostu Hz. Ebu Bekir ile buluştu. Birlikte yola çıktılar. Müşrikleri şaşırtmak için Medine'nin bulunduğu istikamete zıt yönde ilerleyerek Sevr dağına gittiler ve bir mağaraya gizlendiler.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Mekke'den ayrıldığını anlayan müşrikler de hemen harekete geçtiler. Yanlarına iz sürücüler alarak takibe başladılar. Mağaranın kapısına kadar geldiler. Ancak mağaraya girmediler. Çünkü bir örümcek, mağaranın ağzını kapatacak şekilde bir ağ örmüştü. Ayrıca bir çift güvercin de mağaranın ağzındaki bodur bir ağacın dalları arasına yuva yapmıştı. Bunu gören müşrikler mağaranın içinde kimsenin olamayacağını düşündüler ve geri döndüler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Eğer siz ona (peygambere) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir"

(Tevbe 9 / 40).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Resûlullah(s.a.s.) ve arkadaşı Ebu Bekir mağarada üç gün kaldılar. Üç günün sonunda Sevr dağının eteklerinde Abdullah b. Uraykıt ile buluştular. Mekke'den ayrılmadan önce kendilerine kılavuzluk yapması için onunla anlaşmışlardı. Abdullah b. Uraykıt müşrikti, ancak güvenilir ve mert bir kişiydi. Hz. Ebu Bekir'in ona emanet ettiği develeri de beraberinde getirmişti. Böylece zorlu bir yolculuk başladı. Kimsenin pek bilmediği bir güzergâhı izleyerek yola devam ettiler. Bazen sarp geçitlerden geçtiler, bazen çölün ortasından…

İlk Mescid, İlk Cuma, İlk Hutbe

Kutlu yolculuk sürerken Yesribli müslümanlara Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Mekke'den ayrıldığı haberi ulaştı. Yesrib'deki müslümanlar, her sabah kalkıp onun yolunu gözlüyorlardı. Nihayet bir pazartesi sabahı, beklenen misafir Yesrib'e yakın bir mesafede bulunan Kubâ'ya ulaştı. Peygamberimiz(s.a.s.) burada birkaç gün kaldı ve bir mescit yaptırdı. Bir cuma günü de buradan ayrıldı. İlk cuma namazını yolda Benî Sâlim yurdundaki Rânûnâ vadisinde kıldırdı ve ilk hutbeyi okudu.

Peygamberimiz(s.a.s.) ve beraberindekiler namazdan sonra Medine'ye doğru yola devam ettiler.

...Ve Medine

Yol, Yesrib'e ulaştı. Artık Yesrib, Yesrib olarak kalmayacak; *Medinetü'r-resûl* adını alacaktı; yani *Peygamber şehri*. O peygamber ki kendisini evlerine davet edenlerin hiçbirini kırmak istemiyordu; Kasvâ adındaki devesini kendi başına bıraktı ve onun önünde çökeceği eve misafir olacağını bildirdi. Fakat Kasvâ, bir arsaya çöktü. Bunun üzerine Allah'ın elçisi,[s.a.s.] oraya en yakın haneye misafir oldu. Bu bahtiyar hane, Ebu Eyyûb el-Ensarî'nin eviydi. Devenin çöktüğü arsaya da Mescid-i Nebevî'nin yapılmasına karar verildi. Daha sonra Resûlullah,[s.a.s.] Hz. Zeyd'i Mekke'ye gönderdi ve orada kalan aile fertlerini de Medine'ye getirtti.

Kısa bir süre sonra Hz. Peygamber[s.a.s.] ve arkadaşları hep birlikte çalışarak mescidi yapmaya başladılar. Peygamberimiz[s.a.s.] de ashabıyla birlikte çalışıyor, taşları, ağaçları taşıyarak onlara yardımcı oluyordu. Mescidin yapımı kısa sürede tamamlandı. Resûlullah'ın[s.a.s.] evi de bu mescide bitişik odalardan meydana geliyordu.

Mescidin güney duvarı boyunca *Suffe* denilen bir gölgelik bulunmaktaydı. Suffe gündüzleri bir okul şeklinde kullanılan, geceleri ise barınacak yeri olmayan, kimsesiz, bekâr, Medine'ye göç etmiş ilim talebelerinin kalabileceği bir yerdi. Burada kalanlara *ashâb-ı Suffe* denirdi. Peygamberimiz,[s.a.s.] onların ihtiyaçları ile yakından ilgilenir ve zengin müslümanları onlara yardıma teşvik ederdi.

Yeni Bir Düzen

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) gelişiyle Medine, sosyal açıdan büyük değişimler yaşamaya başladı. İslâm'dan önce Medine'de putperest Arap kabileleri ile yahudi kabileleri birlikte yaşıyorlardı. Şimdi buna bir de müslümanlar eklenmişti. Bu kadar farklı grupların bir arada yaşayabilmesi için sistemli bir yapılanmaya ihtiyaç vardı. Bu ihtiyacı fark eden Resûlullah,(s.a.s.) yazılı bir antlaşma hazırlattı. Bu metinde bir şehrin ortak sakinleri olarak müslümanlar ve yahudilerin uymaları gereken prensipler ile müslümanların kendi aralarında tâbi olacakları kurallar belirlendi. Bu antlaşmayla müslümanlar arasında her türlü yakınlık ve akrabalıktan önde gelen, din kardeşliği temeline oturan bir birliktelik öngörülmekteydi. Ayrıca Peygamberimiz(s.a.s.) ihtilâflarda son karar mercii olarak tanınmakta, yahudilere de şehrin savunmasında müslümanlarla iş birliği yapma sorumluluğu yüklenmekteydi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) hazırlattığı ve Medine Vesikası olarak bilinen bu ilk yazılı antlaşma, müslümanların başka toplumlarla beraber yaşama tecrübesinin de ilk yazılı belgesidir.

Kardeşlik

muhacir:
Bir yerden başka bir yere giden, hicret eden kimselere; özellikle Mekke'den Medine'ye hicret eden sahâbîlere verilen isim.

ensar:
Mekke'den hicret eden Hz. Peygamber'i(s.a.s.) ve muhacirleri hoşnutlukla karşılayan ve onlara yardım etmiş olan Medineli müslümanlara verilen isim.

Mekke'den gelen muhacir müslümanlar baskı ve işkenceden kurtulmuşlardı. Ancak yine de yeni bir şehre yerleşmenin getirdiği birçok sorun vardı karşılarında: İlk sorun, Medine'nin iklimine alışkın olmadıkları için muhacirlerin hastalıklarla boğuşmalarıydı. Ensarın bütün yardımseverliğine rağmen, yeni bir şehirde evsiz ve işsiz olmanın güçlüğü ikinci bir sorundu. Ensarın yardımlarının daha sistemli hale getirilmesi ve herkesi kuşatan bir bütünleşmenin sağlanması gerekiyordu.

Kâinatın sevgilisi Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Medine'ye varışının üzerinden beş ay geçmiş, bu süre içinde hastalıklar da büyük oranda atlatılmıştı. Resûlullah,(s.a.s.) ensar ve muhacirlerin katıldığı bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda maddî açıdan müsait olan Medineli her ailenin, birer muhacir aileyi kendi yanlarına almaları kararlaştırıldı. Bu, bir kardeşlik antlaşması idi. Kardeş aileler birlikte çalışacaklar ve her şeyi paylaşacaklardı. Böylece 186 Mekkeli aile, Medineli kardeşlerinin evlerine yerleştirildi. O güne kadar birer misafir olan muhacirlerin artık kardeşleriyle paylaştıkları bir evleri ve işleri vardı. Muhacirler, bu yeni şehirde sosyal ve ekonomik açıdan kendilerine yeterli olana kadar bu durum devam edecekti.

ETKİNLİK

Hicretten sonraki günlerde muhacirler ve ensarın göğüsledikleri sıkıntılar üzerinde düşününüz.

Bedir Gazvesi

Müslümanların Medine'yi yurt edinmesi Kureyşli müşrikleri endişelendiriyordu. Zira müslümanların giderek güçlenmeleri kendi itibarlarını sarsacaktı. Bu yüzden Medineliler'e baskı yapmaya başladılar, onları tehdit ettiler. İki taraf arasında oluşan gerginlik gitgide büyüdü. Sonunda Mekkeli müşrikler ile Medineli müslümanlar Bedir kuyularının yakınında karşı karşıya geldi.

Müşriklerin ordusu 1000 kişi kadardı. Yanlarında 100 at ve 700 deve bulunmaktaydı. Müslümanlar ise 300 kişi civarındaydı. Müslüman ordusunda da 2 at ve 70 deve vardı.

Resûlullah,(s.a.s.) Mekkeliler'e Hz. Ömer'i elçi olarak gönderdi ve Mekke'ye dönmelerini teklif etti. Fakat onlar savaşta ısrar ettiler. Bunun üzerine savaş başladı.

Savaş, ikindiye doğru sayılarının azlığına rağmen müslümanların zaferiyle sona erdi. Allah, Ehl-i Bedir'e yardımını göndermişti. Başta Ebu Cehil olmak üzere 70 müşrik öldürülmüş, 70 kişi de esir alınmıştı.

Bedir zaferi, Arap yarımadasında müslümanların adının duyulmasına ve itibar kazanmalarına sebep oldu. İslâm'ın tebliği için de daha geniş imkânlar elde edildi.

Bedir Gazvesi'nin sonucu Medineli yahudileri büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. Çünkü onlar Mekkeliler'in kazanacağını, böylece müslümanlardan kurtulacaklarını düşünüyorlardı. Bedir Gazvesi'nden sonra yahudi kabilelerinden Kaynukaoğulları ile müslümanlar arasında yaşanan gerilim

Hz. Peygamber(s.a.s.) Bedir Gazvesi'ne çıkarken kızı Hz. Rukıyye'yi hasta yatağında bırakmıştı. Damadı Hz. Osman da karısı Hz. Rukıyye'yi yalnız bırakamadığı için savaşa katılamamıştı. Hz. Peygamber(s.a.s.) savaştan döndüğünde o yürek paralayıcı haberi aldı; kızı Rukıyye vefat etmişti.

küçük bir savaşa dönüştü. Sonunda Kaynukaoğulları şehirden çıkarıldı. Antlaşmayı bozmayan diğer iki yahudi kabilesi ise Medine'de kaldı.

Şavaşta tam bir hezimete uğramış olan Mekkeli müşrikler, müslümanlardan intikam almak için yeminler ettiler. Savaşta öldürülen Ebu Cehil'in yerine Ebu Süfyân'ı Mekke'nin başkanlığına getirerek hemen yeni bir savaş hazırlığına giriştiler.

Bedir Savaşı'ndan birkaç hafta sonra Hz. Peygamber,(s.a.s.) kızı Fâtıma'yı Hz. Ali'yle evlendirdi. Bir yıl sonra da Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin bir oğulları oldu. Hz. Peygamber,(s.a.s) torununun kulağına ezan okudu ve ona "güzel" anlamına gelen "Hasan" ismini verdi.

Uhud...

Bedir Gazvesi'nin üzerinden on üç ay geçmişti. Mekkeliler, civardaki kabilelerden de destek alarak 3000 kişilik büyük bir ordu topladılar. Medine'ye doğru yola çıktılar. Müslümanlar ise 1000 kişilik bir orduyla Medine'den ayrıldılar. Münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey, yolda bozgunculuk çıkararak beraberindeki 300 kişi ile birlikte geri döndü. Böylece müslümanlar, 300 kişilik bir kayıpla Uhud dağının eteklerine kadar geldiler.

Hz. Peygamber(s.a.s.) müslüman askerlerin arkasına denk düşen bir tepeye okçular yerleştirdi ve bu okçulara, ne olursa olsun bulundukları yeri terketmemelerini emretti. Savaşın başlangıcında Mekkeliler müslümanların hamleleri karşısında bozguna uğrayıp kaçmaya başladılar. Resûlullah'ın(s.a.s.) tepeye yerleştirdiği okçular düşmanın kaçtığını görünce harekete geçtiler ve yerlerini terk ettiler. Müşrikler bu fırsatı değerlendirdiler, müslümanlara arkadan saldırdılar. Böylece müslümanlar iki düşman kuvveti arasında sıkışıp kaldılar.

Zor anlar yaşayan müslümanlar, kayıp vermeye başladılar. Birçok Müslüman şehit edildi. Bunlar arasında Hz. Peygamber'in(s.a.s.) amcası, *Allah'ın arslanı* Hz. Hamza da vardı. Savaşta Peygamberimiz(s.a.s.) de mübarek yüzünden yaralandı.

Savaşın kızıştığı bir anda Resûlullah'ın(s.a.s.) şehit olduğu söylentisi yayıldı. Bu söylenti üzerine müşrikler, amaçlarına ulaştıklarını sandılar. Artık Bedir'de ölen yakınlarının intikamını aldıklarını düşünüyorlardı. Geri çekilip Mekke'ye döndüler.

Uhud Gazvesi sırasında Medine'deki yahudi kabilelerinden Nadîroğulları antlaşmayı bozmuş, müşrikleri müslümanlara karşı tahrik etmişti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) antlaşmayı bozdukları için Uhud Gazvesi'nden hemen sonra onların kalesini kuşatma altına aldı. Çaresiz kalan Nadîroğulları, müslümanlarla bir antlaşma yaptılar ve Medine'yi terk edip Hayber'e yerleştiler.

Bu olayların yaşandığı sene Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin ikinci çocukları doğdu. Peygamberimiz(s.a.s.) torununa "güzelcik" anlamına gelen "Hüseyin" adını verdi.

Hendek Savaşı

Hayber'e yerleşen yahudilerin müslümanlara duyduğu öfke dinmemişti. Bu yüzden müslümanlarla savaşmak üzere müttefik aramaya başladılar. Başta Kureyş müşrikleri olmak üzere civardaki birçok Arap kabilesiyle görüştüler. Nihayet büyük bir ordu oluşturup Medine'ye doğru harekete geçtiler. İki ayrı koldan Medine'ye doğru ilerleyen ordu, Kureyş'in Uhud'daki gücünün üç katıydı. Müslümanlar bu defa Medine'de kalarak şehri savunma kararı aldılar. Selmân-ı Fârisî'nin teklifi üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) şehrin savunulması gereken yerlerine hendekler kazdırdı. Kendisi de herkesle beraber çalıştı. Hendeği kazma çalışmaları bittiğinde düşman kuvvetleri de uzaktan göründü. Böyle bir hendekle karşılaşacaklarını hiç ummuyorlardı. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Hendek, müslümanlar tarafından sürekli kontrol altında tutuluyor ve düşman birliklerinin hendeği aşmasına fırsat verilmiyordu. Kuşatma bir aya yakın sürdü. Bu esnada Medine'nin içinde bulunan yahudi kabilesi Kurayzaoğulları, müslümanlarla olan antlaşmalarını bozdu; düşmanın tarafında yer aldı. Kurayzaoğulları'nın bu tavrı müslümanları oldukça zor bir durumda bıraktı. Çünkü Kurayzaoğulları'nın saf değiştirmesi, bundan böyle şehrin içinde de düşmanların bulunması anlamına geliyordu.

Hz. Peygamber,(s.a.s.) İslâm'ı yeni kabul etmiş olan Nuaym b. Mes'ûd'u, Kurayzaoğulları ile Kureyş ve müttefikleri arasındaki antlaşmayı bozmak üzere görevlendirdi. Nuaym b. Mes'ûd, kendisinin müslüman olduğundan haberi olmayan düşman taraflarıyla görüştü ve aralarındaki antlaşmanın bozulmasını sağladı. Böylece hendeğin dışındaki düşman kuvvetleri, içerideki desteklerini kaybetti.

Bu arada havalar da iyiden iyiye kötüleşmeye başladı. Günlerce devam eden soğuk, bir gece yağmur ve fırtınaya dönüştü. Kısa süreli bir savaş için hazırlanmış olan düşman, bütün bu olumsuz şartlara daha fazla dayanamayıp çekilme kararı aldı; Medine de kuşatmadan kurtuldu.

Kureyş ve müttefikleriyle olan savaş bitmişti; ancak Kurayzaoğulları'nın savaş sırasındaki ihaneti karşılıksız kalamazdı. Resûlullah,(s.a.s.) müslümanlara hiç vakit kaybetmeden Kurayzaoğulları mahallesini kuşatma emri verdi. Mahalle 25 gün kuşatma altında tutuldu. Sonunda Kurayzaoğulları teslim oldu.

Hudeybiye Antlaşması

Hz. Peygamber(s.a.s.) ve müslümanların Mekke'yi terkedişlerinin üzerinden altı yıl geçmişti. Bu süre boyunca yurtlarından ayrı kalmışlar, Kâbe'yi de ziyaret edememişlerdi. Resûlullah,(s.a.s.) Kâbe'yi ziyâret etmek istediğini müslümanlara açıkladı.

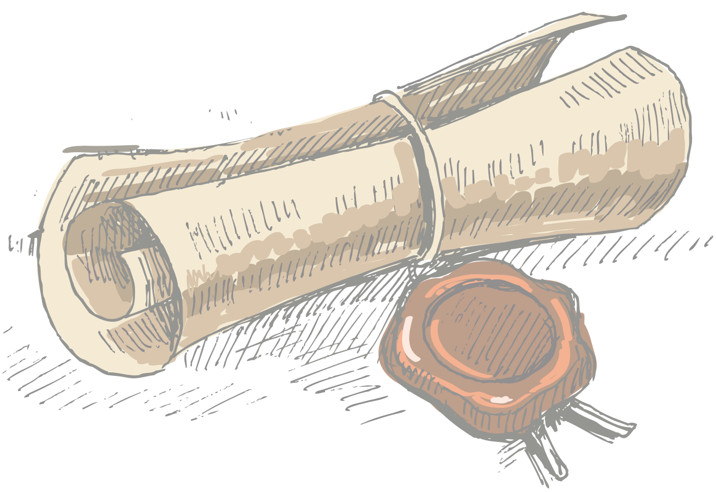
Büyük bir özlem içinde olan müslümanlar bu habere çok sevindiler ve hemen hazırlıklara başladılar. Hz. Peygamber,(s.a.s.) ashabıyla birlikte yola çıktı. Mekkeli müşrikler bu haberi duyunca toplandılar ve müslümanları Mekke'ye sokmama kararı aldılar.

Hz. Peygamber,(s.a.s.) beraberindeki müslümanlarla Hudeybiye'ye ulaşmıştı. Orada kamp kurdurdu ve Hz. Osman'ı müşriklere elçi olarak gönderdi. Müşrikler, müslümanların Mekke'ye girmesine izin vermedikleri gibi Hz. Osman'ı da geri göndermediler. Hz. Osman dönmeyince müslümanlar onun öldürüldüğünü düşünmeye başladılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) savaşa karar verdi. Müslümanlar da Kureyş'e karşı savaşmak üzere ona biat ettiler.

Bey'atürrıdvân denilen bu olay Mekkeli müşriklerin korkuya kapılmasına sebep oldu. Resûlullah'a,(s.a.s.) bir grup elçi göndererek antlaşma teklif ettiler. Hz. Osman'ı da serbest bıraktılar. Görüşmeler sonunda Resûlullah,(s.a.s.) Kureyş elçileri ile anlaşmaya vardı.

Hudeybiye Barış Antlaşması şu maddeleri içermekteydi:

- Müslümanlar ve Mekkeliler arasında on yıl süre ile savaş yapılmayacaktır. Bu süre boyunca iki taraf da kendi hâkimiyetleri altındaki toprakları kervanların geçişi, hac ve umre için emniyet altında tutacaktır.
- Mekkelilerden müslüman olup Medine'ye sığınanlar Mekke'ye geri gönderileceklerdir. Fakat müslümanlardan Kureyş'e sığınanlar olursa Kureyş geri göndermek zorunda değildir.
- Diğer Arap kabileleri isterlerse Kureyş'le veya müslümanlarla ittifak kurabilirler. Bu durumda müttefikler de antlaşma hükümlerine uymak zorundadırlar.
- Müslümanlar bu yıl Mekke'ye girmeden dönecek, ancak gelecek yıl Kâbe'yi ziyaret edebileceklerdir. Bu esnada Mekkeliler şehri boşaltacak, müslümanlar da ancak üç gün kalabileceklerdir. Müslümanlar, kınlarındaki kılıçlarından başka silâh getirmeyeceklerdir.

Feth-i Mübîn

Müslümanların pek çoğu Hudeybiye Antlaşması'nı kabullenememişti. Özellikle Kâbe'yi ziyaret etmeden geri dönülmesi ve yeni müslüman olacak kişilerin Kureyş müşriklerine iade edilmesi hükümleri büyük bir hoşnutsuzluk oluşturmuştu. Ashabın gönlündeki hoşnutsuzluğu Hz. Ömer dile getirdi. Hz. Peygamber'e(s.a.s.) "Biz hak yolda ve şu müşrikler yanlış yolda değil mi? Öyleyse *hak* niçin boyun eğmek zorunda kalsın?" diye sordu. Peygamberimiz(s.a.s.) "Ben Allah'ın resûlüyüm ve ona karşı gelemem" diye karşılık verdi. Artık kimsenin söyleyeceği bir şey kalmamıştı. Hz. Peygamber(s.a.s.) ve ashabı, kurbanlarını keserek ihramdan çıktılar ve Medine'ye döndüler.

Hudeybiye Antlaşması, müslümanların aleyhine görünüyordu. Ancak dönüş yolunda gelen âyetler bu konudaki şüpheleri dağıttı. Kur'an-ı Kerîm bu olayı, *feth-i mübîn* ve *nasr-ı azîz* olarak tanımlıyordu. Nitekim kısa bir süre sonra yaşanan gelişmeler de bunu ortaya çıkardı.

Umrenin engellenmesi geçici bir olaydı. Antlaşmanın en sert maddesi gibi görünen, mültecilerle ilgili madde ise kısa sürede müslümanların lehine sonuçlar vermeye başladı. İslâm'ı yeni kabul edenler Mekke'deki zulümden kaçıyor ancak Mekke'ye iade edilecekleri için Medine'ye gelemiyorlardı. Böylece bu yeni müslümanlar, Mekke'nin çevresinde birlikler oluşturmaya başladılar. Üstelik bu gruplar Hudeybiye Antlaşması'nın taraflarından da değillerdi. Antlaşmadaki on yıl süreyle savaşmama hükmünün onlar için bağlayıcılığı yoktu. Bu durum Mekkeliler için tehlikeli olmaya başladı. Bunun üzerine antlaşmadaki "yeni müslüman olan Mekkeliler'in

feth-i mübîn: Apaçık bir fetih.

nasr-ı azîz: Güçlü ve şanlı bir yardım ve zafer.

Mediye'ye kabul edilmemesi" maddesinin iptal edilmesini bizzat kendileri istemek zorunda kaldılar.

Daha önce müslümanları muhatap kabul etmeyen Kureyş müşrikleri, Hudeybiye Antlaşması'yla müslümanların kendilerine denk bir taraf olduğunu artık kabul ediyorlardı. Bu durum diğer Arap kabilelerinin müslümanlara bakışını da etkileyecek bir öneme sahipti. Öte yandan bu antlaşma, Kureyş tehdidini ortadan kaldırdı, müslümanları hareket rahatlığına kavuşturdu ve bundan böyle İslâm, Arap yarımadasında yayılışını hızla sürdürdü.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin"

(Fetih 48 / 1-3).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

İslâm'a Davet Mektupları

Hudeybiye Antlaşması'nın ardından İslâm daveti Arap yarımadası sınırlarını da aştı. Hz. Peygamber(s.a.s.) zamanın liderlerine mektuplar göndererek onları ve halklarını İslâm'a çağırdı. Bu mektuplar Bizans kayseri, Sâsânî kisrâsı, Habeş necâşîsi, Mısır mukavkısı gibi hükümdarlara; Yemâme, Bahreyn, Gassânî, Busrâ emîrlerine ve çok sayıda kabile reisine ulaştırıldı.

Sâsânî kisrâsı, mektubu okuduğunda büyük bir öfkeye kapıldı; Resûlullah'ın(s.a.s.) mektubunu yırttı, elçisine hakaret etti. Hatta daha da ileri gidip Peygamberimizin(s.a.s.) öldürülmesini emretti. Ne var ki yerine geçmek isteyen oğlu tarafından kendisi öldürüldü.

Bizans kayseri, Resûlullah'ın(s.a.s.) elçisini diplomatik usullere uygun olarak ağırladı ve hediyelerle uğurladı. Mektubu da dikkate aldı. O sırada ticarî bir sefer sebebiyle Bizans topraklarında

bulunan Mekke tüccarları Ebu Süfyân ve arkadaşlarından Hz. Muhammed(s.a.s.) hakkında bilgi edindi. Onların verdiği bilgiler de Hz. Muhammed'in(s.a.s.) güvenilirliğine işaret ediyordu. Bizans kayseri, bu derece yakından ilgilenmesine rağmen İslâm'ı kabul etmedi.

Habeş necâşîsi mektubu getiren elçiyi saygıyla karşıladı. Habeşistan'da muhacir olarak bulunan Ca'fer b. Ebu Tâlib'in huzurunda müslüman olduğunu açıkladı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) necâşîye bir mektup daha göndermişti. Bu mektupla Habeşistan'daki muhacirlerin Medine'ye gönderilmesini ve muhacirlerden olan Ümmü Habîbe'nin de kendisiyle nikâhlanmasını istiyordu. Necâşî, Peygamberimizin(s.a.s.) bu isteklerini de yerine getirdi. Gıyabında Hz. Peygamber'in(s.a.s.) nikâhını kıydı ve ona vekâleten Ümmü Habîbe'nin mehrini verdi. Ardından Ümmü Habîbe'yi ve diğer müslümanları iki gemiyle Medine'ye gönderdi.

Siyasî olarak Bizans İmparatorluğu'na bağlı olan Mısır mukavkısı da Hz. Peygamber'in(s.a.s.) elçisini güzellikle ağırladı. Ona(s.a.s.) hediyeler gönderdi.

ETKİNLİK

Aşağıda Peygamberimizin(s.a.s.) Bizans İmparatoru Herakleios'a gönderdiği mektubun metni verilmektedir. Mektubu okuyup dikkatinizi çeken hususları sınıfta paylaşınız.

Bismillahirrâhmânirrahîm

Allah'ın kulu ve elçisi Muhammed'den Bizanslılar'ın büyük reisi Herakleios'a. Selâm hakikat yolunu izleyene olsun. Seni İslâm'ı kabule davet ediyorum. İslâm'ı kabul et ki felâh bulasın. İslâm'ı kabul et ki Allah değerini iki kat arttırsın. Ama eğer kaçınırsan tebaanın günahı da senin üzerine yüklenecektir.

Ve siz ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda ortak olan bir söze gelin. Biz ancak Allah'a taparız. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayız ve aramızda hiç kimse Allah'ın dışında kimseyi Rab edinmez. Eğer kaçınırlarsa şöyle deyiniz: Şahit olun ki biz müslümanlardanız.

Muhammed Resûlullah

Umre

Hudeybiye Antlaşması'nın üzerinden bir yıl geçmişti. Antlaşmaya göre müslümanlar bu yıl umre yapabileceklerdi. Hz. Peygamber,(s.a.s.) bir sene önce kendisiyle birlikte Mekke'ye gelip umre yapamadan dönen müslümanlar da dâhil olmak üzere, yaklaşık 2000 kişiyle Mekke'ye doğru yola çıktı. Resûlullah(s.a.s.) ve arkadaşları Mekke'ye ulaştıklarında Mekkeliler şehri boşaltıp dağlara çekildiler. Müslümanlar Kâbe'yi tavaf ettiler, Safâ ile Merve arasında sa'y yaptılar, kurbanlar kestiler.

Bu arada Mekkeli hanımlardan Berre bint Hâris, Hz. Abbas'ın aracılığı ile Hz. Peygamber'e(s.a.s.) evlenme teklif etti. Hz. Peygamber(s.a.s.) bu teklifi kabul etti ve nikâhlarını Ca'fer b. Ebu Tâlib kıydı. Bu sırada müslümanların Mekke'de kalmaları için belirlenen üç günlük süre dolmuştu. Hz. Peygamber,(s.a.s.) biraz daha burada kalmak ve düğünü Mekke'de yapmak istediğini söyleyerek Mekkeliler'den izin istedi. Onları da düğüne davet etti. Ancak Mekkeliler "Sizin ziyafetinize ihtiyacımız yok" diyerek bunu kabul etmediler. Bunun üzerine Peygamberimiz(s.a.s.) ve arkadaşları Mekke'den ayrıldılar. Düğün yolda yapıldı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) Berre'nin ismini "Meymûne" olarak değiştirdi. Bu, Peygamberimizin(s.a.s.) son evliliği idi. Bu evlilikten sonra Meymûne'nin mensup olduğu Âmir b. Sa'saa kabilesinden bir heyet Medine'ye gelerek kabilenin tümünün müslüman olduğunu bildirdi.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızı Zeynep, hicretin sekizinci yılında vefat etti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) ölürken kızının yanındaydı. Yüreği acılı baba, damadını ve torununu teselli etti. Kızının cenaze namazını da kendisi kıldırdı.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Mekke'ye gelişi, Mekkeli müşriklerin kalplerinde de bir değişimin başlamasına vesile oldu. Müslümanların Medine'ye dönüşünden kısa bir süre sonra Mekke'nin ileri gelenlerinden Hâlid b. Velîd ve Amr b. Âs müslüman oldular.

Mûte Savaşı

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) hükümdarları İslâm'a davet için gönderdiği elçilerden biri yolda Gassânîler tarafından yakalanıp öldürülmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) Zeyd b. Hârise komutasında 3000 kişilik bir orduyu Gassânîler üzerine gönderdi. Hz. Peygamber(s.a.s.) bu savaşta her zamanki uygulamasından farklı olarak üç kumandan tayin etmişti: Oğlu gibi sevdiği Zeyd şehit olursa amcasının oğlu Ca'fer'in, Ca'fer şehit olursa peygamber şairi Abdullah b. Revâha'nın kumandayı ele almasını; o da şehit olursa müslümanların, içlerinden birini komutan olarak seçmelerini söylemişti. Ashap, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) bu tâlimatını, sayılan üç kişinin de şehit olacağı şeklinde yorumlamıştı.

Bizans'ın hâkimiyetini kabul etmiş olan Hıristiyan Arap kabilesi Gassânîler, müslümanların harekete geçtiğini haber alınca hemen Bizans İmparatorluğu'ndan yardım istediler. Müslümanlar Suriye bölgesindeki Gassânî topraklarına geldiklerinde hiç beklemedikleri bir durumla karşılaştılar: Karşılarında 100.000 kişilik bir Bizans ordusu vardı. Kendileriyse sadece 3000 kişiydi.

İki ordu Mûte'de karşı karşıya geldi. Şiddetli bir çarpışma başladı. Zeyd şehit düştü. Sancağı Ca'fer aldı. O da şehit olana kadar savaştı. Sancağı bu sefer Abdullah aldı. Bir süre sonra o da şehit oldu. Müslümanların o an düzeni bozulur gibi oldu. Geri çekilmeye başladılar. O sırada yere düşen sancağı Sâbit b. Erkam aldı ve Hâlid b. Velîd'e verdi. Müslümanlar hemen Hâlid'in etrafında toplandılar.

Hâlid b. Velîd komutayı ele aldıktan sonra savaş düzeninde bazı değişiklikler yaptı. Müslüman askerlerin yerlerini değiştirdi. Böylece düşman, müslümanlara takviye birliklerin geldiğini zannedecekti. Hedefi düşmanın maneviyatını sarsıp çok şiddetli bir hücum ile

onları korkutmak, sonra da İslâm ordusunu emniyet içerisinde geri çekmekti. Planını başarıyla uyguladı. Müslüman ordusu geri çekilmeye başladı. Bizans askerleri onları takip etmeye cesaret edemediler. Çünkü müslümanların kendilerini çöle çekip savaşa çölde devam etmeyi planladıklarını zannettiler. Böylece savaş sona erdi.

Galibi olmayan bu savaş, müslümanlara Bizans ordusunu, savaş taktiklerini ve silâhlarını yakından tanıma imkânı verdi. Bu tecrübe, ileride Bizanslılar'la yapılan savaşlarda müslümanlara pek büyük faydalar sağladı. Ayrıca Suriye ve Filistin bölgesinde yaşayan Araplar, müslümanları ve İslâm'ı, bu savaşla birlikte daha yakından tanımaya başladılar.

Antlaşma Bozuluyor

Mûte Savaşı'nın üzerinden üç ay geçmişti. Hudeybiye Antlaşması'na göre Mekkeli müşrikler ile müslümanlar arasında on yıl süreyle savaş yapılmayacaktı. Antlaşmaya göre her iki taraf birbirlerinin müttefikleri ile de barış içinde olmak zorundaydı. Ancak Mekkeliler, müslümanların müttefiki olan Huzâa kabilesine yapılan bir saldırıyı desteklediler. Böylece antlaşma bozulmuş oldu.

Bir süre sonra Hz. Peygamber(s.a.s.) sefer hazırlıklarına girişti; ancak seferin nereye yapılacağını gizli tuttu. Medine'deki müslümanların yanı sıra yeni müslüman olmuş kabilelerin de sefere katılmalarını istedi. Resûlullah'ın(s.a.s.) amacı, Mekke'ye kan dökmeden girmekti. Bunun için de Kureyş'i büyük bir ordu ile kendi topraklarında, âni bir baskınla kuşatacak ve onları teslim olmaya zorlayacaktı. Hazırlıklar yapıldı ve ordu yola çıktı.

Mekke civarına gelindiğinde ordu, yolda katılanlarla birlikte yaklaşık 10.000 kişi olmuştu. Hz. Peygamber(s.a.s.) gece olunca her as-

kerin bir ateş yakmasını emretti. Kamp ateşlerini gören müşrikler orduyu olduğundan da büyük zannederek korkuya kapıldılar. Ebu Süfyân başkanlığındaki bir heyeti elçi olarak Resûlullah'a(s.a.s.) gönderdiler. Ebu Süfyân ve arkadaşları ertesi sabah Mekke'ye müslüman olarak döndüler. Ebu Süfyân, müslümanların karşı konulamayacak kadar büyük bir ordu ile geldiklerini Mekkeliler'e haber verdi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) teminatı üzere silâhını bırakıp evine kapananların, Mescid-i Harâm'a ve Mekke'nin reisi olan kendisinin evine sığınanların güvenlikte olacağını da ilân etti.

Mekke: Yeniden...

Müslümanlar Mekke'ye dört ayrı koldan girdiler. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) emri, müşrikler saldırmadıkça savaşılmaması yönündeydi. Ordunun üç birliği herhangi bir direnişle karşılaşmadan Mekke'ye girdi. Ancak Hâlid b. Velîd'in kumandasındaki birliğe bir grup müşrik saldırıda bulundu. Müşrikler çok kısa bir sürede bozguna uğrayıp kaçmak zorunda kaldılar.

Resûlullah(s.a.s.) Allah'ın kendisine nasip ettiği fethe şükrederek Mescid-i Harâm'a girdi, Kâbe'yi tavaf etti. Ardından Kâbe'nin içindeki putlara yöneldi. Bir yandan putları asasıyla teker teker deviriyor, bir yandan da, "Hak geldi, bâtıl yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur" (İsrâ 17 / 81) meâlindeki âyeti okuyordu. Kâbe'yi putlardan temizledikten sonra, iki rek'at namaz kıldı. Bilâl-i Habeşî'den de Kâbe'nin damına çıkarak ezan okumasını istedi.

Hz. Peygamber(s.a.s.) Kâbe'nin avlusuna sığınan müşriklere, "Bugün artık sizler hiçbir şekilde hakir görülmeyeceksiniz. Haydi şimdi dağılın, hepiniz hür ve serbestsiniz" diye seslendi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) bu sükûnet ve merhametini gören Mekkeli müşrikler, yanına gelerek sırayla ona biat etmeye başladılar. Müslüman olmak isteyenler, Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyeceklerine, hırsızlık yapmayacaklarına, fuhuştan ve çocuklarını öldürmekten vazgeçeceklerine, yalan söylemeyeceklerine dair Resûlullah'a(s.a.s.) söz verdiler.

Elçiler Yılı

Hicretin dokuzuncu senesiydi. O yıl Medine, bütün Arap yarımadasından gelen heyetleri ağırladı. Mekke'nin fethedilmesi, putperest Araplar üzerinde büyük bir etki oluşturmuştu. Daha önceleri İslâm'a düşman olan kabileler, temsilciler gönderdiler ve Hz. Peygamber'e(s.a.s.) bağlılıklarını bildirdiler. Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) de bütün bu kabilelerle antlaşmalar yaptı. Onlara İslâm'ı öğretmeleri için muallimler gönderdi. O yıl, Medine'ye o kadar çok elçi geldi ki bu seneye *elçiler yılı* (Senetü'l-vüfûd) adı verildi.

Tebük Seferi

Mûte Savaşı'nın üzerinden bir yılı aşkın bir zaman geçmişti. Mûte'nin intikamını almak isteyen Bizanslılar'ın müslümanlar ile savaşmak üzere hazırlığa giriştikleri haberi Medine'ye ulaştı. Hz. Peygamber(s.a.s.) bunun üzerine hemen harekete geçti ve büyük bir ordu hazırlamaya başladı. Çıkacağı seferlerin hedefini genellikle gizleyen Resûlullah(s.a.s.) bu kez hedefini açıkça ilân etti. Haber yayıldı, gönüllüler toplanmaya başladı.

O sene Hicaz bölgesinde kıtlık vardı ve müslümanlar için bir ordunun donatılması oldukça zordu. Ancak müslümanlar, ordunun hazırlanması için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadılar, hatta birbirleriyle âdeta yarıştılar: Hz. Ebu Bekir elinde ne varsa hepsini. Hz. Ömer mal varlığının yarısını ordunun masraflarına harcadı, Hz. Osman 10.000 kişinin donanımını tek başına üstlendi, kimi kadınlar da ziynetlerini bağışladılar.

Hazırlıkların tamamlanmasının ardından 30.000 kişilik ordu Suriye istikametine hareket etti. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kumandasında Tebük'e ulaştı. Orada birkaç gün konakladı. Ancak müslümanların karşısına düşman ordusu çıkmadı. Hz. Peygamber(s.a.s.) bunu bir fırsat olarak değerlendirdi, o yörede bir süre kaldı. Tebük halkıyla ve yakınlardaki diğer merkezlerden gelen heyetlerle görüşmelerde bulundu. Onları İslâm'a davet etti, fakat kabul etmediler. Onlarla cizye vermeleri şartıyla barış antlaşmaları yaptı.

Tebük Seferi dönüşünde Hz. Peygamber(s.a.s.) ve Hz. Osman üzücü bir haberle karşılaştılar. Ordu seferde iken Hz. Peygamber'in kızı, Hz. Osman'ın eşi Ümmü Külsûm vefat etmişti. Resûlullah, kızının mezarı başında dua etti. Hz. Osman'a da "Eğer bekâr bir kızım daha olsaydı sana onu da verirdim" dedi.

cizye:
İslâm devleti topraklarında yaşayan gayrimüslim halktan, onların can ve mal güvenliğini sağlamak şartıyla alınan vergi.

Hac

Hicretin dokuzuncu yılı olmuş, hac mevsimi gelmişti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) Hz. Ebu Bekir'i hac emîri tayin etti. Hz. Ebu Bekir 300 kişilik bir hacı kafilesiyle birlikte yola çıktı. Resûlullah(s.a.s.) o yıl hacca gitmemiş, Medine'de kalmıştı. Kafile yolda iken Tevbe sûresinin, müşriklerle ilgili bazı hükümleri düzenleyen ilk yirmi sekiz âyeti nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) yeni inen bu âyetleri bildirmesi için Hz. Ali'yi görevlendirdi. Hz. Ali kafileye yetişti. Bayram günü Mina'da bu âyetleri okudu. Ardından şu açıklamayı yaptı:

"Kâfirler ebedî kurtuluşa eremeyecek ve cennete giremeyecektir. Bu yıldan sonra müşrikler haccedemeyecek ve Mescid-i Harâm'a yaklaşamayacaktır. Kimse Kâbe'yi çıplak tavaf edemeyecektir. Hz. Peygamber'le(s.a.s.) antlaşmaları bulunanlar antlaşmanın süresi bitinceye kadar haklarını kullanabilecekler, daha sonra müslüman olmadıkları takdirde can güvenlikleri kalkacaktır."

Bu açıklamadan kısa bir müddet sonra orada bulunan müşrikler İslâm'ı kabul ettiler. Böylece Mescid-i Harâm sadece müslümanlara ait bir mekân oldu.

hac emîri:
Haccın yerine getirilmesinde müslümanlara liderlik etmekle görevli kimse.

tavaf:
Haccın rükünlerinden biri. Kâbe'nin etrafını dolaşmak demektir. Hacerülesved hizasından başlanarak ve Kâbe'yi sol tarafa alarak yapılır. Kâbe'nin etrafındaki bir tura şavt denir. Tavaf ise yedi şavttan oluşur.

Peygamberimizin(s.a.s.) Haccı ve Veda Hutbesi

Ertesi yıl Hz. Peygamber(s.a.s.) hac için Medine'den Mekke'ye yola çıktığında beraberinde 100.000'den fazla müslüman vardı. Bu hac, o güne kadar yapılmış haclardan hiçbirine benzemiyordu. Çünkü bu hacca hiçbir putperest katılamıyor, hacıların tamamı tek olan Allah'a inanan insanlardan oluşuyordu.

Sonraları *Vedâ haccı* diye isimlendirilen bu hac esnasında Hz. Peygamber,(s.a.s.) Arafat'ta İslâm'ın temel ilke ve kurallarını açıkladığı bir hutbe okudu. İnsanların sahip olduğu hakların ve görevlerin açıklandığı bu hutbe, âdeta Resûlullah'ın(s.a.s.) ümmetine vasiyetiydi. Hutbe genel olarak müslümanların sosyal hayatıyla ilgili önemli ilkelere dikkat çekmekte, Kur'an ve Sünnet'e sıkı sıkıya sarılmanın gerekliliğini vurgulamaktaydı.

OKUMA PARÇASI

Vedâ Hutbesi'nden…

Allah'a hamdolsun. O'na hamdeder, O'ndan yardım isteriz. Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. O, tektir; eşi, ortağı, dengi ve benzeri yoktur. Yine şahitlik ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür.

Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz! Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım. İnsanlar! Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzden korunmuştur.

Ashabım! Siz Rabbinizin huzuruna varacaksınız. O da sizi yaptıklarınızdan sorguya çekecek. Sakın benden sonra eski sapkınlıklara dönmeyin! Bu vasiyetimi, burada bulunanlar, bulunmayanlara ulaştırsın. Olabilir ki burada bulunan kimse bunları daha iyi anlayan birine ulaştırmış olur.

Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu hemen sahibine versin. Bilin ki faizin her çeşidi kaldırılmıştır. Allah böyle hükmetmiştir. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmutallib'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir. Lakin anaparanız size aittir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız.

Ashabım! Câhiliye'den kalma bütün âdetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Câhiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdülmuttalib'in torunu İyâs b. Rabîa'nın kan davasıdır.

Kasten adam öldürmenin cezası kısastır. En büyük Allah düşmanı, kendisine herhangi bir kastı olmayan birini sebepsiz yere öldürendir, kendisine el kaldırmayana sebepsiz yere vurandır.

İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol!

Ey insanlar! Sizi uyarıyorum, herkes yalnızca kendi işlediği suçtan sorumludur. Suçlu evlâttan dolayı baba sorumlu tutulamaz, suçlu babadan dolayı da evlât sorumlu tutulamaz.

Ey insanlar! Şeytan şu toprağınızda kendisine tapınılmasından tamamen ümidini kesmiş bulunuyor. Fakat siz bunun dışında ufak tefek işlerinizde ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizde sebat ederek, dininize sahip çıkarak, şeytanın vesvesesinden, dalaveresinden kendinizi koruyun.

Ey insanlar! Yalan yere Allah'ın adını anarak yemin etmeyin. Yalan yere Allah adına yemin edenin yalanını Allah açığa çıkarır.

Ey insanlar! Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki yerini bulmuştur. Allah katında, ayların sayısı on ikidir. On iki aydan dördü, savaşın haram olduğu aylardır. Bu aylarla ilgili Allah'ın koyduğu yasakları çiğneyerek kendinize ve birbirinize zulmetmeyin.

Müşrikler nasıl size karşı topyekün savaşıyorlarsa siz de onlara karşı topyekün savaşın. Bilin ki Allah müttakilerle beraberdir.

Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emriyle helâl kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır.

İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol!

Müminler! Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz! Müslüman müslümanın kardeşidir ve böylece bütün nüslümanlar kardeştirler. Bir müslümana kardeşinin kanı da, malı da helâl olmaz. Fakat malını gönül hoşluğu ile vermişse o başkadır.

Müslümanın kim olduğunu size anlatayım mı? Müslümanların, dilinden ve elinden zarar görmediği kişidir.

Müminin kim olduğunu size anlatayım mı? İnsanların, mallarına ve canlarına zararı dokunmayacağından emin olduğu kişidir.

Muhacirin kim olduğunu size anlatayım mı? Kötülükleri ve günah işlemeyi terkeden kişidir.

Mücahidin kim olduğunu size söyleyeyim mi? Allah'a itaat yolunda nefsiyle mücadele eden kişidir.

İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen şahit ol!

Ey müminler! Benden sonra küfre dönmeyin. Birbirinin boynunu vuran kâfirler hâline gelmeyin. Size iki emanet bırakıyorum,

onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. O emanetler, Allah'ın kitabı ve resûlünün sünnetidir.

İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol!

Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız, Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap'a üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah tenliye, siyah tenlinin de kırmızı tenliye üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvâda, Allah'tan korkmadadır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır.

İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol!

Dikkat ediniz! Şu dört şeyi kesinlikle yapmayacaksınız:
Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacaksınız.
Allah'ın haram ve dokunulmaz kıldığı canı, haksız yere öldürmeyeceksiniz.
Zina etmeyeceksiniz.
Hırsızlık yapmayacaksınız.

Ey insanlar! Yarın beni size soracaklar. Ne diyeceksiniz?

(Orada bulunanlar şöyle dediler: "Yemin ederiz ki vazifeni hakkıyla yerine getirdin, bize tavsiyelerde ve öğütlerde bulundun. Böylece şehâdet ederiz).

Şahit ol yâ Rab!

Şahit ol yâ Rab!

Şahit ol yâ Rab!

Görev Tamamlanıyor...

Vedâ haccından üç ay kadar sonraydı. Hz. Peygamber(s.a.s.) ateşli bir hastalığa yakalandı. Zayıf ve takatsiz olmasına rağmen vefatından üç gün öncesine kadar namazlarda imamlık yapmaya devam etti. Son günlerinde ise yerine Hz. Ebu Bekir'in imamlık yapmasını istedi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) cemaate katılamayışı ashabı derin bir üzüntüye sevketmişti.

Bir gün Hz. Peygamber,(s.a.s.) hastalığının biraz hafiflediğini hissetti. Güçsüz olmasına rağmen kalktı ve yeğenleri Hz. Ali ve Fazl b. Abbas'ın kollarına girerek mescide geldi. Hz. Ebu Bekir namaza başlamıştı. Resûlullah(s.a.s.) namazı onun yanında oturarak kıldı.

Hastalığı bir şiddetlenip bir hafifliyordu. Bir sabah kendinde biraz güç hissederek odasından mescide açılan kapının perdesini kaldırdı. Ashabının sabah namazı kıldığını gördü. Bu manzara çok hoşuna gitti. Cemaat de onu farketmişti. Herkes sevinçten kendinden geçti ama hiç kimse yerini terketmedi ve namazdan çıkmadı. Hz. Peygamber(s.a.s.) tebessüm ederek yerine geri döndü. Sahâbe-i kirâm, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) mübarek yüzünü bundan sonra bir daha göremedi.

O gün hastalığı tekrar alevlendi. Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) o günlerde elinde bulunan bütün parası 7 dirhemdi. Hastalığın sıkıntısı arasında bunu hatırladı ve Hz. Âişe'ye, "O paralar nerede?" diye sordu. Ardından sözlerine şöyle devam etti: "Muhammed, Allah'ın huzuruna ne yüzle varacak? Git ve onları Allah yolunda dağıt."

İkindi vakti yaklaşmıştı. Resûlullah(s.a.s.) gün boyunca tekrar tekrar kendinden geçmiş,

Âşık Yûnus n'eder dünyayı sensiz,
Sen hak peygambersin şeksiz, gümansız,
Sana uymayanlar gider imansız,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed.
Yûnus Emre

sonra yine kendine gelmişti. Istırabı çok fazlaydı. Hz. Âişe, Resûlullah'ın(s.a.s.) başını kolları ve dizleri üzerine dayadı. O sırada Hz. Peygamber(s.a.s.) alçak bir sesle, "En yüce dosta!" dedi. Bu sözler, Hz. Âişe'nin, ondan duyduğu son sözler oldu. Tarih, 13 Rebîülevvel 11 (8 Haziran 632) Pazartesi gününü gösteriyordu. Kâinatın sevgilisi son nefesini verdi. Cenaze namazı gruplar hâlinde imamsız olarak kılındı. "Hiçbir peygamber vefat ettiği yerin dışında bir yere gömülmemiştir." hadisine dayanılarak vefat ettiği yere, Hz. Âişe'nin odasına defnedildi.

Bedeni oraya, mânevî kişiliği ise izini takip edenlerin yüreklerine...

Hz. Peygamber(s.a.s.) Devri Kronolojisi

Mekke Dönemi

m. 571	- Hz. Muhammed'in(s.a.s.) doğumu - Sütannesi Halîme'ye verilmesi
m. 574	- Sütannesi tarafından Mekke'ye getirilerek annesi Âmine'ye teslim edilmesi
m. 575	- Annesi Âmine'nin Ebvâ'da vefatı üzerine dadısı Ümmü Eymen tarafından Mekke'ye getirilip dedesi Abdülmuttalib'e teslim edilmesi
m. 577	- Dedesi Abdülmuttalib'in vefatıyla amcası Ebu Tâlib'e emanet edilmesi
m. 578	- Amcası Ebu Tâlib ile yaptığı Suriye seyahati
m. [?]	- Hilfü'l-fudûl Antlaşması'na katılması
m. 594	- Hz. Hatice'ye ait ticaret kervanının başında Busrâ şehrine gitmesi - Hz. Hatice ile evlenmesi
m. 605	- Kureyş'in Kâbe'yi tamiri sırasında Hacerülesved'in yerine konulması hususunda hakemlik yapması

m. 610	- Hira mağarasında ilk vahyi alması; Alak sûresinin ilk beş âyetinin nüzûlü
m. 613	- Açık davetle emrolunması üzerine yakın akrabasını İslâm'a davet etmesi
m. 614	- Müşriklerin zayıf müslümanlara eziyet etmeye başlaması
m. 615	- Habeşistan'a ilk hicret
m. 616	- Habeşistan'a ikinci hicret - Hz. Hamza'nın müslüman olması - Hz. Ömer'in müslüman olması; Hz. Peygamber'in(s.a.s.) ve müslümanların Dârülerkam'dan çıkmaları - Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları'nın Hz. Peygammer'i(s.a.s.) korumak amacıyla Ebu Tâlib mahallesinde toplanmaları ve müşriklerin bunlara karşı sosyal ve ekonomik boykot uygulamaya başlamaları
m. 619	- Boykotun sona ermesi
m. 620	- Ebu Tâlib'in ve Hz. Hatice'nin vefatı (hüzün yılı) - Hz. Peygamber'in(s.a.s) Hz. Sevde bint Zem'a ile evlenmesi - Tâif yolculuğu - Hac mevsiminde Medineli Hazrec kabilesinden bir grubun Akabe'de Hz. Peygamber'le(s.a.s) görüşüp müslüman olması

m. 621
- İsrâ ve mi'rac hadisesi, beş vakit namazın farz kılınması
- Birinci Akabe Biatı ve Hz. Peygamber'in(s.a.s.) İslâmiyet'i öğretmesi için Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye göndermesi

m. 622
- İkinci Akabe Biatı

Medine Dönemi

h. 1/m. 622
- Müslümanların İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Medine'ye hicret etmeye başlamaları.
- Müşriklerin Dârünnedve'de toplanıp Hz. Peygamber'i(s.a.s.) öldürmeye karar vermeleri
- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Ebu Bekir'le birlikte hicreti
- Kubâ Mescidi'nin inşası
- Mescid-i Nebevî'nin inşasına başlanması

h. 1/m. 623
- Muhacirlerle ensar arasında kardeşlik tesis edilmesi (muâhât)

h. 2/m. 624
- Kıblenin Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'dan Mekke'deki Mescid-i Harâm'a (Kâbe) çevrilmesi
- Orucun farz kılınması
- Bedir Gazvesi
- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızı Hz. Rukıyye'nin vefatı
- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Âişe ile evlenmesi
- Benî Kaynuka Gazvesi
- Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın evlenmesi
- Zekâtın farz kılınması

h. 3/m. 624	- Hz. Osman'ın, Resûl-i Ekrem'in(s.a.s.) kızı Ümmü Külsûm ile evlenmesi
h. 3/m. 625	- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Hafsa ile evlenmesi - Hz. Hasan'ın doğumu - Uhud Gazvesi
h. 4/m. 625	- Benî Nadîr Gazvesi - İçkinin haram kılınması - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) hanımı Hz. Zeynep bint Huzeyme'nin vefatı
h. 4/m. 626	- Hz. Hüseyin'in doğumu - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Ümmü Seleme ile evlenmesi
h. 5/m. 627	- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Cüveyriye bint Hâris ile evlenmesi - Hendek (Ahzâb) Gazvesi - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Zeynep bint Cahş ile evlenmesi - Benî Kureyza Gazvesi
h. 6/m. 628	- Umre seferi - Hudeybiye Antlaşması

h. 7/m. 628	- Hz. Peygamber'in,(s.a.s.) civar ülke yöneticilerine ve kabile reislerine elçiler ve İslâm'a davet mektupları göndermesi - Habeş necâşîsi Ashame'nin müslüman olması - Hayber Seferi - Zeynep bint Hâris'in Hz. Peygamber'i(s.a.s.) zehirleme teşebbüsü - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Safiye bint Huyey ile evlenmesi
h. 7/m. 629	- Umretü'l-kazâ - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Ümmü Habîbe bint Ebu Süfyân ile evlenmesi - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Meymûne bint Hâris ile evlenmesi
h. 8/m. 629	- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızı Hz. Zeynep'in vefatı - Mûte Savaşı
h. 8/m. 630	- Mekke'nin fethi - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) oğlu Hz. İbrâhim'in doğumu
h. 9/m. 630	- Tebük Gazvesi - Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızı Hz. Ümmü Külsûm'un vefatı
h. 9/m. 631	- Haccın farz kılınması
h. 10/m. 632	- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) oğlu Hz. İbrâhim'in vefatı - Vedâ haccı
h. 11/m. 632	- Hz. Peygamber'in(s.a.s.) vefatı

DİNİM
İSLÂM
TEMEL BİLGİLER

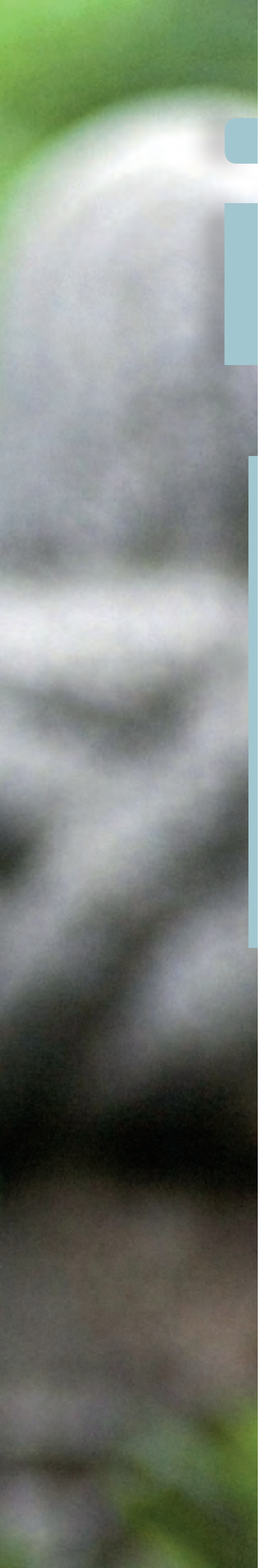
kur 4

İtikat
Ünite 1: **Âhirete İman**
Ünite 2: **Kader ve Kazâya İman**

İbadet
Ünite 3: **Hac ve Kurban**
Ünite 4: **Dua ve Tövbe**

Siyer
Ünite 5: **Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Kişiliği ve Örnekliği**
Ünite 6: **Hz. Peygamber'den(s.a.s.) Davranış Örnekleri**

Vaktinize hazır olun,
Ecel vardır, gelir bir gün.
Emanettir kuşça canın,
İssi vardır, alır bir gün.
Yûnus Emre

Alan : *İtikat*
Kur : *4*

Ünite 1
Âhirete İman

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Âhirete imanın önemi
- Ölüm ve ölümden sonraki hayatla ilgili kavramlar
- Cennet ve cehennem
- Ölüm ötesiyle ilgili yanlış inanışlar

Hazırlık çalışması

- Ölen bir yakınınızın ardından hissettiklerinizi hatırlamaya çalışınız. Âhiret inancınızın o esnada hissettiğiniz kederi hafifletmedeki etkisi hakkında tecrübelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Sonra”nın da Ötesi: Âhiret Hayatı

Yaratılmış her şeyin bir başlangıcı bir de sonu vardır. İnsanoğlunun doğumla başlayan hayatı da ölümle sona erer. Ancak ölüm insan için sadece dünya hayatının sonudur, yeni ve farklı bir hayatın da başlangıcıdır.

Kıyamet kopar, ölüler dirilir ve âhiret hayatı başlar. Artık dünyada yapılanların sonuçlarıyla karşılaşma zamanıdır.

Hesap görülür, cezalar ve mükâfatlar verilir. Neredeyse kısa çöp, uzun çöpten; boynuzsuz koyun, boynuzlu koyundan hakkını alır. Pişmanlıkların en derini yaşanır ama fayda etmez.

Kavuşma sevinci yaşanır; müminler birbirlerine ve cennette kendileri için hazırlanan çeşit çeşit nimetlere kavuşur.

Kavuşma sevincinin en yücesi ise müminlerin Rablerine kavuşmasıdır.

Âhiret Hayatının Kur’an’da Geçen Diğer İsimleri

son gün • diriliş günü • kıyamet günü • ceza ve mükâfat günü • hesap günü • kavuşma günü • hasret ve pişmanlık günü

Bu isimlerin anlamları hakkında sınıfça değerlendirme yapınız.

Âhirete İman Eden İnsan...

Ahirete iman eden insan iyi ya da kötü, büyük veya küçük yaptığı hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını bilir. Dünya hayatının bir tarla olduğunun farkındadır; ne ekerse onu biçeceğini bilerek hareket eder. Cennette kendisi için hazırlanan nimetlere kavuşma umuduyla Allah'ın buyruklarını yerine getirmeye çalışır. Allah'ın emir ve yasaklarına uymazsa başına gelecek acı verici azaptan uzak olmak ve O'nun sevgisinden mahrum kalmamak için hareketlerine özen gösterir.

Mazlumun zalimden hakkını alacağı günün mutlaka geleceğini bilir; kimseye haksızlık yapmaz. Zalimlerden hesap sorulacağının, kötülerin cezalandırılacağının ve iyilerin ödüllendirileceğinin farkındadır. Bu sebeple karşılaştığı ve engel olamadığı adaletsizlikler karşısında yıkılmaz, *hesap günü*ne olan inancıyla teselli bulur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez"

(En'âm 6 / 160).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünyanın âhirete giden yolculukta bir durak olduğunun farkındadır. İnsanın boş yere yaratılmadığını, amaçsız ve gayesiz olmadığını bilir. Dünyadaki hayatını yaratılış amacına uygun olarak ve en güzel şekilde değerlendirmeye çalışır.

Her şeyin geçici olduğunun farkındadır. Bu dünyanın geçici zevklerine, geçici dertlerine takılıp kalmaz. Derdin ve kederin de, mutluluğun ve keyfin de imtihan olduğu bilinci ile ebedî hayatına hazırlık yapar.

Ölümle karşılaştığında bunun mutlak bir son olmadığını bilir. Yakınlarının ölüm acılarını *kavuşma günü*nün umuduyla savuşturur. Kendi canını almaya gelen ölüm meleğini de korku ve ümit arasında bir metanetle karşılar.

Ölüm ve Sonrası...

Ölüm meleği gelir ve *can* bedenden ayrılır. Ardından *kabir* hayatı başlar. Bedeni gömülsün gömülmesin ölen her can, kabir hayatını yaşar. İyiler için cennet bahçelerinden bir bahçe, kötüler için cehennem çukurlarından bir çukurdur kabir. Kıyamet günü gelip *sûr*a üfürülünceye kadar herkes kendi yerinde bekler.

Kıyamet hem bir yok oluş hem de yeni bir hayata başlayıştır. İsrâfil'in sûra ilk üfürüşüyle yerle bir olur her şey ve sûrun ikinci üflenişiyle yeniden diriltilir (*ba's*) tüm canlılar.

Şimdi *hesap* zamanıdır. Bütün insanlar Allah tarafından hesaba çekilmek üzere bir araya toplanırlar. Bu toplanışa *haşr*, toplanılan yere ise *mahşer* adı verilir. Mahşer meydanında insanlara *amel defterleri* dağıtılır. Herkes sorgu *sual*den geçer. Ömrünü nerede tükettiği, gençliğini nasıl geçirdiği, malını nerede kazanıp nereye

harcadığı, bildiklerini uygulayıp uygulamadığı sorulur insana.

İlâhî sorgulamanın ardından ameller *mîzan* denilen ilâhî terazide tartılır. İnsanın dünyada yaptığı her şey, bir hardal tanesi kadar dahi olsa, mîzana konur ve tartılır.

İyilikleri ve sevapları ağır gelenler *cennet*e, kötülükleri ve günahları ağır gelenler *cehennem*e doğru yolculuklarını sürdürürler.

"İyilikler" kelimesiyle neler kastediliyor? Örneklerle açıklayınız.

Yol *sırat*tır artık. Cehennemin üzerinden geçen bir yol… Kâfirler için kıldan ince kılıçtan keskince bir yol, müminler için kanatlanıp uçulacak bir yol... Müminler bu yoldan geçip *cennet*e giderken kâfirler *cehennem*e düşerler.

Cehennem, derin bir kuyudur. Kâfirlerin ve günahkârların cezalarını buldukları yerdir. Günahlarının cezasını çekip Allah'ın bağışlamasına mazhar olanlar gün gelir kurtulurlar cehennemden. Müminlerin, sâlihlerin yurdu cennete kavuşurlar onlar da.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"İman edip salih ameller işleyenlere gelince –ki biz kişiye ancak gücünün yettiğini yükleriz– işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar"

(A'râf 7 / 42).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Cennet, müminler için altın bilezikler, altın kadeh ve tepsiler, değerli taşlarla işlenmiş tahtlar, ibrikler, ipekli elbiseler, inciler, sıra sıra yastıklar, yumuşak tüylü halılar, yüksek köşklerle süslenmiş bir bahçedir. Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren içecek ırmakları, süzme bal ırmakları vardır. Müminler için orada her türlü ürün ve Rablerinden bağışlanma vardır. Canlarının çektiği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Müminler orada tahtlar üzerinde kardeşçe otururlar. Hiçbir yorgunluk hissetmedikleri gibi oradan asla çıkarılmazlar da.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

Evrenin varlığının son bulup yok olmasına ______ denir. Ne zaman olacağını sadece Allah bilir. O ansızın geliverecektir. Kıyamet, İsrâfil'in ______a ilk üfürüşüyle kopacaktır. İkinci üfürüşüyle insanlar yeniden dirilecek (______) ve ______de Allah'ın huzurunda bir araya toplanacaklardır (______).

Burada insanlara ______ ______ dağıtılacaktır. Ardından insanlar Allah tarafından hesaba çekilecekler, sorgulamadan geçeceklerdir. Buna ______ adı verilmektedir.

Dünya hayatında yapılan iyilikler ve kötülükler ______da tartıldıktan sonra iyilikleri ve sevapları ağır gelenler ______e, kötülükleri ve günahları ağır gelenler ______e gideceklerdir.

Ölüm Ötesiyle İlgili Yanlış Bir İnanış: Reenkarnasyon

Reenkarnasyon insanın veya başka bir canlının ölümünden sonra ruhunun başka bir canlının bedeninde yeniden dünyaya gelmesi inancıdır. Bu bâtıl inanca *ruh göçü* ve *tenâsuh* adları da verilmektedir.

Bu inanca göre insan dışındaki her varlığın insan bedenine yükselinceye kadar değişik canlıların bedenlerinde defalarca dünyaya gelmesi gerekmektedir. Ruh, dünya hayatında işlediği iyilik ve kötülüklere göre dünyaya bir sonraki gelişinde daha üst veya daha alt bir varlığın bedenine gönderilmektedir. Ruh, ancak sürekli daha iyi ameller işlemekle insan bedeninde dünyaya gelme imkânı bulur.

Reenkarnasyon İslâm inancına aykırı, bâtıl bir inançtır. İslâm'a göre ölen kişi tekrar dünyaya gelemez, kıyametten sonra âhiret yurdundaki yaşamı için yeniden diriltilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Nihayet onlardan birine ölüm gelince, 'Rabbim! Beni dünyaya geri gönder ki, terkettiğim dünyada sâlih bir amel yapayım' der. Hayır! Bu, sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır"

(Mü'minûn 23 / 99-100).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ETKİNLİK

Sorumluluk ile reenkarnasyon arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Şunlar ki çoktur malları,
Gör nice oldu halleri.
Sonucu bir gömlek giymiş,
Onun da yoktur yenleri.
Yûnus Emre

Alan : *İtikat*
Kur : *4*

Ünite 2
Kader ve Kazâya İman

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Kader ve kazâ kavramları
- İnsan ve kader ilişkisi
- Kaderle ilgili bazı kavramlar

Hazırlık çalışması

- *"Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır"* (Bakara 2 / 286) âyeti üzerine düşünüp görüşlerinizi arkadaşlarınıza açıklayınız.

Allah'ın Şaşmaz Ölçüsü: Kader ve Kazâ

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"O, her şeyi yaratmış ve yarattığı o şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir"

(Furkān 25 / 2).

"...ve sen 'Allah'ın sünneti'nde asla değişiklik bulamazsın"

(Azhab 33 / 62).

Bu iki âyet meâlinden anladıklarınızı kader inancı açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Alîmdir Allah. Her şeyi hakkıyla bilir. Gelmişi, geçmişi, geleceği... Habîrdir O. Her şeyin en ince ayrıntısından bile haberi vardır. Çünkü O'dur evreni yaratan ve ondaki her şeye ince ve şaşmaz bir ölçü koyan. İnsanı da yaratan, doğruyu ve yanlışı seçme yeteğini veren yine O'dur. Bu yüzden insanın nasıl hareket edip hangi sonuçlarla karşılaşacağını da yine en iyi O bilir.

Allah'ın her şeye bir ölçü ve düzen belirlemesine, her şeyi bilip takdir etmesine *kader* adı verilir. Vakti gelince bu bilginin gerçekleşmesine ve olayların meydana gelmesine de *kazâ* denir.

Kazâ ve Kadere İman Eden İnsan...

Hayır ve şer, iyi ve kötü, canlı ve cansız, faydalı ve faydasız ne varsa hepsi Allah'ın bilgisi, dilemesi, kudreti ve yaratması ile gerçekleşir. O'nun bilgisi olmaksızın bir yaprak bile kıpırdamaz. Kazâ ve kadere iman eden kişi bunu bilir ve bu bilginin verdiği güvenle huzur içinde yaşar.

Yine bilir ki evrende olan her şey bir ölçüye, bir hikmete göre meydana gelir. Allah, yarattığı her şey için bir amaç belirlemiştir. Mümin bu ölçüyü, bu hikmeti, bu amacı anlamaya çalışır. O'nun koyduğu ölçüyü, kurduğu denge ve düzeni bozmadan yaşamak için gayret gösterir. Bu düzen içinde kendi yerini anlamaya çalışır. Hayatta karşılaştığı güçlüklerde O'nun kurduğu düzene ve takdir ettiği hikmete güvenir, daha bir metanetli olur.

Allah tarafından belirlenmiş bir ömrü olduğunu bilir. Bütün dünya bir araya gelse dahi ömrü bitmeden canını alamayacaklarına inanır. Allah'a ve O'nun kaderine olan bu sarsılmaz iman sayesinde kimse müminden daha cesur olamaz.

Sahip olduğu güç, zenginlik ve makamdan dolayı en ufak bir gurur duymaz. Çünkü bunların hepsi Allah'ın kendisine geçici bir süreyle verdiği birer hediyedir ve Allah, verdiği gibi alabilir de…

Her ne olursa olsun ümidini kaybetmez. Çünkü bilir ki yerin ve göğün hazinelerinin sahibi Allah'tır ve Allah'ın verebileceği nimetlerin bir sınırı yoktur. Allah nimetlerini bol bol verdiğinde de kıstığında da bunun bir sebebi vardır. Bu iman mümin için olağanüstü bir teselli ve ümit kaynağıdır.

Kadere iman, insana verilen özgür iradeyle birlikte değerlendirilmelidir. Kader, sorumluluktan kurtuluşu değil, iyilik ve başarı durumunda asıl fâilin Allah olduğunu hatırlamayı ifade eder. İrade ise sonuçta ortaya çıkan kötülük ve başarısızlık durumunda kişinin kendisinin sorumlu olduğunu dile getirir.

Kader ve İnsan

İnsan akıl sahibidir. İnsanı meleklerden ve diğer varlıklardan ayıran yönü aklıdır. Bu özelliği dolayısıyla dinin emir ve yasaklarına muhataptır. Bunları kabul ya da red konusunda bir tercihle yüz yüzedir. Sonuç olarak insanlar arasında aklını kullanarak imanı ve teslimiyeti seçenler olduğu gibi, inkâra sapanlar da bulunmaktadır.

İnsan özgürdür. İnsan tercih yapabilen bir varlıktır. Kendisine sunulan seçenekler içerisinden imanı da inkârı da tercih etmek onun özgürlük alanı içindedir. Bunu yapabilecek bir irade kendisine yaratıcısı tarafından verilmiştir.

İnsan sorumludur. İnsan, inandıklarından ve inanmadıklarından, tercih ettiklerinden ve etmediklerinden, yaptıklarından ve yapmadıklarından sorumludur. Kendisine verilen akıl ve özgürlük onun bütün bunlardan sorumlu olması sonucunu doğurur. Şayet akletme ve tercihte bulunabilme durumu olmasaydı o zaman imtihana gerek kalmaz, "sorumluluk"tan da bahsedilemezdi.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyetlerin meâllerini okuyunuz. Bu âyetleri kazâ ve kader kavramları çerçevesinde ve tecrübelerinizin ışığında değerlendiriniz.

- Ra'd 13 / 8
- Hicr 15 / 19
- Mü'minûn 23 / 18
- Furkān 25 / 2
- Ahzâb 33 / 38

Kaderle İlgili Bazı Kavramlar

Tevekkül: Allah'a dayanıp güvenme, başkasına değil, sadece Allah'a güvenme, elinden gelen her şeyi yaptıktan sonra sonucunu Allah'a bırakma, çalışıp çabalarken Allah'ı daima yanında bilme, Allah'a güvenip sonuçtan endişe etmeme, sonucu Allah'tan ve yalnız Allah'tan bekleme, Allah'ın takdir edeceği sonuç ne olursa olsun buna razı olma ahlâkıdır. Tembellik, umursamazlık, lâkayıtlık, sorumsuzluk, boşvermişlik, adamsendecilik, uyuşukluk anlamlarına gelmez. Tevekkül sahibi bir kul, bir iş yapmaya karar verdiğinde harekete geçer, elinden geleni yapar, işi bitirir, sonucu Allah'a bırakır ve huzurla bekler. Bundan sonra sonuç ne olursa olsun bunun Allah'tan geldiğini bilir ve başına gelene razı olur.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Önce deveni bağla, Allah'a öyle tevekkül et"

(Tirmizi, "Kıyâmet", 60).

Rızık: Rabbimizin canlılara yiyip içmek ve yararlanmak için verdiği her şeydir. Her türlü yiyecek, içecek, giyecek, kullanılan eşya; mal, mülk, para, mücevher ve servet; çoluk çocuk ve eş; faydalanılan yetenekler, bilgi ve hikmet; gönüllerin ve vücudun her türlü gıdası; en küçüğünden en büyüğüne kadar yararlandığımız her şey rızık kapsamında değerlendirilebilir. Yegâne rızık verici Allah'tır. O herkesin rızkını ayrı ayrı verir. Vereceği şeyleri bazen göklerin ardından, bazen yerin altından, bazen denizin bağrından, bazen de başka kullarının elinden ulaştırır. Kime ne kadar ve nasıl dilerse o şekilde verir. Ancak kulların da çalışıp çabalayıp kendi rızıklarını helâl yoldan kazanmak için gayret göstermeleri gerekir. Allah, kullarının gayretini değerlendirir.

Başarı: Herhangi bir işte başarılı olmak isteyen kul çalışır, gayret gösterir. Ama sonunda başarıya ulaşabilmesi ancak Allah'ın

takdiriyle mümkün olur. Başarıya ulaşmak için mutlaka gayrete ihtiyaç vardır; ancak bir konuda gayret göstermiş olmak istediğimiz sonuca ulaşabilmemizi garantilemez. Eskilerin dediği gibi: Gayret bizden, tevfik (başarıyı nasip etme) Allah'tan…

Âfet ve hastalık: Allah'ın kullarını imtihanının farklı şekilleri vardır. Hastalıklar ve musibetler de eğer Allah'a güven ve teslimiyet içinde karşılanır ve gereken davranışlar sergilenirse Allah'a yaklaştıran, günahları azaltan ve arınmaya vesile olan imtihanlardandır. Bütün âfet ve hastalıklar Allah'ın takdiriyle gerçekleşir. Ancak âfet ve hastalıkları engellemek için gerekli tedbirleri almak da kulun görevleri arasındadır. Tedbirsizliklerden kaynaklanan sorunları "Ne yapalım, kaderimizde varmış", "Allah böyle takdir etmiş" gibi cümlelerle geçiştirmek doğru bir kader ve tevekkül anlayışı değildir. Bu cümleler, ancak gerekli bütün tedbirler alındıktan sonra yine de başa gelen musibetler için yerinde ve haklı olabilir. Böyle bir durumda mümine düşen, teselli ve destek kaynağı olarak yine Rabbimize sığınmak ve her şeyin O'nun takdirinde olduğuna iman etmektir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Gökten de bereketli bir su indirip onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve biçilecek taneler (ekinler), birbirine girmiş kat kat tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları bitirdik ve böylece onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte (dirilip kabirlerden) çıkış da böyledir"

(Kāf 50 /9-11).

Âyet meâli üzerinde düşününüz ve kaderle ilişkisinin olup olmadığını arkadaşlarınızla konuşunuz.

Ecel: Bir kimsenin ölümü, o kimse için takdir edilen ömrün bitmesiyle gerçekleşir. Bunun nerede, ne zaman, nasıl olacağını hiç kimse bilemez. Ecel, ne bir an öne alınabilir ne de bir an geriye bırakılabilir. İnsanın hastalanıp yatakta ölmesi de, depremde duvar altında kalması da, denizde boğulması da, düşmanı tarafından vurulması da eceliyle ölmesi demektir. Kulun ecelini belirleyen ve takdir eden sadece yüce Rabbimizdir. Hz. Ali'ye düşmanlarının kendisini öldürebileceği söylendiğinde o, ecelin insanı ölümden koruyan sağlam bir kalkan olduğunu belirtmişti. Öyle ya, eceli gelmeden kimse kimseyi öldüremez, o zaman ölüm korkusuyla yapacağından geri durmak niye?

"Eceli gelmeden kimse kimseyi öldüremez" ise katil niçin yaptığından sorumlu tutulmuştur? Arkadaşlarınızla tartışınız.

ETKİNLİK

Aşağıdaki âyet meâllerini okuyunuz. Öğrendiklerinizden ve okuduğunuz âyet meâllerinden hareketle dinimizin tevekkül anlayışı hakkında görüşlerinizi açıklayınız.

"İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever"

(Âl-i İmrân 3 / 159).

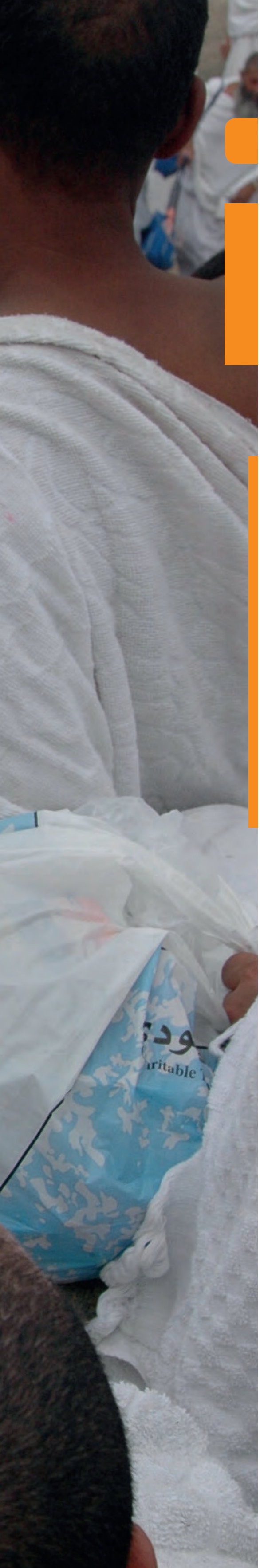
"Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter"

(Talâk 65 / 3).

Eşim, dostum yüklesinler yükümü,
Komşularım helâl etsin hakkını.
Görmez oldum ırak ile yakını,
Canım Kâbe'm, varsam sana,
Yüzüm, gözüm sürsem sana!

Âşık Yûnus

Alan : *İbadet*
Kur : *4*

Ünite 3
Hac ve Kurban

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Hac
- Umre
- Kurban

Hazırlık çalışması

- Hacca giden ve gitmeyen arkadaşlarınızla hac ibadeti hakkındaki duygularınızı karşılıklı olarak paylaşınız.

Allah'ın Evinde İbadet: Hac

Kâbe… Mekke'nin ortasında, siyah elbisesiyle, sade; ama görkemli bir yapı… Beytullah, yani Allah'ın evi… Başka bir şeye, kimseye ya da işe değil, sadece ve sadece Allah'a ait olmak anlamında Allah'ın evi. Yeryüzünde Allah adına yapılan ilk ev ve ilk ibadet yeri… Güven, hidayet, bereket, birlik ve daha nice değerin simgesi…

Kâbe… Müslümanların kıblesi, namazlarda döndüğümüz yön. Nerede olursanız olun… İster Afrika'da ister Asya'da ya da Amerika'da, hiç farketmez. Küçük bir köyde ya da gökdelenlerle çevrili bir şehirde de olabilirsiniz. Kışın hiç bitmediği, karların hiç erimediği bir kutup ülkesinde ya da senenin bütün aylarında sıcaktan kavrulduğunuz bir Ekvator ülkesinde… Kâbe, dünyanın neresinde olursa olsun bütün müslümanların günde beş defa yüzlerini çevirdikleri ortak yer…

> **Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:**
>
> *Yolculuğuna gücü yeten insanların Allah için haccetmeleri, onların görevidir*
>
> (Âl-i İmrân, 3 / 97).
>
> **Âyet meâlini arkadaşlarınızla değerlendiriniz.**

Ve yolculuk… Kâbe'ye yapılan kutsal yolculuk. Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi ziyaret etmesi Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır. İşte hac, bu ziyaretin, bu yolculuğun adıdır. Bu yolculukta ziyaret edilen sadece Kâbe de değil. Arafat, Müzdelife, Mina, Safâ, Merve uğranılan duraklardan sadece birkaçı… Bu yolculukta gidilecek birçok yer, yerine getirilecek birçok görev var. Gidilecek bütün yerler ve yerine getirilecek tüm görevler Allah ile bağlantı kurmaya birer vesiledir. Yeri, zamanı, ayrıntıları Allah tarafından belirlenmiş bir yolculuktur hac; insanın kendi içinde yaşamasını dilediği dönüşümde Allah, kulunu yalnız bırakmamıştır.

Hem yolculuk hem de ibadet... Müslümanların olağan günlük hayatlarını, yaşadıkları yerlerde bırakarak çıktıkları bir yolculuk

ve ibadet. Bu yüzden hacca giden müslüman bütün varlığını ortaya koyar; bedenini, ruhunu her şeyiyle bu yolculuğa adar.

Hac, sınırları belirlenmiş bir ibadettir. Belirli bir mekâna bağlıdır. Mekke çevresinde, *mîkāt* denilen yerler, hac bölgesinin sınırlarını çizer. Buraya ulaşıldığında haccın ilk farzını yerine getirme zamanı da gelmiştir artık. Mîkātta *ihramlık*lar giyilir. Bir anda herkes aynı sade elbiseye bürünür. Dil, ırk, cinsiyet, ekonomik ve sosyal farklılıklar… Hepsi önemini yitirmiştir artık. Zaten hac geride bırakmaktır; zamanı, mekânı, eşyayı… İhramlı olmak, her an ibadet halinde olmaktır. Gezerken, uyurken, yemek yerken, namaz kılarken, Kâbe'yi tavaf ederken… Atılan her adımda unutulmaması gereken bir şey vardır artık: "Ben ihramlıyım."

İhram, başka zamanlarda ve mekânlarda serbest olan davranışların terkedilmesi, kişinin kendisine birçok şeyi yasaklaması anlamına gelir. Oruçluyken yemek yemenin, namaz kılarken gülmenin yasak olması gibi haccın da kendine özel bazı kısıtlamaları vardır. Çiçek koparmak, ağaç kesmek, saç-sakal tıraşı olmak, dikişli elbise giymek, avlanmak gibi. İhramlı kişi kendine konulmuş yasakları kabul etmekle, Harem'e doğru yola çıkmaya hak kazanır. Çünkü orası herkesin ve her şeyin güvende olduğu yerdir.

Bir kimseye haccın farz olması için kişide şu şartların bulunması gerekir:
1. Müslüman olmak
2. Akıl sağlığı yerinde ve ergenlik çağına gelmiş olmak
3. Özgür olmak
4. Hacca gidebilme imkânına sahip olmak

Kâbe'yi ilk görüş; bütün yolculuğun en unutulmaz anıdır. İnsan, bir ömür boyu bu anı beklemiş gibi hisseder kendini... Bekleyiş bitmiş, muhteşem buluşma gerçekleşmiştir. Allah'ın evi karşısındadır. Artık dil susar, kalp konuşur. O anki hisler dua yerine geçer, o an dile getirilen dualar kabul edilir.

Ve Kâbe'nin etrafında bir insan seli... Herkes aynı kardeşlik ve birlik ruhu içinde aynı yöne doğru dönmeye başlar. Tavaf… Kâbe'yi tavaf. Hacerülesved'in bulunduğu köşeden başlayarak katılırsın tavaf edenlerin arasına. Kâbe'nin etrafında dönersin, dönersin, dönersin… Işığın etrafında dönen pervane gibi yaratanın evinin etrafında döner, herkesle beraber ona yakarırsın. Hatalarını bağışlaması için, hep yanında olması için…

Ve Mescid-i Haram'da, Kâbe'nin karşısında ilk namaz... Huzurun aynası Kâbe... Etrafında dünyanın her bir yöresinden on binlerce insan... Kalabalıktan birisin sadece. Kalabalığın içinde yok gibisin. Ama Kâbe'nin etrafında halka halka namaz kılan müslümanların arasında gerçek varlığını keşfedersin.

Mescid-i Haram'da namaz kılmak… Kim bilir, kimler namaz kıldı burada daha önce? Senin alnını koyduğun yere kaç kişi yüz sürdü? Hz. İbrâhim, Hz. İsmâil, Hz. Muhammed,(s.a.s) Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali… Malezyalı, Etiyopyalı, Hindistanlı, Kanadalı, Mısırlı, Japon, Türk, Fransız, Arnavut müslümanlar… Yüzyıllardır Kâbe'yi ziyaret eden bütün müslümanlarla, bütün peygamberlerin yolundan giden samimi müminlerle bir arada olduğunu hissedersin. Tarih akıp giderken dünden bugüne değişmeyen bir şey olduğunu hatırlarsın: Hac…

Safâ ve Merve tepelerine doğru giderken bütün hacıların zihninde yüzyıllar öncesinin bir hatırası canlanır: Hz. İbrâhim, eşi Hâcer ile oğlu İsmâil'i Mekke'ye getirmiş ve burada bırakmıştı. O zamanlar Mekke'de kimse yoktu. İsmâil ise henüz bir bebekti. Yanlarındaki su bitmiş ve Hâcer su aramaya başlamıştı. Hâcer, bebeğinin çölün ortasında susuz kalmasının telâşıyla oradan oraya koşturuyordu. Tam bu sırada Allah yardımını göndermiş ve İsmâil'in ayağının dibinden Zemzem suyu kaynamaya başlamıştı. İşte bu sıkıntılı ve telâşlı gününde Hz. Hâcer, Safâ ve Merve

tepeleri arasında gidip gelmişti. Hacılar da Safâ ve Merve arasında gidip gelirler. Tam yedi kez… Safâ'dan Merve'ye, Merve'den Safâ'ya… Tekrar tekrar… Tıpkı Hâcer gibi koşarcasına yürürsün. Buna *sa'y* denir. Sa'y, bir arayıştır. Hâcer su arıyordu. Sen ne arıyorsun?

"Hac Arafat'tır." Böyle diyor Hz. Peygamber.(s.a.s) Arafat, Mekke'nin doğusunda bir bölge. *Arafat'ta vakfe*… Hacda yapılması gerekli amellerden biri. Vakfe "durma, duraklama" demek. Hareketli bir ibadet olan hacda *durmak*… Kısa bir süre için Arafat'ta, Hz. Peygamber'in(s.a.s) Vedâ hutbesini okuduğu yerde *durmak*… Göz alabildiğince uzanan beyaz çadırların arasında… Bir günlüğüne kurulan bu şehirde… Uçsuz bucaksız bir insan okyanusu olan bu şehirde. Yapman gereken şey sadece durmak… Durmak ve düşünmek.

Kurban bayramı sabahı hac biter. Haccın kutlamasıdır kurban bayramı. Kurban da haccın teşekkürü. Haccı ve umreyi birlikte nasip eden Allah'a şükrümüzün nişanesi. Artık günahlarından yıkanmış, hayata yeni başlayan bir kişi gibisin. Hayata yeni bir canlılıkla ve yeni bir bilinçle katılacaksın. Nasıl şükretmezsin ki?

Allah'ın emrine; Hz. İbrâhim'in, Hz. İsmâil'in ve son peygamber Hz. Muhammed'in(s.a.s.) sünnetine uyup Allah'ın evini ziyaret edenleri bekleyen bir hediye de var: cennet.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Hac, Arafat'tır"

(İbn Mâce, "Menâsik", 57).

Hadiste anlatılmak istenen nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hacla İlgili Kavramlar

- *Mîkāt:* Hz. Peygamber(s.a.s.) tarafından belirlenmiş, Mekke'ye ve Harem bölgesine gelenlerin ihramsız geçmemeleri gereken beş noktanın her birine verilen isimdir.
- *İhram:* Hac veya umre yapmaya niyet eden kişinin, normal zamanlarda yapabildiği kendisine helâl bazı davranışlardan geçici bir süre uzak durması hâlidir. Bu davranışlar şunlardır: çiçek koparmak, ağaç kesmek, avlanmak, saç-sakal tıraşı olmak, dikişli elbise giymek (sadece erkekler için), çorap ve arkası kapalı ayakkabı giymek (sadece erkekler için), koku sürmek veya kokulu sabun vb. kullanmak, eşi ile cinsel münasebette bulunmak gibi.
- *İhramlık:* İhram süresince erkeklerin giydiği dikişsiz, iki parça bezden ibaret elbisedir. Kadınların ihramlıkları üzerlerindeki normal elbiseleridir.
- *Telbiye:* İhrama girerken mutlaka ve ihramlı olunan süre boyunca sık sık okunan duadır.
- *Vakfe:* Kurban bayramından bir gün önce Mekke'nin güneydoğusunda bulunan Arafat adı verilen yere gelerek burada bir müddet beklemektir. Bu vakfe olmazsa hac ibadeti yerine getirilmiş olmaz. Vakfe, kurban bayramının arefe günü öğle vaktinden bayramın birinci gününde tan yerinin ağarmasına kadarki vakit

Telbiye

Emrin baş üstüne Allah'ım, baş üstüne...	لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ
Emrin baş üstüne ey ortaksız olan! Baş üstüne...	لَبَّيْكَ لَاشَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ
Tek öveceğim sensin, kavuştuğum nimetlerin hepsi sendendir, her şey de senin.	اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَ الْمُلْكَ
Yoktur ortağın senin.	لَاشَرِيكَ لَكَ

içerisinde yapılır. Bu süre içerisinde Arafat'ta toplanan müslümanlar günahlarının bağışlanması ve bütün insanlığın iyiliği için Allah'a dua ederler.

- *Şavt:* Hacerülesved'in bulunduğu hizadan başlayıp Kâbe'nin etrafında bir tur dolanmaktır.
- *Tavaf:* Hacerülesved'in bulunduğu hizadan başlayıp Kâbe'nin etrafında yedi defa dönmektir. Yedi şavt, bir tavafı oluşturur.
- *Sa'y:* Kâbe'nin yakınında bulunan Safâ ve Merve tepeleri arasında dört gidiş, üç geliş olmak üzere yedi defa gidip gelmektir.

E T K İ N L İ K

Aşağıdaki kavramların anlamlarını sınıfta arkadaşlarınızla birbirinize sorunuz. Hatırlayamadığınız kavramları kitabınızdan tekrar okuyunuz.

mîkāt • ihram • ihramlık • telbiye • vakfe • şavt • tavaf • sa'y

Hacla İlgili Mekânlar

- *Mescid-i Haram:* Mekke şehrinde bulunan, ortasında Kâbe'nin yer aldığı mescittir.
- *Kâbe:* İnsanlar için toplanma ve güven yeri kılınmış; güven, hidayet, bereket ve birlik gibi değerlerin sembolik merkezi olan, küp şeklindeki yapıdır. Diğer bir adı da Beytullah'tır (Allah'ın evi).
- *Safâ ve Merve:* Hz. İsmâil'in annesi Hâcer'in su aramak maksadıyla aralarında koştuğu ve Kâbe'nin doğusunda bulunan iki tepeciğin adıdır. Bu iki tepe günümüzde Mescid-i Haram'ın içinde kalmıştır. Hac ibadeti esnasında sa'y bu iki tepe arasında yapılır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Makbul bir haccın karşılığı cennettir"

(Dârimî, "Menâsik", 7).

Sizce neden bu kadar büyük bir ödül vadediliyor? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hacla ilgili Mekânlar
Mîkāt
ميقات
Mescid-i Haram
المسجد الحرام
Mina
منى
Müzdelife
مزدلفة
Arafat
عرفات

- *Arafat:* Mekke'nin güneydoğusunda düz bir alanın adıdır. Haccın farzlarından biri olan vakfe burada yapılır. Arafat'ın ortasında Cebel-i Rahme (Rahmet Dağı) bulunur.
- *Müzdelife:* Arafat ile Mina arasında Harem sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Hacılar, arefeyi bayram gününe bağlayan geceyi burada geçirirler. Buna "Müzdelife vakfesi" denir.
- *Mina:* Mekke ile Müzdelife bölgesi arasında Harem sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Şeytan taşlama yerleri buradadır. Hacılar, Zilhicce'nin 8. gününü arefe gününe bağlayan geceyi burada geçirirler. Kurbanlar burada kesilir.
- *Harem Bölgesi:* Mekke ve çevresine verilen bir isimdir. Zararlılar dışındaki hayvanların öldürülmesinin ve bitkilerin koparılmasının yasak olmasından dolayı bu bölgeye "yasak bölge" anlamında bu isim verilmiştir.

Haccın Yapılışı

Hac üç farklı şekilde yapılmaktadır: *İfrad haccı, temettu' haccı, kırân haccı*. Bu çeşitler arasındaki fark, hac ile umrenin birlikte yapılıp yapılmaması esasına dayanır.

- İfrad haccında umre yapılmaz. Hac ayları içinde bir kere ihrama girilir ve sadece hac yapılır.
- Temettu' haccında önce umre yapılıp ihramdan çıkılır. Ardından tekrar ihrama girilerek hac yapılır.
- Kırân haccında ise umre ve hacca birlikte niyet edilerek bir kere ihrama girilir, hem umre hem de hac yapılır.

Haccın Farzları

1. İhram
2. Ziyaret tavafı
3. Arafat'ta vakfe

Şâfiî mezhebine göre sa'y da haccın farzlarındandır.

Adım Adım İfrad Haccı

- *Mîkāt* denilen yerde hac için *ihram*a niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir.
- Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek *tavaf* yapılır.
- Safâ ile Merve arasında *sa'y* yapılır (İsteyenler sa'yi, ziyaret tavafının sonrasında da yapabilirler).
- Arafat'a gidene kadar nâfile tavaf ve ibadetle meşgul olunur.
- Arefe günü *Arafat*'a gidilerek haccın farzlarından biri olan *vakfe* yapılır.
- Akşam *Müzdelife*'de kalınarak *Müzdelife vakfesi* yapılır. Burada şeytan taşlamada kullanılmak üzere taş toplanır.
- Bayram sabahı (Zilhicce'nin 10. günü) *Mina*'ya geçilerek şeytan taşlanır.
- Ardından tıraş olunur, böylece ihramdan çıkılır.
- Kâbe'ye gidilerek farz olan *ziyaret tavafı* yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır.
- Safâ ile Merve arasında *sa'y* yapılır (Daha önce sa'y yapmamış olanlar için gereklidir).
- Böylece hac ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılırken Kâbe'ye gidilerek *vedâ tavafı* yapılır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Hac (ayları), bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur"

(Bakara 2 / 197).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Adım Adım Temettu‘ Haccı

- *Mîkāt* denilen yerde umre için *ihram*a niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir.
- Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek *umre tavafı* yapılır.
- Safâ ile Merve arasında *sa‘y* yapılır.
- Tıraş olup ihramdan çıkılır. Böylece umre ibadeti tamamlanmış olur.
- Tekrar hac için ihrama niyet edene kadar nâfile tavaf ve ibadetle meşgul olunur.
- Mekke'de bu defa hac için *ihram*a niyet edilir ve telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir.
- Dileyenler Arafat'a gitmeden önce nâfile bir tavaf yaparak ardından *haccın sa‘yini* yaparlar.
- Arefe günü *Arafat*'a gidilerek haccın farzlarından biri olan *vakfe* yapılır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Kim Allah için hacceder de bu esnada, kötü söz ve davranışlardan sakınırsa yeni doğmuş gibi temiz ve günahsız olur"

(Buhari, "Hac", 4).

- Akşam *Müzdelife*'de kalınarak *Müzdelife vakfesi* yapılır. Burada şeytan taşlamada kullanılmak üzere taş toplanır.
- Bayram sabahı (Zilhicce'nin 10. günü) *Mina*'ya geçilerek şeytan taşlanır.
- Ardından kurban kesilerek tıraş olunur, böylece ihramdan çıkılır.
- Kâbe'ye gidilerek farz olan *ziyaret tavafı* yapılır ve iki rek‘at tavaf namazı kılınır.
- Safâ ile Merve arasında *sa‘y* yapılır (Daha önce haccın sa‘yini yapmamış olanlar için gereklidir).
- Böylece hac ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılırken Kâbe'ye gidilerek *vedâ tavafı* yapılır.

Adım Adım Kıran Haccı

- *Mîkāt* denilen yerde umre ve hac için *ihram*a niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir.
- Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek *umre tavafı* yapılır.
- Safâ ile Merve arasında *sa'y* yapılır. Böylece umre ibadeti tamamlanmış olur ancak ihramdan çıkılmaz.
- Artık hac ibadeti başlamıştır ve tekrar *tavaf* yapılır.
- Safâ ile Merve arasında *sa'y* yapılır (İsteyenler sa'yi ziyaret tavafının sonrasında da yapabilirler).
- Arafat'a gidene kadar nâfile tavaf ve ibadetle meşgul olunur.
- Arefe günü *Arafat*'a gidilerek haccın farzlarından biri olan *vakfe* yapılır.
- Akşam *Müzdelife*'de kalınarak *Müzdelife vakfesi* yapılır. Burada şeytan taşlamada kullanılmak üzere taş toplanır.
- Bayram sabahı (Zilhicce'nin 10. günü) *Mina*'ya geçilerek şeytan taşlanır.
- Ardından kurban kesilerek tıraş olunur, böylece ihramdan çıkılır.
- Kâbe'ye gidilerek farz olan *ziyaret tavafı* yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır.
- Safâ ile Merve arasında *sa'y* yapılır (Haccın sa'yini daha önce yapmamış olanlar için gereklidir).
- Böylece hac ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılırken Kâbe'ye gidilerek *vedâ tavafı* yapılır.

Şâfiî mezhebine göre kırân haccında umre ve hac için yapılacak tavaf ve sa'y birdir. Ayrı ayrı yapılmasına gerek yoktur.

ETKİNLİK

İfrad haccı, temettu' haccı ve kırân haccının yapılışı ile ilgili bölümleri okuyunuz. Aralarındaki farkları tespit ediniz. Varsa tecrübelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Umre

Umre, belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihrama girip tavaf ve sa'y yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkarak yapılan ibadetin adıdır. Umrenin iki farzı vardır: *İhram ve tavaf*. Şâfiî mezhebinde bunlara ilâveten sa'y ve tıraş da umrenin farzlarındandır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın"

(Bakara 2 / 196).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Umre ile hac arasındaki farklar şunlardır:

- Hac farz, umre ise sünnet bir ibadettir. (Şâfiî âlimlerinin büyük bir çoğunluğuna göre umre de farz bir ibadettir.)
- Hac yılın belli zamanında yapılır, umre ise yılın herhangi bir zamanında yapılabilir.
- Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Umre, diğer bir umre ile arasındaki günahları siler"

(Müslim, "Hac", 437).

Umrenin yapılışı ise şöyledir:

- *Mîkāt* denilen yerde umre için *ihram*a niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir.
- Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek *umre tavafı* yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır.
- Safâ ile Merve arasında *sa'y* yapılır.
- Tıraş olup ihramdan çıkılır. Böylece umre ibadeti tamamlanmış olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele"

(Hac 22 / 37).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız. Özellikle kurban kesmenin anlamını müzâkere ediniz.

Kurban

Kurban, kurban bayramının ilk üç gününde, kurban olmaya müsait bir hayvanı Allah'ın rızasını kazanmak için kesmek şeklinde yerine getirilen vacip bir ibadettir. (Şâfiî mezhebine göre sünnet olan kurban ibadeti bayramın dördüncü günü güneş batımına kadar yerine getirilebilir.)

Bir kimsenin kurban ibadetiyle yükümlü olması için şu şartları taşıması gerekir:

- Müslüman olmak
- Akıllı ve ergenlik çağına gelmiş olmak
- Yolcu olmamak
- Temel ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı (80,18 gr. altına, 561 gr. gümüşe veya bunların değerinde) mala sahip olmak (Şâfiî mezhebinde nisap miktarı mala sahip olma şartı yoktur.)

Kurban edilecek hayvanda bulunması gereken özellikler de şunlardır:

- Kurban edilecek hayvan, koyun, keçi, deve, sığır, manda cinsinden olmalıdır.
- Koyun ve keçi cinsinden olan hayvanlar bir yaşını, sığır ve manda cinsinden olanlar iki, deve ise beş yaşını doldurmuş olmalıdır. Altı ayını doldurmuş ancak koyun gibi görünen semiz kuzular da kurban edilebilir.
- Kesilecek hayvanın sağlıklı ve semiz, organlarının tam olması, herhangi bir kusurunun bulunmaması gerekir.

E T K İ N L İ K

Kurban ibadeti bireye ve topluma ne gibi faydalar sağlar? Gözlemlerinizden ve tecrübelerinizden hareketle düşüncelerinizi arkadaşlarınıza aktarınız.

Kurban Keserken Nelere Dikkat Edilmelidir?

Kurban edilecek hayvan, kesileceği yere eziyet edilmeden getirilir. Hayvanı keserken incitmemek ve ona fazla acı çektirmemek için keskin bir bıçak kullanılır. Hayvanın gözleri bağlanır, başı kıbleye çevrilir. En'âm sûresinin 79, 162-163. âyetleri okunur. Ardından üç defa teşrik tekbiri getirilir. Allah'a dua edildikten sonra "bismillâhi Allahüekber" denilerek kurban kesilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ben, hakka yönelen biri olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim"

(En'âm 6 / 79).

Âyet meâlinde ifade edildiği gibi düşünen bir insanın hayatında ne tür değişimler gerçekleşir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Dinimize göre kurban kesen kişiler hayvana şefkatle davranmalı, ona eziyet verebilecek davranışlardan sakınmalıdır. Kurbanı bu iş için ayrılmış özel yerlerde kesmek en uygun yoldur. Kurbanı kestikten sonra her yer iyice temizlenmeli ve kurbanın kullanılmayan kısımları toprağa derince gömülmelidir. Allah rızası için bir ibadet yerine getirilirken başka insanlara rahatsızlık verilmemelidir. Hiçbir ibadet başkalarına eziyet etmeye izin vermez. Zira kurban etmek sadece bir hayvanın boğazını kesip kanını akıtmak değildir. Kurbanın oluşturduğu dayanışma ve kardeşlik duygularının olgunlaşması demektir.

Allah adına kesilen kurbanın eti hiçbir şekilde israf edilmemelidir. Kesilen kurbanın etini kişi dilediği gibi kullanabilir. Ancak Peygamberimiz(s.a.s.) üçe bölünmesini tavsiye etmiştir. Bu durumda üçte biri ev halkı için ayrılır; üçte biri fakir ve ihtiyaç sahiplerine verilir; kalan üçte biri de akraba, komşu ve misafirlere ikram edilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

“Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. İşte ben bununla emrolundum. Ben müslümanların ilkiyim”

(En‘âm 6 / 162-163).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer anlama sahip farklı âyetler ışığında düşününüz. Bu düşünceler müslüman bireyin hayatına nasıl yansıyabilir? Arkdaşlarınızla konuşunuz.

ETKİNLİK

Aşağıdaki hayvanlardan hangileri kurban edilebilir, hangileri edilemez? İşaretleyiniz.

	Kurban edilebilir.	Kurban edilemez.
Koyun		
Tavşan		
Horoz		
İnek		
Boğa		
Hindi		
Keçi		
Teke		
Tavuk		
Deve		
Koç		
At		
Bıldırcın		
Manda		
Civciv		

Cân ü gönülden seversen
Yalvar kul Allah’a yalvar.
Maksûda ermek dilersen
Yalvar kul, Allah’a yalvar.

Âşık Yunus

Alan : İbadet
Kur : 4

Ünite 4
Dua ve Tövbe

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Dua
- Tövbe

Hazırlık çalışması

- Kur'an-ı Kerîm'de geçen dua âyetlerinden birkaçını arkadaşlarınızla hep birlikte yüksek sesle okuyunuz.

Dua Nedir?

Dua, Allah'a yalvarma, yakarma, ondan maddî ya da mânevî bir şeyler istemektir. Dua, Allah ile kul arasında bir iletişim yoludur. Aslında genel anlamıyla bütün ibadetler birer duadır. Namaz kılarak, oruç tutarak, zekât vererek, hac yaparak dua etmiş oluruz. Bunun dışında bir de daha dar ve özel anlamıyla dua vardır. Bu anlamıyla dua, kulun ihtiyacı olan şeyleri yaratıcısından istemesi, derdini ve sıkıntısını gidermesini talep etmesi, verdiği nimetler için O'na şükretmesi, O'ndan günahlarını affetmesini dilemesidir. Dua, yaratıcısı Allah'ın yüceliği, cömertliği, zenginliği ve kudreti karşısında insanın, kendi küçüklüğünü, çaresizliğini, mahrumiyetini ve âcizliğini hissedip ifade etmesinin bir şeklidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kullarım, beni senden sorarlarsa (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler"

(Bakara 2 / 186).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanın, yaratıcısı katındaki değerini belirleyen en temel etkenlerden biri duadır. Zira kişi, dua ederek kendi âcizliğini kabul etmekte, Allah'ın yüceliğini ifade etmektedir. Bundan dolayıdır ki Rabbimiz Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyurur: "*De ki: Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin!*" (Furkān 25 / 77).

Dua etmek, hiçbir şey yapmadan, elimiz kolumuz bağlı oturup ihtiyaçlarımızı peşpeşe sıralayarak Allah'tan sadece "istemek" değildir. Elbette ihtiyaç duyduğumuz şeyleri Allah'tan isteyeceğiz. Ancak elimizden gelenleri yapmak, imkânlarımızı kullanmak da fiilî bir duadır. Dua etmek, "Ben dua ettim" diyerek üstümüzden sorumluluğu atmak, ihmalkârlığa kapılmak değildir. Duada hal ve kāl bir olmalı,

Dilimizde dua ile eş anlamlı olarak niyazda bulunmak, yakarmak ve münâcât kelimeleri de kullanılmaktadır.

fiilen yapılanlar sözlü dua ile, dil ile istenenler ameller ile desteklenmelidir.

Dua, insanın yalnızca kendisi için gerçekleştirdiği bir eylem değildir. Kendimiz için dua ettiğimiz gibi başkaları için de dua ederiz. Hatta sadece insanlar için değil, canlı cansız bütün varlıklar için dua ederiz. Bu yönüyle dua, gerek diğer insanlarla gerekse canlı cansız bütün varlıklarla daha güçlü ilişkiler kurmamızı sağlar, onlara karşı hissettiğimiz sevgiyi çoğaltır, aramızdaki yakınlığı arttırır. "Bereket versin!", "Allah şifa versin!", "Hayırlı yolculuklar!", "Eline sağlık!", "Allah rahmet etsin!", "Kolay gelsin!" gibi ifadeler başka insanlar için yaptığımız dualara birer örnektir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Rabbiniz şöyle dedi: Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir"

(Mü'min 40 / 60).

Âyet meâlini, bildiğiniz benzer mesaja sahip farklı âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

Dua, bizi mânevî ve psikolojik açıdan geliştirir. Hiçbir zaman yalnız olmadığımızı dua ederek hissederiz. Dua, Allah ile kurduğumuz bağı güçlendirdiği gibi zorda kaldığımız durumlarda Allah'ın bize yardım edeceği duygusunu kazandırarak ümitsizliğe kapılmamıza engel olur. Dua, yalnızlık korkusuna, umutsuzluk uçurumuna, sıkıntı karanlığına, günahın ağırlığına karşı müminin devası ve ışığıdır.

Dua etmek âcizliğimizi dile getirmektir. Dua eden kişi alçakgönüllü olmayı, şeytanın en önemli özelliği olan kibir ve büyüklenmekten uzak durmayı öğrenmiş olur. Dua, kalemsiz ve kâğıtsız olarak dileklerimizi doğrudan Allah'a ilettiğimiz dilekçelerimizdir. Dua ederken Allah ile aramıza hiçbir kimseyi aracı kılmadığımız için İslâm inancının temeli olan "tevhid", yani Allah'ın bir olduğu ilkesini de ortaya koymuş oluruz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Dua, ibadetin özüdür"

(Tirmîzi, "Duâ", 1; İbn Mâce, "Duâ", 1).

Duanın ibadetin özü olmasıyla ne kastedildiğini arkadaşlarınızla yorumlamaya çalışınız.

ETKİNLİK

Dilimize yerleşmiş olan ve günlük hayatta çokça kullandığımız "Bereket versin!", "Allah şifa versin!", "Hayırlı yolculuklar!", "Eline sağlık!", "Allah rahmet etsin!", "Kolay gelsin!" gibi dua cümlelerine üç örnek de siz yazınız.

1. ....
....

2. ....
....

3. ....
....

Bir İletişim Biçimi Olarak Dua

Duada temel ilke samimiyettir. Duanın yeri, zamanı, şekli, biçimi ile ilgili kesin ilkeler yoktur. Ancak dua ederken şu noktalara dikkat edilmesi önemlidir:

- Her zaman dua edebiliriz. İnsan, Allah'a her zaman yönelmeli, ondan her zaman istekte bulunabilmelidir. Genişlikte ve darlıkta, zenginlikte ve fakirlikte, gençlikte ve ihtiyarlıkta, sevinçliyken ve üzüntülüyken, sağlıkta ve hastalıkta, kısacası her durumda dua etmeliyiz. Allah sadece sıkıntılı anlarda dua edenleri bakın nasıl kınamaktadır: "*İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirir ve yan çizer. Başına bir kötülük gelince de yalvarmaya koyulur*" (Fussilet 41 / 51).

Fussilet 41 / 51 âyetinde tasvir edilen tutum, niçin bir müslümana yakışmaz? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

- Allah'tan bir şey isterken O'nun yüce ve güzel isimleri (esmâ-i hüsnâ) aracılığı ile dua etmeliyiz. Bu konuda Rabbimiz kitabında şöyle buyurur: "*En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin*" (A'râf 7 / 180).

A'râf 7 / 180 âyetindeki tavsiyenin hikmeti sizce nedir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Helâl ve temiz şeyler için dua etmeliyiz. Allah'tan haram, yasak ve kötü şeyler dilemek hem duanın ruhuna ve amacına hem de kulluğumuza aykırıdır. Ayrıca haram olanlar istenmediği gibi haram işler yaparak da dua edilmez. Haram kazançlarla elde edilmiş şeylerle birlikte iken dua etmek duanın kabul edilmesine de engeldir. Peygamberimiz(s.a.s.) bu gerçeği şöyle dile getirmektedir: "*Bir kişi ellerini semaya kaldırır ve 'Yâ Rabbi! Yâ Rabbi!' diye yalvarır. Halbuki yediği haram, giydiği haramdır. Haramla beslenmiştir. Bu adamın duası nasıl kabul edilecek?*" (Müslim, "Zekât", 19).

- Dua ederken kabul edilip edilmeyeceği konusunda tereddüt veya şüphe etmemeliyiz. Allah'tan samimi olarak bir şey istediğimizde bunun mutlaka kabul edileceği düşüncesini taşımalıyız. "Ben dua ettim ama kabul edilmedi" gibi yanlış düşünceler şeytanın kandırmacasıdır. Peygamberimiz(s.a.s.) duanın kabul edilmesiyle ilgili olarak bize altın bir anahtar verir: "*Dua eden kimse şu üç durumdan birinde bulunur: Ya duası kabul edilir ya ileride kabul edilir ya da yaptığı dua günahlarına kefâret olur*" (Muvatta, "Kur'an", 8).
- Dua ederken bağırıp çağırmamamız gerekir. Allah her şeyi işitir ve bilir. Sanki o bizi duymuyormuş gibi bağırıp çağırmak, aşırı hareketlerde bulunmak duanın ruhuna aykırıdır. Bu, samimiyeti de zedeleyen bir durumdur. Kur'an'da yüce Rabbimiz şöyle buyurur: "*Rabbinize alçakgönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez*" (A'râf 7 / 55).
- Dua ederken edebe uygun ifadeler kullanmalıyız. Ne istediğimizi açık ve kesin bir şekilde belirtmeli, duanın edebine aykırı ifadelerden kaçınmalıyız. Peygamberimiz(s.a.s.) bu hususta şöyle buyurur: "*Sizden biri dua ettiğinde isteğini kesin olarak belirtsin. Sakın 'Allah'ım dilersen bana ver, dilersen beni bağışla' demesin. Çünkü bu isteği yerine getirmesi için Allah'ı zorlayan yoktur*" (Buhârî, "Daavât", 21).
- Her yerde dua edebiliriz. Nasıl ki sadece belirli anlarda değil her zaman dua edebiliyoruz; her durum ve yerde de dua edebiliriz. Ancak burada dikkat etmemiz gereken nokta, duanın edebine aykırı bir halde olmamamızdır. Yüce Rabbimiz biz müslümanların özelliklerini anlatırken bu konuyla ilgili olarak şunları söyler: "*Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler*" (Âl-i İmrân 3 / 191).

Kur'an'dan Dua Örnekleri

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru (Bakara 2 / 201).

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَٓا اِنْ نَسٖينَٓا اَوْ اَخْطَأْنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَٓا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖۚ وَاعْفُ عَنَّاࣞ وَاغْفِرْ لَنَاࣞ وَارْحَمْنَاࣞ اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ

"Ey Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et" (Bakara 2 / 286).

رَبَّنَٓا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَۜ

"Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır, ayaklarımızı sağlam bastır ve şu kâfir kavme karşı bize yardım et" (Bakara 2 / 250).

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةًۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ

"Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize katından bir rahmet bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedensin" (Âl-i İmrân 3 / 8).

رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

“Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve müslüman olarak bizim canımızı al” (A‘râf 7 / 126).

رَبِّ اشْرَحْ لِى صَدْرِىۙ وَيَسِّرْ لِٓى اَمْرِىۙ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِىۙ يَفْقَهُوا قَوْلِى

“Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar” (Tâhâ 20 / 25-28).

رَبِّ زِدْنِى عِلْمًا

“Rabbim! İlmimi arttır” (Tâhâ 20 / 114).

رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا

“Rabbim! Beni tek başıma bırakma!” (Enbiyâ 21 / 89).

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ اِمَامًا

“Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle” (Furkān 25 / 74).

رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا وَاَلْحِقْنِى بِالصَّالِحِينَۙ

“Ey Rabbim! Bana bir hikmet bahşet ve beni sâlih kimseler arasına kat” (Şuarâ 26 / 83).

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصٖيرُ

“Ey Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır” (Mümtehine 60 / 4).

رَبِّ اَوْزِعْنٖى اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتٖى اَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلٰى وَالِدَىَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا
تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْنٖى بِرَحْمَتِكَ فٖى عِبَادِكَ الصَّالِحٖينَ

“Ey Rabbim! Beni, bana ve ana babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın sâlih ameller işlemeye sevket ve beni rahmetinle sâlih kullarının arasına kat!” (Neml 27 / 19).

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذٖينَ سَبَقُونَا بِالْاٖيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فٖى قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذٖينَ
اٰمَنُوا رَبَّنَا اِنَّكَ رَؤُفٌ رَحٖيمٌ

“Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bulundurma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin” (Haşr 59 / 10).

Hz. Peygamber'den(s.a.s) Dua Örnekleri

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَسْأَلُكَ لِسانًا صادِقًا وَ قَلْبًا سَلِيمًا

"Allah'ım! Doğru söyleyen bir dil ve teslim olmuş bir kalp lutfetmeni niyaz ediyorum" (Tirmizî, "Daavât", 23).

اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ كَرِيمٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنّي

"Ya Rabbi! Sen affedicisin. Affetmeyi seversin. Beni affet" (İbn Mâce, "Duâ", 5).

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَسْأَلُكَ الْهُدٰى والتُّقَى وَالْعَفافَ وَالْغِنَى

"Allah'ım! Senden hidayet, takvâ, iffet ve zenginlik niyaz ediyorum" (Müslim, "Duâ", 72).

يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلٰي دِينِكَ

"Ey kalplere egemen olan Allah'ım! Kalbimi dininde sabit kıl" (Tirmizî, "Daavât", 124).

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَعُوذُ بِكَ اَنْ اَظْلِمَ اَوْ اُظْلَمَ

"Allah'ım! Zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım" (Nesâî, "İstiâze", 14).

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَجَهْلِي وَاِسْرَافِي فِي اَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنّي

"Allah'ım! Günahlarımı, bilgisizlik yüzünden yaptıklarımı, haddimi aşarak işlediğim kusurlarımı, benden daha iyi bildiğin bütün hatalarımı bağışla" (Buhârî, "Daavât", 60).

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجزِ وَالْكَسَلِ وَالْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَالْهَرَمِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ

اَللّٰهُمَّ اٰتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وزَكِّهَا اَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا اَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَايَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَايَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لَاتَشْبَعُ

وَمِنْ دَعْوَةٍ لَايُسْتَجَابُ لَهَا

“Allah’ım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, ihtiyarlayıp ele muhtaç olmaktan ve kabir azabından sana sığınırım. Allah’ım! Bana sana karşı gelmekten sakınma duygusu kazandır. Nefsimi günahlardan arındır; çünkü onu en iyi arındıracak olan sensin. Nefsimin sahibi ve efendisi sensin. Allah’ım! Faydasız bilgiden, ürpermeyen kalpten, doymak bilmez nefisten, kabul olmayacak duadan sana sığınırım” (Müslim, “Zikir”, 73; Nesâî, “İstiâze”, 13, 65).

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِي حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يَنْفَعُنِي حُبُّهُ عِنْدَكَ

“Allah’ım! Senden senin sevgini ve beni sana yakın kılacak herkesi sevmeyi bana nasip etmeni niyaz ediyorum” (Tirmizî, “Daavât”, 73).

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ اِذَا اَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا وَاِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا

“Allah’ım! Beni, güzellikler işleyip müjdesine nâil olanlardan, kötülük işlediklerinde de bağışlanma dileyenlerden eyle!” (İbn Mâce, “Edeb”, 57).

ETKİNLİK

Kur’an’dan ve Hz. Peygamber’den(s.a.s.) aktarılan dua örnekleriyle kendi yaptığınız duaları karşılaştırınız. Benzerlikleri ve farklılıkları not ediniz. Daha sonra bu notlarınızı arkadaşlarınızla paylaşarak değerlendiriniz.

Tövbe Nedir?

Tövbe, bilerek veya bilmeyerek, açıktan veya gizlice işlenmiş günahlardan, hatalardan ve kusurlardan pişmanlık duymak, onları bir daha yapmamaya kesin karar vermek ve yeniden aynı günahlara düşmemek için çaba göstermektir. Tövbe, Allah'tan özür dilemek, hatalardan dönüp Allah'a yönelmektir. İşlenen suç, kabahat ve kusurlardan dolayı Allah'tan utanarak bağışlanmak için samimiyetle yalvarmaktır.

Tövbe, günahları bağışlamaya yetkili tek makamın Allah olduğu bilincine sahip olmaktır. Bu yönüyle Allah ile kul arasında hiç kimseyi aracı kılmamanın işaretidir ve imanın çok önemli bir tezahürüdür. Kulun tövbe etmesi ve Allah'ın bu tövbeden dolayı bağışlayıcılığı düşüncesi olmasaydı insan yaptığı günahların ağırlığı altında ezilir, kendine eziyet eder durur, vicdan azabından kurtulamazdı. Tövbe, günah karanlığında önümüzü aydınlatan bir lambadır. Tövbe, acılar çektiren yaralarımıza en şifalı merhemdir. Tövbe, her başlayan günü hayatımızın ilk günüymüş gibi hissetmemizin vesilesidir. Tövbe, kendimizle yüzleşmemize imkân tanıyan bir aynadır. Tövbe, günah uçurumundan bizi çekip çıkaran sapasağlam bir iptir. Tövbe, yaratanımız Allah'a karşı samimi bir şekilde yakardığımız en mahrem anımızdır. Tövbe, günah pisliklerini yıkayıp ruhumuzu arındıran tertemiz bir sudur. Vicdan azabı ateşlerimizi pişmanlık toprağıyla söndüren bir rahmettir. Tövbe, Rabbimizin biz günah işleyen kullarına, günahlardan kurtulmamız için tanıdığı bir çıkış yoludur.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Bütün insanlar hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise hatalarından dönendir"

(Tirmizî, "Kıyâmet", 50; İbn Mâce, "Zühd", 30.

Tövbe etmenin önemi üzerine arkadaşlarınızla konuşunuz.

Tövbe etme imkânı, Allah'ın kullarına bir armağanıdır. Kul günah veya kusur işlediğinde tövbe etmelidir. Ancak tövbe etmek için ille de farkında olarak günah işlemiş olmak gerekmez. İnsan unutma, dalgınlık, bilgisizlik vs. sebeplerle veya farkında olmadan da günah işleyebilir. Dolayısıyla her zaman ve durumda tövbe edilebilir. Bu, insanın iç huzurunu ve barışını sağlayacağı gibi Allah'ın da hoşnutluğunu kazandıracak bir davranış olacaktır. Çünkü Allah, işlenen kabahatlere karşı çok sabırlıdır ve kullarının arınmak için tövbe etmelerini bekler. Kalp yaratılıştan pırıl pırıl bir aynaya benzer. Küçük veya büyük hatalar ve günahlar sebebiyle parlaklığını kaybeden bu ayna sık sık tövbe ederek parlatılmalıdır. Seçilmiş bir insan olmasına rağmen Peygamberimiz(s.a.s) bile kendisinin günde yüz defa tövbe ettiğini belirtmektedir (Müslim, "Zikr", 42; Buhârî, "Daavât", 3). Böylece ümmetine de tövbe etmenin önemini anlatmaktadır.

Adım Adım Tövbe

Birinci adım

- Yaptığı yanlışlardan pişman olmak

İkinci adım

- Allah'tan bağışlanma dilemek

Üçüncü adım

- Yaptığı yanlışlardan etkilenen kişiler varsa onlardan özür dileyip kendileriyle helalleşmek

Dördüncü adım

- Aynı şeyleri bir daha yapmamaya kesin karar vermek

Beşinci adım

- Kararını gerçekleştirebilmek için Allah'tan yardım dilemek

Altıncı adım

- Tövbe ettiği şeyi bir daha işlememek için gayret göstermek

Yedinci adım

- Kendisini günah ve hataya sürükleyecek yerlerden, durumlardan ve kişilerden uzak durmak

Tövbenin en önemli şartı yürekten, yani samimi olarak yapılmasıdır. Kişi işlediği hata ve kusurlardan dolayı gerçekten pişman olup bunları bir daha yapmamaya içtenlikle karar vermelidir. Yüce kitabımız bunu şu şekilde ifade eder: "Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar" (Tahrîm 66 / 8).

Sevgili Peygamberimiz*(s.a.s.) *buyuruyor ki:

"Tövbe pişmanlıktır"

(İbn Mâce, "Zühd", 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/376, 423).

Pişmanlık duymanın önemi ve tövbe ile pişmanlık arasındaki ilişki üzerine arkadaşlarınızla müzakere ediniz.

Tövbenin Kabul Edilmesi

Tövbenin kabul edilmesi için iki temel şartın bulunması gerekir:

1. İşlenen günaha veya hataya yürekten pişman olmak ve bir daha yapmamaya samimi olarak niyet edip karar vermek: Kur'an bu tür tövbeye "*nasuh tövbe*" adını verir. Nasuh, "samimi, içten, yürekten" anlamlarına gelir. Bu şart, tövbenin zorunlu şartıdır. Bu olmazsa tövbe dilimizle söylediğimiz birkaç kelimeden öteye geçemez.

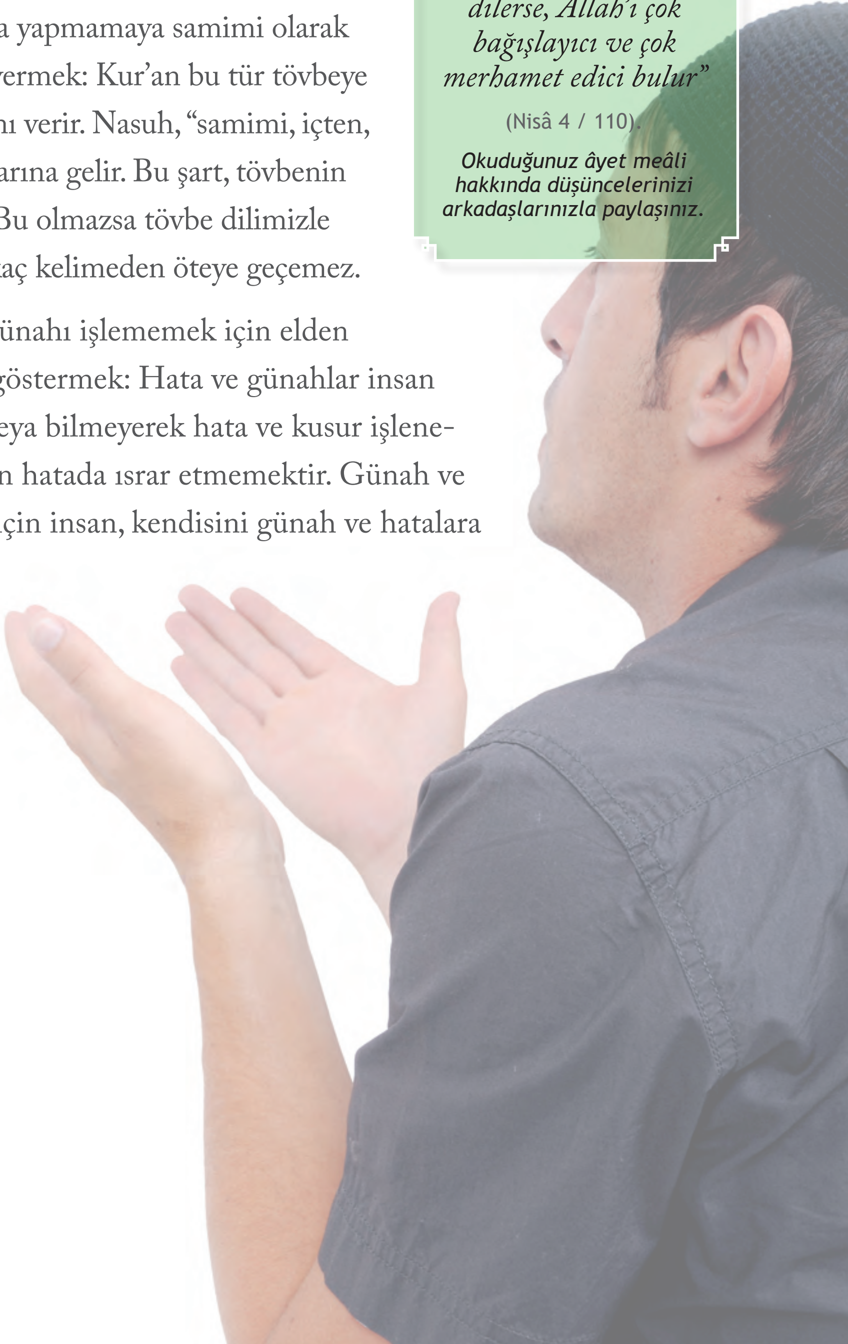
2. Aynı hata veya günahı işlememek için elden geldiğince çaba göstermek: Hata ve günahlar insan içindir. Bilerek veya bilmeyerek hata ve kusur işlenebilir. Önemli olan hatada ısrar etmemektir. Günah ve hata işlememek için insan, kendisini günah ve hatalara sürükleyecek yerlerden, durumlardan ve kişilerden de uzak durmalıdır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Kim bir kötülük yapar, yahut kendine zulmeder, sonra da Allah'tan bağışlama dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici bulur"

(Nisâ 4 / 110).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an'dan Tövbe Örnekleri

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فٖى اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ

"Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et" (Âl-i İmrân 3 / 147).

رَبِّ اِنّٖى اَعُوذُ بِكَ اَنْ اَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لٖى بِهٖ عِلْمٌۜ وَاِلَّا تَغْفِرْ لٖى وَتَرْحَمْنٖى
اَكُنْ مِنَ الْخَاسِرٖينَ

"Rabbim! Şüphesiz ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana acımazsan, şüphesiz ziyana uğrayanlardan olurum" (Hûd 11 / 47).

رَبِّ اِنّٖى ظَلَمْتُ نَفْسٖى فَاغْفِرْ لٖى

"Rabbim! Şüphesiz ben nefsime zulmettim. Beni affet" (Kasas 28 / 16).

رَبِّ اغْفِرْ لٖى وَلِوَالِدَىَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنٖينَ وَالْمُؤْمِنَاتِۜ

"Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla" (Nûh 71 / 28).

Hz. Peygamber'den(s.a.s) Tövbe Örnekleri

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَاعَمِلْتُ وَشَرِّ مَا لَمْ اَعْمَلْ

"Allah'ım! Yaptığım ve yapmadığım şeylerin şerrinden sana sığınırım" (Müslim, "Zikr", 18).

اَللّٰهُمَّ نَقِّ قَلْبِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْاَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ

"Allah'ım! Kalbimi beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi hatalardan temizle" (Tirmizî, "Daavât", 101).

رَبِّ اغْفِرْلِي وَتُبْ عَلَيَّ اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الْغَفُورُ

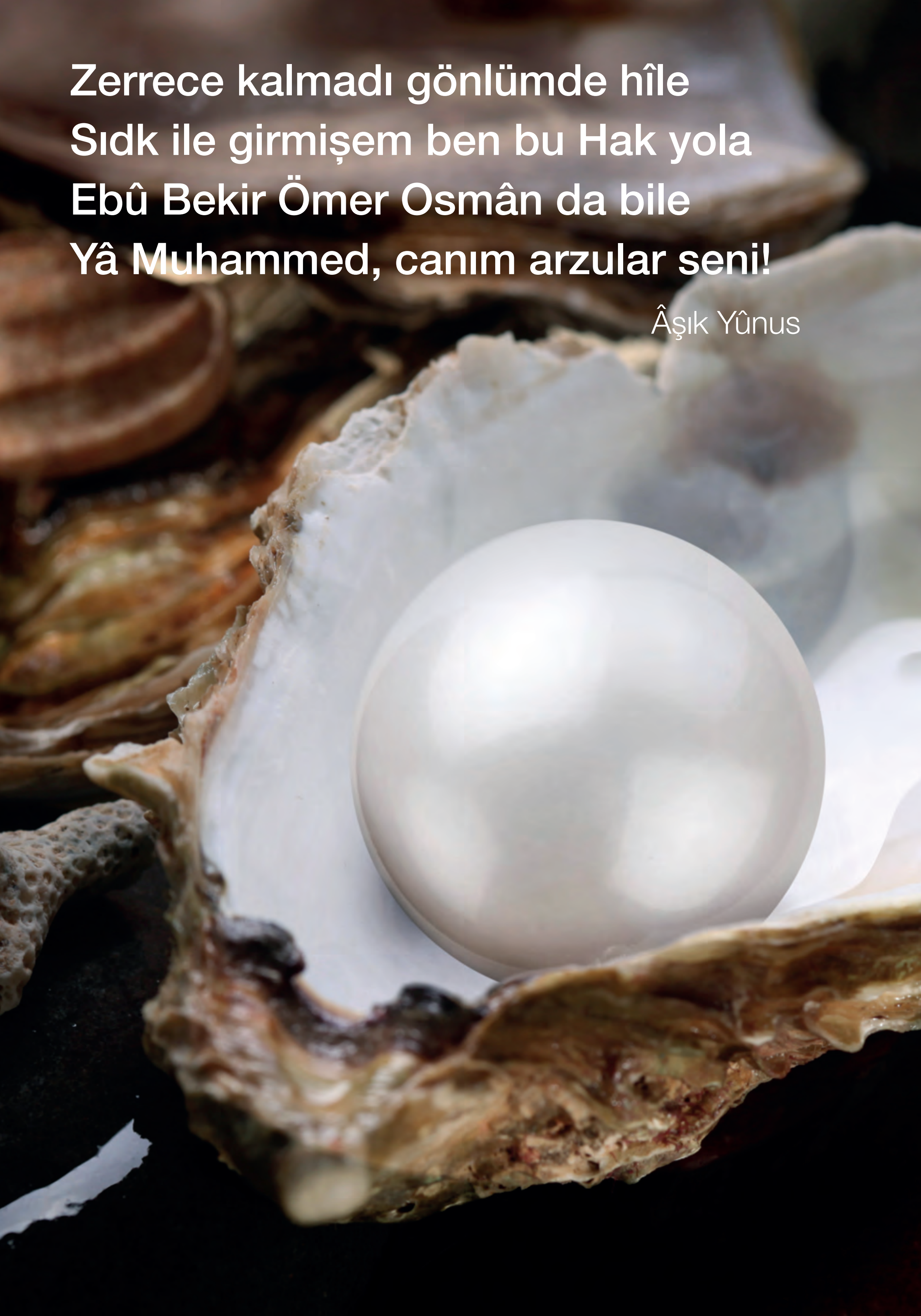
"Rabbim! Beni bağışla, tövbemi kabul et, şüphesiz sen tövbeleri kabul eden ve bağışlayansın" (İbn Hanbel, V, 371).

ETKİNLİK

Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'den(s.a.s.) aktarılan tövbe örnekleriyle kendi tövbelerinizi karşılaştırınız. Öz değerlendirme sonucunda ulaştığınız görüş ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşıp değerlendiriniz.

Zerrece kalmadı gönlümde hîle
Sıdk ile girmişem ben bu Hak yola
Ebû Bekir Ömer Osmân da bile
Yâ Muhammed, canım arzular seni!

Âşık Yûnus

Alan : *Siyer*
Kur : *4*

Ünite 5

Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Kişiliği ve Örnekliği

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Peygamber olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)
- İnsan olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)
- Ahlâkî örnek olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hazırlık çalışması

- Hayatınızda Sevgili Peygamberimizi(s.a.s.) örnek alarak neler yaptığınızı düşününüz. Peygamberimizin(s.a.s.) hayatımızı şekillendirmede rolü üzerine arkadaşlarınızla konuşunuz.

Peygamber Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed(s.a.s.) Allah'ın, kulları arasından seçtiği bir peygamberdir. Bir peygamber olarak *tebliğ* görevi ile yükümlüydü. Allah'tan aldığı vahyi insanlara bildirir, kendisi de vahyin bildirdiği şekilde hayatını sürdürürdü. Bu yönüyle bütün insanlık için en güzel örnektir. Ümmetini hep iyiye ve doğruya *davet* etmiştir. O aynı zamanda bir *uyarıcı*dır. Allah'a itaat ettiği gibi resûlüne(s.a.s.) de itaat etmek her müslümanın üzerine bir borçtur. Hz. Peygamber,(s.a.s.) *rehber*dir, *yol gösterici*dir. Bütün bu görevlerini insanların özelliklerine dikkat ederek, onları kırıp incitmeden yerine getirmiş, Allah'ın buyruklarını hep sabırla anlatmıştır. Karşılaştığı güçlüklerden yılmamış, davasına hep sadık kalmıştır.

Hira mağarasında ilk vahyi aldığı günden son nefesini verinceye kadar sürdürdüğü hayatı ve geride bıraktığı sünneti ile o(s.a.s.) âlemlere rahmettir.

ETKiNLiK

Kur'an'da Peygamberimizin(s.a.s.) peygamberlik göreviyle ilgili birçok âyet vardır. Aşağıda bunların bir kısmı sıralanmıştır. Bu âyetleri okuyup bir peygamber olarak Hz. Muhammed(s.a.s.) hakkında notlar çıkarınız.

- Bakara 2 / 213
- Nisâ 4 / 80
- En'âm 6 / 90
- Kehf 18 / 110
- Fâtır 35 / 23-24
- Fussilet 41 / 6
- Âl-i İmrân 3 / 31, 161
- Mâide 5 / 67
- Nahl 16 / 43-44
- Ankebût 29 / 18
- Mü'min 40 / 78

İnsan Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed,(s.a.s.) bir peygamber olmasının yanı sıra bir insandı ve diğer insanların sahip oldukları özelliklere sahipti. O da bir anneden doğmuş, bir toplumda yaşamıştı. Herkes gibi günlük işlerini yapmak ve ihtiyaçlarını karşılamak zorundaydı.

Hz. Peygamber,(s.a.s.) Mekke'de yaşadığı dönemde ilk gençlik yıllarında bir ara çobanlık yapmış, daha sonra ticaretle uğraşmıştı. Ancak Medine'ye hicret ettiğinde herhangi bir mal varlığı yoktu. Başlangıçta ensarın hediyeleri ile ihtiyaçlarını karşıladı. Bedir Savaşı'ndan itibaren ganimet, Hz. Peygamber(s.a.s.) ve ailesinin başlıca geçim kaynağı oldu. Resûlullah,(s.a.s.) imkân bulduğunda ailesini sürekli bir gelire ve berekete kavuşturmak için ürünlerinden faydalanabileceği birkaç hayvan edindi. Zaman içinde kendisine hediye edilen ya da savaş ile ele geçirilen toprakların gelirleri de eklenince maddî imkâna kavuştu. Ancak malını daha çok müslümanların ihtiyaçlarına harcadı, kendisi ve ailesi mütevazi bir hayatı tercih ettiler.

O dünya hayatını, bir seyahat esnasında yolcunun ağaca dayanarak dinlenmesi kadar kısa bir süre olarak kabul ederdi. Dünya malına önem vermezdi. Medine'ye çeşitli yerlerden mallar gelir ve Hz. Peygamber(s.a.s.) hepsini ashabına dağıtırdı. Eğer elinde biraz da olsa mal kalmışsa rahatsız olurdu.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) evi Mescid-i Nebevî'nin duvarı boyunca sıralanmış yaklaşık 3,5 x 5 m ebadında dokuz odadan meydana geliyordu. Bu odalar kerpiçten inşa edilmiş mütevazi yapılardı. Tavanları elin değebileceği yükseklikteydi. Her odanın içinde servi ağacından sütunlara tutturulan bir perdeyle ayrılmış bir bölüm vardı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) kendisini ziyarete gelenlerle görüşürken hanımları odanın bu kısmına geçerlerdi.

Resûlullah'ın,(s.a.s.) ihtiyaçlarını karşılayacak kadar eşyası bulunurdu. Evinde gündüzleri sergi, geceleri perde olarak kullanılan hurma lifinden yapılmış bir yaygı vardı. Kıl ve yünden mâmul, battaniye yerine kullanılan bir örtüsü daha vardı. Yatağının yüzü tabaklanmış deriden, içi de yumuşak hurma lifindendi. Daha çok hasır üzerinde yatardı. Hasırın vücudunda iz bırakmasına arkadaşları üzülürken kendisi aldırmazdı. Oturması için kendisine minder verildiğinde minderi başkasına verip yere oturmayı tercih ederdi.

Hz. Ömer bir gün Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanına gitti ve onun odasındaki eşyaları görünce dayanamadı, gözlerinden yaşlar aktı. Hz. Peygamber(s.a.s.) ona niçin ağladığını sorunca Hz. Ömer, "Ey Allah'ın Resûlü! Niçin ağlamayayım? Üzerinde yattığınız hasırın izleri vücudunuza çıkmış. Burası da eşyalarınızın bulunduğu odanız... İçindekilerin hepsi gözlerimizin önünde duruyor. Hükümdarlar rahat ve gösterişli bir hayat sürüyorlar. Allah'ın peygamberi ve seçkin bir kulu olarak sizin evinizin hali ise işte budur" dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü(s.a.s.) "Ey Ömer! Onların dünyayı, bizim de âhireti almamız hoşuna gitmez mi?" buyurdu.

Hz. Ömer'in Resûlullah'ın(s.a.s.) odasında gördüğü eşyalar şunlardı: çıplak bir divan, hurma lifleriyle doldurulmuş bir yastık, bir hayvan postu, birkaç tane de deri su tulumu.

Hz. Peygamber(s.a.s.) yemek konusunda da aşırıya kaçmaz, aza kanaat eder ve ikramda bulunmayı çok severdi. Gelirini ihtiyaç sahiplerine dağıttığı için bazen birkaç gün yemek yemediği, evinde bir iki ay boyunca yemek pişirilmediği olurdu. Kendisi ve ailesi buğday ekmeğini çok nâdir bulur, genellikle arpa ekmeği yerlerdi. Sirke, bal, zeytinyağı ve bazı sebze yemekleri hoşuna giderdi. Tirit, severek yediği yemeklerden biriydi. Sofraya gelen yemekte kusur aramaz, beğenmişse yer, beğenmemişse yemezdi. Sevmediğini hissettirecek bir harekette bulunmazdı. Yemeği karıştırarak

yemez, bu şekilde davrananları da uyarırdı. Yemeğini yerden biraz yüksek bir sini üzerinde yer, yemekte bir yere yaslanmazdı. Yemeği üç parmağıyla yerdi. Yemekten önce ve sonra ellerini yıkardı.

Resûlullah'ın(s.a.s.) Bir Günü

Hz. Peygamber(s.a.s.) gününü üçe bölerdi. Bir kısmını ibadetle, bir kısmını ümmetinin işleriyle, geri kalan zamanını da kendi işleriyle geçirirdi.

Sabah namazından sonra diz çökerek oturur, güneş doğana kadar öylece kalırdı. Daha sonra ashabı onun çevresine oturur, onun nasihat ve öğütlerini dinlerlerdi. Bu sohbetlerin ardından genellikle ihtiyaç sahiplerine yardım dağıtılması, ganimet mallarının paylaştırılması gibi toplumu ilgilendiren işleri yapardı.

Çoğu zaman güneş biraz yükselip gün ilerleyince kuşluk namazını kılar, sonra evine giderdi. Evde bulunduğu saatlerde ev işlerine yardımcı olurdu. Evinin, ailesinin işlerini kendisi görür, bu konuda kimsenin yardımını kabul etmezdi. Hz. Âişe'nin ifadesiyle, evde sıradan bir insan ne yapıyorsa onu yapardı. Yırtık elbiseleri diker, ayakkabısı sökülmüşse kendi eliyle tamir eder, süt sağar, devesinin bakımıyla ilgilenir, evi temizlerdi.

İkindi namazından sonra eşlerinin yanına gider, hepsinin yanında bir müddet kalırdı. Eşleriyle ilgilenir, onlar için faziletlerin en üstününü arzular, sevgi, şefkat ve ilgisi ile elinden geleni

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Dediler ki: 'Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, çarşıda pazarda dolaşır. Ona bir melek indirilseydi de, bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya! Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya ürününden yiyeceği bir bahçesi olsaydı ya!' Zalimler, (inananlara): 'Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz' dediler. (Ey Muhammed!) Senin hakkında bak nasıl da temsiller getirdiler de (haktan) saptılar. Artık onlar doğru yolu bulamazlar. Dilerse sana bundan daha güzelini, içinden ırmaklar akan cennetleri verebilecek olan, sana saraylar kurabilecek olan Allah'ın şanı yücedir"

(Furkān 25 / 7-10).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

yapardı. Akşamları Hz. Peygamber(s.a.s.) hangi eşinin odasındaysa bütün eşleri orada toplanıp görüşürlerdi. Yatsı namazından sonra konuşmayı sevmez, dinlenmeye çekilerek uyurdu. Gecenin üçte biri veya yarısı geçtikten sonra uyanırdı. Baş ucunda duran misvakı ile dişlerini temizler, abdest alır ve ibadetle meşgul olurdu. Bundan sonra secde ettiği yere başını koyarak biraz daha uyurdu.

İnsan Davranışlarında Örnekliği

Güzel ahlâkın örneği olan Hz. Peygamber,(s.a.s.) diğer insanlarla ilişkilerinde nazik, şefkatli ve merhametliydi. Her zaman güler yüzlü ve mütevaziydi. Ashabıyla karşılaştığında önce o selâm verir ve karşısındakiyle tokalaşırdı. Karşısındaki elini bırakıncaya kadar da elini bırakmazdı. Birisi onunla konuştuğunda ona doğru döner ve muhatabının sözü bitinceye kadar yüzünü çevirmezdi. Hasta olan arkadaşlarını ziyaret eder, komşuluk ilişkilerine önem verirdi. İzin verilmedikçe birinin evine girmez, izin verilmezse geri dönerdi. Gittiği evlerde başköşeye oturmaktan kaçınırdı. Misafirlerine ise bizzat kendisi hizmet ederdi.

Komşu hakkına dikkat ederdi. İyi bir mümin olabilmek için komşularına iyi davranmak, komşusunun güvenini kazanmak, pişirdiğinden komşusuna ikram etmek, kendisi için istediğini komşusu için de istemek gerektiğini söylerdi.

Hasta ziyaretlerine büyük önem verirdi. Hastaları ziyaret etmenin müslümanların önemli görevlerinden biri olduğunu söylerdi. Müslü-

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Komşusunun aç olduğunu bildiği halde tok karnına yatan, bana iman etmiş olamaz"

(Heysemî, *Mecmau'z-zevâid*, Dârü'l-fikr, Beyrut 1994, VIII, 306).

manlardan biri hastalandığında onu mutlaka ziyaret eder, halini hatırını sorar, onun için duada bulunurdu. Hastayı teselli eder, karamsar sözler söylenmesinden hoşlanmazdı.

Bir hastanın durumu ağırlaşmışsa sahâbîler Hz. Peygamber'e(s.a.s.) haber verirlerdi. O da hastanın yanına gelerek ruhunu teslim edinceye kadar ona dualarda bulunur ve başında beklerdi.

Resûlullah,(s.a.s.) tanıdığı başka dine mensup olan hastaları da ziyaret ederdi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Andolsun, Allah'ın resûlünde sizin için; Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır"

(Ahzâb 33 / 21).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Ashaptan biri öldüğünde cenaze evine gider, ölünün bağışlanması için dua eder, cenaze namazını kılar ve eğer hemen defnedilecekse bekler, yoksa geri dönerdi. Müslüman olmasa da önünden bir cenaze geçerken ayağa kalkar, yakınlarına acılarını paylaştığını gösterirdi.

ETKİNLİK

Hz. Peygamber'i(s.a.s.) hayatımızda nasıl örnek alabiliriz? Örnek almak nedir? Düşününüz ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İbadetlerin Yapılmasında Örnekliği

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"De ki: 'Şüphesiz bana, dini Allah'a has kılarak O'na ibadet etmem emredildi. Bana, müslümanların ilki olmam da emredildi.' De ki: 'Eğer ben Rabbime isyan edersem, şüphesiz büyük bir günün azabından korkarım.' De ki: 'Ben dinimi Allah'a has kılarak sadece O'na ibadet ediyorum'"

(Zümer 39 / 11-14).

Âyet meâli üzerinde düşününüz.

Hz. Peygamber,(s.a.s.) her an ve her vesileyle Allah'ı zikrederdi; otururken, kalkarken, yemek yerken, abdest alırken, elbisesini giyinirken… Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Allah'a olan sevgisi her şeyden üstündü. Tek dostu olarak Allah'ı kabul eder, Allah sevgisinden dolayı sabahlara kadar namaz kılardı. O kadar ki bazen kıyamda durmaktan ayakları şişerdi.

Allah'ın elçisi(s.a.s.) namazı Rabbiyle buluşma, ona yükselme ve konuşma fırsatı olarak görür; gözünün nuru olarak nitelendirirdi. Çoğu defa namazda gözlerinden yaşlar dökülürdü. Bir yolculuğa ve sefere çıkınca da yolda bineğinin üzerinde nâfile namaz kılar, Allah'ı zikrederdi.

Kur'an-ı Kerîm'i yüksek sesle okurdu. Müjde ve rahmet âyetleri gelince Allah'tan ona da nasip etmesini ister, azap âyetleri gelince Allah'a sığınır, ondan korunmak için Allah'a yalvarırdı.

Ramazan ayında ibadetlerini arttırırdı. Ramazanın son on gününde itikâfa girer, bütün vaktini Allah'a ibadetle ve zikirle geçirirdi. Ramazan ayı dışında da oruç tutar, şâban ayının tamamına yakınını oruçlu geçirirdi. Her ayın üç gününde, muharrem ayının ilk on gününde ve şevval ayının iki ve yedinci günleri arasında altı gün oruçlu olurdu. Bunların dışında bazen art arda oruç tutmaya başlar, ashabı orucu hiç bırakmayacağını zannederlerdi. Bazen de uzun müddet oruç tutmaz, bu defa da bir daha oruç tutmayacağını düşünürlerdi. Bazen hiç iftar etmeden günlerce oruç tutardı. Ashabı da onun gibi aralıksız oruç tutmaya çalıştığında ise onları uyarır, Allah'ın kendisini doyurduğunu söylerdi.

Bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed'in(s.a.s.) de tek isteği görevini tamamladıktan sonra Allah'a kavuşmaktı. Resûlullah(s.a.s.) vefatına yakın sık sık bu arzusunu belirtmiş, gerçek dosta kavuşmanın huzur ve sükûnu içinde vefat etmiştir.

Ahlâkı

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) eşsiz ahlâkını "*Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!*" (Hûd 11 / 112) âyetinin emrine uygun davranma endişesi şekillendirmekteydi. O, dua ve ibadetlerinde, yeme içmesinde, giyim kuşamında, dostları ve hasımları ile ilişkilerinde, ticarî faaliyetlerinde, zenginlik ve fakirlik dönemlerinde, savaş ve barış zamanlarında, hayatının her alanında ve bütün safhalarında hep bu endişeyi taşımaktaydı. O kadar ki *"Beni, Hûd sûresi ihtiyarlattı"* buyurmuştu.

Onun ahlâkı Kur'an'dan ibaretti. O, güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderilmiş bir elçiydi.

Güvenilirdi. Dostları kadar düşmanları da onun sözüne güvenir, emanete ihanet etmeyeceğini bilirdi. Verdiği bir sözden döndüğünü hiç kimse görmemişti.

Cömertti. İnsanlara yardım etmek için elinden geleni yapar, kendisine gelen bir kişiyi istediği şeyi ya da ondan daha iyisini ona vermedikçe göndermezdi.

İsraftan hoşlanmazdı. Malını, sağlığını, zamanını; elindeki her şeyi Allah'ın emaneti olarak görür, en iyi şekilde değerlendirirdi.

Misafirperverdi. Müslüman olsun ya da olmasın bütün misafirlerini en güzel şekilde ağırlar, onlara ikramda bulunurdu.

Âdildi. Hiçbir ayırım yapmadan haklıya hakkını verir, yakınının aleyhine de olsa adaletle hükmederdi.

Müsamahakârdı. Hoşlanmadığı bir söz, bir davranış karşısında ses çıkarmaz, memnun olmadığı ancak yüzünden belli olurdu.

Bağışlayıcıydı. Kendisine kaba ve saygısızca davrananları bile güler yüzle ve tatlı dille karşılar, dertlerini dinler, ihtiyaçlarını temin ederdi.

Edepliydi. Hayânın imandan olduğunu söylerdi.

Sadelikten hoşlanırdı. Giyim kuşamında, günlük yaşam alışkanlıklarında, insanlarla ilişkilerinde abartıdan kaçınırdı. Bir topluluk içindeyken, onu tanımayanlar, herhangi bir özelliğinden hareketle onu diğer insanlardan ayırt edemezlerdi.

Hediyeleşmeyi severdi. Arkadaşlarına hediyeler verir, kendisine verilen hediyeleri de kabul ederdi.

Cesurdu. Düşmanlarının her türlü baskı ve işkencesine metanetle göğüs gerer, savaşlarda saldırıların yoğunlaştığı anlarda cesaretiyle ashabına örnek olurdu.

Merhametliydi. Canlı cansız bütün varlıklar onun merhametinden pay alırdı. Kimseye karşı kötü bir davranışta bulunmaz, kırıcı bir söz söylemezdi.

Azimli ve kararlıydı. Herhangi bir konuda karar vermeden önce düşünür, çevresindekilere danışır; karar verdiğindeyse her türlü güçlüğe sonuna dek göğüs gererdi.

Sabırlıydı. Doğumundan itibaren sevdiklerini bir bir kaybetmişti. Peygamberlik vazifesini yerine getirirken açlıkla, fakirlikle, yurdundan çıkartılmakla, savaşla ve daha birçok zorlukla imtihan olundu. Ancak sabır ve şükürden bir an dahi vazgeçmedi.

Mütevekkildi. Rabbine güvenir, güçsüzlüğü karşısında ona el açardı. Elde ettiği güzelliklerden dolayı da yine Allah'a şükrederdi. Elinden geleni yaptıktan sonra, Allah'a güvenip ona teslim olurdu.

O, Rabbi tarafından en güzel şekilde terbiye edilmişti ve ümmetine dünden bugüne her zaman en güzel örnek oldu.

ETKİNLİK

Aşağıda sevgili Peygamberimizde(s.a.s.) bulunan güzel ahlâkî özelliklerden bazıları listelenmiştir. Bugüne kadar Peygamberimizle(s.a.s.) ilgili olarak öğrendiklerinizi göz önünde bulundurarak siz de listeye farklı maddeler ekleyiniz.

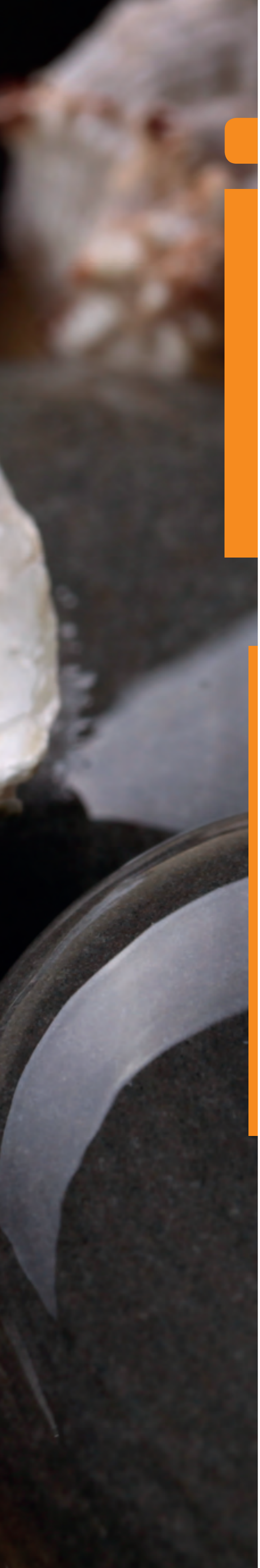
- *âdil*
- *ağırbaşlı*
- *alçakgönüllü*
- *azimli*
- *bağışlayıcı*
- *basîretli*
- *cesur*
- *cömert*
- *çalışkan*
- *çok şükreden*
- *doğru sözlü*
- *dürüst*
- *edepli*
- *güler yüzlü*
- *güvenilir*
- *hayâ sahibi*
- *hoşgörülü*
- *hoşsohbet*
- *iffetli*
- *ikram sever*
- *insaflı*
- *iradeli*
- *iyi niyetli*
- *kanaatkâr*
- *kararlı*
- *kibar*
- *konuk sever*
- *merhametli*
- *mutedil*
- *mütevekkil*
- *özverili*
- *sabırlı*
- *saygılı*
- *sorumluluk sahibi*
- *sözüne sadık*
- *şefkatli*
- *takvâ sahibi*
- *vefalı*
- *yardımsever*
- *yumuşak başlı*

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

Ali ile Hasan, Hüseyin anda,
Sevgisi gönülde, muhabbet canda,
Yarın mahşer günü ulu divanda,
Yâ Muhammed, canım arzular seni!

Âşık Yûnus

Alan : *Siyer*
Kur : *4*

Ünite 6

Hz. Peygamber'den(s.a.s.) Davranış Örnekleri

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- Eş olarak Hz. Muhammed(s.a.s)
- Baba olarak Hz. Muhammed(s.a.s)
- Dede olarak Hz. Muhammed(s.a.s)
- Komşu olarak Hz. Muhammed(s.a.s)
- Akraba olarak Hz. Muhammed(s.a.s)
- Arkadaş olarak Hz. Muhammed(s.a.s)
- Eğitimci olarak Hz. Muhammed(s.a.s)

Hazırlık çalışması

- Sevgili Peygamberimizin(s.a.s) komşunuz olduğunu hayal ediniz. Düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

Eş Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Peygamber(s.a.s.) sevecen, ilgili, hassas, adil, merhametli, düşünceli, sakin, şefkatli, sabırlı, fedakâr, anlayışlı, nazik, duyarlı, saygılı, sorumluluk sahibi, paylaşmayı seven, vefakâr, diğerkâm, güler yüzlü bir eşti.

- Ev işlerinde eşlerine yardımcı olurdu. Evi süpürür, koyunları sağar, develeri yemler, elbiseleri ve ayakkabıları tamir eder, çocuklarıyla ilgilenirdi.
- Eşlerine karşı hoşgörülü davranır, onların kalplerini kırmazdı. Onlara yüksek sesle bağırdığı ya da vurduğu hiç görülmemişti.
- Eşleriyle şakalaşır, onların şakalarını da sevecenlikle karşılardı.
- Eşlerine karşı ekonomik görevlerini yerine getirirdi. Evlenirken hanımlarına vermesi gereken mehri ihmal etmemiş, hepsine o zamanın örfüne göre mehrini vermiş, evlilikleri süresince geçimlerini temin etmiştir.
- Eşlerinin ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına engel olmazdı. Kazançları ile ilgili aldıkları kararları da saygıyla karşılardı. Örneğin Hz. Zeynep, deri işlemeciliği yapmakta, gelirini de sadaka olarak dağıtmaktaydı.
- Eşlerinin her biri için müstakil bir oda yaptırmıştı. Her oda, ihtiyaçlarını karşılayacak temel unsurları ihtiva etmekteydi.
- Eşleriyle birlikte vakit geçirmeye özen gösterirdi. Sırayla her gece bir eşinin yanında kalır, ayrıca her sabah mescitten çıktıktan sonra ve her ikindi vakti namaz kıldıktan sonra eşlerinin her birine teker teker uğrardı. Ailenin bir araya gelmesini sağlamak amacıyla da her akşam, Resûlullah(s.a.s.) o gece kimin yanında kalacak ise bütün hanımları topluca oraya gelirler, sohbet ederlerdi.

- Önemli kararlar alırken eşlerinden fikir alır, onların tavsiyelerini dinlerdi.
- Sözleriyle ve fiilleriyle eşlerine karşı sevgisini dile getirirdi. Eşlerinin faziletlerinden bahseder, dizine bastırarak bineğe bindirir, kendisine yapılan yemek davetine hanımlarıyla katılır, ağlayan eşinin göz yaşlarını elleriyle silerek teselli ederdi.
- Üzüntülerini ve sevinçlerini eşleriyle paylaşırdı.
- Eşlerinin akrabalarıyla ve yakınlarıyla da ilgilenir, onlara hatır sormayı ve iltifatı ihmal etmezdi.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"En hayırlınız, ailesi için en hayırlı olandır. Bense aranızda ailesine karşı en hayırlı olanınızım"

(İbn Mâce, "Nikâh", 50).

Müminlerin Anneleri

Hatice bint Huveylid: Kureyş'in eşrafından Huveylid ile Fâtıma'nın kızıdır. Üstün iffeti ile tanınır ve bu sebeple "tertemiz" anlamındaki "Tâhire" lakabıyla anılırdı. Hz. Peygamber'den(s.a.s.) önce iki defa evlendi ve iki çocuğu oldu. İkinci kocasının ölümünden sonra da Kureyş'in ileri gelenlerinden evlenme teklifleri aldı. Fakat Hz. Hatice bunların hiçbirini kabul etmedi. Hz. Muhammed'e(s.a.s.) ise kendisi evlenme teklif etti. Hz. Muhammed'e(s.a.s.) peygamberlik geldiğinde ona inanan ilk kişi Hz. Hatice'ydi. Mekke'deki zulüm ve işkence döneminde hep Resûlullah'ın(s.a.s.) yanında yer aldı. Servetini müslümanlar için harcadı. Evlilikleri yirmi beş yıl kadar sürdü. Hicretten yaklaşık üç yıl önce, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) amcası Ebu Tâlib'in ölümünden üç gün sonra vefat etti. Resûlullah(s.a.s.) onun ölümü ile derin bir üzüntü duydu. O kadar ki amcasının ve eşinin öldüğü bu yıl "hüzün yılı" diye adlandırıldı. Resûlullah,(s.a.s.) Hz. Hatice'nin vefatından sonra başka hanımlarla da evlendi. Fakat Hz. Hatice, Resûlullah'ın(s.a.s.) en sevdiği eşiydi. Sonraki yıllarda da onun fedakârlığını ve dostluğunu her fırsatta anıyor, sürekli onun için dua ediyor, akrabalarının hatırlarını sormayı ihmal etmiyordu. Resûlullah'ın(s.a.s.) eşlerinden Hz. Âişe, en çok Hz. Hatice'yi kıskandığını bizzat itiraf etmiş ve Resûlullah'a(s.a.s.) niçin hâlâ ölüp giden eşini andığını sormuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) davasına kimsenin inanmadığı bir dönemde onun inandığını, herkes onu yalanlarken onun kendisini tasdik ettiğini, İslâm davasını malıyla da desteklediğini, onun bu ümmetin en hayırlı kadını olduğunu söylemiştir.

Sevde bint Zem'a: Sevde ve eşi Sekran b. Amr ilk müslümanlardandı. Mekkeli müşriklerin baskılarından kurtulmak için Habeşistan'a hicret ettiler. Bir müddet sonra Mekke'ye geri döndüler. Sekran dönüşte Mekke'de vefat etti. Havle bint Hakîm'in tavsiyesiyle Hz. Peygamber,(s.a.s.) Sevde ile Mekke'de evlendi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Sevde'den çocuğu olmadı ancak Sevde onun çocuklarına öz evlâtları gibi baktı. Cömertliği ve fakirlere yardımlarıyla tanınan Sevde, Hz. Ömer'in halifeliğinin son yıllarında Medine'de vefat etti.

Âişe bint Ebu Bekir: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yakın dostu Hz. Ebu Bekir'in kızıdır. Nübüvvetin dördüncü senesinde Mekke'de doğdu. Hz. Peygamber'le(s.a.s.) hicretten önce Mekke'de nikâhlandı. Hicretten sonra da Medine'de düğünleri oldu. Hz. Âişe, zekâsı, anlayışı, güçlü hâfızası, Kur'an-ı Kerîm'i en iyi şekilde anlamaya çalışması, güzel konuşması gibi özellikleriyle Hz. Peygamber'in(s.a.s.) ya-

nında özel bir yere sahipti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) onunla sohbet etmekten, davetlere onunla birlikte katılmaktan ve onun sorularını cevaplamaktan hoşnutluk duyardı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) hastalandığında diğer hanımlarından izin alarak Hz. Âişe'nin odasına geçti. Hz. Âişe'nin odasında vefat etti ve buraya defnedildi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) vefatından sonra Kur'an'ı ve sünneti en iyi bilen sahâbîlerin başında yer alan Hz. Âişe, İslâm hukuku ve hadis ilmine katkılarıyla büyük İslâm âlimlerinden kabul edilmektedir. Evini kadın erkek, büyük küçük herkese açarak yıllarca Medine'de eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürüttü. Hicrî 57 veya 58 senesinde Medine'de vefat etti.

Hafsa bint Ömer: 605 yılında Mekke'de doğmuştur. Hz. Ömer'in kızıdır. İlk eşi Hüneys b. Huzâfe'nin ölümünden sonra Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) diğer eşleri arasında en çok Hz. Âişe ile anlaştı. İkisi Resûlullah'ı(s.a.s.) diğer eşlerinden kıskanırlardı. Bu yüzden Hz. Ömer, kızı Hz. Hafsa'yı Hz. Peygamber'i(s.a.s.) üzmemesi ve onun diğer eşleriyle iyi geçinmesi konusunda sürekli uyarırdı. Hafsa çok oruç tutan ve çok namaz kılan bir hanımdı. Okuma yazma bilirdi ve hâfız sahâbîlerdendi. Hicrî 41 veya 45 yılında Medine'de vefat etti. Cennetü'l-Baki Mezarlığı'na defnedildi.

Zeynep bint Hüzeyme: Hüzeyme b. Hâris'in kızıdır. Hem Câhiliye döneminde, hem de İslâm'ı kabul ettikten sonra fakirlere yaptığı yardımlarla tanınıyordu. Öyle ki ümmü'l-mesâkin (fakirlerin annesi) diye adlandırılmıştı. Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendikten çok kısa bir süre sonra Medine'de vefat etti. Zeynep bint Hüzeyme, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kendisinden önce vefat eden son eşidir.

Ümmü Seleme Hind bint Ebu Ümeyye: Ümmü Seleme ve eşi Ebu Seleme ilk müslümanlardandı. Birlikte Habeşistan'a hicret ettiler, daha sonra Mekke'ye döndüler. Ebu Seleme İkinci Akabe Biatı'ndan önce Hz. Peygamber'den(s.a.s.) Medine'ye hicret etme izni aldı. Hazırlıklara başladılar. Ancak yola çıkarlarken Ümmü Seleme'nin akrabaları onu bırakmadılar. Çocuğuyla birlikte bir sene Mekke'de kaldı. Bir yıl sonra feryatlarına dayanamayan akrabaları onun Medine'ye hicret etmesine izin verdiler. Böylece Ümmü Seleme Medine'ye hicret eden ilk kadın sahâbî oldu. Ebu Seleme, Bedir ve Uhud savaşlarında bulundu. Uhud Savaşı'ndan bir müddet sonra vefat etti. Ümmü Seleme cesareti ve yiğitliğiyle tanınan eşinin ölmesine çok üzüldü. Bir süre sonra Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi ve müminlerin annesi olma şerefine erdi. Ümmü Seleme kültürlü, otoriter ve sözü dinlenen bir kadındı. Şairdi ve okuma yazmayı biliyordu. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) eşleri arasında Hz. Âişe'den sonra en fazla ilim sahibi olanıydı ve kendisine danışılan biriydi. Ümmü Seleme Hz. Peygamber(s.a.s.) ile birçok sefere katıldı. Vedâ haccında da Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanındaydı. Hz. Peygamber(s.a.s.) öldükten sonra kendini ibadete verdi. Siyasî olaylara karışmamakla birlikte halifelere nasihat etmekten çekinmedi. Hicrî 61 yılında Medine'de vefat etti.

Cüveyriye bint Hâris: Asıl adı Berre'dir. Hz. Peygamber(s.a.s.) "hayırlı kadın" anlamına gelen bu ismi, insanın kendisini

temize çıkarması olarak değerlendirerek hoş karşılamamış ve değiştirmiştir. Ona "küçük kız" anlamına gelen Cüveyriye ismini vermiştir. Benî Mustalik kabilesinin reisi Hâris b. Ebu Dırâr'ın kızıdır. Benî Mustalik Gazvesi'nden sonra esir alındı ve Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi. Bu evlilikle birlikte sahâbîler kendi ellerinde bulunan esirlerin artık Hz. Peygamber'in(s.a.s.) akrabası olduğunu farkettiler. Onun akrabalarının esir olmasına razı olamadıkları için de ellerindeki esirlerin hepsini âzat ettiler. Böylece bütün kabile özgürlüğüne kavuştu. Bu olay, kısa süre önce müslümanlara saldırmaya hazırlanan Benî Mustalik kabilesinin müslüman olmasına vesile oldu. Hz. Âişe bu olayı, "Kavmi için Cüveyriye'den daha hayırlı ve bereketli bir kadın görmedim" sözleriyle anlatmaktadır. İbadete çok düşkün bir kadın olan Hz. Cüveyriye, hicrî 50 veya 56 senesinde Medine'de vefat etti.

Zeyneb bint Cahş: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) halası Ümeyme'nin kızıdır. Hz. Peygamber,(s.a.s.) halasının kızı Zeynep'i, Zeyd b. Hârise ile evlendirmişti. Ne var ki Zeyd ile Zeynep anlaşamadılar. Geçimsizlik gittikçe büyüdü. Zeyd, Zeynep'ten boşanmayı düşündü. Bunu Hz. Peygamber'e(s.a.s.) açtı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) oğlu gibi sevdiği Zeyd'in evliliğinin yürümemesinden büyük üzüntü duyuyordu. Zeyd'e "Allah'tan kork, karını boşama!" diye nasihatte bulundu. Zeyd, Resûlullah'a(s.a.s.) aynı istekle birkaç defa daha geldi. Allah'ın Resûlü(s.a.s.) her seferinde aynı tavsiyede bulundu. Fakat sonunda Zeyd'le Zeynep boşandılar. Aradan birkaç ay geçti. Zeynep'in iddeti dolmuştu. Bu sırada şu âyet nâzil oldu: "Allah'ın açığa çıkaracağı şeyi kalbinde gizliyordun. Ve halktan korkuyordun. Halbuki korkulmaya en ziyade lâyık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından alâkasını kesince biz onu sana zevce yaptık ki müminlere, evlâtlıklarının kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta bir zorluk olmasın. Allah'ın emri yerine gelecektir" (Ahzâb 33 / 37). Resûlullah,(s.a.s.) "Kim gidip Zeynep'e müjde verecek ve Allah'ın onu semada benimle evlendirdiğini haber verecek?" diyerek bu âyetin Hz. Zeynep'e bildirilmesini istedi. Böylece Zeynep bint Cahş da müminlerin anneleri arasına katılmış oldu. Zeynep çok namaz kılan, çok oruç tutan bir kadındı. Deri tabaklayıp deriden eşyalar yapardı. Bunları satarak kazandığı parayla da sadaka verirdi. Hz. Peygamber'den(s.a.s.) sonra eşlerinden ilk olarak Zeynep bint Cahş vefat etti.

Reyhâne bint Şem'ûn: Kurayzaoğulları kabilesindendir. Bu kabile ile yapılan savaştan sonra esir edildi ve Hz. Peygamber'in(s.a.s.) câriyesi oldu. Bir müddet tereddüt geçirdikten sonra İslâm'ı kabul etti. Ancak Hz. Peygamber'in(s.a.s.) teklifine rağmen hür olmayı istemedi. Vedâ haccından kısa bir süre sonra hicrî 10 yılında vefat etti.

Ümmü Habîbe: Asıl adı Remle'dir. Mekkeli liderlerden Ebu Süfyân'ın kızıdır. Ümmü Habîbe Mekke'de az sayıda mensubu bulunan Hanîf dinine mensuptu. İlk evliliğini Ubeydullah b. Cahş ile yaptı. Eşiyle birlikte ilk müslümanların ve Habeşistan muhacirlerinin arasında yer aldı. Habeşistan'a hicret ettikten bir süre

sonra Ubeydullah b. Cahş, hıristiyan oldu. Ümmü Habîbe yalnız kalmayı göze alarak eşinden ayrıldı. Yabancı bir ülkede tek başına kaldı, büyük zorluklara göğüs gerdi. Bu zorlukların ardından Hz. Peygamber'in(s.a.s.) evlenme teklifi ile karşılaştı. Ümmü Habîbe bu haberi alınca o kadar sevindi ki bütün takılarını haberi getiren câriyeye verdi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) necâşîye gönderdiği mektuptaki talebi üzerine Habeşistan'da nikâhları kıyıldı. Nikâhtan sonra necâşî bütün müslümanlara düğün yemeği ikram etti. Daha sonra Ümmü Habîbe'yi ve bütün muhacirleri Medine'ye gönderdi. Ümmü Habîbe, Hz. Peygamber'den birçok hadis rivayet etti. Hicrî 44 yılında Medine'de vefat etti.

Mâriye bint Şem'ûn: Babası Mısır'ın Kıbtî denilen yerli halkından, annesi ise hıristiyan bir Rum'dur. Hz. Peygamber'in,(s.a.s.) komşu ülkelere gönderdiği İslâm'a davet mektuplarının ardından Mısır mukavkısı tarafından Resûlullah'a(s.a.s.) diğer hediyelerle birlikte câriye olarak gönderilmişti. Mâriye, Mısır'dan Medine'ye gelirken yolda İslâm'ı tanıdı ve müslüman oldu. Hicrî 8. yılda çocuğu İbrâhim doğunca ümmülveled statüsüne geçerek hürriyetine kavuştu. Hicrî 16 yılında Medine'de vefat etti.

Safiyye bint Huyey: Soylu bir yahudi aileye mensuptu. Babası Nadîroğulları kabilesinin lideri, annesi de Kurayzaoğulları liderinin kızıydı. Önceden ailesi ve kavmi ile birlikte Medine'de yaşıyordu. Nadîroğulları antlaşmayı bozmaları sebebiyle Medine'den çıkarılınca o da ailesiyle birlikte Hayber'e yerleşti. Safiyye ilk evliliğini Sellâm b. Mişkem ile yaptı. Sellâm onu boşadıktan sonra Hayber'in ünlü komutanlarından olan Kinâne b. Übey ile evlendi. Safiyye'nin eşi Hayber Savaşı sırasında müslümanlar tarafından öldürüldü. Safiyye de esir düştü. Müslüman olarak Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi. Safiyye Hz. Peygamber'in(s.a.s.) diğer eşleri ile iyi geçinmeye çalışıyordu. Ancak Hz. Peygamber'in(s.a.s.) diğer eşleri onun önceden bir yahudi olması ve kendilerinin Hz. Peygamber'e(s.a.s.) yakınlıklarını öne sürerek ona karşı kırıcı sözler sarfediyorlardı. Safiyye bir gün yine böyle bir durumla karşılaşmıştı. Ağlayarak Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanına geldi ve söylenenleri aktardı. Hz. Peygamber(s.a.s.) onu, "Sen de, 'Babam Hârun, amcam Mûsâ, kocam da Muhammed olduğuna göre benden nasıl üstün oluyorsunuz?' deseydin ya" diyerek onu teselli etti. Safiyye hicrî 50 veya 52 yılında Medine'de vefat etti.

Meymûne bint Hâris: Âmir b. Sa'saa kabilesinden Hâris'in kızıdır. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) önceki eşlerinden Zeynep bint Huzeyme'nin anne bir kardeşidir. Hz. Meymûne'nin hepsi de çeşitli kabilelerin ileri gelenleriyle evlenmiş sekiz kız kardeşi vardı. Annesi Hind kadar asil damatlara sahip hiçbir Arap kadınının olmadığı söylenirdi. Resûlullah(s.a.s.) ile evlendiğinde otuz altı yaşındaydı ve daha önce iki kere evlenmişti. Hz. Peygamber'den(s.a.s.) çok sayıda hadis rivayet etti. Hicrî 51 yılında vefat etti.

Baba Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Peygamber(s.a.s.) sevecen, ilgili, hassas, şefkatli, sabırlı, fedakâr, merhametli, çocuklarıyla çocuklaşabilen, biri hariç bütün evlâtlarının acısını görmüş yüreği yanık bir babaydı.

- Çocuklarını çok severdi. Sevgisini sözleriyle ve davranışlarıyla gösterirdi. Örneğin kızı Hz. Fâtıma için bir keresinde şöyle demişti: "Fâtıma benim bir parçamdır. Onu inciten şey beni de incitir."
- Çocuklarına karşı saygılı ve özenli davranırdı. Ziyaretine geldiklerinde onları karşılar, öper, yanına oturturdu. Zaman zaman kendisi de onları ziyaret ederdi.
- Çocuklarına güzel isimler koyardı. İsimlerini koyarken çocuklarının kulağına ezan okurdu.
- Çocuklarının eğitimine önem verirdi. Çocuklar konuşmaya başladığında bazı âyetleri tekrarlatarak okuturdu.
- Çocukların hatalarına karşı hoşgörülü davranırdı. Hatalarını düzeltmek için azar, tenkit, tahkir, surat ekşitme gibi yollara başvurmazdı. Hz. Enes on yıl boyunca Hz. Peygamber'e(s.a.s.) hizmet ettiğini, kendisini bir kere olsun, "Niçin böyle yaptın, şöyle yapsaydın ya!" şeklinde eleştirmediğini anlatır.
- Çocuklarının terbiyesinde kesinlikle yalana yer vermezdi. Ağlayan çocuğuna yapılmayacak veya verilmeyecek şeyler vaat eden ya da onu yapmayacakları şeylerle korkutan anne babaları uyarır, bütün bunların haram olduğunu ifade ederdi.
- Çocuklarının sosyalleşmesine zemin hazırlar; bayram, düğün, ziyafet, cami cemaati gibi ortamlarda aile dışı çeşitli insanlarla karşılaşmalarını sağlardı.
- Çocuklarıyla şakalaşır, oyun oynardı.

- Çocuklarının dertleriyle ilgilenirdi. Çocuklarının üzülmelerine dayanamaz, onları kıranların kendini de üzeceklerini söylerdi.
- Çocuklarını daima iyiliğe teşvik ederdi. Gece namaza kalktığında onları da uyandırır, daima iyilik yapmaları, âhiret yurdu için hazırlanmaları gerektiğini söyler, "Yarın kıyamet gününde ben sizler için bir şey yapamam" derdi.
- Erkek ve kız çocukları arasında ayırım yapmazdı.
- Çocuklarının geçimi konusunda sorumluluklarını yerine getirir, "Allah'ım! Muhammed ailesine geçinecek kadar rızık ihsan buyur" diye dua ederdi. Ayrıca ailesini her türlü aşırılık, lüks, israf ve cimrilik, dünya malına düşkünlükten sakındırırdı.

Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Çocukları

Kāsım: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) ilk çocuğudur. İlk vahyin gelişinden yaklaşık on bir yıl önce doğmuştur. Ne kadar yaşadığı kesin olarak bilinmemektedir. Yedi gün ya da yedi ay yaşadığı, süt emme çağını tamamlamasına az bir süre kala ya da tamamladıktan sonra vefat ettiği şeklinde farklı rivayetler vardır. Peygamberimizin(s.a.s.) künyesi bu ilk oğluna nispetle "Ebu'l-Kāsım" yani "Kāsım'ın babası" idi.

Zeynep: Peygamberimizin(s.a.s.) en büyük kızıdır. Kāsım'dan bir yıl kadar sonra doğdu. Teyzesinin oğlu Ebu'l-Âs ile evlendi. Bedir Gazvesi'nden sonra Medine'ye hicret etti. Zeynep'in Ali adında bir erkek ve Umame adında bir kız çocuğu vardı. Hz. Zeynep hicrî 8 senesinde vefat etti. Cenaze namazını Hz. Peygamber(s.a.s.) kıldırdı.

Rukıyye: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) ikinci kızıdır. Zeynep'ten üç yıl sonra doğdu. Güzelliği meşhurdur. Ebu Leheb'in oğlu Utbe ile nişanlandı. Ancak nübüvvetten sonra nişan bozuldu. Bundan sonra Hz. Osman ile evlendi. Mekke'de müslümanlara yapılan zulümler arttıktan sonra eşi ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Rukıyye'nin Habeşistan'da bir oğlu doğdu ancak altı aylık iken öldü. Rukıyye, Medine'ye geldiğinde hastalandı ve Bedir Gazvesi esnasında vefat eti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) o sırada Bedir Gazvesi'nde bulunduğu için cenazesine katılamadı. Kızının ölüm haberini savaştan döndüğünde öğrendi.

Ümmü Külsûm: Peygamberimizin(s.a.s.) üçüncü kızıdır. Ebu Leheb'in oğlu Uteybe ile nişanlandı. Ancak nübüvvetten sonra nişan bozuldu. Hz. Rukıyye'nin vefatından bir yıl kadar sonra Hz. Osman ile evlendi. Hiç çocuğu olmadı. Hicrî 9 yılında Tebük Savaşı'nın ardından vefat etti.

Fâtıma: Peygamberimizin(s.a.s.) en küçük kızıdır. İlk vahyin gelişinden bir yıl kadar önce doğdu. Hz. Peygamber,(s.a.s.) hicretin ikinci yılında onu yine kendi terbiyesi altında yetişen Hz. Ali ile evlendirdi. Hz. Fâtıma'nın bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Muhassin, Zeynep ve Ümmü Külsûm adlarında çocukları oldu. Hz. Fâtıma, hicrî 11 yılında, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) vefatından altı ay sonra Medine'de vefat etti. Öldüğünde yirmi dokuz yaşında idi.

Abdullah: Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Hz. Hatice'den olan son evlâdıdır. Hz. Muhammed'in(s.a.s.) peygamber oluşundan sonra doğduğu için Hz. Peygamber(s.a.s.) onu Tayyib ve Tâhir isimleriyle de anardı. Abdullah, birkaç aylık bir bebekken öldü.

İbrâhim: Peygamberimizin(s.a.s.) en küçük çocuğuydu. Hicrî 8 yılında doğdu. Annesi Mâriye idi. Henüz süt çağındayken vefat etti. Cenazeyi sütannesi yıkadı. Namazını da Resûlullah(s.a.s.) kıldırdı.

Dede Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed,(s.a.s.) sevecen, şakacı, hoşgörülü, ağzı dualı, şefkatli, öpüp koklayan, candan, sımsıcak, seven ve sevilen bir dedeydi.

- Torunlarıyla onlar daha doğmadan ilgilenmeye başlardı. Örneğin Hz. Fâtıma'nın ilk doğumu yaklaştığında ona sık sık uğramış, hâlini hatırını sormuş, "Çocuk doğunca bana haber vermeden çocuğa hiçbir şey yapmayın" diye tembihte bulunmuştu.
- Çocuklarına, torunlarına ve çevresindeki bütün çocuklara doğdukları andan itibaren gereken özeni gösterirdi. Kulaklarına ezan ve kamet okuyarak isim koyardı. İlk yedi gün içinde sünnet ettirilmesi, ilk saçının ağırlığınca sadaka verilmesi, akîka kurbanı kesilmesi gibi hususlarla bizzat ilgilenirdi.
- Torunlarını okşar, sever, öperdi.
- Çocukların ağlamasına aldırmazlık etmezdi. Namaz kıldırırken bir çocuk ağlaması işitse annenin de namazda olacağını düşünerek en kısa sûrelerle namazı tamamlardı.
- Çocuklara kötü davranan birilerini görünce onları uyarırdı. Korumasız ve güçsüz olan çocuklara merhamet etmeleri gerektiğini ashaba öğütlerdi.
- Torunlarının isteklerini yerine getirmeye özen gösterir, onlarla oyunlar oynardı. Hatta torunları kucağındayken mescide gelir, namaz kılarken bile onlarla ilgilenirdi.

Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Torunları

Peygamberimizin(s.a.s.) büyük kızı Zeynep ile damadı Ebu'l-Âs'ın Ali adında bir oğulları ile Umâme adında bir kızları vardı. Peygamberimizin(s.a.s.) ikinci kızı Rukıyye ve damadı Hz. Osman'ın Abdullah adında bir oğulları oldu ancak henüz küçük bir çocukken vefat etti. Rukıyye'nin vefatından sonra Hz. Osman ile evlenen üçüncü kızı Ümmü Gülsûm'ün hiç çocuğu olmadı. Peygamberimizin(s.a.s.) en küçük kızı Fâtıma ile damadı Hz. Ali'nin ise Hasan, Hüseyin ve Muhassin adlarında üç oğlu; Ümmü Külsûm ve Zeynep adlarında iki kızı vardı.

ETKİNLİK

Aşağıdaki metni okuyunuz. Çevrenizde gördüğünüz dede-torun ilişkileriyle benzerlik ve farklılıklarını değerlendiriniz.

Şakaya Şakayla Cevap

Hz. Peygamber(s.a.s.) bir gün torunları Hasan ve Hüseyin'i omzuna almış yürüyordu. Karşıdan gelen Hz. Ömer, onları görünce Hasan ve Hüseyin'e;

– "*Bineğiniz ne kadar da kıymetli!*" dedi.

Hz. Peygamber(s.a.s.) bu şakaya şöyle karşılık verdi:

– "*Onlar da iyi biniciler ama!*"

Namazda Bile Beraber

Bir gün Peygamberimiz(s.a.s.) namaz kılıyordu. Torunu Umâme'yi de omzuna almıştı. Rükûya vardığında onu yere koyuyor, kalkarken tekrar omzuna alıyordu.

Hem Oyun Hem Dua

Peygamberimiz(s.a.s.) bir gün torunu Hasan'ı omzuna almış, onunla oynuyordu. Bir yandan da şöyle dua ediyordu:

– "*Allah'ım! Ben onu seviyorum. Sen de onu ve onu seveni sev.*"

Secdeden Kalkamamış!

Hz. Peygamber(s.a.s.) bir seferinde mescitte namaz kılarken torunlarından biri gelip sırtına bindi. Peygamberimiz(s.a.s.) secdeyi uzattı ve torunu sırtından inine kadar başını kaldırmadı.

Komşu Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed(s.a.s.) iyilik sever, fedakâr, duyarlı, nazik, hatır gözeten, diğerkâm, saygılı, her zaman paylaşmaya hazır, iyi ve kötü günlerde yalnız bırakmayan, kapısı daima açık bir komşuydu.

- Komşuların birbirlerine karşı hakları olduğunu söyler ve kendisi de bu hakları hep gözetirdi.
- Komşularından biri hastalandığında geçmiş olsun ziyaretine giderdi.
- Komşularından biri öldüğünde cenazesine giderdi.
- Zor durumlarda komşularını teselli eder, onların dertleriyle dertlenirdi. Komşusunun bir ihtiyacı olduğunda sıkıntısını gidermeye çalışırdı. Borç isteyen komşusunu geri çevirmezdi.
- Yaşadıkları sevindirici olaylarda komşularını tebrik ederdi.
- Komşularını rahatsız etmemeye dikkat ederdi. Komşusunun iznini almadan binasını onunkinden yüksek yapmamak gerektiğini söylerdi.
- Komşularının canlarının çekebileceği bir şey aldığında onlarla paylaşır, evinde pişen yemekten komşularına da ikram ederdi. Yakınlarına da böyle davranmalarını tavsiye eder, paylaşma imkânı yoksa gösterip özendirmemelerini söylerdi.
- Komşularıyla karşılaştığında onlara selâm verir, güleryüz gösterirdi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez"

(Nisâ 4 / 36).

Âyet meâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden, komşusuna iyilik etsin"

(Buhârî, "Edeb", 31).

ETKİNLİK

Aşağıdaki olayı okuyunuz. Bu olay çerçevesinde komşu hakkı üzerine görüşlerinizi sınıfta paylaşınız.

Önce Hangisi?

Eşi Hz. Âişe bir gün Peygamberimize(s.a.s.) sordu:

– "İki komşum var. Herhangi bir hediye vermek istediğimde hangisine öncelik vereyim?"

Peygamberimiz(s.a.s.) şöyle cevap verdi:

– "Kapısı sana en yakın olan komşuna."

Akraba Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed(s.a.s.) vefakâr, diğerkâm, cömert, güleç, sıla-i rahme özen gösteren, iyilik sever, fedakâr, duyarlı, nazik, hatır gözeten, saygılı, sevecen, iyi ve kötü günlerde yalnız bırakmayan, ilgili, candan, sımsıcak, nezih, iyi huylu, sevilen ve sayılan bir akrabaydı.

- Akrabalarını sık sık ziyaret ederdi. Onlara güleryüz gösterir, güzel sözler söyleyerek gönüllerini alırdı.
- Akrabalarının sıkıntıları ve dertleriyle yakından ilgilenirdi. İhtiyaçları olduğunda onlara yardım ederdi.
- Akrabalarının kendisi için yaptıklarını unutmaz, vefalı davranırdı. Örneğin yanında büyüdüğü amcası Ebu Tâlib geçim sıkıntısı çekmeye başladığında onun geçimini kolaylaştırmak için amcasının oğlu Ali'yi yanına alarak bakımını üstlenmişti.
- Akrabalarını daima iyiye, doğruya, güzele teşvik ederdi. Nitekim peygamberlikle görevlendirildikten sonra ilk olarak ailesini, akrabalarını ve yakın arkadaşlarını İslâm'a davet etmişti. Aynı şekilde ilk yasakladığı faiz amcası Abbas'ın faizi, ilk ortadan kaldırdığı kan davası da kuzeni İyas b. Rabîa'nın kan davasıydı.
- Zekât, sadaka gibi ibadetlerde öncelikle akrabaların gözetilmesini tavsiye ederdi.
- Akrabalarını gözetmesine rağmen onları hiçbir zaman diğer müslümanlardan üstün tutmazdı.
- Akrabalarıyla ilişkisini kesmez, karşı taraf kesse bile ilişkinin sürdürülmesi gerektiğini söylerdi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor"

(Nahl 16 / 90).

Âyet meâlini, bildiğiniz diğer farklı âyetler ışığında değerlendirerek düşününüz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki:

"Rızkının genişlemesini veya ömrünün uzatılmasını isteyen, akrabasıyla ilişkisini sürdürsün"

(Buhârî, "Edeb", 12).

Arkadaş Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed(s.a.s.) konuşkan, şakacı, paylaşımcı, vefakâr, diğerkâm, cömert, güleç, yoldaş, derttaş, gönüldaş, sıcak kanlı, seven ve sevilen bir dosttu.

- Arkadaşlarına karşı kibar ve güler yüzlüydü. Onları görünce mutlaka selâm verirdi.
- Arkadaşlarından biri sıkıntıya düştüğünde onunla ilgilenir, onu teselli eder, elinden gelen yardımı yapardı.
- Arkadaşlarıyla şakalaşır, onlara nükteli sözler söylerdi. Şakalarında aşırıya gitmez, kendisine yapılan ölçülü şakaları da hoşgörüyle karşılardı. Şakada yalan bulunmamasına ve şakanın başkasına zarar vermemesine özen gösterirdi.
- Ashabından birini uzun süre görmezse onun niçin mescide gelmediğini araştırır, hastaysa ziyaretine giderdi.
- Ashabının davetlerine katılır, onları kırmamaya çalışırdı.
- Elinde az bir yiyecek bile olsa onu arkadaşlarıyla paylaşırdı.
- Arkadaşlarında gördüğü hataları onları kırmadan ve kusurlarını yüzlerine vurmadan düzeltmeye çalışırdı.
- Arkadaşlarını her zaman iyiliğe teşvik eder, güzel davranışlarıyla onlara örnek olurdu.
- Hiç yalan söylemez, arkadaşları arasında *"emin"* (güvenilir) olarak tanınırdı.
- Arkadaşlarıyla onların konuşmaktan hoşlandıkları konularda sohbet ederdi.
- Hediyeleşmeyi severdi. Kendisine verilen hediyeyi kabul eder, kendisi de arkadaşlarına hediyeler verirdi.

- Birçok konuda arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunur, makul olan tekliflerde arkadaşlarının sözüne uyardı.
- Arkadaşlarının kendisine aşırı saygı göstermesine izin vermez, yapılacak bir iş olduğunda kendisi de onlarla birlikte yapardı.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) arkadaşlarına sahâbî adı verilir. Sahâbe ve ashap kelimeleri de sahâbî kelimesinin çoğuludur.

ETKİNLİK

Aşağıdaki olayı okuyunuz. Olay çerçevesinde, Peygamberimizin(s.a.s.) arkadaşlık ilişkilerindeki tutumu hakkında çıkarımlarda bulununuz.

Bir Elin Nesi Var?

Bir gün Peygamberimiz(s.a.s.) birkaç arkadaşıyla gezintiye çıkmıştı. Yolda kesip yemek için bir koyun aldılar. Oturacakları yere vardıklarında içlerinden biri;

– "Ben bu koyunu kesip yüzeyim" dedi.

Bir diğeri;

– "Sen kes, ben de parçalarına ayırırım" dedi.

Böylece hepsi bir işin ucundan tuttu. Sıra ateşi yakmaya gelince Resûlullah;(s.a.s.)

– "Ben de gidip ateş yakmak için etraftan çalı çırpı toplayayım" dedi.

Arkadaşlarının gönlü buna razı olmadı. Hepsi Allah'ın elçisine(s.a.s.) hizmet etmek için koşturup duruyordu.

– "Olur mu hiç? Sen zahmet etme, o işi de biz yaparız" dediler.

Ama o kararlıydı. Israr ettilerse de yapacağı işten vazgeçmedi.

– "Bu doğru olmaz" dedi. "Benim de sizinle birlikte işin bir ucundan tutmam gerek!"

Eğitimci Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed,(s.a.s.) zorlaştırmayıp kolaylaştıran, zeki, sabırlı, sakin, şefkatli, anlatımı açık, anlayışı derin, anlaması seri, öğrettiklerini bilen, bildiklerini yaşayan, güler yüzlü, sözü özlü, müjdeleyici, uyarıcı, vahyi tebliğ eden, örnek olan, âlemlere rahmet bir eğitimciydi.

- Aldığı her yeni vahyi müslümanlara hemen bildirir, dinin gereklerini harfiyen öğretirdi.
- İslâm'ın ilk yıllarında Mekkeli müşriklerin zulüm ve baskıları yüzünden gizli bir merkez edinme ihtiyacı duymuştu. İlk müslümanlardan Erkam b. Ebu'l-Erkam'ın evi Safâ tepesinin eteklerindeydi. Resûlullah,(s.a.s.) Mescid-i Haram'ı ziyarete gelenlerin kolayca ve dikkat çekmeden ulaşabileceği bu evde arkadaşları ile toplanır, eğitim ve tebliğ faaliyetlerini burada yürütürdü.
- Medineli ilk müslümanlar Akabe'de kendisine biat ettiğinde onların eğitimi için Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye göndermişti.
- Hicretten sonra Mescid-i Nebevî, hem namaz kılınan bir yer hem de eğitim faaliyetlerinin merkezi oldu. Hz. Peygamber(s.a.s.) namazı kıldırdıktan sonra genellikle yüzünü sahâbîlere döner, otururdu. Bazen kendisi bir konu açar, bir soru sorar, ashâbının bilgi düzeylerini belirlerdi. Daha sonra onlara çoğu kere Kur'an âyetlerini açıklardı. Bu arada soru soran olursa cevaplardı.
- Mescid-i Nebevî'de *Suffe* adı verilen bir bölüm vardı. Kimsesiz, kalacak yeri olmayan, vaktinin çoğunu Kur'an'ı ve İslâm'ı öğrenmekle geçiren sahâbîler burada yatıp kalkıyorlardı. Hz. Peygamber(s.a.s.) onlarla bizzat ilgileniyor, onlara İslâm'ı öğretiyordu. *Ashâb-ı Suffe* adı verilen bu kişilerin ihtiyaçları da çoğu zaman sahâbîler tarafından karşılanıyordu.

- Suffe bazen kalabalık oluyordu. Bazı kabileler İslâm'ı öğrenmek için büyük bir toplulukla Medine'ye geliyor, bir süre Mescid-i Nebevî'de kalıp İslâm hakkında bilgi edindikten sonra dönüyorlardı. Ayrıca Resûlullah yeni müslüman olan bölgelere çeşitli görevliler gönderiyordu. Bu görevliler vergi toplama, halkın ihtiyaçlarıyla ilgilenme gibi işlerin yanı sıra onlara Kur'an'ı ve İslâm'ı öğretme görevini de üstleniyorlardı.
- Ashâbı merak ettikleri konuları Hz. Peygamber'e(s.a.s.) sorarlar, o da sabırla anlamadıkları konuları defalarca tekrarlardı.
- Haftanın bir gününü sadece kadınlara ayırırdı. Bu günde onların eğitimi ile ilgilenir, sorularına cevap verirdi.
- Akşamları kendi evinde eşlerini bir araya toplayarak onlarla sohbet ederdi. Bu sohbetler müminlerin anneleri için özel bir eğitim imkânı sağlıyordu. Bu sohbetlerle ve Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanında geçen yıllar boyunca gördükleriyle büyük bir ilmî birikim edinen Peygamber eşleri, Resûlullah'ın(s.a.s.) vefatından sonra birçok kişiyi yetiştirmişlerdi. Özellikle Hz. Âişe, fıkıh bilgisi ile meşhur olmuştu.
- Mescid-i Nebevî'de okuma yazma ve Kur'an öğreten sahâbîler de vardı. O dönemde Arap toplumunda çok az kişi okuma yazma biliyordu. Hz. Peygamber(s.a.s.) okuma yazma öğretimine büyük önem veriyordu.
- Medine'de Mescid-i Nebevî dışında yeni mescitler inşa edildiğinde bunlar da eğitim mekânı olarak hizmet görmeye başladılar. Medine'de bazı evler de Kur'an ve okuma yazma öğretimine tahsis edildi.
- Hz. Peygamber(s.a.s.) gençlere ok atma, yüzme, hesap, tıp, astronomi, Kur'an-ı Kerîm eğitimleri vermenin anne babanın görevleri olduğunu söylerdi.
- Hudeybiye Antlaşması'nın ardından Hz. Peygamber,(s.a.s.) zamanın liderlerine mektuplar göndererek onları ve halklarını İslâm'a çağırdı. Bu mektuplar Bizans kayseri, Sâsânî kisrâsı,

Habeş necâşîsi, Mısır mukavkısı gibi hükümdarlara; Yemame, Bahreyn, Gassânî, Busrâ emîrlerine ve çok sayıda kabile reisine ulaştırıldı. Böylece Resûlullah'ın(s.a.s.) eğitim faaliyetleri Arap yarımadası sınırlarını da aştı.

- Hz. Peygamber,(s.a.s.) Vedâ haccı sırasında Arafat'ta İslâm'ın temel ilke ve kurallarını açıkladığı bir hutbe okudu. İnsanların sahip olduğu hakların ve görevlerin açıklandığı bu hutbe, âdeta bir vasiyetti. Vedâ hutbesi diye adlandırılan bu konuşmasında Peygamber efendimiz,(s.a.s.) Kur'an ve Sünnet'e sıkı sıkıya sarılmanın gerekliliğini vurguladı. Geride bıraktığı Kur'an ve Sünnet'inin yanı sıra bu hutbe de çağları aşan, evrensel bir eğitim mesajı oldu.

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Eğitim ve Öğretiminde İlkeler

- Hayatın her alanında olduğu gibi eğitim öğretim konusunda da kolaylaştırmıştır, güçleştirmemiştir. Müjdelemiş, nefret ettirmemiştir.
- Eğitim ve öğretimde öfke ve şiddete yer vermemiş, insanları incitmekten ve öğrenme hususunda geri çekilmelerine sebep olmaktan kaçınmak gerektiğini vurgulamıştır.
- Kişisel farklılıkları göz önünde bulundurmuş, aynı konuyu farklı insanlara, farklı yöntemlerle öğretmiş, herkesin gücü ve kapasitesi ölçüsünde faydalanacağını, dolayısıyla ona göre düzenleme yapmanın gerekliliğini ortaya koymuştur.
- Dikkat çekici sorularla öğrenenlerde ilgi ve merak uyanmasını sağlamış ve bundan sonra, öğretmek istediği konuyu öğretmiştir.
- Konuları öğretirken kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir yol izlemiştir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:

"De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?'

(Zümer 39 / 9).

Okuduğunuz âyet meâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

KAYNAKÇA

Aşağıdaki kaynakça bu kitabın hazırlanmasında faydalanılan kaynaklardan oluşmaktadır. Okuma ve faydalanma kolaylığı sağlamak açısından metin içinde alıntı yapılan kısımlara ayrı ayrı atıf yapılmamıştır. Bu sebeple tüm kaynaklar buraya topluca alınmıştır. Kaynakçayı, ilgili konularda ilave bilgi edinmek için başvurabileceğiniz kaynaklar olarak da kullanabileceğinizi unutmayınız.

Açık, A. ve ark. (2010). *Dinimizi Öğreniyoruz I.* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Akyüz, V. ve ark. (2012). *7/24 İlm-i hâl.* İstanbul: EDAM Yayınları.

Al-Alami, D. (2006). *Son Mühür - Peygamberimizin Hayatı* (çev. M. Akkuş). İstanbul: Cabelka Yayınları.

Altuntaş, H. ve Şahin, M. (2003). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Apaydın, M. (2008). *Rasulullah'ın* Günlüğü (2. basım). İstanbul: İnsan Yayınları.

Aslan İ. ve ark. (2007). *Kur'an Anlaşılsın Diye* (4. basım). İstanbul: YEKDER.

Birdirbir Eğlenceli Din Eğitimi ve Kültürü Dergisi. (2006-2013). Sayı: 1-77. İstanbul: EDAM Yayınları.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete.

Bozkurt, N. ve Yılmaz, R. (2009). *Peygaberim.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Bulaç, A. (1983). *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı*. İstanbul: Pınar Yayınları.

Buller, L. (2006). *Benim İnancım* (çev. S. Darcan Çiftçi). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Büyükcoşkun, K. ve Yıldız, H. D. (1991). Arabistan. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 3,* 248-258. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çağrıcı, M. ve Aydın, M. (1989). Ahlâk, *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 2,* 1-14. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çantay, H. B. (1958). *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim.* İstanbul: Ahmed Said Matbaası.

Demir, İ. (2003). *Hz. Muhammed'in Özel, Âilevî ve Sosyal Hayatı.* İstanbul.

Dönmez, İ. K. (2007). Oruç. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 33,* 414-425. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Durmuş, A. ve Işılak Durmuş, H. (2010). *Ev Okulu İlmihâl 3* (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Durmuş, A. ve Işılak Durmuş, H. (2010). *Ev Okulu Siyer 2* (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Durmuş, A. ve Işılak Durmuş, H. (2011). *Ev Okulu İlmihâl 1* (4. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Durmuş, A., Ekinci, D. ve Işılak Durmuş, H. (2011). *Ev Okulu İlmihâl 2* (3. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Durmuş, A., Işılak Durmuş, H. ve Demir, N. (2010). *Ev Okulu Siyer 3*. İstanbul: EDAM Yayınları.

Durmuş, A., Işılak, H. ve Gökçegöz Karatekin, N. (2006). *Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Durmuş, A., Işılak, H., Aslan, İ. ve Gökçegöz Karatekin, N. (2005). *Dinimi Öğreniyorum*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî (1996). *Rahmet Peygamberi* (çev. Abdülkerim Özaydın, 2. basım). İstanbul: İz Yayıncılık.

Erdoğan, M. (2006). İnsan Hakları: Temel Bilgiler, Koruma Mekanizmaları, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları içinde (s. 17-110). Ankara.

Erul, B. ve Keleş, E. (2004). *Haccı Anlamak: Haccın Hikmetleri ve Yapılışı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Erul, B. ve Keleş, E. (2004). *Kutsal İklimde Dua: Hac Esnasında Yapılabilecek Duâlar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Esed, M. (2001). *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir* (çev. C. Koytak ve A. Ertürk). İstanbul: İşaret Yayınları.

Fayda, M., Kandemir, M. Y., Durmuş, İ., Özel, A., Topaloğlu, B., Dönmez, İ. K. ve ark. (2005). Muhammed. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 30,* 408-481. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Fayda, M. (1990). *Allah'ın Kılıcı Halid b. Velid.* İstanbul: Çağ Yayınları.

Göral, Ö. S. (2010). *Kişi Hakları.* Ankara: ASAGEM.

Güç, A. (2004). *Satanizm: Şeytana Tapınmanın Yeni Adı.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Hamidullah, M. (1990). *İslâm Peygamberi 1-2* (çev. S. Tuğ, 5. basım). İstanbul: İrfan Yayınları.

Hamidullah, M. (1992). *İslam Müesseselerine Giriş*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Işılak Durmuş, H. ve Durmuş, A. (2010). *Ev Okulu Ahlak 1* (3. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Işılak Durmuş, H. ve Durmuş, A. (2010). *Ev Okulu Siyer 1* (4. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Işılak Durmuş, H., Aslan, İ. ve Durmuş, A. (2010). *Ev Okulu Ahlak 2* (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

Işılak Durmuş, H., Durmuş, A. ve Aslan, İ. (2011). *Ev Okulu Ahlak 3* (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları.

İmâm Nevevî (2004). *Riyâzü's-Sâlihîn* (terc. ve şerh; M. Y. Kandemir, İ. L. Çakan, R. Küçük). İstanbul: Erkam Yayınları.

Karagöz, İ., Keskin, M. ve Altuntaş, H. (2005). *Hac İlmihâli.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Karaman, H., Özel, A. ve Bardakoğlu, A. (1996). Fıkıh. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 13,* 1-27. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kazıcı, Z. (1991). *Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Eşleri ve Aile Hayatı*. İstanbul: Çağ Yayınları.

Kıncal, R. Y. (2002). *Vatandaşlık Bilgisi.* Ankara: Mikro Yayınları.

Koçyiğit, T. ve Cerrahoğlu, İ. (1985). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Komisyon (2005). *Peygamberimi Öğreniyorum* (29. basım). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Köse, A. (2006). İnsan Hakları. *Köprü dergisi, 96.*

Lings, M. (2002). *Hz. Muhammed'in Hayatı* (çev. N. Şişman, 7. basım). İstanbul: İz Yayınları.

Mevlânâ Şiblî Numânî (2003). *Son Peygamber Hz. Muhammed Sîretü'n-Nebî 1-2* (çev. Y. Karaca). İstanbul: İz Yayınları.

Neriman Gökçegöz Karatekin (Ed.) (2005). *Helik: Karakter Okulu Aile Kitabı I-X (Sorumluluk, Yardımseverlik, Adalet, Özgüven, Liderlik, Dostluk, Doğruluk, Sabır, Saygı, Öz Denetim)*. İstanbul ve Ankara: Nobel Yayınları ve EDAM Yayınları.

Neriman Gökçegöz Karatekin (Ed.). (2005). *Perese: Karakter Okulu Öğretmen Kitabı I-X (Sorumluluk, Yardımseverlik, Adalet, Özgüven, Liderlik, Dostluk, Doğruluk, Sabır, Saygı, Öz Denetim)*. İstanbul ve Ankara: Nobel Yayınları ve EDAM Yayınları.

Öğüt, S. (2010). Tahâret. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 39,* 382-385. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özek, A., Karaman, H., Turgut, A., Çağrıcı, M., Dönmez, İ. K. ve Gümüş, S. (1982). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. İstanbul: Ayyıldız Matbaası.

Özel, A. (1988). Adak. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 1,* 337-340. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Öztürk, L. (2001, Mayıs). *Etiyopya'da İslâmiyet I Asr-ı Saadet'te Habeşistan'la Münasebetler.* İstanbul: Ayışığı Kitapları.

Pazarbaşı, E. Kuşat, A. ve Akyürek, S. (2009). *İnancım*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Sinanoğlu, M., Harman, Ö. F., Topaloğlu, B., Çağrıcı, M., Bardakoğlu, A., Kutluer, İ ve ark. (2001). İslâm. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 23,* 1-42. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Sinanoğlu, M., Küçük, A., Koca, F., Uludağ, S. ve Kökeleli, H. (1999). İbadet. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 19,* 233-252. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Sütlaş, M. (2000). *Hasta ve Hasta Yakını Hakları.* İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.

Şener, A. (1988). Abdest. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 1,* 68-70. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Şener, M. (1993). Cenaze. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 7,* 353-357. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Şener, M. (1996). Gusül. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 14,* 213-214. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Temel, A. R. ve Alkın, Y. (1993). *Hikmetleri, Hükümleri, Edepleri ile Hac ve Umre*. İstanbul: Seha Neşriyat.

Türer, C. ve ark. (2009). *Ahlâkım*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Uzak, A. ve Altuntaş, M. (Ed.). (2007). İnsan Hakları Nedir? Temel Bilgiler ve Türkiye'de İnsan Hakları Alanında Yaşanan Gelişmeler. Ankara: Başbakanlık Yayınları.

Ünal, A. (2007). *Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali.* İstanbul: Define Yayınları.

Yaran, R. (2002). Kefaret. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 25,* 79-182. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yaşaroğlu, M. K. (2006). Namaz. *Türkiye Diyanet Vakfi İslâm Ansiklopedisi, 32,* 350-357. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yazıcı, S. (2004). *Temel Dinî Bilgiler (İtikad, İbadet, Ahlâk, Siyer)* (29. baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Yazır, E. M. H. (1982). *Hak Dini Kur'an Dili.* İstanbul: Eser Neşriyat.

Yiğit, Y. ve Keleş, E. (2009). *İbadetim.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Ekmeğini İsraf Etme

İSRAF

Kur'an'ın temel kavramları arasında olup pek çok boyutları bulunan israf tanım olarak, bir malı ya da herhangi bir imkânı boş yere harcamak; emeği, alın terini, geleceği çöpe atmaktır. Ekmek, su gibi yiyecek ve içeceklerden, kullandığımız eşyadan tutun, sözün israfına kadar, insanın sahip olduğu tüm imkânlarda israf söz konusudur.

Dinimiz İslam, israf konusu üzerinde büyük bir hassasiyetle durmuş, gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadislerde, konuyla ilgili birçok ilkeler ortaya konulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de "Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." (A'raf, 31); "Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın." (İsrâ, 29) denilerek iktisatlı davranmanın önemine işaret edilmiştir. Yine, "Saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir." (İsrâ, 26-27) buyrularak, israfın Allah'ın hoşlanmayacağı bir iş olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca müminlerin özellikleri anlatılırken, "Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 67) buyurulmak suretiyle israf, savurganlık ve cimrilikten uzak bir yol tutmamız istenmektedir.

Aynı şekilde sevgili Peygamberimiz (s.a.s), "Kibre kapılmadan ve israf etmeden yiyiniz, içiniz, giyiniz ve sadaka veriniz." (Buharî, Libas, 1) diyerek, daima ölçülü davranmayı ve hiçbir şeyi boşa harcamamayı emretmiştir.

Şunu hemen belirtelim ki, yüce dinimiz bizleri, "Kaynaklar sınırlı olduğu için israf edilmemesi gerekir." düşüncesinden çok daha öte bir anlayışa çağırır. Bu, israftan uzak yaşamayı, her şeyden önce bir hayat tarzı olarak görme ve benimseme anlayışıdır. Dolayısıyla bu yaklaşımda israf etmek ya da etmemek sadece imkânların azlığı veya çokluğuyla alakalı olmayıp bir ilke konusudur. Nitekim abdest alırken suyun kullanımında bu hususa dikkat etmeyen sahabiye Hz. Peygamber'in "Bu israf da nedir?" diye sorması, ilgili sahabinin "Abdestte israf olur mu ya Resûlullah?" sorusuna Resûlullah (s.a.s.)'ın, "Evet, akan bir nehir kenarında bile olsan." buyurmak suretiyle onu uyarması da bu ilkeyi vurgulamaktadır.

Bu gerçeklere rağmen israfın ülkemiz de dâhil tüm dünyada, giderek bir hayat tarzı haline dönüşmekte olduğunu üzülerek görmekteyiz. İsraf çılgınlığı her noktada kendini hissettirmektedir. Örneğin ekmek israfı bunlardan biridir. İsraf gerçeğine sadece bu örnek çerçevesinde baktığımızda bile olayın korkunç boyutlarda olduğu açıkça görülecektir.

EKMEĞİN BESİN DEĞERİ VE ÖNEMİ

Tarih boyunca insanoğlunun en çok ürettiği ve tükettiği gıda ürünü olan ekmek, temel besin kaynaklarından biridir. Doyurucu ve ekonomik olması nedeniyle vücudumuzun ihtiyaç duyduğu günlük besin değerlerinin birçoğu ekmekten karşılanmaktadır. Örneğin günlük enerjimizin ortalama % 44´ü sadece ekmekten, % 58´i ise diğer tahıl ürünleri ve değişik gıdalardan sağlanmaktadır.

Toplumumuzun da kutsal değerlerinden biri, sofralarımızın baş tacı olan ve “nimet” olarak adlandırılan ekmek, aynı zamanda alın terini, paylaşmayı ve bereketi ifade etmektedir. Ekmeğe atfedilen bütün kutsal değerlere rağmen, gerek dünyada gerekse ülkemizde, en fazla israf edilen gıda ürünlerinden birinin de ekmek olduğu bilinmektedir.

Üretilen ekmeğin önemli bir kısmı ne yazık ki gıda olarak tüketilmeyerek çöpe atılmakta ya da hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Yüz milyonlarca insanın aç uyuduğu ve açlık nedeniyle hayatını kaybettiği bir dünyada, ekmeğin israf edilmesi yürek yaralayan bir olgudur.

DÜNYADA BESLENME PROBLEMİ VE ISRAF

Açlık ve yetersiz beslenme, nüfusu 7 milyarı geçen dünyamızın en büyük meselelerinden biridir. Yılda 842 milyon insanın yetersiz beslendiği (dünya nüfusunun % 12,5’i ve her 8 kişiden biri) ve milyonlarca insanın açlık ve yetersiz beslenme nedeniyle hayatını kaybettiği dünyamızda, gıda israfı ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Diğer taraftan üçte biri obez olan 1,4 milyar insan, aşırı kilo nedeniyle sağlık problemleri yaşamaktadır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)’ya göre dünyada bir yılda; ekonomik değeri 1 trilyon ABD $’na karşılık gelen 1,3 milyar ton gıda israf edilmektedir.

Dünyadaki gıda kaybı ve israfının dörtte birinin önlenmesi halinde, yetersiz beslenen ve kronik açlık çeken 842 milyon insanın gıda ihtiyacı karşılanabilecek, açlık ve yetersiz beslenmeden kaynaklanan ölümler önlenebilecektir.

Ayrıca ABD ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde, üretilen gıdanın yaklaşık % 40’ı, AB’de ise üretilen ekmeğin % 30’u israf edilmektedir.

KAMPANYANIN BAŞLATILMASI VE YÜRÜTÜLMESİ

Ülkemizde yaşanan ekmek israfını tespit edebilmek amacıyla, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye'de ekmek üretimi, tüketimi, tüketim alışkanlıkları, ekmeğin israfı ile israfın nerelerde ve ne şekilde gerçekleştiğini ortaya koyan iki araştırma yaptırılmıştır. Araştırma sonuçlarıyla; kültürümüzde kutsal bir yeri olan ve nimet olarak addedilen ekmeğin israfı 2008'den 2012'ye kadar % 20 artarak günde 6 milyon ve yılda 2,17 milyar adede ulaştığı, bunun yıllık mali karşılığının 1,6 milyar TL olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmalarla ayrıca ekmek israfının kötü niyetten ziyade "ihmal ve bilgisizlikten" kaynaklandığı ve israfın engellenmesi hususunda toplumumuzun bilgilendirilmeye ve bilinçlendirilmeye ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir.

Yaşanan bu israfın ve israftan kaynaklı ekonomik kaybın önüne geçmek için bir sosyal sorumluluk projesi olarak, 17 Ocak 2013 tarihinde ülke genelinde "Ekmek İsrafını Önleme Kampanyası" başlatılmıştır.

Kampanya; 02 Nisan 2013 tarihli Başbakanlık Genelgesi doğrultusunda, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile TMO'nun koordinasyonunda kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, üniversiteler, özel sektör, sivil toplum ve medya kuruluşları ile işbirliği içerisinde, toplumun tüm kesimlerine ulaşacak şekilde, farklı çalışmalarla ülke genelinde yürütülmektedir.

Kampanya çalışmaları; afiş, broşür, kitap, magnet, film gibi basılı ve görsel materyaller kullanılarak SMS ve e-posta gönderileri, sosyal paylaşım kanalları, panel, sempozyum, fuar ve konferans gibi toplantılar, hutbeler/vaazlar, açıklamalar, medya çalışmaları, yürüyüşler, bayat ekmekli yemek yarışmaları, okullardaki resim/şiir/kompozisyon/hikâye/afiş yarışmaları gibi uygulamalarla yürütülmekte ve bu yollarla ekmek israfıyla ilgili olarak toplumumuz bilinçlendirilmektedir.

Bu kapsamda yüzlerce farklı kurum ve kuruluşun katkıları ile ülkenin dört bir yanında yüzlerce etkinlik düzenlenmiştir.

KAMPANYANIN HEDEFİ

"Ekmek İsrafını Önleme Kampanyası" ile;

- İsraf konusunda sosyal duyarlılık oluşturmak,
- İsrafı, üretim ve tüketim aşamalarında önlemek,
- Ekmeğin ihtiyaç kadar alınmasını ve doğru muhafaza edilmesini sağlamak,

- Bayatlayan ekmeklerin değerlendirilme yöntemleri konusunda toplumu bilgilendirmek,
- İsrafı önleyerek ülke ekonomisine katkı sağlamak,
- Hayvan beslenmesinde kullanılan ekmeğin de israf olduğuna dikkat çekmek,
- Özde ekmeğin israfına, genelde ise tüm israfa vurgu yapmak

amaçlanmaktadır.

Aynı zamanda kampanya ile topluma daha sağlıklı beslenme alışkanlığının kazandırılması amacıyla “tam buğday ekmeği” tüketimi teşvik edilmektedir.

2013 YILI ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Kampanya’nın toplumdaki etkisinin ölçülmesi amacıyla 2013 yılı sonunda TMO tarafından yeni bir araştırma yaptırılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Kampanya ile; tüketimde sağlanan tasarruf ve çöpe atılmaktan kurtarılan ekmekler sayesinde ülke ekonomisine önemli katkılar sağlandığı görülmüştür.

Nitekim 2012 yılında günlük 5 milyon 950 bin (yıllık 2,17 milyar) adet olan günlük ekmek israfı, 2013 yılı sonunda 4 milyon 900 bin (yıllık 1,79 milyar) adede düşürülmüş olup israfta % 18’lik bir azalış sağlanmıştır. Bu suretle günlük 1 milyon 50 bin adet, yıllık ise 384 milyon adet ekmek, israf edilmekten kurtarılmıştır.

Dolayısıyla 2012 yılında israfın parasal karşılığı 1,6 milyar TL iken Kampanya çalışmalarıyla bu rakam 1,3 milyar TL’ye indirilerek 300 milyon TL değerinde ekmek çöpe atılmaktan kurtarılmıştır.

Ayrıca Kampanya’nın etkisiyle halkımızın ekmeği ihtiyaçları kadar satın alarak kontrollü tüketmeleri sonucu 2012 yılında ekmek tüketimi için yapılan 26 milyar TL’lik harcama, 2013 yılında 23,5 milyar TL’ye gerilemiş olup 2,5 milyar TL tasarruf sağlanmıştır.

Sonuç olarak; ekmek tüketiminden sağlanan tasarrufa, çöpe atılmaktan kurtarılan

ekmeğin değeri de ilave edildiğinde ekonomimizde yıllık 2,8 milyar TL tasarruf sağlanmıştır.

İnsanların tüketim alışkanlıklarındaki kalıcı değişim uzun vadede mümkün olabilmesine rağmen Kampanya çalışmalarıyla kısa sürede önemli mesafe kat edilmiş olması, insanlarda israf etmeme bilincinin oluşmaya başlaması ve kaynakların korunması adına sevindirici olmuştur.

Kampanyayla elde edilen kazanımların korunması ve azalış trendine giren israfın daha da azaltılması bakımından toplumun bütün kesimlerinin duyarlılığı ve desteğinin önümüzdeki dönemde de sürmesi önem arz ediyor. Çünkü kampanyaya verilecek her desteğin, ekmek israfının önlenmesi başta olmak üzere her türlü israfın önüne geçilerek ülkemiz ekonomisine katkı sağlayacağı kuşkusuzdur.

Ülkemizde yürütülen kampanya çalışmaları ve elde edilen kazanımlar uluslararası düzeyde dikkatle takip edilmekte olup bu kapsamda Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Ekmek İsrafını Önleme Kampanyası'nı dünyada israf konusundaki çalışmalara katkıda bulunan örnek uygulama olarak göstermiştir.

İSRAFIN ORTAYA ÇIKTIĞI YERLER

Ekmek israfı, ekmek üretim veya tüketim süreçlerinin herhangi bir aşamasında meydana gelebilmektedir. Bir günde israf edilen 4,9 milyon adet ekmeğin;

- 3 milyonu fırınlarda (% 62,1),
- 1,4 milyonu hanelerde (% 27,7),
- 0,5 milyonu personel ve öğrenci yemekhaneleri ile lokanta ve otellerde (% 10,2) israf edilmektedir.

İSRAFIN EKONOMİK BOYUTU

Günlük israf edilen 4,9 milyon adet (250 gr standart ekmeğe göre) ekmek ile 4,3 milyon kişinin 1 günlük ihtiyacı, bir yılda israf edilen 1,79 milyar adet ekmekle ise ülkenin 21 günlük ekmek ihtiyacı karşılanabilmektedir.

2014 yılı başındaki ücret ve maliyetler ile 3 TL/kg olan ekmek fiyatı dikkate alındığında 2013 yılındaki israfın yıllık ekonomik boyutu 1,3 milyar TL'ye tekabül etmektedir.

Bu tutarla her yıl;

- 84 bin aile (5 kişilik) bir yıl boyunca yoksulluk sınırında geçinebilmekte,
- 128 bin asgari ücretli kişi bir yıl boyunca geçinebilmekte veya
- 387 bin öğrenciye 12 ay boyunca aylık 280 TL burs verilebilmektedir.

Ya da;

- 100 yataklı 63 hastane,
- 16 derslikli 394 okul,
- 300 öğrenci kapasiteli 217 yurt,
- 433 kilometrelik bölünmüş yol gibi hizmetlerden herhangi biri yapılabilmektedir.

EKMEK İSRAFIYLA ORTAYA ÇIKAN DİĞER İSRAFLAR

Ekmek israfı nedeniyle ortaya çıkan bu kayıpla birlikte; toprak, su, gübre, ilaç, tohum, enerji, işgücü, emek, zaman, geleceğimiz ve dünyada yetersiz beslenen diğer insanların hakkı da ziyan olmaktadır. İsraf edilen her ekmek, küresel ısınmaya neden olan sera gazı salınımının artmasına ve her yıl milyarlarca litre suyun boşa harcanmasına neden olmaktadır.

Nitekim UNESCO Su Eğitimi Enstitüsünün Aralık 2010 tarihli raporuna göre; 1 kg ekmeğin tarladan sofraya kadar olan üretim sürecinde Türkiye'de 2112 litre, dünyada ise 1608 litre su tüketilmektedir.

2013 yılı araştırma rakamlarına göre;

- Ülkemizde yıllık olarak israf edilen 447 bin ton ekmeğe karşılık gelen 470 bin ton buğday için her yıl 194 bin hektar alan boş yere işlenmekte,
- Ekmek israfıyla birlikte yılda yaklaşık; 17 bin ton mazot, 7 bin ton tuz, 18 bin ton hamur mayası ve 1 milyar metreküp su israf edilmektedir.

İSRAFI ÖNLEMEK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

İsrafın önlenmesi için;

- Fırınlarda ihtiyaçtan fazla ekmek üretilmemesi ve iade ekmek kabul edilmemesi,
- Ekmek üretiminde çalışanların ve tüketicilerin bu konularda bilgilendirilmesi,
- Ekmeğin evlere ve kurumlara ihtiyaçtan fazla alınmaması,
- Toplu yemek yerlerdeki rol ekmeğin üstü kapalı veya ambalajlı olarak sunulması,
- Ekmeğin sofralara, tüketilecek kadar ve ince dilimler halinde sunulması,
- Ekmeğin doğru yöntemlerle muhafaza edilmesi,
- Bayatlamış ekmeğin uygun yöntemlerle yine insan gıdası olarak değerlendirilmesi,
- Ekmeğin hayvan beslenmesinde kullanılmaması,

gerekmektedir.

SONUÇ

Günümüz modern toplumlarında israf ekonomisi hüküm sürmekte bu ortamda insanlar, şükür ve kanaat yoksunluğundan kaynaklı olarak tükettikleri kaynakları israf etmektedirler. Bireyler devamlı tüketime teşvik edilmekte, ihtiyacının üstünde tüketime yöneltilmektedir. Sadece tüketmeye ve haz almaya dönük bir yaşam tarzında; ihtiyaç gözetmeden alma, aşırı beslenme, kullanıp atma, artık bırakma, çöpe atma gibi durumlarla kaynaklar israf edilmekte böylelikle hem insan hem de çevre sağlığı olumsuz etkilenmektedir.

Tüketici davranışındaki bu israf, ayrıca hem mikroekonomi açısından bireyin tüketim ve tasarruf dengelerini bozmakta, hem de makroekonomi açısından kaynakların dağılımını ve ekonomideki tasarruf ve tüketim oranlarını etkilemektedir. Uluslararası sahada da gelir dengelerinin adaletsiz bir şekilde bozulmasına yol açmaktadır.

Bu sebeple insanlarda israf etmeme bilincinin oluşturulması önem arz etmektedir. Sınırsız ihtiyaçlarımızla kaynaklardan istifade ederken; onların sınırsız olmadığını, o kaynaklarda başka insanların da hakkının olduğunu unutmamalı ve kanaatkâr, tutumlu, ihtiyaç ölçüsünde, iktisatlı ve paylaşımcı hareket etmeliyiz.

Sahip olunan zenginlikler, insanlara israfla kaynaklarını heba etme hakkını vermediği gibi “Dünya bize atalarımızdan miras kalmadı, onu çocuklarımızdan ödünç aldık.” bilinciyle hareket etmeli ve sahip olduğumuz bu zenginlikleri korumalıyız.

Bizim kültürümüzde yere düşen ekmeği öpüp başına koyduktan sonra yüksek bir yere koymak, sofradaki ekmek kırıntılarından bir tekinin dahi yere düşmemesine dikkat etmek vardır. Böyle bir kültürün mensubu olarak bizlere israf etmek yakışmaz.

Ekmeği tabakta artık bırakarak, bayatlatarak, bozulmasına yol açarak çöpe atmak, aynı zamanda hem nimete hem de emeğe saygısızlıktır. Bu bakımdan ekmeği yerken; bu nimetin, toprağa tohumun ekilmesi safhasından başlayarak, biçilip buğday haline gelmesi, öğütülüp un yapılması, fırında pişirilip ekmek olduktan sonra sofralarımıza gelene kadar, bin bir emekle gerçekleştiğini düşünmeli, bu bilinçle “nimete saygı” anlayışı içinde tüketmeliyiz.

Ekmek israfının önlenmesi konusunda toplumun bilinçlendirilmesini amaçlayan ve yurt genelinde çeşitli bilgilendirici çalışmalarla sürdürülen “Ekmek İsrafını Önleme Kampanyası”na, toplumun her kesiminin sahip çıkması ve destek olması önem taşımaktadır.

Çünkü çöpe atılan her dilim ekmekle; milli servetimiz, doğal kaynaklarımız, emeğimiz ve geleceğimiz de heba olmaktadır. Bu bakımdan çöpe atılan her parça ekmek ile nelerin çöpe atıldığını, nelere sebep olduğumuzu bir kere daha düşünmeliyiz.

Yüz milyonlarca insanın aç uyuduğu ve açlıktan nedeniyle hayatını kaybettiği bir dünyada; ekmeğimizi, emeğimizi ve geleceğimizi israf etmemeliyiz. İsraf edilen her dilim ekmekte, dünyadaki aç insanların hakkının bulunduğunu unutmamalıyız.

Kampanyayla ilgili olarak oluşturulan “www.ekmekisrafetme.com” isimli bir web sitesinden; ekmek israfıyla ilgili bilgi, haber ve materyallere ulaşılabilmektedir.

